Liber Ruralium
eruditissimo
Magistro petro
Bononiensi

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Rest. J. Wyżga 1934. Podklejono kalką i papierem górne brzegi kart.

pacientia conti[illegible]
illesa tute seruat, et re[illegible] [illegible] uita hominis
non querit sed inuentum superbia [illegible] hunc tamen impij uiri
eorum fortuna prospera sepe uidetur [illegible] perit tandem [illegible] [illegible] suos [illegible]
at pacifici et humiles licet quandoque lesi fuerint tamen [illegible] [illegible] homines
gratia inuenientes tandem impiorum [illegible] [illegible] Ego uero retinens
de crescentijs ciuis bononiensis [illegible] adolescentie [illegible] et scientia [illegible]
consumpsi et demum [illegible] legum [illegible] [illegible] statuis annis [illegible]
dum [illegible] ille egregie [illegible] quero [illegible] [illegible] bonoma [illegible]
bona per [illegible] [illegible] dum [illegible] dicebat [illegible] cogitaui [illegible] [illegible]
ac statum pacis [illegible] omnes [illegible] et timorem non erat [illegible] [illegible]
[illegible] negotijs ideo per triginta annos diuisum [illegible]
[illegible] iustitiam [illegible] [illegible] [illegible] fidele consilium
[illegible] iure ac statu [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] prudentium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ciuitatem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] libertatis
[illegible] ad propria redde [illegible] [illegible] et quibus aliquis acquiritur
[illegible] agricultura [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] utilitas [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
possessionum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] implorato dei [illegible] [illegible] [illegible]
ruralia commoda [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
perfecte ab antiquis tradita [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
que [illegible] experientia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

De locis habitabilibus eligendis, et de aerijs, domibus, et his que habitationibus ruralibus necessaria sunt faciendis. Et primo de cognitione bonitatis locorum habitabilium in eo. Capitulum primum.

Quoniam cultura ruris [illegible] eius laborem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in hoc primo libro doctrina tra[illegible] [illegible] cognitionem salutis locorum [illegible] [illegible] spectant et de [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] quibuscumque [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cognitionis bonitatis locorum habitabilium [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] circa quinque [illegible] penes aeris puritatem [illegible] uentorum impetuositatem [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ruris [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

nalis loci

z ee ei na calida et

A circumda[...] ea contment. Cuius q̄de ee

humida/ sicut [...] z alleuiet z ad superiora eleuet.

Inquantum iuuat ut rarificet z subtiliet

Circa q̄uintus bonitatis aeris aduertendum ē ne sit putrefact[us] nec nimis

callidus nec ualde frigidus/ nō distemperate humid[us]/ nec etiā nimis sicc[us]

nā aer putrefactus humores/ z incipit humore putrefacere q̄ cordi

communicat ē q̄n ad ipz propinquus accedit. Est aer fortis putrefact[us] cale [at et]

factus iuncturas laxat z humores resoluit z insici augumentū prestat

z resoluit q̄ ē istrum nāle z colorē citrinuz efficit propterea q̄ humores re

soluit sanguineos colores rubificantes Et q̄ facit coloraz humores

alios superare z cor calefacere calore extraneo z facit humores fluere et

ipsos putrefacit z defert eos ad concauitates z membra debilia z corporibus bonis/

nō ē sanus. Confert tamen ydropicis z paraliticis spasmo humido. Aer

nō frigidus calorez nālem ad interiora redire facit et facit cutem

debilitat neruos z dum etiā tractatum [...]iam magis ledit impedimento/ digō

nem efficit fortes/ z omīs oculta[...] opones efficit fortiores/ excitat appe

titū z adultimū sanis conuenientior ē q̄ aer multe caliditatis. Aer uero humidus

phis [...]nū ē bonus colorē bonū efficit z cutez et reddit eaz mollem

z poros dimittit aptos sed ad putrefactionē preparant z sicc[us] quide existit

huic contrarius. Perituris q̄de diliget considerantibus/ constat aeris mediocritatem

z claritatē ipius possibile ē Requirendum ee/ Aer namque si bonus ē temperatus et

clarus neq3 [...] ex[...] spiūs contiria ei admiscet ē salute

efficaces habitantibus z conseruans/ z plante ut ait albertus abeo proportio

[...] Aer u[er]o malus ē z eidē miscerant ua

nabilis [...] z [...]ficat qbus turbat contrarius operat z [...]ficat [...]

pores lacuū z stangnorū qbus turbat contrariuz opat z [...]

z comiscet humores/ z plantas corrūpit. Et id Venti urentes z pene

mortificantes ledit et destruunt plantas/ et [...] fructi dulce. Omnis

aer qui cito infrigidat cū sol occidet/ et cito calefit cū ipse oritur est

subtilis qui uero ē huic contrarius [...] existit. e contrario/ demū deterior

oibus ē ille aer qui cor constringit z aeris angustat atractionē. Preter

hec u[er]o dicit palladius q̄ aeris salubritatē declarant loca ab infimis ua

libus libera z nebularum noctibus obsoluta z habitatum consideratā corpora si

eorum color [...] san[us] inest capitis firmitas sinceritatis i offensiz luminū

oculorum puritas auditus si fauces liquide uoces conmeatū emictit hys signis

benignitas aeris comprobatur contra uero noxiū illius celi spūm constetur.

[at fu...]

[at am...]

[at pru...]

[at pri...]

ti meridionales existunt ... fortitudine aperiunt poros et trahunt humores et movent eos ab interioribus ad exteriora et insensibiliter efficiunt gravitatem et extimus corrumpit et fecundativos egritudinum efficiunt et debilitat et movet epilentiam et afferunt sompnum et faciunt febres putridas sed non exasperant guttur. Septentrionales venti vero sunt frigidi eo quod transeunt super montes et terras frigidas multarum nivium (?) ... quia eis non multi associatur vapores quia resolutio apte septentrionis fit minus et transeunt secundum plurimum super aquas congelatas aut super deserta ... ventus iste corroborat et indurat et que manifeste sunt prohibet et claudit poros et digestivam virtutem fortem efficit et constringit ventrem et indurat provocat urinam et aerem putridum pestilentiam sanat. Cum ... meridionale septentrionale precedit et sequitur eum meridionale accidit a meridionali fluxus materie capitis et pectoris et a septentrionali fluxus expressio intrius. Ideo quia multiplicantur fluxus materiei capitis et pectoris egritudines. Et orientales quidem in caliditate et frigiditate sunt temperati sed sunt occidentalibus frigiores (?). Septentrionales quidem orientis ... materia quam septentrionales occidentis. Venti orientales si in postremo noctis et principio diei flaverint veniunt ab aere qui temperatus est propter solem et subtilitatem ab eo et eius humiditas iam fuit minuta. Ideoque fiunt sicciores et subtiliores quia si in fine diei et principio noctis flaverint erit res contraria. Orientales tamen occidentalibus universaliter semper existunt meliores. Occidentales vero pars plus sunt humidi quam orientales quia super maria transeunt. Et si flaverint in fine noctis et principio diei veniunt ab aere in quo sol operatur non fiunt spissiores et grossiores erunt quia si in fine diei et principio noctis erit res contraria. Procedere ... propter alias res quasque mutatur. Est etiam in quibusdam civitatibus et locis quemadmodum venti meridionales sint frigidiores cum eisdem fuerint montes nivosi apte meridiei et quiverint se venti meridionales ad frigiditatem eo quod super eos transeunt et est etiam septentrionales meridionalibus calidiores existunt cum terra ... fuerint adusta. De aqua que hominibus competit et cognitione bonitatis vel malitie eius. C. iiij.

Aqua autem ait Avic. est alterum ex elementorum gravatorum et eius quidem locus naturalis est ut sic circundans terram et circundata ab aere cum nisus finibus naturalibus permanserit. Que frigida est et humida si nulla causa extrinseca contraria fuerit ex ipsa quidem ignatio invaneitu prestat

... [illegible] ... habitudo ... [illegible] ...

... [illegible] ... acquirit a[illegible] ... [illegible] ...

cadit et [illegible] ... et [illegible] ... habitudinem phib-

ficatum a[illegible] separatio ... phibe ... aqua fluxabilitate.

Aque consideratio i[illegible] sexta e duplex alia cu aqua quecunque intol

alia no plante et p'mo de ea que hoib' e salubrius sermonem

faciam. Aque igr secundum avic. que sunt alijs meliores sunt aque

fontium terre libere in qua nulla dispositionum qualitatum extranearum

supat / aut aq que sunt petrose quia sunt digniores ne terrestri pu-

trefactione putrescant. Illa tamen que est terre libere melior e petrosa

dum tamen sit currens et soli ac ventis discoopta. Ex hijs eni nobi-

litatem acquirit neque omnis currens discoopta. sed illa que sup lutum liberum

non fetidum neque lacunosum incedit nam hec melior e eaque sup pe-

tris fluit lutum enim mundat / aq / et aufert ab ea res extraneas sibi ad-

iunctas mixtas et colat ipam sed lapides non faciunt illud. Quod si hec

fuerit multa et forti cucurrerit aliquid per sui multitudine illud quod ei

admiscetur in suam convertat naturam et quo fluxu cursu ad orientem tendat est

melior aquis et quanto magis eni a suo ~~cursu ad orientem~~ elongabitur ‖ l. multum

principio ‖ ~~p'mo~~ et post hac que ad septentrionem uadit / illa namque que ad occidentem

tendit et meridiem est mala / et precipue cum meridionales sufflauerint

venti Et illa quidem que alto descendit ~~alto~~ cum alijs bonitatibus e melio-

ralis e quasi e quasi dulcis et e in pondere leuis et cito infrigidatur et

cito calefit propterea quod e resoluta frigida in yeme et callida in estate in

qua nullo modo sapor aliquis supat / neque nullus odor / et quod in ea co-

quitur cito coquitur / et cito dissoluitur / debes enim scire quod pondus e ex

experimentis adiunantibus ad cognoscendum eius dispositionem. Aqua enim

que e lenior in plurimis dispositionum e melior / pondus autem cognoscitur

per mensuram. Cognoscitur etiam si duabus aquis diuisis duo panni unius

l. lenius ‖ ponderis madefiat et postea vehementer siccentur. deinde ponderentur / nam

aq cuius pondus sit melior / Sublimato quidem et distillato aquas rectificant ‖ al fr recte fuerint

malas et sitis decoctio. Aqua enim cocta ut testificati sunt sapientes

minoris e inflationis et velocioris descensionis / nam decoctio sibi acquirit sub-

tilitatem et non clarificatur et grossum terrestre descendit ad ymum nam commixiones

terrestres leuiter aqua subtili descendunt / sed a spisso et viscoso non facile descendunt.

Ex aquis quidem laudabiliores sunt aque pluuie et precipue ille que cum tonitruis in esta- ‖ al tonitrui

te pluerunt sed tamen aque pluuiales cito ueniunt ad putrefactionem / sed sunt aq meliores propterea

quod e ualde subtilis / et sit ei putredo causa putrescendi humores et impedit pectus

et vocem / nam omnis subtilis substancia plus recipit passiones / quod si a aq pluuie ebul-

lierint ei putrefactionis receptio minuetur. Acetosa autem cum comeduntur

... putre... | ... st ... | ... trescitantes ... | ... illi dolores | ... ex plumbo ... | ... aliqd assumit. Fre

quenter ad dissinteriam ... Aqua ... paluste detrior e aqua
putei q manacio aq putei acuit pp illud h de ea exthit ... vn pduat
ei motus z no multu ... i constrictione neq manet i loco vnde
manat longo tpr morat i foramib terre putrefaciet z rei mot in
manado z egrediendo e tardus z no e n ita corupta z putrida mala
est. Aque stantes laciales pcipue discopte male sut z graues
q i yeme no ifrant n pp niues ioqz grauat flegma z qz ca
lefiunt i estate pp solez z pp putrefactoez gnant coleraz z pp spiss
itudine quid ipaz z comixtionez terestriu cu eis z pp resolutioz
subtile eaz gnant i eis qui bibut eas splenes z eoz mutat sub
tilitatem et interiora eoz igrossant z eoz extima macrescut z
humiei z colla z comedendi desideriu i eis supat z sic et constringit
eoz ventres z difficile uomere possit z gnaz puenint ad ydropisiu
ppea q aquositas i eis retinet z gnaz ad pa pulmois z splenis z ad
dissinteria z ipoz epata debilitat z i eis multe alie egtudines gnant
z mulieres difficiter impregnat z cu difficultate pariut z pariut pueros
apostemosos z frequenter fit i eis uiola et impgnatio mendosa et eoz
pui sepe patiut varices z cruriu isanabilia ulcera. et qitas habudat
z multas alias egtudines patiunt z i senib febres fiut adhuretes pp
siccitatem nat ipoz i ventum. Aque preterea qb admiscet me
tallina subs aut ei sile, et aque sanguissungales omes male sut
regulariter licz i qbusdam egtudinib afferant iuuamentu pstat adhoc ut
interiorib fortitudo tribuat z ut dissinteria phibeat z ut virtutes de
sideratiue oms pdat. Aque niuose z glaciales st grosse nix no
z aq glacial cu nuda fuit z no comixta alterius rei uirtutez hnti mala
siue soluat z fiat ex ea aq siue ipa mutat in aq et bona nocet tam
dolorib dolorez habetib siue soluat z fiat ex ea aq siue ipa mutat
i aq et bona nocet tam dolorez hntib neruoz s cu quoq adbonitatez
redit q st aq aq glacial ex aqs malis fuit aut fuit nix uirtutez q
hens mala z ex ea az alos i qb cedit et mala hentes aq pura tepate
frigida sanis melior aqb oib licz i nos impediat z apata in interiorib
ledit ipa eiz appetitu excitat z stomacu fortez efficit. Aqua uo calli
da digtonem corupit z facit natare cibuz i stomaco et est cu ad idropi
sim adducat z etia z consumit corpus. Aqua callefacta tepida efficit
nauseam z cu fuit callidior q hec z i ieiunio bibita multotiens stom
lauabit z ventrez soluet, eam tam freqnter bibere e malu qz stomacj
uirtutez debilitat. Illa uo que intz e callida e az colicam resoluit et
splenis ventositates frangit. Aqua uo salsa macrescere facit et ex
siccat. et pmo fac uentrez pp vim radendi q in ea existit ptea stringit.

si aqua em i quo supat uirtus fit iuuamentu

at z ethica

... ipsam ... gross ... pca q
scendet ... res ... dulces ... pre ...
alii ... suppletur ... no ... spaci ... sanguinem et
phibent illos q̄ de cineroydib' egrediatur ... que febribus sut
apta fortit' ad eas oplexionē ducit Et ferrei quod splene resoluit et
no cohire valentes adiuuant ... corruptionē oplexionis utiles sunt
Emendat at aq̄ sinchemter colet' ʒ coqre quid admiscet separatoem
fiat ʒ maius hoc toto ē ipaʒ sublimado distillare. Aquaʒ illo cum
vino bibe ē ex eo q̄ ei remaneat malitiaʒ cu ipi' malitia fiat q̄ue
pauce penetrationis aq̄ est cū pauca sunt ʒ no iuuet tēprata cū aceto
est bibenda ʒ ppe ī estate qm hoc amlio excusat potu. Aq̄ pura sa
lsa cū aceto ē bibenda ʒ sirupo acetoso uug ʒ pontita bibenda ē id q̄
naʒ solueit. Vinū q̄ʒ ē ex eo q̄ post ipm potatū ofert. Sup amaraʒ
quoqʒ exhibenda st dulcia ʒ vntulosa. Aute a qua state ʒ palu destre
aq̄ existit putrefactio no st gustanda uiuenda callida sup q̄ī stiptica
st adhibeda ex fructib' frigidis siccis citonia ʒ mariana ʒ acerula.
Sup aquas quoqʒ grossas ʒ turbidas utedū ē alleis rep eo etia q̄ eas
clarificat ē alumie ʒ ameniʒ Ex hys quoqʒ q̄ diusaro aq̄ remouent
malitiā st tepe qm st ut tiriaca cariʒ ʒ ppie tepe cū aceto ʒ
allea est Et ex reb' frigidis st lactuce Solet at q̄nqʒ ut palladius
ait. Oculte rem nouam tepior agro infere na que pfise rorib'
pferri no pot disternj io q̄ ipaʒ ex incolaro salubrietate nostrm
si fauces libetiuʒ pure sint si saliuā capud si in pulmonib' aut
torace aut rara hut nulla est causatio. Si uent aut vistera
l latera siue renes nullo dolore aut inflatione uexant si vrina
nulla nesice sint hec ʒ alys simulia si apud incolas pmaiori pte
ostare uideb's nec de aere aliqd nec de fontib' suspicens. De
situ loca habitabilis. et de cognitione bonitatis et mali-
tie sue.

Habitationum seu terrarum situs dup' osideratio est vna quid
ad salute habitatoru alta ad fecunditate agroru ʒ pmu
sitius na dicet. Sciendū ē itaqʒ ut aut duce q̄ locoru ha
bitabiliū dispones ī corporib' diusificant tam altitudinū ʒ pfunditatū
ipoʒ et ea dispones terre ipius si est lutosa aut humefacta aut cretosa
aut si ē ī ea ultus ui nere dispois multitudinis aq̄r aut paucitate
earu ʒ dispones coru q̄ eis vicinatur sic arboru aut muraru uiciui
tate loca habitabilia talia nigrificat capillos ʒ incrispat ʒ cu ī eis

ʒ aqua cū q̄ colat ut dom ē ʒ nī puri aque ... ʒ ad q̄ ...

i. ī quem ... ʒ ... ʒ post luminosa quā aqua

... at sicut

... pferte

d'situ loca habitabil' ʒ d' cognic' bonitatis ʒ malitie sue

... pimo de

... aut fauca ... aut cadaueru aut ... et ex motu ʒ marinum

[illegible]
[illegible] illis [illegible]
[illegible] sit [illegible]
[illegible]
[illegible] morantes gras[illegible] [illegible] habitantes [illegible] quorum vene
erunt profunde et [illegible] tenere calli. In locis habitabilibus humidis
morantes pulcrarum sunt fa[illegible] [illegible] sunt leves et cum exercitantur cito advenit
lassitudo et eorum estas non multum calefacit eis yemps valde infrigidatur et eis — + at infrigidatur
adveniunt febres multe in more et ventus et sanguis multum exit ex menstruis morantium
et emoroydibus et multiplicatur in eis pestilentia. In locis habitabilibus siccis ex — Pe epilentia
siccantur complexiones in ipsorum obfuscantur cutes et exsiccatur in eorum cerebris
cito adveniunt siccitas. Et eorum estas est valde calida et yemps multum frigida.
In locis habitabilibus altis morantes sunt sani et fortes labor multum pacientes
et vivunt diu. In locis habitabilibus profundis morantes in vaporositate multa existunt
et reparant debilitatem et aqua habundat non frigida et propter si fuerit stantes
aut aqua lacuum aut stagnorum et eorum aeres sunt mali. In locis habitabilibus
petrosis et dispositis horum aeres in estate sunt valde calidi et in yeme multum
frigidi et eorum corpora sunt dura solida et multorum capillorum fortia [illegible]
manifeste et vincit in eis siccitas et sunt multum vigilantes et sunt malorum morum
inobedientes et est in eis bellorum fortitudo et sollertia in artibus et acuitas. In locis
motue [illegible] morantium iudicium est secundum aliarum terrarum [illegible] et eorum terre sunt — + at frigidorum
ventose et [illegible] nisi montem [illegible] generatur in eis boreus venti. [illegible] resolutur [illegible]
montes sunt qui ventos prohibent fiunt vaporosa. In locis habitabilibus
marinis tepent calliditas propter suam humiditatem ad passionem inobedientia — + et frigiditas — +
Habitantium in locis septentrionalibus iudicium est sic: [illegible] et tem
porum frigorum in quibus multiplicantur constringendo exprimendo egritudines et multiplicantur — Frigidorum
in eis humores in occulto corporis aggregati et solet in esse eis digestiva bonitas
[illegible] longitudo in corporibus [illegible] eorum cito ulcera sanantur propter eorum fortitudinem et san
guinis bonitatem. Et propterea quod exterius [illegible] est ea que ea [illegible] aut que ea detergat sed
propter multam calliditatem eorum sunt in eis mores lupini. Habitantium
in locis meridionalibus iudicia sunt iudicia terrarum et temporum calorum plurimum de
aquarum que sunt in eis est salsum et sulfureum et capita in ipsis morantium sunt plena
humiditate mala quoniam meridies hoc operatur et eorum ventres sunt soluti propter illud
quod ab eorum capitibus ad stomachos descendit. Membra quoque eorum sunt laxa et debilia
et sensus ipsorum graves et desideria eorum comedendi et bibendi eorum debilia et
quolibet vino gravantur propterea quod capita eorum et stomachi debilia existunt. Ulcera quoque
eorum durius sanantur et mollificantur. Mulieribus quoque accidit multus sanguis
menstruum exitus neque constringi nisi cum difficultate et frequenter aborcium — + magna
propter multitudinem egritudinum eorum. Viris quoque accidit [illegible] sanguinis exitus
et emoroydes et obtalmia humida que cito sanatur. Senibus vero in prima senectute
cum transeunt annos quinquaginta accidit paralisis propter eorum catarros et

[illegible]
[illegible]
tuli[illegible] ciuitas ab ori[illegible] z opponi[illegible] boni [illegible]
ez impi[illegible] sup ea [illegible] aerez eius [illegible] uenta [illegible] ab ea
aere iaz clarificato [illegible] sup ea uenta [illegible] q̄ pmictit ei sol
dem ipe met eos [illegible] z mouet eoz motu. De locis habitabilibz occi
dentalibz in Ciuitate q̄ e ab occidente discopta et e ab oriente coopta/ no uenit
ad ea sol nisi tarde z illico q̄ uenit ad ipaz incipit elongari ab ea q̄re no ei
appinquando incedit no g° ei subtiliat aere/ neq3 exsiccat sz dimictit ipz
humidum z grossum/ z si uentos ei mictat mictit eos ab occidente z in nocte
Juditia g° ipaz st iuditia ciuitatu humidaz oplinuz calitate z tpratiz
grossam z ideo et pp illud q̄ exspissitudine puenit aerez eoz nã uerisi
ne siliz existeret Sanitaz i eis no minz extat q̄ in illis orientaliz cuz
diminutioe multa. Qua e qui loca eligit habitabilia cognoscere dbet
tra z ciuit uel loci altius habitandi z quo eius existit dispo sm altitu
dinez z pfunditate z discoptura aut coptura z eius aq̄ et scdam aq̄
ipius/ z qualiter existit sm sui ppalatoem et eius discopturam a° sm
sui occultatoez z ipius pfunditatez/ z si sit uentis exposita aut intra p
funda z debz cognoscere ibi flantes si st sani frigidi/ z qd ei sit
uicinu ex maribz z pelagis z motibz z mineris/ z dz scire qlis sit tra sm sa
nitatez z egritudinez z que egritudines illic cmorantibz euenire solent
z dz cognoscere illic cmorantiuz fortitudinez z eoz desideria z digestiua
nutrimentoz eoz bonitate/ z qnom eius existit forma z si sit ampla
spatiosa at sit introytus angustus. Post hec oz q̄ fenestre z porte
sint orientales et septentrionales sit q̄ illud unde mag sollicitari
debet ut uenti orientales structuras ingredi ualeat/ z ut sol ad unu
quoq3 locuz intrare queat q̄ ibi existit cu ipe e q aerem Rectificat. Uici
nitas quoq3 aquaz dulciu nobiliu currentium multaz z mundaz
z q̄ i yeme infrigent et i estate calefiat et diuise ab eis que occultantur
e res que que mens z adiutoriu prebens. De situ uille i. domus
tam rone habitatoz q̄ fructuu scribit egregius uaro Villa edifi
candam potissimu ut int septa uille habeat aliq̄ sed no q̄ pxime
q̄ibi sit iuxta ul flumiz influat. Si omio aq̄ no e uiua cisterne
faciend sub tectis z lac sub diuo ex alto loco ut homs ex alto irpeti
uti possit danda opaz ut potissimu sub radice monte siluis uillam
ponat ubi pastiones sut laxe aut ibi uenti salubres flabut que
posita e ad exortos equinotiales aptissia q̄ estate habeat umbram
yeme solez. Si cogaris ppe flumie edificare curadu ne aduersus

+ at cplexionu
+ uentos
+ at structura
+ at aqua
+ at uero

[illegible] quo possit [illegible]
[illegible] / consistunt difficiles in [illegible] C[illegible] scropha in
[illegible] in qua ne [illegible] specter nulla ex [illegible] vent [illegible] aff
lare solet / ne i[n] q[ua]l[ibet] cauia [illegible] potius in nullum edites co[m]p
flatur sic[ut] e[st] q[uod] adiuvant inferunt facilius destruit / [et] p[ro] loc[us] q[ui] a
sole cotidie illustrat salubrior est q[uod] bestiole si p[re]pend[e]rint et
inferitur / aut efflatur aut ariditate cito pereunt / nimbi repe
tini aut torrentes fluvii p[ro]cellas[illegible] illos q[ui] i[n] humilibus [et] cavos loc[is] edi
ficia h[abe]nt / ob hoc [et] p[ro] domi[bus] manus supiora loca tutiora In nulla
facienda stabula q[ue] yeme possint e[ss]e calidiora. It[e]m cellas i[n] loco
plano ubi vasa vinaria [et] olearia e[ss]e possit. It[e]m ubi stent
fructus arida grana et fenum in tabulato. It[e]m ubi u[er]setur
familia prudendum ut fessi op[er]e aut frigore aut calore possit
comodissime s[e] recipe[re] villici p[ro]pe ianuam cellam esse oportet
eiusq[ue] scire q[ui]s introeat aut exeat noctu q[uo]d [si] s[e] ferat p[ro]pterea
si ostiarius est neo Cato scribit villam rebus i[n] pro copia
edificato i[n] bono p[re]dio sibi edificaveris libentius [et] s[a]epius venies
fundus melior erit [et] fructus plus capies. Si tibi civitas libet
videre facilius tua vendes op[er]as / facilius locabis operarios fa
cilius conduces. / . De curiis siu[e] tumbis in diversis
locis diversimode faciendis. R[ubrica]

+ at urbana

d'curiis siu[e] tubis i[n] div[er]sis lo[cis] div[er]simode faciend[is]

Curie siue tumbe faciende in rure occasione habitationis
d[omi]ni [et] rusticor[um] [et] ad eum fructuum portandor[um] et alium nu
triendor[um] multiplex est considerato / Aut enim locus ubi curia
facere disponis sit e[st] i[n]ter alias dom[os] ville / aut e[st] eisde[m] remot[us]
Iterum aut e[st] i[n] plano aut i[n] montib[us] / et rursum / aut e[st] i[n] loco tuto aut
periculoso posit[us]. Siquide[m] int[er] alias domos ville posit[us] sit e[st] no[n] tanta
reget fortitudi[n]e [et] munitio[n]e clausure q[ua]m[v]is nimis e[st] fur[tum] furiu[m] insi
diis expositis loc[us] talis [et] q[uod] p[ro]xim[us] h[abe]t vicinor[um] auxi[lium] si fuerit opor
tunum. Qu[od] si e[st] ab aliis domib[us] i[n] loco solitario sep[ar]at[us] muniendus
fortis ripis et sepib[us] undeq[ue] cingentibus e[st] p[ro]p[ter] appositas r[ati]o[n]es
Vero si in plano siquid[em] mittis depositu[m] p[er] tota curia t[er]ra tumu
landa [est] aliunde translata ne i[n] ip[s]a curia i[n]gressus pateat aq[ua]s
fluentib[us] aliunde / et pluvie in eam cadentes inde possit facile
derivari. Si v[er]o i[n] montib[us] fuerit ubi fontes aquosi in vivi no[n] po
test eligit loc[us] cui n[on] p[ro]p[ter] ordinatu[m] i[n] montu[m] sit / asp[er]e ascensus ut
i[n] fossar[um] circuitu murari no[n] posset severitate ripis [et] altitudine

+ ab
+ curia
+ at si e[st] in plano
+ at accessus

at [illegible]

at Veronarii

at bastifredum quoddam

at cui

at tumulum

at ad pungendum

at sufforat

at michi

[illegible] uatur [illegible] ... consideraui
[illegible] existentis [illegible] ... [illegible] In
[illegible] expositus [illegible] ... partibus ad ipsas [illegible] ... [illegible]
ad suos motus cum et aliqua exponere et forsan non sunt ad [illegible]
Inexpugnabilis castri seu arcis diuitiarum [illegible] multitudo [illegible]
Veronarum aut debilis circa partes illas quas circuit et spoliet circa
muris aut aggere palancato cingatur. Adque si domini facultas non
sufficit in uno angulo curie fiat sepes ripe ut fouee munitio fortis
et super eadem bastifredum quoddam seu domus in qua cum rebus suis se pater famil-
ias cum coloris tempore oportuno recipere possit. ¶ Pretermissis itaque supradictis
considerationibus eligendus est locus curie in magis ydonea parte agrorum
cuius magnitudo talis esse debebit que proportionaliter colendarum terrarum men-
sure respondeat. Et in circuitu (toto) fossatorum latitudinem designata tantum
infra tubam spatium et dimidia fouee latitudo unius cubiti notetur. Ibique
circum circa tempore congruo videlicet octobris seu nouembris februarii uel
martii salicium uel populorum aut ulmorum plante quinque pedibus uel circa inuicem
sibi inuicem eque distantes ponantur. Deinde foueas prescripti fossores
admiserunt tube [illegible] uniuersam ponentes et terram solidam primum
pedem iuxta fossatum uacuam et discoopertam relinquentes. Ubi postmodum
aliquo ex dictis mensibus spinarum plante iacentes ponantur et super
ducta itera desuper terra cum uangis et palanconibus secundum formam riparum dis-
ponatur et bacculis lingeis spatule adhoc factis fortiter comprimatur et
cum circa unum pedem sursum excreuerint itera spinarum plante appo-
site super eadem terra itera tumulum sic que agendum est donec ad sufficientiam
fuerit ripe per uentum possunt tamen in dictis ripis acies multe uel
pauce spinorum secundum uoluntatem domini apponi. Si uero timeatur de ruina
riparum loco spinorum uel inter ipsas plantas gramine uiridis ponatur
radices. Sunt autem spinarum plante tales quales sunt plante spinorum que inde e
silua possit ipse etiam sunt mirabiles ad pungendum uel sint spine albe
aut spine siluestres aut plante rosarum siluestrium uel domesticarum
albarum rubearum licet (satis) forte faciat sepem tamen omnes alias suffocat
plantas cum non magne existunt et ideo michi non multum placet si possint
alie ex supradictis haberi. ¶ Plurimum autem cauendum est ne inter predictas
spinorum acies arborum fructiferarum alique plante ponantur. Quia
desiderio fructuum homines sepes destruunt et fossata in tantum quod talis
curia numquam poterit clausa teneri. Plante siue infructuose arbores
[illegible] nate non pateret augmentum quia eis crescentibus spinarum dilecta
custodia ex ipsarum arborum umbris et radicibus impressis aut omnino periret
aut magnam lesionem sentiret. ¶ Porrectam in primo et secundo anno eedem

spinar plante singlis [illegible] mensibz herb[illegible] [illegible] muniat[illegible]
ab ipsis [illegible] humore violenter attrac[illegible] [illegible]
nutrimti [illegible] Planicule vo salicu ppl' vl' vlmor qs pdu
dix[illegible] plantandas sine dubio in sinitate ripe pucient [illegible]
[illegible] noxie multitudinem habent et p ear radices trasseunt pingues
aque cune defluentes ad foveas mirabiliter qualescent. Inter
quas fieri potit sepis sat vl' qmelius e sunt annulati ripa inter [+ at hec]
eas multitudo spissa plantular dictar arbor insiget eidem aute
[+ at qualeat] cu adoleverit z incisione atq plicata inspissate fiunt forte qsti
tuent sepem seu quasi palancatium quodda q longissimo tpe p [+ at palangatam]
durabit Stipites vo dictar arbor pmit plantatar ult' x. ped's
i altu elevari no patiaris q ultra modu placet dictam q pp sa
lutem habitatu aerem salubrem requirat sbl brisitio ventor eo
excepto q sup quolibz tube angulo arbore una qtum ascendere
potit puncting in altum extolli spp hec plurimu curie decombuit h [+ at pda]
pstatig pp ear pium dum iferre poterit lesione pter due silic
sup portus dimictantur augeri ad quar umbras gestunt boves
tpe magni estu hys agitur diligenter obsuatis sine mag exp
ensis curia fossatis spinar sepibz z arboribz forti munitione pancta
cu laudabili forma z comodo habitantiu tuta manebit. In rcente
montiu et domos fiant sepes ex plantis malor gnator hee
eiz plante loca aspa no recusant q hic arbustola modico
nutrimto qtenta est z sepem costituit spissam z fortem ex multa pu
lulatione radicu ipse et volentibz p eaz ingredi pungentibz spinis
eius viriliter se opponit. Et nichillominz fructu utilez et decor
[+ at pstat magne] singlis annis possessribz suis parat. Mage aut arbores italibz no
qualescunt locis qr plurimo indigent nutrimto q ibi sufficienter hri
[+ at tra] no pot ubi etra tumulu est saxosa. Verum th in locis declinis montiu
[+ at letu] ubi est lentia spliu possunt pdec plantationes et maxie spinor
et vlmor satis qucient fieri. Sed salycs et ppls in talibz locis h
pnt nisi ripos z sabulm aut tram valde solidiz habeat no q
valescunt ad votum. Si vo locus tanti frigiditatis existat q i
eo pncta arbor vive no possit ex eis claudat arbustum et
spinis que i regione illa experientia Judicit melius defendatur
[7 munitioe] de clausura et munitione curiar q sup dca sunt valet dixisse suf
ficiat de nobilibz aut z mirabilibz munitionibz z turribz et cu
rias ex arboribz artificiose faciendis ad libr z esvat octavum.

Curia pro domino [illegible] disponatur hoc modo. In medio frontis
anterioris [illegible] ingressus in eam latitudinis [illegible] pedum
Ex adverso eiusdem latitudinis in opposito fiat egressus
per quem ad aream vineas vel agros posteriores exitur, cuius latitudo
sufficiat ad currus [illegible] cum feno vel [illegible] ponderibus oneratos. Eius
porte fiant nobiles vel improbiles secundum voluntatem domini, dum tamen fortes
reis vectibus et clavibus possint de nocte firmari. Super eas fiat coper-
tura vel domus in qua in introitus et exitus et ne porte
pluviis et rore vel aliis putrescant tempore. Pars dimidia curie que est ab
una parte portarum pro domino disponatur hoc modo videlicet quod iuxta viam tenentem
et ad posteriores partes tendat ex domus non claudit suppleatur
sepis alta vel murus. Sit autem domus magna vel parva murata
vel non, tegulis copta vel cannis secundum domini facultatem et locum. In ea
parte iuxta ripas [illegible] pergularum et vinearum gratia nobiliora plantentur
que tandem x vel octo pedibus elevate in altum poterunt decorem facere
pergularum super ripas adherens arboribus antedictis. Deinde quinque
vel sex pedibus infra curiam circumquaque humiles plantentur arbuscule
velut ficus et mala granata si aeris illius qualitas patitur et nizole
zezule et citoniorum plante. Per medium vero huius loci plantentur alique
plante pirorum et malorum viginti pedibus ad minus distantes que procedente
tempore diversis pirorum et malorum generibus singulis estatis et autumpni mensibus
maturandorum cum diligenti industria insitantur. Harum namque vitium et arborum
fructus domino specialiter reservandi per fortes clausuras exitum rusticorum
voraci improbitate securi. In eo etiam loco amenus formabitur virida-
rium et diversi ortuli et apium dulcia societas illesa servabitur et turture-
rium et leporarium secundum modos quos in suis locis dicemus. In alia vero parte
dimidia fiant domus et tuguria iuxta ripas circumquaque vel duas
partes aut unam tantum occupantia secundum exigentiam familie colonorum et
alium nutriendorum curia remanente in medio expedita. Domus
meliores in una parte deputentur habitatoribus colonis et aliis aliis nu-
triendis. Iuxta domos rusticorum clibanus et puteus si fons desit ipsi
convenientior fiant secundum modos et formas consueto more servatos
dum tamen puteus a fossatis curie et a palude letaminis quantum poterit
elongetur ne fossarum aut letaminis humor putridus puteum per occultos
ingrediatur et eo intrat. In alio vero curie capite iuxta tuguria
bestiarum palus formetur pro maturando letamine ad quam
tum poterit domo remota. Et si tanta sit dominorum nobilitas

...tur ... stare colo...
...modo ... dispositi ... dem ...
... et se versum in alia parte sui facit locum palatii ac ...
... decoratum secundum quod eorum nobilitati et potentie crediderit
... doctrinam aut arte ... et cello ... et cellum ... pullarum
stabulorum et tugurio... ... suis ... tradendam ...

De puteis et fontibus faciendis et quali aqua inveniatur et probetur. [7]

De puteis et fontibus faciendis et aqua inveniatur et probetur

Licet puteus optime moveri in curia ut predictum est tamen quia
propter commune plures varietates utilitatem alii propter commoditatem // et aliquorum
colonorum et quia plerumque aqua non invenitur nisi in cava vel in partibus
et locis propinquis aut invenitur sed letamine curie lignee efficiatur in
campis sed curiam fieri optatur quod cum accidenter providendum est hoc
modo ubi aqua insufficiens aut non multum profunde existit itaque de
mense augusti septembris aut octubris fodiendus est puteus quia
bona aqua hiis non deerit mensibus nullum alio tempore defectum habebit
igitur secundum palladium ante solis ortum hiis locis in quibus aqua querenda
est equaliter pronus mento ad solum depresso spectabis orientem et in
quo loco subtili nebula crispum aerem surgere videris et includ
vocem sperge stag in locis siccis ibi aqua latere. Terrarum genus
considerabis ut possis determinate vel habundantia iudicare itaque creta
tenues sed optimi saporis venas creabit. Sabulo solutum exiles
et non suaves limosas et spatio altiores submissas nigra terra et
humores et stillicidia non magna exhibentes imbribus et hyeme
collecta sed saporis egregii. Glarea mediocres et venas certas sed
suavitatis precipuas. Sabulo masculus et arena et carbunculus
certas et ubertate copiosas. In saxo rubro bone et habundantes
sunt sed providendum est ne inter rimas evenire et effugiant. Sub radi
cibus montium et in silicibus uberes frigidas et salubres. Locis campestribus
salse graves tepide insuaves plerumque quarum sapor si optimus fuerit
noveris eas sub terris exordium de monte sumpsisse. Sed in mediis campis
montanorum fontium suavitatem prestare si umbrantibus teguntur
De signis aque investigande — arbustis. Sunt et hec signa investigande aque quibus tunc credimus si
neque lacuna est neque aliquo ibi consuetudine humor insidet. Iunci
tenues salix silvatica alnus arundo carex edera et alia cetera que
humore nato agrosto aguntur. Locus quo ubi predicta repies signa pe
// altitudine — dibus tribus latitudine pedum quinque fodiatur et proxime solis oc
casu vas puri eris vel plumbeum interius sicud ponatur unctum
ibi inversum in solo fossionis ipsius et super fossam crates fronde ...

et ... ndibus additi ... ... piat ... D

sit in eodem vase sulfur ... aut stilla ...

teo. Item singo figuli siccum neque coctum eadem ... ...

operiatur altera die si aqua vena proxima est vas humiditate

soluetur. Item si vellus lane ibi positum et coopertum si tantum colligit

humorem ut alia die fundat expressum copiose venas testatur. Item lucerna

oleo plena incensa si ibi similiter tecta ponatur ... die inveniatur

extincta superantibus alimentis aqua loci idem habebit. Item si in eo loco

focum feceris et terra vaporata humoribus fumum nebulosum ex se reiec || vel humidum

taverit aqua ibi foras agnoscas. His igitur exceptis terra signoribus fir

mante notitia puteum fodies et caput aque re quires vel si plura

sunt in unum colliges. Tamen sub radicibus montium in septentrionalibus

partibus querende sunt aque quia in hiis locis magis habundat utiliores quam na

scuntur. Sed in fodiendis puteis est cavendum fossorum periculum quia terra

plerumque alumen sulfur bitumine educit quorum spiritus pestifer exalat et occu

pans statim naribus animas torquent nisi quis sibi fuge velocitate suc

currat. Prius quo quam descenderit ad intima et eius loci lucernam ponat ac

censam quam si extincta non fuerit periculum non timebit. Si vero extinguatur

locus mortifer est cavendus. Fodiendus est autem puteus latitudine

pedum octo vel vii quinque necessarium ut binos pedes structura concluse

dat. Fieri etiam potest latior seu strictior secundum quod plures vel pauciores

ex eo aquam haurire intendunt et secundum magnitudinem et profunditatem venarum.

Si aqua limosa sit salis admixtione corrigitur. Sed dum foditur puteus si

terra non stabit vitio generis dissoluti aut humore laxabitur tabulas

obiciens undique directas et eas transversis vectibus sustinebis ne fo

dientes ruina confundat. Postea in talibus locis melius sine fossorum pe

riculo fient, sed fiat ex assidibus rota diu ... ad putei lati

tudinem super quam fiat murus altitudine unius cubiti antequam puteus

fodeatur. Deinde intus fossor cum instrumentis ferreis in medio existens sub

muro fodiat et ipse usque ad terre equalitatem descendere faciat et iterum

tantum desuper muret et fodiat terram et tandem aqua exhauriat donec

puteus sit perfectus. Sed qui in alto sunt putei perforati usque ad sum

mam. || Aqua vero nova putei sic probabitur in ereo vase nitro spar

ges et si maculam non fecerit probabit ... Item decocta ereo

vasculo si arenam vel limum non relinquit inferius utilis erit.

Item si legumina cito valebit excoquere vel ... plurido carens

musto et omni labe pollutionis aliene.

|| plenam terris ad loca inferiora possunt vice fontis ... si vallis subiecte non ... tat

|| extincta

8

De aque ductu faciendo.

Quando vero ducenda est aqua ... ducitur aut
forma structili aut fistul. plumbeis aut canalibus ligneis
aut fictilibus tubis. Si per formam structilem ducetur solidanda est
[illegible] ut per rimas aqua possit elabi. Cuius magnitudo pro aque mensura
facienda est. Si per plana veniet inter centenos vel sexagenos pedes
sensim declinetur structura sex pedibus ut vim possit habere currendi.
Si quis mons interiectus occurrerit aut per latera eius aquam ducemus
oblique aut ad aque caput speluncas librabimus per quas structura perveniat.
Sed si se vallis inserverit aut plumbeis fistulis clausam deiciemus
explicata valle consurgere. Sed est salubrius et utilius fictilibus tubis con-
ducere qui duorum digitorum grossitudine fiunt ex una parte reddantur angusti ut palmi
spatio unius spatio in altum possit intrare quas iuncturas viva calce oleo
subacta illinire debemus. Sed antequam per hos aque cursus admittatur favilla
mixta exiguo liquore decurrat ut glutinare possit si qua sunt vitia
tubulorum. Ultima ratio est plumbeis fistulis ducere que noxias reddunt
aquas. Nam cerusa plumbo creatur que multum corporibus nocet huma-
nis. Diligentes erunt pro aquarum receptacula fabricare ut copia inops
vena perveniret. De cisternis et cisternulis. De cisternis et cisternulis

Ubi aqua deest cisterna fit. Palladius fiat magnitudine qua
delectatur et cui sufficit cui eius conduci possit aqua tectorum.
pavimenti testacei pavimenti suffusione longetur hoc pavimentum summa
cura terendum est ad nitorem et lardo pingui cocto assidue perfricandum
vel rimas ne deducto humore rimas aliqua parte fundat et ita post diuturnam
et solidam siccitatem aqua probetur hospitium. In eius medio formetur pu-
teus. deinde cum eius omnis concavitas repleatur in fundo de grossis lapi-
in medio de minutis dibus fluviorum vel lapides loco eorum fornacis petre ponatur. In quibusdam
autem locis fit pavimentum de quadratis certa mediocriter et infusa ta-
liter compingitur et calcatur quod aqua inse posita vel fluentem optime recipit et
confirmat. Anguillas sive pisces fluviales in has mittere pascique con-
veniet ut horum natatu aque stantis agilitatem recentem imitetur. Hoc in
volucris Grecis et Latinis cisternarum piscinas aut puteos ... facientes.
Picis liquide pondus vomicis et tantundem summe coniunge ut super tuo
tolla utriusque miscebis et coques donec spumescat deinde removeas ab igne.
Cum autem fuerit hec refrigerata commixtio calcem super adicies minutatim
et ad unam corporis omnia mixta revocabis cumque velud formam fecerit uisque
loca corrupta ac manantibus in ipsis summa depressitate calcabis. In locis
aqs vitiis fluminum vitium fiant cisternule cum quibus clarificetur et limpidi
fiant. Hoc modo habeat interius terre magnitudinem in loco frigido sub sabulo
uitreis

[illegible] lateres sup[er] [illegible] ul' trenz coctum latitudine [illegible] habens [illegible]
[illegible] canula i[n] medio fundi h[abe]at [illegible]
eleuati sup[er] q[uod] [illegible] ponat[ur] [illegible] deinde [illegible] ad medium [illegible]
pleat[ur] [illegible] que [illegible] aqua [illegible]
[illegible] distillanti [illegible] guttatim descendit [illegible]
in quo utenda [illegible] volueris [illegible]
causa sup[er]ius ul' inferius receptaculum de maceriis ul' lapidibus et
cemento aut testaceo pauimento facere s[e]c[un]dum forma[m] et magnitudine[m]
tibi gratam. De maceriis domorum.

Cum sup[er] de domibus edificiis mentionem fecerimus fabricandi
que ex materia lignorum et macerorum sunt dictum q[uod] lignis competunt
edificiis et que bona cementa et que bona consideranda in
fundamentis habenda est. Fundamenta igitur aut palludines stabilia et diu
durabilia facienda sunt ex utraque parte semipedis spatio q[uam] plus parietis
corpus increscet. Et solida et constricta inuenietur argilla humida
ul' fossa pro altitudine obruatur donec nuda sine ruderis suspi-
tione occurrat argilla. Que si ista desit q[uan]tum misisse sufficiat.
Arena que compressa manu edit stridores erit utilis fabricanti.
Itemque si panno ul' linteo candido veste respersa et excussa nichil macule
relinquit aut sordes congrua est. Sed si fossilis arena non fuerit destitutus
aut glarea aut litore colligitur marina arena tardius siccat
et ideo non continue sed intermissis temporibus construenda est ne opus onerata
corrumpat cameras quoque tectoria falso humore dissoluat. Namque fossiles
tectoriis et cameris celeri siccitati utiles sunt melioresque si statim cum
effosse fuerint misceantur. Sed si uti necesse sit marina arena erit
commodium prius lacuna humoris dulcis immergi ut vitium salis aquis
suauibus eluta deponat. Calcem quoque albo saxo duro ul' tiburtino aut
columbino fluuiali coquimus in duabus arene partibus calcis una
miscenda est. In fluuiali quoque arena si tertiam partem teste tritae addideris
operis soliditas mira prestatur. Item si calx et arena equali mensura
misceantur erit fortissimum cementum unde commixtum non est putandum
faciendum tempore magni algoris quia congelatum dissoluetur procedente adue-
niente calore. Tempore mensis nouembris et decembris februarii materia est cedenda
dum luna decrescit quoniam magis humor corruptibilis corrupto consumptus
est precedente mensium et lune etatem et propter prius frigus aeris fu-
git cum calore naturali arbor ad radices ad estatem uenientem. Sed arbores
que cedentur aliquot diu patiantur ut per eas partes humor sicque madens ineunte

Marginalia:

q[ua]trena

d' maceriys domor[um]

[illegible]us que sup[er] terram [illegible] futura est fundamentis [illegible] p[ro]portione q[uod] si [illegible] lateres fuerit maiores

tiburtino

fabricam

humor

usque ad medullas [illegible] rectas stare

Ctinet [illegible] utiles aut hec sunt max. abies. [illegible] ulmus rigida et
[illegible] durabilis fagus ul larex secundum palladium villitum [illegible]
[illegible] suffigas in fronte atque in extremitatibus tectorum presidium contra
[illegible] incendia contulisti nec inflamas recipiunt aut carbones :13. 9
[illegible] durabil [illegible] operibus obruat [illegible] optima caus[illegible]
creant ... sub terris quam super terras distanter mira soliditate durat magnis tectis et
opibus intus fagus in sicco utilis humore corrumpitur populus albaque utraque sa
lix et tilia in sculpturis necessarie aliis fabricis inutiles sed nitida sibi indus
tfraxinus locis fundatis palandus et ulmus et fraxinus si siccent rigescunt
ante curvabiles [carnabiles] Cypressus egregia pinus ul pirus non in siccitate non
durat Cedrus durabilis nisi tangat humorem Quercus autem ex parte
meridiana cedunt utiliores, siqui vero ex septentrione prestiores
sed facile vitiantur. // De officio villici. de offitio villici

Villicus disciplina bona utatur secundum varronem fere [illegible] ,
alieno manum abstineat sua diligenter curet . liberis fami
lia suis presideat si quis deliquerit bono [illegible] omni decet fa modo
milia malo nesciat ne algeat ne esuriat opere bono exerceat faciliter
a malo prohibebit. Pro beneficio gratias referat ut aliis recte facere libeat
Villicus non sit ambulator Sobrius sit semper ad cenam ne eat fa
miliam exerceat paret ut quod dominus imperavit fiat ne plus [eius] censeat sapere se
se quam dominus amicos domini habeat sibi amicos iniussu domini nemini credat [inscienti]
quod dominus crediderit exigat inutiliter nemini det et ne quid in stricte domino
emat ne quid domini celavisse velit Opus rusticum omne ut sciat facere
curet et id faciat dum nelapsus sit si fecerit scribit [illegible] familie et illi
sepe animo equiore faciet si hoc faciet minus libebit ambulare et valebit
rectius rectius et dormiet libentius primus cubitum surgat posterius cubatum
eat prius villam videat ut clausa sit et ut quisque suo loco cubet
Iumenta et ut iumenta pabulum habeant boves maxima diligentia curatos habeat bu
bulcus obsequiosus sit quo libentius boves curet . aratra vomeres quam faciat
et boves habeat pecori et bobus diligenter substernatur ungule curentur scabiem
pecori et iumentis caveat id ex fame et si impluit fieri solet Opera omnia
mature conficiat nam res rustica sic est si unam rem sero feceris omnia opera sero
facies sed stramenta si desit frondem ilignam legat eam substernat o
vile bobusque Sterquilinium magnum habere studeat et per autumpnum evehat
et circum oleas ablaqueet ac fimum addat frondem populeam ulmeam
quernam per tempus cedat eam condat non per aridam pro pabulo ovium idem
fenum aridum de prato recondat Post imbres autumpnales rapina
pabulum lupinumque serat . ~

... asitan ... est ...
... debet agri ... emere ...
... et ... reddere ...

Quo pretio fidelis praedium ... comparo cogitabis sic magis ... ne
cupide emas neve opa tua ... nec ... habens ...
... circumeunt quotiens ibis toties placebit quod bonum erit ...
quo pacto vicini id adverteris et uti eo ...
... exire possis ... bonum celum habeat ne calamitosum sit et
solo bono sua virtute valeat Si poteris sub radice montis sit eius
meridie spectet in loco frigido in loco salubri operarum copia Sit et bonum
aquarum opidum validum ... sic ... agro qui ... dum dominas sepe
mutant qui in hys agris pretia vendiderit quos pigeat vendidisse
ubi bene edificatum sit Caveto ne aliena disciplina temere contempnas a
domino bono colono bonoque edificatore melius emetur Ad villam cum ve
nias videto vasa torcularia et dolia similiter vel pauca sunt videto
Sumptuosus quod agri non sit patrisfamilias cum ad villam venit fundum ea
die si potest circuitat vel die sequenti ut cognoscat quomodo fundus sit cultus
opera que facta infecta quod sint postea villicum vocet interroget quid operis facte
sic et quod restat satis ne tempore opera sint confecta possitque que reliqua sint confi
cere et quod factum vini frumenti aliorumque omnium ubi ea cognovit rationes
inite de operariis dierum Si ei opus non apparet dicat villicus se dolo car
uisse se non valuisse tempestates malas fuisse suos aut fugisse ubi
casque alias causas multas dixit ad rationem operis operariorum quod villicum revocet
Cum tempestates et pluvie fuerint que opera per imbrem fieri potuerunt
dolia lavari picari edes villam purgari ... frumentum transferri stat
fimo efferri sterquilinium fieri semen purgari funes sarciri novasque fieri
centones cuculiones familia potuisse sibi sarcire perferias potuisse
fossas veteres tergeri viam publicam muniri vepres recidi ortum fodiri
pratum purgari ... spinas ... Cum servi egrotaverint
cibaria tanta dare non oportuisse que opera reliqua sint curet ut perficiatur
si quid desit in annum ut paret que supersint ut veneant que opus sit locari ut lo
centur et que opera fieri et que locari ut imperet et ea scripta relinquat pecus omne consideret
oleum ... frumentum et quicquid supersit vendat boves vitulos armenta oves
lanam pelles plaustrum vetus ... senem et morbosum vendat patremfamilias ven
dacem non emacem esse oportet et ... adsapone suoque tempore ...
festenda sunt que vendenda videntur Et ea que servari non possunt ...
mictet celeriter ... vendat que servari possunt tunc vendat
cum caritas est sed eum diuturna servata non modo usuram adaugent
sed etiam fenerantur dubitant Sed tempore congruo vendat.

Explicit liber primus ruralium commodorum.

10

Cum in superiori libro de hys que necessaria sunt habitantium (?) facti (?) rura quam villas scripserim consequenter de ipsorum operationibus in villa agendum dicendum est. Et quia ruris exercitia variantur secundum varietatem plantarum locorum et temporum, quorum diversitas sive noticia naturae plantarum et partium ipsarum eorum etiam quae plantis necessaria sunt perfecte cognosci non potest de hys in libro secundo agendum est. Et quia quaedam sunt communia cultui cuilibet generis agrorum de hys etiam in eodem libro agetur dicere. Dicam itaque in primis de hys que omnibus plantis conveniunt secundum generationis principia.

De his que omnibus plantis conveniunt secundum generationis principia.

Ad plantarum generationem secundum Albertum sunt vii. sine quibus nulla omnino nascitur planta quorum tria quasi sunt efficientia. Calor videlicet celestis circuli qui est primum et vivificans plantarum. Secundum est conveniens calor loci quia si in loco sit virtus frigoris mortificativa non suscipiet virtutem caloris celestis circuli. Similiter si locus vehementer sit adustus erit heremus arenarum et eius quod vocatur mortuum sabulum eo quod non est talis locus susceptivus celestis virtutis plantas vivificantis. Tertium autem est calor qui mediat specialis quaecumque illa sit inhereat quia sine illo aut non esset receptiva caloris vivifici aut recepti caloris virtutem non esset retentiva et nunquam formaret corpora plantarum aliquam sed evanesceret per evaporationem. Probat autem hec opera rusticationis quia in quibusdam plantis cum primum primum formantur et sunt tenelle valde umbraculia facimus ut calor solis non evanescat sicut cum ex stipitibus pullulant corpora vel ficus. Quarta autem est materia substantialis materialis quae primum est humor naturalis inherens ei qui formatur in plantam speciem quae primum spirando pullulat evacuat ab inferiori materiam humoris totam substantiam humor formans intra plantule et inferius in radice destituta. Autem verus calor subiecto attrahit humorem loci iste est secundo humor influens concepte plante nutrimentum sicut menstruat matrix sanguinem menstruum in conceptione et formatione animalis. Tertium autem est humor pluviarum et roris et nivium desuper venientium qui scilicet ad plantas sicut humidum nutrimentale ex absorptum in aliis et ideo humidum hoc desiderat a plante iam formate et ad speciem deducte sicut cibus desiderat ab anima vitali animalis. Septimum autem quod exigitur est aer conveniens continens extrinsecus ille enim conservat sicut bonus est aut corrumpit si malus est plantas. Et ideo venti nocentes et pruine mortificantes ledunt et destruunt plantas. Ab aere autem temperato proportionabiliter convalescunt et

Margin notes:
de hys que omnibus plante conveniunt generationis principia
suscipiet
sursum et erumpit a terre superficie qui cum pullulat
alie
naturalis

... Amplius aut arbor niger sic e calida ...
... meatus et impellit humidum aut habundas superfluum
... et restrictum expergit in stipites et ...
et inuenit in eo ramos multos et ramis plurimas uirgas. De

diuersitate generis plantarum.

Considerandum aut est principaliter de diuersitate ab antiquis fere nichil amplius dicitur q quod dixit ars q arbores s. i plantas quedam generant plantatione quedam ex semine et quedam ex se ipsis ex corporibus elementorum commixtione et uirtute celesti que tali commixtioni uitam influit uegetabilem et ea que plantatur aut a radice nata euel litur aut a stirpe ... aut a ramis aut a semine nata eo transfertur de loco ad locum q proprie non plantatio sed transplantatio uocatur et ille q sit transplantatur quedam totaliter integre transplantantur et quedam propter duritiem sue substantie et corticis aliquantulum conteritur et scinduntur inferius ubi infigunt terre ut facilius et citius attrahant nutrimentum. Adhuc aut eorum que secundum partem aliqua plantantur quedam plantantur in terra sic fit de uite et salice et buxo frequentius. quedam aut plantantur in aliam arborem et hec plantatio uocatur insitio. Quod aut in generatione plante ualde nobis occurrit est q plantarum quedam ex semine habent generationem aperte. quedam faciunt semine melius et quedam peius. aliqui enim quibusdam malis seminibus bone arbores proueniunt ut ab amigdalis amaris et acidis aliqui fiunt dulcia et aliqui e contrario. Et similiter a malis granatis sue ... acidis aliqui fiunt dulcia aliqui e contrario. quarundam aut plantarum semen cum debile fuerit aut ex loco aut ex aere temporis inuenientis deficit et illarum generatio in tali loco non est ex semine sed ex aliqua alia plantatione sue ramorum sue radicis et hoc precipue est in pinis et palmis ficubus et malegranatis et similibus in omnibus obiectum non. nulla enim istarum seminis fiunt tante efficatie q pullulare faciat nisi raro. non enim ex semine palma quoque pullulat et cipressus et maxime palma si plura semina simul iungantur. ex uno enim simplici semine raro pullulat. Sed cipressus et ficus pullulant ex uno grano seminato admodum herbe primus et qualesunt plantatum. non aut de facili fit q de semine malo adueniat non planta non e contrario licet aliquando hoc fiat. Sed in aliis hoc contingit multotiens propter diuersitatem habitationum et aeris et uentorum et nutrimenti cum animal. sit fiat alterationis frequenter sit q semine male complexionati aliis alteratur et sic melius et bene complexionati alteratur et sic peius. et aliquando aliter generatum fit semen ex quo generatur dispositionem uel peius uel melius. Cuius signum est q omnia domestica animalia uidemus ualde diuersa in qualitate et calore q non accidit eis nisi propter sui nutrimenti multas diuersitates et diuersa fomenta stabulorum et aliorum locorum in quibus conseruantur propter q etiam eius colorem in sapore diuersificat

Margin notes:

generationis plantarum et diuersitate enim generationis eius fere iacet tota natura plantarum. Et de ... q de diuersitate ~~ab antiquis~~

cotunduntur et scinduntur

q non producit semen consimile illi semini ex quo habet generationem

paulatim

bona

generabz aliq siluriz · Talis at diuisificat in plantis no e aut non
tantu qz radicibz tre affixe sut et neqz loca mutat neqz nutritur ·

De substantia origine et operatione platarz.

Locus in quo orit planta e sicut matrix in aialibz et sugens
sive humor i tali loco pparat ⁊ acceptus e sicut sangs men
struus in matricibz alimtis at celeste e sicut initus indi ⁊ eis
stincta ⁊ no determinata ad spem q gtum ad plante nam sufficienter
determinat ⁊ distinguit per qualitatez elcorp ⁊ modu cmixtionis
corp in mra seis plante. Opa aut plante sm q planta e st tria
s· uti alimto ⁊ augere et gnare utitur aut alimto sive thing ipz thunt
tm purp quciens sile sibi et hoc totu e cstibile i suaz mbrorp ⁊
io no hnt venas et venas sed tantu poros ⁊ tm e eis pro ventre
in qua dimictut dez ipuritatez sicci vz ⁊ humidam Et hoc e cu q in
figunt radices ori siles in tram ex q sicut ex stomaco sugit nutrimtu
et dirigit radices deorsuz iuniores plante oms ad loca calidum
tre ubi calor melius cmiscet ⁊ dirigit nutrimtuz et p alie plante
magne i superficie spargit radices ⁊ no i pfundum dirigunt cito a
restat qz nutrimtu q e i superficie tre euanescit ab eis cpiumum p
calore solis ⁊ no cogit spirare in radices eorp ploca p cotinetiam
Auge quid ipaz plantarp dicut quid esse i infinitum assumentes platiz
augeri q diu radicat tre adheret qd no e cpetiedu qz certu est oium
na cstantiuz ee qtitatez determinatis int duos t minos ma ioi et mini
ipio gnesshnt sicut egregie dicit dicis Oma ratoz magtudinis et
augme alii ex exnutrimtali formet ⁊ augetur humido plante tm eius Licet
pars cui facieda est additio in tm indurat pcessu tpis ut extendi
no possit ⁊ tc cstat augmentu i longu ⁊ tam de exende causa sta
bit et ad alios duos dyametros q sunt latatu ⁊ pfundu de opatione
at gnanis plantarp multa dca st i locis alys vnde hic solu dicit q
sugendo p poros habet ceniuz et de eo q extinsecus ingreuis
deuatur a spu egrediente formatur ome q genuit. De divi dedivisione plantarz p suas p integrales
sione plantarum per suas partes integrates.

Quoniam aut de ptibz vegetabilibz plantarp determinadu
est et de hys q deridunt eis extra et no excultu de fructibz
eiz et cultu dicta postmod oportet ig scire q sicut i aialibz
ita ⁊ i plantis qdda e q est potetia qlibet ps plante et vocatur sucus
Et qdda e q est ps plante actu sicut radix stips ramus ⁊ humor. Est
aut sucus humor p poros radicis actract ad nutriendum tota plantaz
qui p partes plantis aclutus nutritiua distribuitur necesse e igr q
ad plante silitudinez calor digestiuo sit trahat no eiz nutrit n sile q
ex contrariaetibz possessionibz p digestione ⁊ silitudine huius et mbri

[illegible] alteratum est. Ex hys eius necessio [illegible]
magis sit insipidius in radice et finis quod magis et magis [illegible]
plus et plus accipit saporem plante convenientem. Sicut autem accipit [illegible]
ita etiam accipit inspissationem et subtiliationem et [illegible] decoctione [illegible]
in ipsis necesse est omnia hec evenire et ipsum nisi per [illegible]
docebit. Et in aliquibus quidem plantis calore exalant plurimum humiditas
et emanat terrestre viscosum liquidum propter mixtionem diaphani nam in ipso et e
odoriferum propter actionem caloris in ipsum eo quod quando que digestum est [i ipso]
aromaticum quod autem corruptum est est fetidum et humidum quod
calore expiente prius stillat frigiditate aeris exsiccatur et vocatur gummi
Aliquando etiam distillat primulus secundum ferro in planta et tunc est gummi
nocivum sed non est tantus virtutis ut predictum est. Partes autem que accidunt
partes plantis dividuntur in duo genera quedam eius sunt sicut membra officialia in animalibus
quedam sunt sicut filia nodi et iuncture et vie per modum venarum extense et ra [venas]
dices sunt sicut membra officialia in animalibus et nutrimenti officio deservientia
Sed lignum in habentibus lignum et caro herbal in non habentibus lignum
est sicut membra similia in animalibus. Cortex autem sicut pellis in animalibus et adhuc
modum est dectis partibus plantis. Sed nodus ille qui vocatur malleolus est
fere anima ut in ipso stet sucus et ampliorem accipiat digestionem cuius signum
est quando sunt in silvis arbor fiat incisio ultra medullam ita quod medulla [sit excisa et postea ligatus et soli detur temperabitur malitia.]
[ramo] fructuum et meliorabitur sapor eorum. Causa autem est quod ibi est retentio
porum invenies nutrimentum ascendens per truncum stat et diutius di
[digeritur i plantis] gestum in meliores transformat fructus. Huiusmodi autem nodos habent
frequenter ea que rare sunt fibre et habent magnas medullas aut in toto sunt concava
et cum hoc sunt valde longa ut est vitis et vitella cucurbita et arundo et
genera frugum ut triticum et siligo ordeum et avena et alia huiusmodi
radices tamen habet planta, non similes quantum ad virtutem nutrimenti habent autem [illegible] [ad aliu modum]
alia similitudine et effectus eorum radices plantarum quando ex nutrimento accipit
primum infundit colorem vivificum per que membra moveri incipiunt et hoc
facit radix in planta nam ex radice datur eis calor et forma vite poten
tialiter per quod ad omnes partes plante naturalis movetur. Cum plante notantes
deserit et abstinentes propter suarum radicum dispositiones contrarias raras .n. et porosas
et callosas habentes radices multum contrahunt de nutrimento plus quam sufficit possit et
terminari a natura arbor. Et tunc arbor generabit fructus vermiculosos et [circa vermiculos fructus nascentis]
putrescentes si non exsudet vel aliter emittat superfluum humiditatem in iu
ventute aut plantarum hoc maxime accidit propter calorem iuventutis earum
aliquam curatur ex hoc quod perforatur iuxta radicem ibi. exit superfluum
humidum sicut per flebotomiam. Si autem plante calide et rare radicis
sint itera sicca in qua pluit raro et in qua cadit cum impetu multa pluvia

sic intra climate fri ztry et forte qm palaqua sui pte ebit radix pl
ante multe vicibus initiatiat exhabundatia pluuie multu nutimti
qr qm q alia pluuia supueniat trahit adptes supiores z opleta digne
pficit et io tales natales loci plante sepius floret arbores in vno
anno fit aut ethoc inms climatibilez n q ducat plante mo n
plantos paucos flores qm post estates humidas sequit autumpnus
ualde calidus z siccus Sut aut qda plante humide aquatice mol
les et ille quocuqz modo infingant tre defacili radices emictut
et conualescut hoc aut ets faciut qd dure pp siccit ligni radic
z corpus plante sic buxus cui rama in trra infixus defacili qua
lescut in qb aut h no fit ea e q destituit lignu nutimto anq
ex se formare possint radices eo q aut porosum no e aut no ht
calore sufficieter trahetem et io arescit anq ex se emitte possit
radices et io qcuqz talle sut ramus ifixis i trra qualescut sic
buxus et samina et multe alie. Et iterz qcuqz molles sut tacte
ab humore tre nutient et implet et qualescut sic salix z talia.
Quecuqz aut haru neutz dispositionem habet freqnt ar e nue qn
ramu infigunt uena aut i planta pp loqndo no e p m nulla
manifestius silitudine habet s uie nutmti dicut uene quius qui
aliqn ducut sc ascendentes et tc crescat plata quasi p qsdam cu
niculos herbales ul lingneas qz vna suppoit alti h aliqn sut tor
tuose et tuc effica planta nodosa aliqn aut diffundit zetica
latim implantam et p vias dictas nutrimtu trahit et p transil
sales retinet et reptit i ptes plante ips nutimtu uiciunt et
vie iste aliqn a radice ascendentes aliqn ex medulla ad exteriora
plante sic lineae multo dicte ab eodem centro Ea igit est
dispo uenar in planata Medulle aut plantar uidetur esse
sic nucha in alijs et p medullam arbor decurrit et pulsat
plus despu plante qua p aliqs aliar viar et i ea est vigor spualis
plante qua p aliqs qz atr plante distates a radice no bene
vnificarentur ad formas spetl plante. Et io plante habet otiz
z principiu ramor qui oriuntur a corpibus plantar a medulla quasi
ex cordis radic q qn lingna scinditur p ariditatez pfinditur
freqnter scissura gtinue usqz ad medullaz et ultra no videt p
fundari scissura nisi raro plante aut q nutiut ex medulla p
porros duct transuersales habet medullas maiores Et quae nam
que nutiunt p porros duct ascendentes ht medullas minores
Et qnqz no uident medullas hic qn magne effuiut pp hoc q h
nec tunc aetate p alias et enuescentes opmit z qi isensibile

arescit

directe

Sicut videtur medullam. Et probabile est quod hec fit causa una, scilicet
corporis indigestio plantarum interius suffocatio vel et ipsum vitale
in medulla inclusum propter hoc quod constringitur per raritatem porositatis induratam
circum lignum ipsa aut ipsa medulle videtur esse sicut purgamentum quoddam
colericum quod precitur de aureis aliis et hoc fit propter calorem spiritus et
motum quo pulsat in medullam cuius signum est quod fere omnes medulle
plantarum perfectarum inveniuntur ad plus in iuventute plante carum albe et
humide et in processu etatis declinat ad citrinitatem et siccitatem. Sunt autem
plante quedam fere totam substantiam habentes medullosam sicut sambucus et
ebulus et huiusmodi et omnes ille nodos habent multos et nutriuntur ex
medulla et ideo multa est in eis et hoc generatur. Sed minus est medullosa
quam sambucus ebulus alias autem expuunt plantas in tota concavas
sicut fistulas quasdam et calamos et hoc fit ideo quia ille multo indigent spiritu
fumoso libero qui elevatur in concavo plantarum aliarum expuunt in toto
ascendit per directos poros latitudinis plantarum sicut plante arundinis
et calamorum generis et huiusmodi. Hec igitur est dispositio medullarum. Cortices
in plantis sunt sicut coria in animalibus quod coriis excoriata et abscisa
non recessit sine magna abstractione sed scissa per longum et
latum pellis cito consolidatur ita est in corticibus plantarum propter quod exsiccantur
plante frequenter quando incisi fuerint in circuitu cortex ab eis abscinditur
usque ad carnem plante lignicam vel herbalem. Non est autem cortex ex
contextione venarum sicut corium animalis, sed substantia corticis generatur ex terrestri
fieri plante expulso ad superficiem ipsius. Est autem cortex duorum
modorum interior scilicet et exterior. Interior mollior et exterior
durior et asperior.

De diversitate naturalium et simplicium partium plante et de causa augmenti eius.

De diversitate naturalium et simplicium partium plante et de causa augmenti eius

Sicut autem in animalibus inter reticulationes venarum et nervorum sunt
supplementa partium simplicium que sunt carnes vel ea que sunt loco
carnium in non habentibus carnes ita sunt in planta lignee partes
vel erbales que simplices sunt et materiales quibus auctis augetur planta
et quibus desiccatis et diminutis planta vel exsiccari et diminui et proprie
dicuntur partes simplices in plantis et naturales eo quod ille influunt per nutrimentum
et effluunt per exsiccationem plantarum sunt naturalia supplementa in animalibus.
Hoc autem quidam cognoverunt et experta anotomia cognoscitur in urtica, malva,
canabe et lino et multis aliis que vias venales habent multas fortes
viscosas et ductas et quia iam corruptum eis caro naturalis et postea exsiccatur
et diminuitur et confricatur et recedit et remanent vene illarum
plantarum admodum lane longe candide et molles
propter viscositatem subtile quod est in eis ac fuit ex eis panni. Et hic est modus quod

"est initus

nisi quod non adhereant plantis
admodum coria in
animalibus. Et sic in
animalibus

"videtur

"directas

in plantis

interresto

habebat anicior fisilogi i corporibus hominum et aliorum alium qui ligabat ... aq vehementer et tunc ablutis carne mali et molliori ... nec recirculatis extremis i venis et demonstrabat modus dolationis eorum in corporibus ... sicut aut est in urtica et canabo et lino ita est absque dubio ita est in alijs plantis licet male non ita possit ab officialibus partibus separari in eis plures cum non simplex dicit esse quod ex pluribus simplicibus et opposita sicut radix ramus et humor. Planta dicitur a plantone esse figure hominis cuius radices non habent sibi ... undique ut nutrimentum accipiat et ideo dilatatur planta inferius. Superius non dilatatur propter ramorum in fissione qui multiplicatur ex duabus causis quarum una est materialis nutrimenti habundantia altera aut efficiens que est calor solis undique exterius tangens arborem et ebullire faciens succum humorum ad exterius et ideo erumpit in ramorum multitudine in superius ubi magis ... et prodigiones amplas subtiliat. Et huius signum est quod plantis quecumque ... multis alijs plantis sicut arbores in nemoribus spissis et umbrosis crescunt in altum et non multiplicantur in eis rami et nec multum ingrossantur earum stipites et causa huius rumor est eo quod per calorem solis non potest in eis euocari et ebullire succus ad superficiem sed per ... frigus umbre concludit calorem internum qui intus multiplicatus effugat ... denat totum nutrimentum in altum. Et ... frigoris fit ad centrum quoties eius motus calor expellit ... nutrimentum ad circumferentiam ut impinguet ... et dilatet stipes totiens reflectitur a frigore loci umbrosi ipse nutrimentum et impedit stipitis ingrossationem fieri.

De generatione et natura foliorum et fructus eius.

Dicamus itaque quod folij in omnibus plantis materia est humor aquosus non bene digestus ... non bene affecte terrestritate purgato aliquantulum passus et commixtus ... materia aut foliorum est intentio ad fructuum cooperimentum eo quod materia purgatione indigeat et a superfluitate humida aquosi et cum sit ... ingeniosa eorum purgamento ... ad fructuum deffensionem materia aut ... foliorum et fructuum est quod duo sunt vapores igitur tam in arbore plante quam in alijs vaporatilibus omnibus vapor est humidus et aquosus et vapor siccus ventosus vapor humidus est materia folij vapor siccus aut et ventosus est materia fructus propter quod etiam fructus fere genus sunt ventosi esse indicatur hec aut folium ... umbra ... restringat solis ... tamquam fructus multum indiget ... sol ... folium aliquantulum distans et non obstet digestioni que fit per solem flores ut

[illegible] fit [illegible] humido subtilior [illegible]
[illegible] q est [illegible] admodum [illegible]
sit magis digestum [illegible] magis [illegible] e odor bo[nus] q[uonia]m nullus [illegible]
est nisi humidum optime digestum [illegible] haberet sic [illegible]
ipso subtilissimum et valde commixtum cum humido [illegible] exuaporare [illegible]
ventoso [illegible] sic fructus e in ipso uapore subtilius [illegible] et
humidius [illegible] q[uonia]m non deficit constat [illegible] callo
digno [illegible] tamen fit magis uaporabile q[uam] residuum eiusdem q[uod] est ipsa
plante in loco gemme in quo erumpit fructus primo calore statim
concipit et formatur in florem propter quod adheret flori ros quem mel producit
et ceteram hoc inuenimus in interioribus florum [illegible] quia tamen non formatur
subtile humidum quod passum est a subtili [illegible] commixto sicco fluit
ex ipso subtile [illegible] decoctum quoddam humidum aque per modum
dulcis flegmatis in creatione humorum in aliis ❡ Constat ergo quod
flores substantia ex subtili aqueo commixto fit cum subtili terreo quod
subtilitate sua potius formabile est in figura florum quam in
grossitudine fructuum et ideo primo calore ueris flores prerumpunt
propter subtilitatem substantie sue inmaius et facilius leduntur a frigore quam
folia uel fructus propter eandem causam et sunt multum rodolentes propter
subtile humidum quod a sicco conuenienter passum est et quia spiritualiter ita
resoluitur in poros sed a humidum foliorum magis grosse aque indigeste
est humidum fructuum in principio sui magis est stipticum et terrestre
indigens multa digestione propter quod ultimo completur post folia et
flores amplius cum fructus cadunt et geminant non trahunt
augmentum uel nutrimentum a carne illa sed aliena cuius signum est
quod cum auferatur tota caro circumposita melius germinat semina
quam cum in eis remaneat putrida nutrimentum fructuum putrefit facilius
eo quod non non est cogitauerit illud non ut putrescat completo semine
et cadens in loco seminis fumet et infundet lutum in quo semine
facilius conualescit ❡ Cuius signum est opus rusticorum ❡ Cum uites fe-
races uolunt facere firmant eas expampinus et acinus quo colligunt
erga eadem uinea cum uites feraces esse intendunt hec etiam
considerant in operibus nostris si cum caro fructus ad fecunditatem in seris
non confert cum nutrimentum numquam deficiat in necessariis procul dubio separet seria
per censuram et aperturam a carne fructuum cadentium et huius contrarium
uidemus in nostro opere oportet etiam quod fumante terre que fit per putredinem
carne fructus ad fecunditatem seminis eiusdem operis ❡ Contingit
aut frequentius decipere fructuum quam florum ex aliqua tamen causa [illegible]
aliquando ex magnitudine plante et humidum ponit ad nutrimentum [illegible]

digestiuo

pressuram

pretorea

acinis

fimatio

formado erat fructus q subtile q trahit i flore n e ita opabile
plante et tunc perit fructus et nec flos aliqn aut i uno ita cito p
moueri gressum et unici scit subtile humidum et tunc fo tunc
forte ul quarto anno fructiferant licet etiam anno florerent
aliqn aut no pot tam attrahere q diuersa suaz radicum et
tunc forte no attrah ut sufficiet et intermittuz fructus nisi p
duos annos ul tres et qn aggregatum fuerit in planta sufficiens
nutrimentum tunc fructificat et no i alijs annis In oleis igitur
pinguibs tale est fundat iudicium sicut diximus Sz olea
multus — sepe frustrant fructu eo q ad fructu eius inles humor pinguis exi
gitur et multus calor digerens et io ex dictis causis frequenter ipedit

De unitione plantarum

d'unitione plantarum et dicte

Est aut unus modus unitonis qui fit p insitatem i qua
planta unitur plante sicut stips radici et ramus sti
piti et continuat cu ipa ita q p oia efficiat eiusdem lin
gui et eiusdem nutrimenti cu tam no sint eiusdem spei aut forte
eiusdez generis qn fit insitio Et planta que inseritur trahit
nutrimentu ab ea cui insitum est q inferius cui fit insitio
na sua nichil pducat nisi radices Superius aut neqz ramos
emittit neqz singulos surculos nisi raro digerit tam succus ad
nam et modum insite et no eius cui inseritur Et ex hoc scimus
i arbore esse duas digones licet ad inuicez sint sic siles
quaz una est in radice altera in stipite et in ramis Quare pba
bile est meliore esse insitoem inferiorem q superiorem et qnto
fiat i fetus tanto magis — magis infod tanti fructu et saporem eius frumitatem Inmutatam
et domesticatam qnto no fiat altius tanto minus qz maior est
Inmutationis uirtus in toto q i pte et maior i maiori arbore
parte q i minori et q hijs rneabile est caro fructus est
sm nam et uirtutem digonis stipitis et sapor nucleus et uigor
e sm nam et uirtutem radicis Cuius ca e q pulpa carnis fructuum
est de pximo fluens sba aut nuclei no pot de pximo flue
sed de ea pte est q loco cordis plante extenuis uirtutis tota arbor
i formatur et hec est radix Sicut aut e i spermibus aialium q ex
maxima pte abscinduntur de cerebris aializ et attrahuntur
ut distillantia p totum corpus ut uirtutem totius corporis accipiat
Sic etiz i nuclei trahuntur a pmo mbro arbor ut accipiat ui
tutez totius et maxe radices q e uirtutis tribuens toti corpori plantarum
dubitatur qr in alibz diuersa no qualescunt diuisorum aut i plante

Vtrumqȝ qualescat deluite quod videlicet planta ꝑ ſilitudine ſuaz
pruz vndiqȝ ſit ꝑ os quoddaȝ ſugit nutrimentuȝ niſi ſi [illegible]
venis digent ⁊ non ſolo qualeſcit pot ſȝ in aliis quibus [illegible]
nibꝫ ſilia corpora ⁊ ideo diuiſam in vtraqȝ parte retineant ſenſum ⁊ m[otum]
tn quod organa diuiſa a reliquo corpore habent fo[rmam] ſicut os
Et ideo quecumqȝ ptes ille deſtituunt conualeſcere non poſſunt eo quod
nec nutrimentum poſſunt ſugere nec adaggrauatum ſui corporis digere
ſine illis ſ in diuiſione aut iſta magis delacerata qualeſcunt niſi
ſint valde rare ſbe ſicut vitis ⁊ ſalix | hoc aut non fit quia [vel]lare
ratur adinferius Ramuſculus retinet meatus aptos ⁊ vias in
tegras ipſius nutrimentum ⁊ ideo ſtatim ut vie ille adnutrimentum at
tingunt ſugere incipiunt ⁊ qualeſcit planta | Cum aut ſcinditur vel in
ciditur tunc pori diriguntur ut punctus conu ad nutrimentum ⁊ non
ꝑ longitudinem alia nutrimento ſtringuntur ⁊ in ipsa ſectione totum
corpus plante concutitur et ipſi pori artantur ꝑ colliſione ⁊ oppreſſi
onem impetus ſecantis | ⁊ tunc frequenter areſcunt maxime preter vitem
⁊ ſalicem que ſunt rare ſbe Sed tamen magis qualeſcit extranſuſo
aligitulu longo vulnere abſciſus Ramus quod directe abſciſus cir
cularitter et hoc contingit ut dixi quia poros plures tunc aptos habebit
ipſius nutrimentum quando extranſuſo ſecatur quam quando ex directo | Cum ſignum
eſt quod qui diuidunt radices antiquarum arborum ſecundum longitudinem
melius fructificant eo quod ꝑ totum longitudinis diuiſionem ꝑ poros
fit acceſſus nutrimenti Si aut ex directo ſecetur impſindium nichil
omnino confert ⁊ forme nocebit tunc quia areſcet arbores ille Alia u[ero]
ratio e quod longitudo diuiſa ſtatim viam ⁊ curſum nutrimenti interci[pit]
et impedit | et ideo ſciſſura in arboribꝫ ꝑ longitudinem facta nichil
omnino in ſapore ⁊ figura variat fructus quando eſt ſanata Si aut di
uidantur vltra medullam que in medio eſt ramuſculorum ⁊ conſolidentur
ſtatim variabuntur fructus ⁊ ſapor eorum ꝑ diuiſionem que contingit
ꝑ nutrimenti impedimentum quod fit in nodoſitate que naſcitur ex
ſecundum latitudinem diuiſa planta | et ideo diuiſio ſecundum latitudinem eſt
quidam modus inciſionis ⁊ non diuiſio in longum ſicut oſtendemus in
ſequentibꝫ. Planti puta paſſione ⁊ reſtitutorum ꝑtium orgaicarum
reddit contra iuuentus | Contingit aut aliquas ꝑtes admittere radicem
⁊ pullulabit ex ſtipite alia radix ⁊ mutet ramos ⁊ pullulabit ex
radicibꝫ ſtipes ⁊ rami ⁊ ſimiliter contingit amittere ⁊ recuperare ramos
aut omnes aut aliquos.

// ſugere

// prunorum

non impedit curſum
nutrimenti ſȝ latitudo

[p]terea plantis ꝑ
[..]ſicion ꝑ

De transmutatione unius p

Unus modus transmutationis est qn ... t prescidi ... dicitur trans unius plante
silva grama vel fagina completorum lig... maiorum
que recrescit in eadem specie naz persis arboribus pdictis re
crescunt arbores que tremule dicuntur et arbores que minores ... tur
dicuntur in partibus alamanie que maiores sunt ignobilitate quam prime
fuerant. Causa autem huiusmodi est quia radices vetustate arborum solide et
dure sunt et clausorum pororum nequaliter ulterius pullulare postquam sti-
pites arborum stantium super eas persi fuerint putrescunt et calor
exalans ex ipsis et secum trahens humidum efficitur formativus
plante alterius speciei. Et quia destitutus est vigore arboris an-
terioris pullulabit in arborem ignobilem. Et aliquando non pullulabit
et aliquando non generatur inde nisi fungus vel germen vel aliqua
alia herba. Est et alius modus multiplex sicut certissime probare
potest omnis qui experitur in talibus fere enim quotiens quotienscumque
una et eadem arbor fructifera in stipite abscinditur et relinquitur
inferior pars in terra sicut fit in insitione et ipsius eiusdem arboris
frangitur in eodem trunco insitur fiunt inde plante quarum
fructus nec in figura nec in sapore cum precedentibus conveniunt. Cum
autem inserunt fraga prunorum vel cinorum vel aliorum fructuum ossa
prunorum habentium in trunco salicis efficiuntur fructus sine ossibus. Vitis autem
si vitis insitur in cerasum vel pirum vel malum incipiunt uve
mature quando et cerasa sunt matura vel pira vel mala. Et tales
mutationes valde mirabiles ondunt sic hys qui diversas studiose
fecerint insitiones. Iterum expertum est quod cum inserunt fraga persici in pinu
vel piri truncis vel stipitem qui mutant arborum ambarum naturam et
fiunt mespila et videtur hic fieri sicut in animalibus ex permixtione mentiorum
seminum in generatione sicut asini et equi ex quibus generantur muli vel
burdones non valde longe est positio a primo vel secundo et si cum utraque ar-
bor rare sibi fit utraque virtutem suam convincat alterius et sic ex
permixtis virtutibus in loco incisionis fit succus permixtarum virtutum
et si tunc illud quod super locum insitionis extollat permutatur paulatim
in speciem aliam quod est esculus arbor quia per figuram foliorum agnoscitur
quod illa aliquid virtutis habet ad eum et pruna et ossa que sunt in esculis
eius habeant et indicant hanc unitatem ut predicta scribit frater albertus
Est autem preter dictas mutationes illa quod de silvestri fit domestica et
silvestris eius modum et eam oportet agnoscere. Est enim de expertis
quod omnis planta domestica subtracta cultu silvescit et omnis silvestris

prunorum

Truncus salicis sine ossibus
poma producit insertum

Vitis inserta cerasis
vel piro uvas matu
ras producit tempore pom

persicus in pinu vel pru
truncis insitus mespila

De domestica

domesticari ... cultus adhibet Arbores aut huiusmodi ...
quod domestice sunt sunt eis minores et acriores fructus domestice
pauciores et dulciores vel minus acres et maiores fructus ...
silvestres Modus aut quo domestica fiet silvestris est per subtractionem
cultus et loci indurationem et arefactionem et principium sit ad sabulosi
tatem et arenositatem convertat tunc quia durities non permittit ad plantas
distillare vel evaporare nutrimentum efficiens arefactio aut ...
nabit nutrimentum et sabulositas sive arenositas undecumque fluit
evaporare et non constabit vapor et radices plantarum et tunc plante
macre et spinose et plurimorum fructuum efficiuntur multitudo aut
fructus earum ex siccitate provenit quia siccitas est causa divisionis
multa et parva Undique enim incipitur nutrimentale humidum siccato
et ideo in multa parva dividitur Efficiuntur aut fructus acerba vel
amari propter hoc quod tale nutrimentum non obedit digestioni complete sicut fuit
huiusmodi domesticationis modus aut quo silvestres constituuntur in
domesticas valde est multiplex et versatur circa tria inquantum hec
est circa naturam fundi et circa naturam plantarum et circa umbras et soles
ipsarum Quoniam quia fundum ipsum conterere et impinguare et solidum
et continuum facere et tamen non deprimatur ita quod superius stillantes
bonitates recipere non possit et inferius exvaporates circa radices "terra
plantarum continere Et quia congerere cum ex tali terra que stillicidiis eius
ipse fluctibus infundat et cum evaporatione moveatur apte
et congrue contemperetur ad complexionem plantarum Circa plantas aut
est considerandum putando eas per abscisionem spinosorum et superfluorum
et aliquando per unguenta et mollitionem eius et per divisionem corticis
eius ut ingrossari possit planta et cum fit insitio si debeat silvestris
domesticari quia quod fragum eundem inserat stipiti suo mediata vel "aut fragum
medullam extremitatis mediante et relinquunt quia talis nodus In alterum quod et est
fissione vel incisione continuatur ex soliditate propria magis convenit con silvestris aut
tinet caliditatem naturalem sicut lapis calefactus in fornace et et fragra est
"calorem magis diutinum habeat talem quod longius et humor eius diutius et stipite suo
stat in tali nodo tamen propter tortuositatem eius et propter soliditatem
ipsius et ideo melius ibi digeritur et fiunt tunc fructus dulciores et
convenientiores et iste est principius modus domesticationis
Considerationem aut diligentissimam oportet habere in umbris et
solibus talium locorum quoniam quedam non ... bene convalescunt nisi

innumbrium ... in cucurbita et q[illegible] ole callo vehement
fiunt virus et ita in aliis multis et ista [illegible] attendenda. quod ista
aut maiores et pauciores sint fructus [illegible] itarum quod plurium plan-
tarum causa est humiditatis habundantia [illegible] quod non est tot divisi
eo quod non tantum habet de[illegible] et acer partibus sicut nutrimentum pluribus
Et ideo cum sit habundans non facile dividitur [illegible] in pauciora dividitur
Et in ea quoque d[illegible] habundantius fluit et ideo magis crescit et
ingrossantur earum fructus. De alterationis diversitate que fit in planta. — *De alterationis diversitate in planta.*

Secundum autem generationis diversitatem nimia est occurrit
alterationis diversitas in plantis eo quod ipsa frequenter causat
generationis diversitatem. Et de hoc traditum est ab antiquis
quod arbor loci frigiditate et autumnus (humiditate induratur) induratur et corpulentius
habet corticem qui concludit poros radicis per quos nutrimentum trahere debet
et si findatur radix eius prope in ramis eius maioribus ipsius radicis
et fissure illi lapis inmittatur ne iterato claudatur et consolidetur incipit
trahere nutrimentum per poros per fissuram et [illegible] vegetari — *iterato*
fructificatur et sic de sterili arbore fit alia fertilis amplius. quedam arbores dicuntur mas-
culine et quedam feminine distinguntur in hoc quod prius pullulat masculina
propter fortius calorem moveris et folia eius strictiora et minora propter siccitatem
habent masculi et hoc est in plantis pluribus locum sed maiorem in plantis in quibus — *pulluris*
ramus vel pullus masculi potius super ramos femine [illegible] ad generationem et
maturationem fructuum. Idem est si plantetur masculus ferax ut odor — *iuxta*
masculi beneficio venti deferatur ad feminam. Similiter si arbores malorum punicorum — *punicorum*
plantentur iuxta olivam ut vapor balaustie conferatur et per oppositum quedam plan-
Balaustinum ad olivas feratur tarum commotatione aliis impediunt generationem et fructificationem earum sicut — *Arbor mala punica olivam*
corulus ulmum impedit et nux fere impedit omnes alias plantas propter — *Coryl' ulmum*
suam penetrabilem amaritudinem quam habet exaltatam. et est aliud contingit quod tantum
aliud ex frigiditate vel alia causa alteratur planta quod mutatur omnino in
aliam speciem vel secundum totum aut partem preter hoc modo dicitur calamentum
mutari in mentam aliquando. Similiter autem triticum in silliginem aliquando et econverso
siligo in triticum ut ait Albertus. Causa autem maxima alterationum istarum est
propter cultum nutrimentum et locum. Amigdala enim et mala granata et
quedam alie plante a sua malitia de facili mutantur per culturam. Mala — *De Amigdal' malis granatis et cura.*
granata etiam stercore porcino fimata et dulci aqua frigida irrigata
meliorantur. Amigdala etiam prope [illegible] humidum superhabundat si cla-

...gum... / ...et est / aut / ...ra est / ...e suo

[illegible] infigatur u[illegible] [illegible]n aliqt loc9 ut distillet superfluum
humidum cu gumi [illegible] ut emi[illegible] post desiccationem conformit
emundationem rec[illegible] [illegible]e ers plants que vermiculosi faciunt
fructus currunt. [illegible] [illegible] fuerint nisi unum [illegible] [illegible]
superfluum [illegible] et [illegible] emittuntur [illegible] [illegible] dygeri [illegible]
complexionali hoc [illegible] [illegible] plante [illegible] [illegible] [illegible] que
-tuntur educit [illegible] [illegible] humidum [illegible] [illegible] alterantur
corpora eorum sicut p medicina et sic ad aliam ?nem gutunt sic medici.

Hic n defic

[illegible] ?nem gututu Sic medicus in

[illegible] dicit humore et post per nutrimentum [illegible] bonum [illegible]
[illegible] frequens bonum locus tamen et labor industrie in [illegible]
[illegible] mas [illegible] ablatas et proprie tempore anni in quo fiunt plantationes
[illegible] nisi transplantetur tempus autem in quo proprie tempore plante
[illegible] vanis cum tota adhuc virtus est in planta tunc pro eis transplantatio
[illegible] quia tam non attingit humorem et calorem ex quibus pullulat et [illegible]
frigore hiematis ne humidum [illegible] eius aut evanescit penitus. plantis
autem plantat in yeme quia si facta est plantatio in hieme et melius valent
quam ea que facta est in vere in yeme enim calidum valde clausum est in semibus plantis
Et calidum quod est in visceribus terre conclusum facit evaporare subtile humidum
ad radicem quod in locum calidum terre infigit. viscera terre magis calida sunt
in yeme quam in aliquo alio tempore anni. Cum autem viscera plante sit humido vaporante
implent et impugnat sole appropinquante erumpitur et convalescit et hec est causa
quod plantatio que fit profunde in visceribus terre optime convalescit in yeme. In autumpno
autem paucissime plantatur quia tunc humor evanuit et calor et terra redacta
est in cinerem frigidum per calorem estatis et sic nec ex parte terre nec ex parte
plante convalescere potest. In estate autem generaliter mala est plantatio propter calorem et
siccitatem que evanescere facit vigores plantarum proprie cum in cancro et leone posito
oritur stella que dicitur canicula quia tunc tempus calidissimum et siccissimum est. Et sic corpora
plantarum eo arida et virtutes earum debiles et non parata humido nutrimentali
In paucis tamen locis qui tanto fervore temperantur fit plantatio tempore predicto sicut
est locus qui vocatur caronia frigidus valde et humidus aut ex montibus aut
quia est multum apud polum aquilonarem. De diversitate plantarum super terram [?] diversarum fructuum productione. Rubrica.

Quedam arbores uno anno fructificant et in alio vacant et tales sunt multe proprie
magne sicut olive et piri steriles et humidi. Que licet ramos producant quibus
cooperiunt et dilatant tamen in ramis illis non est habundans fructus nisi
alterius anni eo quod multitudo ramorum trahit succum ad se in nutrimentum et non
permittit pullulare fructum nisi medio anno cum reducit humor in arbore
sicut et magna animalia minus ponunt quam species parva. Amplius quedam in iuventute
steriliores sunt quam in perfecta etate quod ideo contingit quia succus totus transit in
incrementum eorum. tunc melius fructificant sicut vitis que vetula est meliores et plures
producit uvas quam iuvenis dummodo ad extremam et decrepitam non pervenit
senectutem. Illa enim in omnibus fit sterilis propter frigidum et siccum quod habundat in ea.
Quedam autem e contrario melius fructificant in iuventute sicut amigdala et piri
harum autem plantarum natura perfecta est calida et humida. iuventute ex quibus qua
litatibus post iuventutem mutatur in frigidum et siccum et ideo primum
tunc steriles efficiuntur deinde in totum aride mutantur et hoc plus patent in
amigdalis. De his quibus indiget omnis planta. Rubrica.

Omnis planta tota in omnibus partibus quatuor indiget principaliter sicut alimento scilicet humido terminato loco conveniente et aqua sive humore temperato nutriente et aere sibi consimili

Byo generatorum

et generalis . . . . . . presata . generantur . . . . .
et mesor . . . aut hec ad alimentorum . . .
incrementum plante proportionabilem dimensionum corporis

De hiis que faciunt ad plantationem et augmentum

Hec autem et quidem vegetabile et crescit videamus . . . . .
vel pluribus de quibus . . . hec autem sunt semen putredo humor . . .
plantatio que est plantam instituere super aliam plantam horum autem quoddam semen
quidem in se virtute habet formativa plante et est in ipso materia et efficiens
simul . . . autem virtute formativa accipit a virtute stellarum humor
autem qui . . . est ex elementis cibus est et materia tamen generationis
que generatur primum plante habetur enim planta prima digestione deputatum trahit
de terra aqua autem sicut motibus intermedium non deserviret nisi inhoc quod ipsa est
aliment vehiculum nec fluxum haberet ad partes nisi nisi per motum aque in
terminabilis enim existens in se ipsa bene terminabilis facit cibum ad membra
et ad partes illas que nutriunt plantatio autem super plantam alteram est que
fit per incisionem et convalescit propterea quod planta interius habens humorem
putridum virtute solis exalat illum et fit in planta alia in figura plante in
figura differens ab ipsa . Sunt igitur tria istorum generationi plante deservientia
duo autem conferunt ad nutrimentum ad generationem enim conferunt semen et putredo
et plantatio in plantam aliam quia enim generationem confert quia habet in se formas aliquas
et ad speciem plante deducentes hoc autem formativa virtute inferiori sicut
semen a virtute universali superiori sicut putredo et hec quidem duo
principaliter conferunt ad plante generationem Tertium autem quod est plantatio plante
in planta alia confert similiter ad generationem et transmutationem ipsius
in figura Similiter autem que conferunt ad cibum plante diversitatem habent
duplicem quoniam humor est cibus proprius aqua autem confert principium albo motum ad partes
mittas Sunt autem quedam alia que videntur conferre plantarum generationi
et nutrimento de quibus autem superius est mentio sicut locus conveniens
et aer naturalis . Sed hec non faciunt aliquid ad esse plante sed ad bene
esse et non conferunt nisi eo ut semen aut putredinis aut humoris
que sunt temperata ex loco et aere plante convenientibus et convenientibus quidem
autem aeris quod venit in plante . . . humor humorem semis et
putredinis et cibus plante sicut fit etiam in aliis amplius plante vegetantur
in calido tempore in umbra noctis et lignescunt ad solis fervorem eo quod
calorem et humorem per evaporationem destituunt In hieme etiam quando
constringunt plantas exteriora conveniunt intus sucrose valde magis
quam in estate accidens autem quod multum variat et iuvat naturam plantarum
est circa . . . et hoc est ideo quod mutat vincas qualitate terre et humor in
qua sita est planta mutat multum naturam plante .

quia plante in genere generatorum inter elementa et elementorum vires et materie multum habent

[illegible] naturam [illegible] sunt [illegible]
[illegible] iuvat arte peritis [illegible]
De loquendo est de agris et de cultura et ortis et de pomariis [illegible] sit cultus plantarum et removentur a sanitate ad determinationem. Sunt autem maxime quatuor quae circa haec consideranda sunt, scilicet cibus, [illegible] sive sessio, seminatio et insitio. Circa haec studere omnes agricultores proprie. Cibus autem non est aliquod simplex elementum. Oportet igitur cibum plantarum commixtum esse. Si enim simplici planta nutriretur ex alio nutriretur et ex alio constaret, quod esse irrationabile est. Ad hoc autem cibus non est aliquis qui ad membra plantae deduci per se possit, propter quod indiget planta irrigato cibo, ut hoc efficiatur ex irrigationibus quod animalibus confertur per potum, qui vehiculum est cibi deducentis ad membra. Cibus igitur proprius plantarum erit aliquod commixtum humidum. Res autem humida commixta integritate et salute consistens non est in via mutationis ad aliquid ~~commixtum~~ sed salvatur in se ipsa, propter quod nihil nutrit antequam sua ipsius et sic esse saluto. Sed potius ab eo quod iam ante corruptum est et desistit ab esse proprio aut est in via ad illud, propter quod animalibus creatus est venter in quo cibus corrumpatur et extrahatur ab eo id quod nutrit, scilicet humidum nutrimentale. Ipsa enim extractio humidi ipsius quod continetur in cibo corruptio est eius quod nutrit quod in ventre ingestum est per maturationem. Dico autem corruptio quae est secundum naturam sicut fit quod extrahitur humidum et remanet siccum residens in intestinis sicut omnes invenerunt omnes sectatores animalium. Cum igitur ventres non habeant plantae, sed terra pro ventre deserviat, oportet hanc terream esse plantas esse per terrestrem cibum plantae et tunc attrahi radicibus eius humidum et cibum. Hoc autem ~~praestat~~ hoc autem praestat opera rusticorum qui stercore quod letamen vocant, propter omnium plantarum [illegible] quod non ad radicem distillat nisi irrigatione pluviae aut aquae desuper fusae. Hoc autem letamine ingenitae duos habet humores: unum quidem super enatantem et aereum qui non facile est incorporabilis plantae, sed potius attrahitur et inciditur a sole; alterum autem habet admixtum et hoc minutum subtiliter sicco quod est in ipso, et hic est vere cibus plantarum ~~plantarum~~ plantae generaliter corporis sicci et duri est quam quae corporis animalium, et talis indiget cibo qui terrae siccitate indurabilis et stabilis est ~~nutrito~~ ultimus enim cibus nutrientis similis est nutrito.

[illegible] q̄ animo [illegible]
letamina aquosa [illegible] conuertit humiditatem [illegible]
in forme z mollibus [illegible] insertis [illegible] z [illegible] ꝑfert
et ille qui ꝑfert [ent] certe aquosus z in [illegible] hoc autem ostendunt
omnes siluestres plante que ueniunt sicut habent et [illegible]
enim [illegible] calidiores z sicciores sunt z [illegible] odoris ꝗ [illegible]
quam habent letamine aquoso. Ad hec autem in ꝓhibere dictum est fructum
[illegible] uenenosos [ꝓ] hoc autem uero non est nisi ꝑ terrestreitatem
fecis [me] commixte est. hoc igitur est magis ꝗ ... z mutat sapores z
modos fructuum ꝗ ꝓꝑ fetetus [illegible] non aquaticarum z ꝓpue [illegible]
ꝓcipit palladius ꝑ misceri cum letame stercus hoc fructus [feruens]
est ualde z suo calore in letamine suffocat [consumit] constringit humiditates et
tunc magis conuenit plantarum cibo. Ideo enim asininum z equinum [ut] ouinum z ca-
prarum stercus acutius assumunt hec animalia siccos habent digestiones [egestiones]
et ꝑ inductas uices magis congruunt letamini plantarum. hac de causa
ꝓcipit cauere ab stercore porcino quod tam expresse quod ex acutis quod
siccum non est plantis aufert magnum nocumentum. Sic igitur in tota
dispositione letaminis oportet quod oppinii letamine sit in uia corruptionis potius
quam iam sit in incecatum [cineratum] z ad terrestreitatem cineream deductum z
calore naturali destitutum nam optime congruit quod iam ꝑ pu-
trefactionem resudat ad superficiem suum [illegible] humiditatem cum
enim hoc humidum mitteret [nutriat] quod dum hec ad radices plantarum
resudat tam dum debitum plantis ꝓbz nutrimentum. Qua ꝓpter
neque recens letamine [illegible] querit neque quod iam uetustate in-
cineratum est sed quod est annuum uel tres partes anni habens
optimum ac ꝓuinat cultoribus plantarum [illegible]. ad hec in se
claudit humorem uetustum autem in totum amisit in ad ministrandum
humorem suum in nutrimentum suum ꝓpter quod [illegible] medicorum
conscriptorum habitaculum ꝓcipitur subtalis letaminis fieri [fomentum] [illegible]
hui letaminis [illegible] sua aliquid carnibus eorum ꝑ porros
ꝓbz humiditatis. hec etiam ostendunt [illegible] alchimistarum qui
optimas quasi [illegible] ~~qui stercus calo qui [illegible]~~
~~fumo [illegible]~~ [illegible] in clibano letaminis ꝓcipiunt fieri

letamen non recens nec uetustum z terrenum sed annuale [illegible]

[illegible] [illegible] fermentis calore qui cum tali deque[illegible] [illegible]
superius / adhibetur autem fimo letamine posito cum parte corrupto uidelicet
arbores multas plantas nisi multo plus commixte humido aqueo propter
commixtionem [contrariam] uiridis quia siccus calor qui est in fimo contra radices
radices generat intendit in tales radices plante et exsiccat et in
ariditatem conuertit totam plantam propter quod cum [illegible] hyeme tale [collige] letamen
per plante mutat similitudinem ac debere in dispositionibus inducit. Sic
igitur ad ministratum letamine uincat [mutat] plante nam plus quam cibus
uincat [mutet] aut quod mutetur ex ipso animal cum magis diuersum est et longe
ab alterat [attrahit] cibum quam planta et ideo in letamine sic fit cibus plante
conueniens et similior fit cibus quam alias [animal] cibus mutabitur corpus
quam aliquod animal. ¶ Adhuc autem iam sepius habitum est quod planta
terram habet pro uentre et interim prima cibus plante recipit
assimulationem per quod transit ad se plante mutationem / uirtutes
enim terre proprie sunt uirtutes plantarum et secundum terre mutationem
erit et plantarum mutatio / nec est aliquis modus ita conueniens
admutandum plante naturam sicut per letamen et letaminis commixtionem.
¶ Iam enim ostendimus quod in planta non sit tot in uno digestiones sicut
in animali. Scimus autem quod simplicium in corpore facilior est mutatio quam
etherogeneorum [eterrogeneorum] et ideo uidemus quasdam plantas ex cibo non
solum mutari ad aliud morem saporis fructuum suorum sed etiam frequenter
transeunt in alias species ex conuenientia cibi et letamine sicut supra
diximus de tritico et siligine / hoc autem docuit artis industria quando
si quis in arbore perforat maior ramus qui sit iuxta ramusculos a quibus
dependeant fructus, impleat pulueribus optime contritis foramina ita
quod plures [pulueres] ipsi sunt [sint] expressi et multi aromatici et obseruat [obstruatur] ab utraque
parte optime cucerta [cera] forti et spissa foramen. fructus erunt in sapore
aromatici saporis pulueres retinentes / qui tamen ad fructum substantiam non perueniunt
nisi per euaporationem / oportet igitur quod multum magis letamen cuius humor
ingreditur per totum corpus plante et fructuum uincet [mutet] naturalem humi-
ditatem ipsius. ¶ Oportet autem diligenter cauere ne letamen congestum super
terram fumet [fumet] ad flores et fructus / aut etiam ad gemmas plantarum
fumus enim ille siccus et uiscosus est et fetidus et per poros ad fructum [illegible]

plante [illegible] attingit [illegible] etiam potest quod malum [illegible]
[illegible] fimi [illegible] autem [illegible] corpore fimus [illegible]
sub quibus stercus palee [illegible] teste similiter [illegible] florens
fructus multe [illegible] anno quosdam autem [illegible]
facte sunt et quasdam flores. Si que autem aliquid maior [illegible]
anno postea [illegible] et exsiccata est. [illegible] fimus [illegible]
que mere substantie sunt plante sicut est [illegible]. Sed et plus nocet
[illegible] quam [illegible] corporis [illegible] fimus enim [illegible] indigestum
et non alteratus penetrat intus corpus et ideo corrumpit non tam plan-
tam quam aliud propter quod ideo quod ex herbis ex locis plantarum eradicatis
est longius procul abici debere ne corruptionis sue fetore plantis
prestet nocumentum. Nos autem non latere [illegible] causa paludes ab agricultoribus
fieri debere. Sicca enim palea semina et stercora non apte misceantur [misceatur] sed potius
corpus puniunt [corrumpunt / corrumpunt] propter fumum suum quem emittit. Humefacta autem [illegible] resolvit
insufficientibus et efficiunt meliora propter quorum spongiositatem exsudet
ad superficiem naturale humidum et sit vehiculum et cum non potest poterit
ut animalia paludalia potius corpus permisceat letamen quod facit ipsum
in plantas undique fluere et ipsarum partes infundendo nutrire et
unitare [mutare]. Nec obstat quod videmus quosdam rusticorum preparare loca
cultum suorum per intensos [illegible] et lingua in tunc mollius terram
fructificare in plantis. Hoc enim non fit propter plantas sed ad temperandum
duplicem terre maliciam. Frigescit enim terra ex frigiditate facilis hoc modo
aliquid caloris concipit quo semina in ea [illegible] melius qualescunt.
Similiter autem et humida nimis et ex hoc secundum intensione et in-
mixto aere in suis poris aque non tenet contrahit siccitatem temperatam
propter quod magis habilis efficitur ad fructificandum. Ex his igitur prehabitis
constat letamine et virtute eorum quod precipue planta mutat a silvestritate
ad domesticationem. Silvestritas enim plante nichil aliud est nisi neglectus
cultus eius et sapor qui usibus humanis non competit et domestica dicitur
quando per cultum eius sapor eius ad delectationem hominum et utilitatem redigitur.
Hoc autem fieri per letamine probatur ex eo quod in aliis videmus accidere. Quoniam
aliud fit domestica [illegible] fit carnium propter nutrimenti diversitatem et

miscuatur in plantam commiscens [illegible] Signum autem indicium est quod plante etiam sicut animalia attrahunt similitudinem [illegible]

habilis

fructus eius

[illegible] alius p silvestris [illegible] reddit hoc et
[illegible] ac nutrimentum administratoe ut ait frater Albertus
Palladius aut refert quod stercorum [illegible] singulis [illegible] debebit quum
[illegible] humore et ipse calor [illegible] humor
[illegible] Hec prestabit stercorum ut si qua insint semina stramina putrefiant Stercus asinorum primo est maxime ~~precipuum post ipsum stercus bovis~~ ovis deinde omnium caprinum iumentorum porcinum non possunt nisi optimum
Sed columbinum fecundissimum ceterarum quoque avium satis utile excepto palustrium Cassius vero scribit ut refert varro columbinum esse principale post ipsum stercus bovis tertio caprinum ovium et asininum equinum vero bonum ad prata Stercus quod in anno requieverit satis utile ne herbas creat si vetustius est minus proderit Prata vero recentia stercora proderit ad ubertatem herbarum Et maxime purgamina stagnorum dulcis aque mixta reliquis vicem stercorum exhibebunt. ¶ Varro scribit quod prope villam duo debent esse sterquilinia vel unum bipartitum divisum et quod in uno anno novum ponatur et debet dimitti donec maturescat altero vetus in agrum tolli nec non illud sterquilinium melius cum lutea et similibus virgis ac frondibus a sole defensum non enim succum quem querit terra solem exugere oportet Itaque perrig perveniunt quod aque in eam fluant quia maxime retinet succum Stercorandi sunt agri spississimo in cole in campo rarius cum luna minuitur quia nec herbas si servetur efficiet uni iugero asserit columella viginti quatuor stercoris carpenta sufficere In plano vero decem et octo. Rustici tamen nostri duplum ponunt et ultra sed tunc non tantum. Item tumuli quod tot dissipandi sunt quod ea die poterunt exarari ne stercora exsiccata nichil proficiant
Sternunt quidem letamina quantum parte ponunt sed si tempore suo eis non non poterunt ante quam serantur more seminis per agros pulverem stercoris spargas vel caprinum stercore et terram sarculo misce. Ver prodest nimium stercorare uno tempore frequenter et modice / Ager aquosus plus stercoris querit siccus minus / Sed si letaminis copia desit hec compositio optime reddit ut sabulosis locis cretam et argillam spargas cretosis et nimium spissis sabulum hoc et segetibus proficit et vineas pulcherrimas reddit nam letamine in vineis consuevit vini amarum sapore vel seminare lupinum in agris cultis et vineis

De stercoribus stercora columbinum primum ovium 2m caprinum 3m iumentorum et asininum 3 equinum ad prata
Stercus sub umbra [illegible]
ubi deficit stercus quibus remediis utamur.
de lupinis serendis [illegible] vel aliis [illegible] ad impinguandum.

et [illegible] tempore [illegible] aprilis vel madii cum ad [illegible]
perfecerit evertunt. Sic enim loco letaminis vineas [illegible] impinguant
impinguant duobus annis aut pluribus ipsorum dicunt in [illegible] pinguibus
partibus autem tuscie cultores agrorum lupinos serunt tempore [illegible]
rape in terris cultis vel stipulis bis autem videlicet de tres corbas
in agro et parisie sive operiunt deinde tempore octubris ligonibus inducunt
et in sulcis ponunt et fimo seminatos fimum aratro forte operiunt
et inde bonum frumentum colligunt in estate stipulis Mediolanenses non se
minantes ramitias spissas et cum creverint eas evertunt.
Alii autem seminant [illegible] revertunt cum ad [illegible] devenerit complenter
Alii vero terras sua macredine pauperes vel nichil fructificantes ad multam
fertilitatem cum irrigatione hoc modo adducunt. Scilicet quod extracta de campis
De aquarum irrigatione
segete inducunt in eos aquam per rivulos aut sulcos ordinatos. Est
melius aqua si est turbida de torrente, quia super faciem agri terram novam
inducit et replendo sulcos agrum equat proprie si fuit ager
cretosus. Nam si solutus fuerit sufficit aqua clara. Prodest autem
talis irrigatio in estate cum aqua in agris steterit sub medio solo
fervente. Hoc enim modo talis ager plurimum impinguatur. Item dicunt
Lupini linum iuvant.
Mediolanenses et omnes communiter hoc observant quod ubi linum fieri debet
lupinos quos ibi seminaverant evertunt non solum si magni sunt
sed etiam si tunc nati sunt et valde terram impinguant. Et plus dicunt
quod si aliquibus diebus mollificentur in aqua ita quod bonum germen
emittant et manu spargant et terram avertunt eam valde impinguant. Idem
Letamen a septembri ad maium ponendum.
dicunt de mericis et ideo fimum comburunt et manu seminant cum vel
non ulterius semina. Ponendum est autem letamen in campis vineis
ortis et arboribus proprie a kalendis mensis septembris per omnes menses
sequentes usque ad mensem madii subsequentem et in tempore forte gelu
super iam natis segetibus potest convenienter spargi post eis [illegible] mensibus
in terris spargi sub eadem die tota cooperiatur et vineis et arboribus
VI currus paleare VI.
letamen agri
si fuerit valde maturum letamen. Et est sciendum quod ex uno curru palearum
quinque vel sex currus letaminis procreantur et quod sex annis optime una
Quo pacto aliis fit letamen.
stercoratio [illegible] terram fecundat. Item notandum est quod letamen absque aliis fit hoc modo
quod in hyeme palea vel alia stramina ponuntur in dissolutuosis curtis vel fossis
et quecumque foveis et tunc ibi per XV dies vel XX steterint et fuerint conculcata
sepeque pluviis madefacte [illegible] et ad magnum letaminis modum [illegible]
|| ut plurimas aquas recipiat post dies aliquos
deferatur et cum [illegible]

De aqua que conveniat maceratat[illegible] fimeto plantarum

A[illegible] letamine que est nutrimentum plan[illegible] et plantas
[illegible] aqua et fluentia non sic convenit maturationi nec irrigat plantas
[illegible] quidem frigiditate sua constringit poros letaminis nec comprimit in eo
[illegible] et humidum [illegible] ad suffitionem. Similiter autem eadem frigiditate con
stringit poros ~~letaminis~~ radicis et non sinit eos aperiri infusum nutrimentum
et quod est contra radicem lavat et deducit et ideo in fortiter fluentibus
aquis paucas aut nullas nasci videmus plantas terrestres.
In fundo lavatur et educit nec remanet nisi lapis durus et frigidus in
quo planta nasci vel nutriri non potest. Aqua autem stans suscipit in se recip
solis radium et calefit et illo calore coadiuvat ad letaminis maceratione(m)
et radicum aperitionem et pullulationem seminum et maxime aqua que
descendit in pluviis et roribus ex nubibus super terram. Hec enim est calida
et vaporabilis et ideo palus ex illa convenientissime fit super letamine
quia calore ut diximus maturat et vaporabilitate commiscet subtiliter commixtionem
et confert ei levitatem et meatum quibus elevari possit in venas et poros
organicos plantarum. Aut aqua canalis vel fontium adhibetur in loco paludis
oportet quod stet sub radio solis prius quam letamen irrigat et commisceat cum eo
fortiter et moveat ita quod ex motu spumam faciat et vaporabilis fiat propter
tamen aque autem nimis congelatum si non diu stet antequam fluat ad plantas
plurimum sua frigiditate plantis nocuit quod intulit prima frigiditate
non aufert quod hoc fuit mortificativum. Hoc autem videmus in terris grandinatis
et agris qui infra tres annos vix poma referunt adulti. Sed aque
pluvie licet sint frigide tamen excellentia frigoris non habent et habent caliditatem
ex nube ex qua descendit et vaporabilitatem. Ros autem est calidus et humidus
et dulcis qui de facili movetur ad membra plantarum ~~et fugit humor~~
~~eius a calore~~ Palus autem de qua dictum est non erit sicca super plantas
propter quod nimis sicca plantam impedit a sucto convenienti sed mediocriter
infusum congelescit propter quod letamen nutritur conveniens in altiori parte orti
vel agri teneatur ut ex ipsius nutrimentum et mixtus cum pluvia descen
dente ad plantarum deducatur radices ubi calore terre sumatur in radices
arborum et aliarum plantarum et fugit humor eius a calore naturali radicum.
Et hec est causa quod aque pure macilente et impetu fluentes steriles
efficiunt terras quas influunt. Aque autem lutose et padulose faciunt
eas pingues proprie quando ex pluviis calidis interveniunt
per quod exeunt ab aluto in agros sicut in lutus qui crescit ex pluviis

[illegible]
[illegible] pie [illegible]
[illegible] plantarum [illegible]
plantarum [illegible] et [illegible] quiescente [illegible]
fiunt aque [illegible] ex [illegible]
in eius fundo herbe [illegible] convertitur letamine propter quod [illegible]
[illegible] letaminum [illegible] pingue [illegible]
fiunt [illegible] letaminis [illegible] Vbi autem quiescentissime plantarum
et letamine in palude [illegible] humiditate putrefacta et ex quiescentibus fetide
ginitum propter causas inductas. Sed aqua salsa penitus omnibus cavenda est
ne administretur letamini aut plante quoniam illa exsiccativa est et ad ustiva
et omnino contraria plantarum pullulationi. Licet enim accidendo salis siccitas sit in
humido aqueo cum tamen calore tamen sal convertitur in acredinem et amaritudinem
et tale nutrimentum omnino plante refugiunt. Et alia habet in se salis siccitate
potentialem ex combusta salis terrestritate et exterior contrahit poros
plantarum et obturat et exsiccat letamen ita quod suum humidum non
valet consolidare in plantarum cibatione. Adhuc autem aque metallorum que
per mineras decurrunt aut fistulas metallinas diu aut longe fluxerunt
sunt inconvenientes quoniam ex natura metalli corrodunt potius quam infundunt
interiora letaminis et plantarum. Aqua igitur maturans letamine est
aqua paludalis ex pluviis et roribus congregata. Si illa non habetur sit
aqua lacunalis sub sole diu calefacta et mota fortiter. Si autem non
illa parata est sit aqua de fontibus aut fluminibus hausta fortiter
commota et sub sole calefacta.

De utilitatibus arationum et fossionum

utilitatibus arationum et fossionum. A

Arationes autem et fossiones agrum quattuor conferunt utilitates quarum
una est terre apertio, secunda eiusdem adequatio, tertia agri commixtio,
quarta eiusdem comminutio. Terram autem aperiri necesse est quia aliter nec semina
in se iacta recipit nec ea que in se habet sufficienter exspirans emittit
et ideo apertio convenit terram in omni mutatione plantarum quando de silvestritate
in domesticationem mutatur. Soliditas quippe superficiei per pedes
ipsius terre conculcatus hominum et bestiarum adhuc autem per imbrium ventos
et fluxum facta impedit ne aliquid in se ab exterioribus recipiat
aut etiam aliquid ab interioribus suis emittat. Cum planta
in ea fixa aut germinet aut mutetur de dispositione una in
aliam propter quod aperiendi terram oportet aut aratio aut fossorio.

[illegible] sequitur non bene mutabit plantam sed potius [illegible]
[illegible] fiunt corrupte. Cum ergo continue id quod est sup
terre suo pondere et fluxu humoris vadit ad inferius in terre
[illegible] est terra inferius deprimi per arationem et fossionem ostendit
ut adequata virtute sua in una virtute unum moveat plantarum
nutritiones et fecundet. Ad hoc autem beneficium indigent plus celeste tamen
premittitur superficie sed cum non sit retinens aliquid evanescit
et propter ~~tre~~ redundantiam conservatur in inferius terre et hoc
adequatur quando inferius superius ponitur et econverso. Et multe alie que
adequationes virtutum terre fiunt per fossuram terre et arationem. Est
commixtio etiam necessaria quoniam nisi partes quelibet sibi commixte sint
non erit ipsis proprius locus generationis plantarum. Plante ergo que
commixtarum sunt virtutum locus sue generationis querit esse bene
mixtum nec potest fieri quod sit equaliter humidus ager et equaliter calidus
et equaliter frigidus ut sit hec diversio fossionum et arationum.
Comminutio autem necessaria est propter subtilitatem ipsius nisi ergo commi
nuatur non subtiliabit et nisi subtiliet non erit conveniens cibus
et via plantarum propter quod precipit agricultor palladius quod non aret
quando terra lutosa est quia tunc in pulverem modo redigitur nec est tempus
congruum arationi tempore extreme necessitatis quia tunc glebe magne non
dividuntur sed potius tempore quo parum mollita est terra sed tamen par
tim habet humoris quod retineat se partes ipsius tunc ergo proprie conteritur
et subtiliatur et adaptatur seminibus et plantis et propter rationes inductas
hac de causa periti in agricultura ter vel quater exudunt agrum
arari precipiunt dicentes quelibet de tribus vel quatuor aratoribus
fructibus addere proportionabiliter secundum suam quantitatem ut quod secunda
aratio addet alteram fructuum partem tertia tertiam et quarta
quartam et ultra non progreditur quia sufficit quod per quatuor arationes
est terra subtiliata et ad cibum preparata. Hac de causa precipiunt periti in
agricultura glebas magnas malleis comminui quia aliter ut diximus non
congruit generationi plantarum. Quod autem diximus de tribus vel quatuor
arationibus narratur secundum qualitatem agri qui colitur fortis ergo

ei dimessis adiutoriis herbis repletus non expedit [illegible]
nisi quatuor [illegible] Porro autem subtiliter humidum [illegible]
forte sufficiat una aratio vel due aut tres amplius quam quod
precipit palladius terram considerans quoniam si labor fructus
reddit utilitate relinquendum est. Si autem fructus excedat laborem
merito insistendum erit ei culture. Sunt agri qui non arando
sed fodiendo teruntur et hii sunt quorum multa pinguedo est in
profundo quod vomis aratri non potest attingere. Ad hos enim oportet adhibere
fossorium quod profundius terram sulcat quam vomer aratri. Compertum
est enim comparatione rusticorum usque ad x pedes pluvie humore pingue
dine superficiei terrestris deferre et distillat in profundum amplius
autem scis videmus alia aquatica que sub terra in profunde generantur
in lateribus sub cavernis venenosa esse eo quod lutis corruptis sunt et
vaporibus spissis mutata ita est id pingue quod in profundo terre
subalietur et dissolvatur et spirituale fiat quo vaporabili spiritu ad radices
et stirpia pertingere et penetrare possit et usibus laborantium ad
aptari. Non autem omnis ager foditur vel aratur. Cum enim antiqui egiptii
agrum primo mensure geometrice distemperuerint quatuor agrorum genera
esse invenerunt in quibus plante domesticantur. Primum statutum videlicet
consitum compascuum et novalem. Et ex hiis autem duos tantum arando et
fodiendo coluerunt statutum videlicet et novalem vocantes statutum
quem seritur continue singulis annis vel in eodem anno pluries
Novalem autem quem alterius anno aut tertio intermisso aut quarto
vel quinto vel sexto aut forte septimo anno quievit et eum fodere et
arare prohibuerunt propter causas quas diximus. Compascuum autem consitum
vel fodiendum esse prohibuerunt. Compascuum autem vocabat eum qui prata
ferebat et pascua animalium communium. Consitum autem eum qui arboribus erat consitus
que portabat fructus salubres usui hominum. et compascuum quidem non con
siti vero non fodiebat nisi parum forte contra radices et non unquam
aravit cultus nos insequimur eorum dictum sed hic dicere sufficit quod
statutus et novalis ager fodiendi et arandi sunt quia alie
species in eis non bene convalescunt propter causas quas supra
diximus.

De cultu agri satiui.

D[illegible] [illegible] et cultu satiuo et nouales agri qui satiue [illegible] alia agri prius
[illegible] debet [illegible] et forte fructificandi in terra quod si continue
[illegible] in primi progressione [illegible] superabundantia [illegible] diuersarum
plantarum quod post sine magno labore conuerti non potest aut forte in
humore itaque ipse humor minus habundans subiunget seminibus tue
et siquid adeo fecerit est quod timet luxuria adulterinarum plantarum continue
facit cum anno aut forte in anno pluries eo quod calidus est talis ager
et sol calidis oppositus qui etiam sub equinoctiali descendens calorem
terre ad pullulationem seminum sufficier communicit nam calor solis eo
miscet inferiori superioribus ad eorum generatione que in terra nascuntur
et ideo quando sol calor inferiore terre humore eleuat superficie
agri sitam efficit ager continuo calidus et humidus et est ille ager
semper porose terre et bene complexionis et facilis cultus et paruo labore
multam profert fructuum ubertatem et ille proprie vocatur ager satiuus
Quando autem vincente calore solis eleuatum de profundo humidum non
commiscet agro et mollificat eum et consumit et plus consumit sol de
humiditate vel humore quam eleuat efficitur ager puluerulentus et sabulosus
et salsus et pessimus qui non recipit bonitatem preter cultum sed agri
sterilitate reddigit et herentem solitudinem in qua nullam plantarum
recipe potest in bonum vestram mutatione Adhuc autem si tanta sit sol
debilitas nec nichil de profundo terre eleuare possit ad superficiem
sed potius continue comprimit agrum suo frigiditate mortificante
quantumcunque colatur non reddit fructum plantarum nisi forte siluarum
eo quod siluarum arbores in valde profunditate magna diriguntur
radices ubi est calor sumas ex superiori terre constrictione Ad
tantam autem profunditatem nec fossio pangere ipse nec aratio nec semina
tio. Et ideo tales agri nec arabiles nec satiui dicentur omnia
enim herbe in superficie terre nascentur exuaporibus desubtus ad superficie
pertingentibus oriuntur. Satiuus igitur ager optimus est qui vapore
pertingente et non consumpto superius est calidus et humidus mollem
habens superficiem et calor balneorum. Ingressus enim siquis calore
moderato mouente quod humidum sed non consumente vapor fuerit dif
fundit humidum naturale et mixtum cibali humido per corpus suum
et extendit carnes suas et impinguat eas. Si autem calore humo
dante et diu vrat expellet humidum eius et desiccat et macabit

[illegible]
terre ministratur est dispositio sic humido [illegible]
[illegible] sit [illegible] aut [illegible] ex pingue [illegible]
sit ex et si densus sit [illegible] est subtilibus [illegible] irrefrenabilis et [illegible]
[illegible] pinguis et densus sit ex labore quod cultus sui cultoribus non
negligentibus ad nota respondet. Cum aut iste due dispositiones magis in
inveniuntur in agro culto pingui et umidis magis vineis congruit eo quod
vites calide ligni sunt et excedunt non ita fruges possunt. Adhuc aut
plurimo indigent calore et humore vinee. Propter quod non conveniunt ad vites
terram densi que est calore impedit ad radices pertingere et humore pinguis
aut et densis frugibus magis congruit que solidum exigunt solum et densum
et album propter grani stratate et soliditatem. Sola aut minus macra
malancomica quedam ariditate nec frugibus competunt nec vineis
hec enim recipiunt et durata sui profunditatem habent humiditatem et hec
humiditas parum spernit nisi forte ad arbor ex profundo fruitionem
Et harum fructus admodum sunt propter frigus aut in matis et in convenientes
et ideo plante que tali terra non domesticantur ea aut cum nimio calore
siccitatem patiatur. Sed omnibus prior est illa enim in profundo et in superficie
destituta est humido et ideo hec heremus vocatur eo quod redacta sit in
solitudinem nec aliquid profert propter adustionem et salsugine sabuli nisi
forte herbas minutas et valde siccas ex quo modico vapore alitur
tempore tempus geminatas. Propter quod optimus agricultor palladius
dicit illud determinum terre genus esse quod est siccum simul et spissum
macrum et frigidum cultori exspiratione.

De medicamine agri ut fiat satius.

[me]dicamine agri ut fiat [sa]tius.

Sciendum aut quidem agri ipse quidem frigiditate steriles aut humore
qui cultu primo accipiunt medicinam et postea in eis optime plante
proprie fruges proveniunt in talibus enim terris argilla fossa terreis
frigidis ministretur ex argilla quidem terra frigida atque fecunditate
eo quod argilla calida est et sicca propter [illegible] actus [illegible]. Terram
aut frigida et humida eo quod frigus inducit humidum et cum calidum
siccum permisceatur frigido humido sit temperamentum et tunc terra illa fructuosa
ita diu efficitur quod diu per illuviones imbrium non destillabit ab ea
argilla et tunc plante in talibus terris ad meritum veniunt mutatas
silvestrium proprietates in domesticas qualitates tam in quantitate
fructuum quam in qualitate. Si terra sicca et amara est vel utrumque atque [illegible]

[illegible] ... terra in [illegible] et salsedine [illegible]
[illegible] contrariasse sibulis [illegible] cum que
[illegible] et non [illegible] quod malicia
a frigore est per tempus non ut adustio que corrumpit salsuginosus corrumpit
Similiter autem si humor terrae infundatur aliquod corporis tegumentum propter quod
omnes fossas agrorum ad viam maiorem declivioram vermes [illegible] per
transversos antiones corporum [illegible] aliud ex humore et non qualitate
tantum infirmata Si dum hec duo ita est egritudinis in aliis corpore quod
videlicet aut qualitate aut humore infirmatur ita est et in agro Et ideo
cum terra frigiditate sale [illegible] est sterilius studeat agricola infundere
alteritatem argillam · Si autem ex humore sola eius infecunditas est
studeat evacuantibus eam redigere ad culturam per modum fossarum quas diximus est
Sed terra que ita sit destituta combusta est dissipata est sicut malo corpore
mortuum et inanimentum Hijs igitur modis ceteris satimus ad dome-
sticationem plantarum frigore et frigiditate cultu quam de vineis primo dicit
posterius cum de agro conseto tractabimus In talibus enim non optimis agris
qui medicina plurima continua indigent diligenter observanda sunt tempora
cultus et sationis. In terris autem frigidis actum auptinale tempestive
oportet facere sationem ut planta aliquod robur ante yemis adventum
accipiat nam si debiles nimis pervenerint ad yemis frigiditatem
tempore gelacionis glacie mortificabitur et a fructu optato destituet Hoc autem
maxime est in eo agro qui in frigiditate est et siccus nisi enim tunc
tempestive perveniat satio non habebit robur in yeme macra et
tenella plantatio In agro autem calido et pingui desserenda est satio
quantum comode potest prefrigore yemis nam si perveniat in tali agro
satio ante [illegible] et fructum formationem luxuriabit in herba et cum
totum in herba posuerit humidum substantiale non habebit veris
tempore unde producat semina utilia nam eius sucus non accipit a frigore
yemis aliquod nocumentum eo quod locatum est semen in agro calido et
pingui et sic a frigore yemis ledi non potest plantula potius in pingui
et retinet a frigore yemis ne luxuriet et tunc vero veniente
calore multiplicia ex se formabit semina et fructus in magna ubertate
producet Similiter autem considerandum est in agris multum frigidis

[illegible] humidis qui accipiunt sunt madidi et paludibus similes [illegible]
capiditur semen nam antiquo minimum ac profunditur humore su[illegible]
et seminum semina ablutio et perit ita quod evanescit videre et [illegible]
fructu desperatur sed verno tempore sunt multiplex habere humidum
affluentis et vaporosum causa coagitur fundo quam calore adiuvantibus
etiam calor plus convaluerit estate nestitur et fructificatur et huius signum
est quod videmus tales in siccitate temporum quam alios agros ut per
congestos aggeres affluente redundantiam impediunt optime
fructificare. Tempore autem siccitatis nimis agri humore convicta fert
frumentum et fructuum reddit ubertatem propter quod dicimus tales
agros ~~impediunt optime~~ per sationem fabe vel lini si aliquando infecundi
sunt redire ad ubertatem eo quod talia radicitus emulsa superflua
consumunt humiditatem propter quod studium cultiue circa humidos agros
ut congestos aggeres affluentem redundantiam impediant aqua
ne agri operiantur superficiem et profossata in extremitate agrorum apta
cum quam iam imfluunt aut per pluvias venit educunt aquam humiditatis
nullo autem ingenio ut dicitur est curari valet terra exadustione
longa et siccitate sterilis effecta raritas enim sua humorem
inductum non retinet siccitas aut [illegible] absumit appositum et
amaritudo innata impedit semen aut plantam nutriri. frequenter
tamen super humidiores salsuginis superficie quedam terre levis et pinguis
quam alluvione maris adducta est. Invenimus aut forte que
longa putredine herbarum ibi est generata pluvia enim in maris
intratia pluvia secum trahit terram que cadunt ex terris optimis que
dum ad mare pervenerit residens quiescit super salsugine litoris et dum
dum hoc fit continue tempore longo superficies talis terre fertilissima est
in fructibus que non in profundum figunt radices suas non quam in profundum
figunt radices nutrire non potest et ideo talis terra fungi quidem fert
copiam sed arbores aut mille ut valde parve nascuntur in ea humus
aut signum quod videmus maria que hic inde naves influunt et refluunt
usque litora sua tales faciunt agros maria aut stantia usque litora
vino sunt sterilia

Agri autem in montibus motui patiuntur sterilitatem sed fecundi in vallibus
[illegible] pinguedo quod est in eis montis sumit defluit in valles. [illegible]
[illegible] pinguissime super quod montes sunt aridi propter quod plante [illegible]
[illegible] bene demestiant propter [illegible] quod est talia loca preponit ab agricolis
per transversum sulcum ut insidat stet retinens pingue que defluunt deorsum
in prope. Si ex duos sulcos descendit propter quod est fiunt retinacula
et transversa ad agrum ne humus defluat. Postquam fuerit exarata
Quidam autem subtili ingenio humidi habent serunt non exaratam sed durum
et postquam seminaverunt evertunt eam super semina aut aratro aut
ligone aut alio fossorio et non arat eam nisi semel nec diminuit
in ea magnas glebas quoniam si arata sepius diminueretur cum
pluvia que impetu descendit ex gibbo montis exportaret ad valles
et periret quod seminatum est. Semen igitur in tali agro tenuior
non bonum debet esse cum propter cultus defectum tum propter impossibilitatem
retinendi pinguedinem et humorem ex quibus semina gualescunt et ideo
etiam fimus letaminis sub terra in montibus non ponit sed potius
in superficie ne terra in intimus mota per humorem et impetum descendit
in vallem nec letamine equaliter spergit in montes latere per totum sed
altius plus letaminis ponit minus et deinde inferiora eius
post descensis humor pinguescunt superiora aut pinguedine
per ablutionem destituit dum aut plus letaminis ponit ubi plus de
humore abluit et minus in loco ad quem plus letaminis per ablu-
tionem ymbrium apponat fit quedam temperamentum qualitatis
Fructus autem gracioriores sunt montium quam vallium quia reverbe-
ratio solis ad montem maior est et humor moderatus citius
obedit digestioni. Et loca ipsa montium sunt vaporosa quorum vapor
maturitatem adiuvat calorem. Et hiis ergo aduertendum
est quod quecumque plante aromaticos et calidos fructus habent et siccos
has magis congruunt in montibus plantari et seminari propter locorum
calorem et siccitatem. Quecumque autem solidos et humidos habent fructus
hiis magis competit in vallibus seminari quam in montibus propter quod
vina aromatica meliora sunt in montibus et insuper frugum avena
melius quam frumentum et siligo in montibus ~~provenit~~ provenit.

[illegible]

Frumentum autem ordeum et siligo melius in vallibus proveniunt propter
humorum soliditatem. In vallosis autem agro culto domestico
necesse est fieri fossas in medio vallis magnas et multas per quas
descendunt per quas humorum impetus effluat ne venientes de montibus
torrentes submergant semina que iacta sunt in valle. Fit autem agro
culto domesticum seminibus et radicibus plantarum magis nutrimentum
et ideo planta domestica tunc efficitur cum ager satus ut dictum est
preparatum. Cum enim bonitas et malitia sit vegetabilium ostendit ut ipsa ad
cultum reducta scientia secundum agrum suas mutet dispositiones
digerit enim cibum et fiat eius colericum aut flegmaticum aut
sanguineum et postea per dispositionem cibi alterat corpus et sic
plantarum. Nam sicut arte medici dispositiones laudabiles acquirit corpus
et sic ad laudabiles dispositiones mutat cibum et corpus sic sapiens
agricola ad laudabiles dispositiones mutat agrum per cultum suum
quo laudabiliter disposito etiam plante laudabiles acquirunt dispositiones.
Eandem autem comparatio est inter partum et matricem et agrum et
plantam quoniam licet operator sit sperma masculi qui sit artifex
movet et format partum tamen quia sanguis menstruus attrahit
in alimentum partus in mulieribus secundum matricis et materie dispositionem
imaginis autem et plantis hec est pluries in motu et partu quia in plantis
sicut manifeste sensui est ostensum non est proprie masculus et femina
sed permixte sunt hee virtutes in eadem. Propter quod terre eo
dispositio tota est que alterat plantam ad domesticam vel silvestris
dispositionem. De cultu agri novalis.

De cultu agri novalis a Ager autem qui novalis ab antiquis sapientibus vocatur duplex est.
Unus quidem qui primum ad cultum reductus est. Alter autem
qui adquiem necesse est intermissionibus quibusdam quietibus in sua reddit
novitatem sicut est ager qui in duobus annis seminatur. In tertio gestat
aut quarto quinto sexto vel septimo usque adhuc tamen invenitur
dubitantem quietes agrorum novalium autem qui uno anno seminatur
pluribus annis quiescere vult preterea malus est et cultum et cultorem
ad vota non respondens labor. Studium autem quod habet in agro
novali qui autem primo ad cultum est reductus exstirpatio sterpium

[N]ovale autem est prius cultum nisi extirpentur omnes sugentes eius humorem et non
germinat semina mittenti ad desiderium dominorum propter quod est proprium novalium
ut per diversas seminationes non bene crescunt ea que crescunt alterum
attrahendo ad se nutrimentum extirpatis autem illis currit aer et po-
cidem propter non exhaustam virtutem terre quod vero contingit longa in
ipsa putrefactione herbarum et stirpium diversarum cum fimo et aut
sine aut cum parvo letamine deinde ordine ad liberum letamen si fimi
debeat permanere et nisi sit pinguissimum vel ex aliqua invenit incorporatorum
proprietas quia cum superba herbarum vel palearum plante seminate aut metuunt
aut radicatur evelluntur extracta cum agri pinguedine et virtute vere et
ut medius aer solis apponatur tertio vel alio anno cum calore et lune
virtute accipiat germinandi sic habuit in prima seminatione propter
eum vivificans plante dum per semina et plantas attingit humore
et spiritu vivifico terra destituitur et dilatato tempore quiescens ad agrum
iterum renovatur sic renovatur ad utrumque virtus concipiendi per quiete
inter partum et partum ad vitam eius agrum radicitur et alteram tradi
sed quia ager magis et minus fecundus et calidus et humidus et frigido
et porosus eo subtilior invenit hoc autem ordinat ipsum nomen quod
novale est quia reddit ad virtutem pristinam in novatum per quietem
[O]mnium enim operum physicorum testantur hec opera quia omnia continuum labore et
expensa virtute perficiuntur nisi quiete interposita restaurationem accipiat
in novatione quibus instaurentur semper possit accipere pullulationes et iam quam
seminatur diversitas autem agris continuo humore suo modo infusus est
sed est copiosus ille in maiori parte anni hoc est in yeme et in vere
quando debent pullulare semina et in autumpno quando serendum est
aut copiosus est et nimio frigido humore et grosso infusus hoc
ab egyptiis qui primitus agros distenserunt vocatur ager subbus
aut temulentus et ille neque novalis est neque fatuus quia in estate
cum in superficie siccatur scindit magnis fissuris tamen quod est in superficie
ipsius ex aqua frigida grossa que cooperierat eum in superiori
parte hanc eius et hoc impedit pullulationem bonarum plantarum
[E]t si quo etiam nascuntur plante in tali agro silvestres remanent
quia acide vel amare sunt in sapore propter grossitiem et frigiditatem

… humoris et sorbeat fructu destituit …
… semina et fructus. Ad hoc autem quia terra
… non est ad pullulationem fructus sed ad naturitatem et fructi-
ficationem et ideo … talis ager … quod deserendus est
quia nullius utilis planta in eo nutriri potest et ex consuetudine domesticet
domestice plante … aliquem autem agrum uliginosum et depre-
… aliquo … ipsum adulterium … non
posse. ¶ Hec autem … uliginosa … continue … est
est siccatus … ⁊ hic est qui … habet naturam …
in superficie non habeat solidas ⁊ continuas non radicabit in eo ⁊ florebit
aut fructificabit aliqua perfecta plantarum nam planta querit locum
solide continuitatis in quo radicet ⁊ floreat ⁊ fructum faciat … uliginoso
… tota superficies est porosa ⁊ quod est subtilius humor in fundo totus
evaporat nec retinet aliquid superficie quod … retineatur
et coquet ⁊ plantam perfecte formet … ⁊ ideo ~~relinquendus esse~~
~~censetur~~ quia talis ager plantam non suscipit non potest esse paratus
ad fossas ad hoc dirigi ut in ea fiat aliqua domesticatio plantarum
et ideo relinquendus esse censetur et … ⁊ … …
¶ Que predicta sunt … uliginosa sunt verba ⁊ … ablata …
dicit et ysidorus ethi. ⁊ idem albertus in libro de vegetabilibus libro xiiii.
sub rubrica de agro quod terra uliginosa est in qua semper inseparabilis
manet humiditas dicentes quod uligo est naturalis humor terre ab ea
numquam recedens ut inseparabile accidens et in hoc opere videtur palladius
qui ait quod omne … solo uliginoso post … sationem …
… continuat … tal transmutatio … superflua humiditate … est
… superflua siccitate … et in multis aliis locis idem palladius
sentit ⁊ cum eo … varro ⁊ alii multi qui de hac materia ~~trac~~
tractaverunt. ¶ De tempore et modo arandi et disponendi herbas malas

De tempore ⁊ modo arandi ⁊ disponendi herbas malas.

Pingues ⁊ sicci agri locis aridis de mense Januarii ⁊ febr. possunt pro-
sciendi ⁊ arari in locis temperatis ⁊ in humidis de mense
Martii ⁊ aprilis … quia in eis superflua humiditas est consumpta ⁊
terra iam ad equalitatem inter humiditatem ⁊ siccitatem pervenit eodem
mense aprilis ⁊ maii pingues agri qui diu aquas tenent
proscindunt tunc omnes herbas protulerunt ⁊ earum semina non dum sunt
maturitate firmata et sicca de quibus … …

a mense ... [illegible] aratur ager humidus ... [illegible]
... [illegible] mense augusti humidus ... [illegible]
... [illegible] aratur mense septembris pinguis ager ... [illegible]
... [illegible] terra ... [illegible] posse et ... [illegible]
ager humilis planus ... [illegible] Clivi ... aut per latitudinem
scindendi et scindi boves melius collo quam capite iunguntur ad quos verba ad
versura veniunt arator retineat et iugum impellat et corpora colla resi
geretur sulcus aut marationibus secundum palladium longior quam centum viginti
pedum esse non debet sed ex consuetudine cultorum lombardie et romandiole usque
ad centos pedes et ultra sulcus extenditur Cretosa terra profundius
sulcata non minus profunde aretur Observadum est ne inter sulcos terra non
mota relinquatur Glebe omnes dolabris et malleis aut legonibus dissi
pande sed equaliter totam terram motam esse agnosces si in versum per sulcos
perticam mittas que res semper facit bubulcos ab hac negligentia sub
movebit Observadum est ne lutosus ager aretur aut qui sepe sit post longam
siccitatem imbre levi perfusus Nam terra que lutosa tractatur in proximo
toto fertur anno tractari non posse quia aut leviter superinfusa est et sic
tus siccata si aretur assiduo perhiennium fieri sterilis et ideo mediocri
ter ager infusus ut nec lutosus sit nec aridus debet prescindi Si
collis est transversum sulcetur per latera quam forma cum servitus accipit
est observanda In agros incultos aperire volumus considerabis si humidus
ager aut siccus silvus aut gramine filice fruticibus vestitus Si humidus erit
fossarum ductibus ex omni parte siccetur sed apte fosse nocere sunt. Certe non hec
genere plurimis committitur sulci per agri extraversam altitudine pedum
trium facta usque ad medietatem lapidibus replentur aut glarea et
super terra equantur. Sed fossarum capita una patentem fossam petant ad
quam declives decurrant ita et humor deducetur et agri spatia non pe
ribunt Si defuerint lapides sarmentis vel stramine operiantur vel quibus
dam virgultis Hec autem de mense madii apte fiunt Ceteris aliis mensibus secundum
qualitatem humiditatis terre consumpte Si nemorosus est exstirpatus
aut rare relictis arboribus colatur Si lapidosus per multas partes sparsorum
turba collecta purgari poterit minuti frutices et gramine et filices freque
nti aratione interimuntur sed filices si sepe fuerit consitas ut lupinos
et sic sub inde nascente mucrone falcis in aliis intra exiguum tempus

De seminatione in communi

[illegible]

D[e] ... attendendum est quod semen duo continet quorum unum est virtus formativa
quam habet decisa cum calore et spiritu que instrumentaliter formative deser
viunt. Calor autem digerendo segregando et subtiliando spiritus autem vehe
mens. Calor ... dicitur ... forma formalis que in ... motu est
de virtute alterius ... semine est forma formalis que ...
humido suscipit formationem et figurationem in planta ut plante organa
attendendum est igitur in omni seminatione ut seratur semen quando adiutorium
maius habet a celo hoc autem est quando iuvatur calido humido et vivifico lu
mine solis et lune similiter luna cum quia terre vicina est regit omnia terrea
ad pullulationem et parit propter hoc quod ipsa movetur lumine solis temperato quod in
ipsa aliquantulum temperata est in solo est convictu sicco et ideo est aliquantulum
adustivum humidi seminis et ideo novella semina et plantas teneras obu
brans a fervore solis. Sed qui ordine prudenti excolunt semina in lumine
lune a lumine eiusdem solis cum frigido temperato et humido ut ex lumine
solis habeat caliditatem moventem ex temperato frigido recipiat tempera
mentum et ex humido moveatur fertilitas ipsius intensio igitur seminis ali
mentum in luna cum ipsa est calida temperate et humida. Ideo sunt semina quia
... virtus corporum ... ... mo
... augmentis iuvatur virtus ... ... iuvatur a spa
... virtutem formativam et calor eius in spiritibus iuvatur ...
to calore lune et ab humido lune iuvatur materia formalis que for
manda est ... attendere ad stellas alias que ... earum ... ali
mini solis et lune per applicationem lune adeas quod ... orbis applica
tur respectibus earum quolibet mense per accessum et recessum et ideo ab
antiquis sapientibus luna celestis militie regina vocata est et victiria
Diane limphas ratio eius nota est quia vicina nobis ... plus
influit super inferiora quam alia celestis virtus et applicans semper
spatio mensis quolibet mense perficit mutuato lumine quod omnia perficiunt
in spatio multorum annorum propter quod egregius philosophus ... dixit quod
luna facit in mense quod sol facit in anno hoc yeme et estate ver et au
tumnum quia a prima accessione usque ad medietatem luminis eius est calida
et humida sicut ver et autumne ... usque ad plenitudinem est calida et
sicca sicut estas et a plenitudine usque ad dimidietatem ... est frigida et
sicca sicut autumpnus et a dimidia ... usque ad defectum est frigida et
humida et yemens corrupto ... humore ... propter quod ... sacco

[illegible] experimentis [illegible]
[illegible] plante [illegible]
C[illegible] humida [illegible]
[illegible] forte semi[illegible] [illegible]
accensiõe ora [illegible] et [illegible] parte [illegible] aut̃ conster specie
vel corporibus auctore simplas aut [illegible] spis corpus lunare ẽ quod
virtutes ad n̄ales opationes q̄ sol s[illegible] moveret dissolveret pp sui
nimia ĩpatiam 7 siccitatem ideo cũ frigus lune popinne obseq
tur qz ꝯtinet extrinsecis 7 accedens intrinsece temperat 7 movet
interius spus ad n̄ales opationes 7 non sunt easdem dissolvit per eva
porationem qz frigus tpratum circundans extrinsecus reprimit 7 reflec
tit spus ut in interioribus ꝯfortetur maxime aut hoc ẽ in plantis
q̄ non agunt n̄ n̄ales opationes 7 non sunt similes sensus cũ magis ꝯ
fortantur ergo 7 n̄alia magis vigent in interioribus accedunt hec est p
radicalis lune seminetur istis rationibus ¶ Oportet aut̃ ꝯsiderare qua
ta circuli declivius ī q̄ movetur luna vivifica cũ in circulo declivi ipsi
g̃ratio 7 corruptio vegetabilium non ẽ tamen in omnibus ptibus ca generationis
sz potius ī q̄lata q̄ ẽ ab ariete in cancrum Unde ꝯ satio ẽ p̄sta an
q̄ sol accipiat ariete qz tũ semina in matricibus suis non invenies sz
in viabus terre evitabit ea 7 vivifico lumine movebit et autumnales
quidem satores et tũ ī matrice terre jacentes tunc pullulabunt et
crescunt sola tparato florebunt et germinabunt aut̃ tpe eximie sic
caritas nec est q̄ multum observentur venti qm licet auster excitet
terra 7 pullulare faciat plantas tũ aquilo qñ non ẽ monstrate fri
giditate ꝯtinet semine ne evaporans dissolvatur ¶ Sz cavendum ꝯpa
ger non seratur diversis sil semine sepe ꝯtingit ꝯbine semen magis
attrahit q̄ alterum et tũ unũ adhuxit alterum et alterum propositum
tractu utrumqz impedit ꝯfirmē videmus ut q̄ planta illius ellebori pul
stomaca porta ꝯtrahit ꝓprietates eius et gitania iuxta triticum posita
ipm adurit Sile facit eviellos ul talis mite [illegible] ẽ denebris 7 sic est
Absqz dubio diversitas semis subtile humidum q̄ ẽ in agro ꝯtrarijs virtutibus corrupit
q̄ non tũ ꝓpriam ad fructum domesticum sic 7 q̄ diversitas seminum aliud qñ
unũ coheret cũ semina alterius speciei corrupit utrumqz ita q̄ veniz ꝓstat
fecunditatem ꝓpter cavendum ẽ ab huiusmodi diversitate in pluribus ¶ Queda
tũ semina ꝓ proprietatem invenimus seruire non laude sz sil sata.

[illegible] et successive colliguntur [illegible] sunt quibus post

Item seritur ager simul frumento et spelta milio panico
et faseolis siligine ordeum et frumentum amplius autem si ultra mensuram
semina iactantur magna multiplicata et non provenientia similiter si
seratur ager secundum [illegible] humiditate in ipso itaque radices
et dilatari et confortari possunt et etiam planta exsurgens fortis
erit et proferens fructum quem querit ex labore culture. Hec igitur
diligenter est attendenda et naturalis suadet ratio et experientia cultus.
Oportet etiam attendere ne ipsa semina iacta sint corrupta et ideo precipitur a palla-
dio ne semina iacta vetustiora sint quam annua quorum vetustate sunt ultra an-
num nimis exsiccata et virtus seminativa propria sua humoris et radi-
calis destituta evanuit et ideo talia raro proficiunt. Et ea frumenta et ce-
tera semina eligantur propria in ea regione quam colimus ut ex pollenim advec-
ta non omnia succedunt vel frugum genera [illegible] tamen experta committ-
ere debes. Ceterum omnium genera seminum ante experimentum non est spes tota
ponenda. Et ideo quod semina [illegible] humido aere quod siccitas degenerat.
Omnia legumina grecis auctoribus seri iubent in sicca terra, fabam tamen non
in humida terra iubent spargi. Cum temperatus agris serendum sit, tamen siccitas
longa fuerit, semina occata melius iacent quam [illegible] conservabuntur.
Si necessitas cogit de salsa terra sperare aliquid et si terra dulcis vel fla-
fluvialis arene sufficiendum est simul virgulta commictentur. Clausus ubique
nos aut collibus aut frigidis aut opacis de mense septembris et equi-
noctio triticum et alia semina que ante hiemem feruntur dum serena
tempestas constat conserve seminantur et cum radices ante yemem equale
stant. Siccis vero aut pinguibus aut calidis locis aut exposita soli
post dicta tempora seminantur dummodo usque adveniens gelicidium differa-
tur. Mutantur. Ceterum per seminaria ingenii immittuntur que semina conser-
vari ut etiam abstineram in aliud transferantur locum hoc seminarium
talem terram et taliter preparata desiderat ut si contractam in primo scripsi
est ut scribit Varro que in seminariis nata sint si ibi erunt frigidiora quam
mollia non sit per brumaria tempora tegere oportet frondibus aut stra-
mentum si erat imbres sicut videndum ne alie ubi aqua consistat

[illegible]

[illegible]

[illegible]

na pro radices [illegible] inquid plantat radices [illegible]

alia terra factus [illegible] alia [illegible] surculus

insertum sit cacumina que meliorat [illegible] natura ut olee aut ficus

ni tegendas [illegible] calidus dextra aut sinistra ligatus. Ipsa dicit autem

quod terra seminarii talis esse debet qualem desiderat semina et surculus

in ea sita. Item dicit quod surculus non debet eminere in quatuor digitis

super terram et cacumina fimo bubulo debent oblinire.

De plantatione et modis plantandi. et de electione plantarum

(margin: plantatione et modis plantandi et de electione plantarum.)

Arborum quedam fructum faciunt in semine in fructu carne retrusum quedam non nullum fructum ferunt in quo semen aliquod inveniatur ex quo possit planta similis generari quedam fructum et semen faciunt quedam illud parvum et debile faciunt quedam grossum sub testa retrusum. Que semen parvum et debile faciunt virtutem generativam habent tantam in se esse quod in ramos diffusum est et ideo ex utroque plantari et generari possunt licet plantatio ex semine talis sit periculosior quorum longa nimis operetur etate et ex eo non domestica sed silvestris planta nascetur. Ex ramis vero plantatio citius et facilius generatur et inde domestica non silvestris planta provenit si ex domestica planta fuerit ramus acceptus et in hoc genere est vitis mala punica ficus et multe alie. Que vero semine forte faciunt virtute generativa maxime sunt in ipso collecta semine ideoque ex ipso semine melius quam ex ramis proveniunt et sunt huius generis sunt nux castanea amigdalus et similes arbores. Vero que nullum ferunt fructum virtutem generativam diffusam diffusum habent in ramis cum natura eis spalem non deputaverit locum ubi earum sperma seu semine colligeret. Ideoque ex ipsis ramis aut ex plantis cum radicibus vel sine deradicatum nunc devulsis optime generatur et maxime que pro eo sunt aptos per se facile transferri nutrimentum sive aut aut ex semine sive ex ramis sive ex radicibus plantis alium devulsis plantare desideras considera utrum locus sit in periculis malum expositus aut clausus et tutus auctamento corrosione corporum et est in periculis bestiarum expositus melius est quod in aliquo loco clauso umbre tamen libero atque terra sit soluta dulcis et aliquantulum stercorata et optime fractata ligonibus et maxime nova sursum desuper elevata et omnia semina ramus vel plantule

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
seminetum stant [illegible] que ab celesti adin
gatur infusio. Cum autem aqua irrigans non frigida modificare
nisi de puteis vel fontibus hausta sed de pistinis seu palude letaminis
aut de fluviis corrupte accepta vel sit puteorum vel fontium postquam ea
exaustam aut in aliquo loco positam rectificaverit calor solis cuius
multum proderit si in ea modicum fimi ponas eaque sepe moveas
et pingues et cum earum sentias iniuria corrosionis bestiarum duo
bus vel tribus annis elapsis evaserint cum universis radicibus transferatur
ad scrobes in loco videlicet ubi eas postmodum stare disponis in
quas palos figas et spinas si opportunum esse videbitur immittas circulo
circumclausas et ab iniuriis bestiarum tutius consistant. Statum serva ramos
vel plantas in loco ubi perpetuo stare debebunt continenter pone et eis
eadem tabulas ampla que super in his quas in seminario vivere credas esse
dixi. Set relata spatia non inter arbores seu vites construuntur secundum ma
gnitudinem arborum et terrarum consuetudinem per applata et precipue secundum quod de
singulis plantandis suo loco dicetur. // Scrobes autem fiat late atque profun
de secundum magnitudinem plantule et radicum. Cum terra in solo arido vel sicca
in profundius et in humido ac depresso minus profunde plantetur et in medio
eius mediocriter infigantur. Si terra nimis cretosa est eidem plurimum co
ctum letamen et sabulum misceatur et si nimis sabulosa cretaima cum
creta ponatur ita tamen quod macra terra plus in pingui minus letaminis
apponatur si autem fimus columbinus apponitur non fortunis sed aliorum aliud
valde maturus. Cum autem planta transfertur domestica vel silvestris
pars ad meridiem versa rubrica vel aliter signetur ut translata eisdem ce
lo quibus ante steterat cardinibus apponatur. Cum vero plantas in scro
be deponas quod de radicibus lesum inveneris amputabis. Observandum est
in terra cum qua plantatur sit in terra nimis madida aut nimis sicca cum pla
ntatur quia in nimis mollis inaqueare radicibus adaptatur. Que vero
ta disponitur quia nimis mollis [illegible] humidita
nimis sicca est sua superflua siccitate radicum plantule naturale humiditatem
tem consumit inter breviter pelorum tenens mediam pulverem ablutis seu dissolu
tum consistit fit ut glutiens adaptetur radicibus aut ramis sive radice pla
tate et pedibus mediocriter calcetur. Quarum si necessitas te cogerit in
terra nimis solida vel molli plantare de locis aliis convenienter appo
tes usque ad omnem compationem radicum et eius usque dum scrobis repleatur

[illegible] Sine autem plantacio potest [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
yemis et cum humiditas debilis plante nativum calorem extinguat
Temperatis autem locis utroque tempore [illegible] plantantur ut [illegible]
tantur. Hec quidem que dicta sunt in hiis que cum radicibus plantantur locum
habent preter quod non plantantur semina mense Januarii ponenda sunt non
amplius quatuor digitis subterra posita ut semen superficiei terre sed
statim cum primo solis et veris calore senserit aperiat cortices et pullulatam
novam plantam faciat. Si locus sit calidus et siccus convenientius octubris vel
novembris mense ponuntur. Et rami qui sine radicibus plantantur de mense
marcii infiguntur ab arbore nuper abscisi cum viridis succus sit corticem
in ipsius. Quorum quidem cum plantacio satis apte cum fieri poterit
de mense octubris post humidum autumpnum cum radicem humido et spiritus vivi-
ficus plante fugam habuit ad radices nam tempore maioris frigoris calor
naturalis arboris ad terre inferiora calida fugiente secum humorem et spiritum trahen-
te. Si vero rami aut palmites rescindantur avertere plantam debilitare qualia
sunt ramusculi qui plantantur torquendus non est nec aliquid necessa-
rius. Et pars ea de qua radix speratur in invicem nulli fabricatur et
maxime in hiis que amplos poros et ligni raritatem potiorem habuerint aut
medullas magnas ut est salix aut morus et similes hec [illegible] sed in hiis
plantis que solidum et spissum lignum habent ut buxus et sica et similes fa-
cere poterit si pars rami scindatur inferior et in scissura immittatur
mittatur ut lapillus per longitudinem pororum plante facile humorem terre
ingrediens plantam mutare et germinare faciat. Capud vero infe-
rius in terra figendum acutum rotundum sed longo [illegible] transversum ferra-
mento scindatur acutum aut ab arbore latius plantetur. Sic enim poros
quibus recipit humorem melius aptiores habebit. Et cum plantaciones que
post yemem in locis calidis et siccis facienda est utile puto scrobe
terra modica mature letamine mixta repleta sicco aut lavatur le-
tamine aspergantur leviter ne terra adhereat et fossa modica vacua re-
linquatur ut estivis temporibus facilius ymbres colligat qui eius
superflua temperent siccitate. In hiis autem plantacionibus que
ante yemem fiunt erit melius terram et plantas coaggregare ipsam quia
fortius opprimit ne ad plantas superflua humiditas [illegible] impe-
diens colligitur. Rami qui plantandi sunt potius bienniales quam

[illegible]

De insitionibus et insitionibus quibus plante silvestres domesticantur

De dispositionibus et insitionibus per quas plante silvestres domesticantur. Rubrica

Insitio fit multis modis et que magis constat ut per ea radicis silvestris dictum mutetur in domesticam et ipsius convenientem dispositionem est consilium sicco insitio adhibere fiat secundum genus et non secundum speciem sicut pirum in pirum et malum in malum et sic de aliis. Si enim diversa genera in diversa insitant nutrimentum etiam ad aliam dispositionem allatum vix bene nutriet et forte corrumpet plantam insitam propter rationem quam diximus de commixtione seminis alienis et agrorum quando diversa genera seminum permiscentur. Est autem plantarum admixtio inter omnia animata plurima similitudo licet enim arbores speciebus suis differant tamen lignum huius speciei arboris non multum distat a ligno speciei alterius et hoc contingit ideo quia forma formalis plantarum inter animata plus est immersa materie et quasi in nullo nobili medio elevata supra ipsam propter quod ~~arbore unius nutrimenti digestione~~ est vita eius occulta. Ex hac igitur de causa fit quod arbores unius nutrimenti digestione habet sufficientem virtutem ut nutriat alia. Et sua digestio adhibita per alia convertit succum in sapore et figura fructus secundum quod convenit sibi. Et ideo quando dissimiles plante inseruntur qualescunque et fructificant. Optima autem insitio est ut diximus similis quantum fieri potest in silva propter nutrimentum aut ramos incisos omnes ut sepe probavimus. Item autem bene quod melior est incisio in arbore domestica quam silvestrem quia meliores fructus producit. Item melior est si fiat inferius in stipite quam si intra in altum quia melior sit commutatio toto quam in parte. // Quia autem omnis incisio est per insitionem unius in aliam et per fortem alligationem ita quod insita quasi venas radicales spargit in eam cui inseritur sic quod illi quae mollities est quod citius crescentur quam inseritur et colligantur valeat non posset inseri aliquam plante et ideo herbe molles humide stipites et olera et minus tenera siccata nulli plante quam diu talis sit inseri possunt quia insita non cito radicantur in ea cui inseritur cum oporteat quod per processum temporis confortetur et continuetur ad ea cui insita est. Hec igitur est

Et inserere querere debent pro fissura recta in quibus est sic vel tasu
crositas et pura durities quod quidem substinere possit colligationem et faci
le aperiatur a calore naturali hoc uero insitur facile et cito aperit se
versus eam cui insitur et emictit ea venas radicales per quas surgit
melius nutrimentum quam surgeret debera et ideo tunc qualescit insitame
lius quod sit intra est supra et hec est ratio insitionis preter illud quod de ipsa supra
dictum est in eodem libro. Item sunt similiter insiendi steriles quia sunt tres
fructum tantum in eo ponunt quod non facile ad debitum possunt venire augm
ent. Item de novo nati propter rationes predictas. Item gemmis grossis et spissis
plenis arculatis quia sunt multitudo gemmarum grossarum et spissarum ubi ha
bundantia generat ne virtus que magis in humore digesto et spisso et
optime commixto in gemmis coadunato consistit. Item ab orientali arboris
parte decisi quia in ea magis quam in alia parte in ramis propter illustrationem
temperati caloris solis est caliditas et humiditas que omnibus crescentibus fer
tam vite sed est ex aliis acceptis partibus qualescunt. Oportet autem
compositionum insitionum modus que opere pervenit et a silvestritate ad domesti
tam planta transmutat. Primum quidem est quod fragat eius arbores
omnia ultra medium medulle ex transverso inducitur et tunc alligetur
tur quousque rasura et scissura vulnera ligari convenerint, et tunc ponatur te
rra vel lutum ad pluvie et extraneorum nocumentorum deffensionem
et ne rumpi aut eorum plage aperiri agitatione ventorum possit
convenientibus partibus iuvantur statim etiam consolido ulne superior pars
emendatum in sapore proferret fructum pro digone in nodo sorum et hoc
proprie dicitur incisio quando quedam planta in alterius vero trasmutat speciem si
geri eam de silvestri domestica facit. Secundus autem modus est quod
una ex eadem arbore abscinditur in trunco et fragum super in eadem arbo
re acceptum trunco suo insitatur tunc etiam qualescens insita profert —

fructi [illegible] aliarum insite qualitate [illegible] quod [illegible]
[illegible] fiat diversitate omnis quest [illegible]
[illegible]
fenderunt quam [illegible] digerunt [illegible] for-
ma plantarum que forma mestruum [illegible] et sapore fruc-
tus. Tertius modus inserendi est in vite et in quibusdam aliis
que ex medulla crescunt videlicet quod gemma vitis unius expedite usque ad me-
dullam profundatur incisa et transversa utrimque oblique et tantundem
de gemma alterius vitis tenui in loco alterius ponitur et sic colliga-
tur sicut ramus et ita qualescunt et fructificant et fieret hoc forte in
aliis arboribus sed non est expertum. Quartus vero modus in pastino
in quo ramus unius arboris in aliam insititur arborem et qualescit
et fructificat. De ea per modum quo sepe dictus est et iste modus regulariter
cum fuerit magis similis erit melior et citius qualescens et sic proprie
in illis arboribus quarum radices huic poros et porositates ligneas a radice ac
cortice nutriuntur. Sed iste modus simul sumptus in plures subdivi-
ditur modos. Est primus quidem in quo surculus inseritur inter corticem
et lignum novi meatus comprimit. Secundus est quo surculus scisso infigitur ligno.
Tertius qui fit more emplastri. Quartus qui dicitur ad bucellam. Quintus
vero cum medium utrimque et lignum deponitur fit hoc modo. Truncum serra re-
cidamus acuta in loco recto et superficiem ipsius quam cum [illegible] corticem desuper po-
liamus deinde cum cuneo parvo adultum ligamus ipsum inter corticem et li-
gnum tamen ferreum vel osseum acutum [illegible] ab una parte planum
et ab alia quasi rotundum trium vel quatuor digitorum [illegible] deponimus ne cor-
tex fissa scindatur et in eius loco subducto cuneo statim surculum
mergimus ab una parte decisum salva medulla et cortice per aliam par-
tem pellicula exteriori remota itaque optime trunco adhereat
surculi in [illegible] qui super truncum quatuor aut sex digitis emineat
vel usque ad octo duos aut tres aut plures surculos per truncum
statuimus qualitate quatuor digitis vel amplius aut minus inter eos
spatium relinquentes et luto desuper convenienter ponimus et desuper pannum etiam
ligamus. Hic autem modus optime comprehendit et qualescit sed fieri non potest
nisi de mense martii vel aprilis cum iam potest lignum a cortice separa-
ri. Sed non fieri potest in trunco grosso vel mediocri et in sicco

Quinque quot modis fit insitio.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] deinde scindatur
in ea parte qua magis succosus videtur et quo cortex planus videtur et ad qua-
titatem surculi congrua secatur hoc est quod maior in cortice debet maius esse spa-
tium inter corticem et medullam propter habundantiam nutrimenti quod ad partem illam
accessit. Quod si antequam scindas inferius parte stipitem ligaveris tenui
cum vimine longitudinem scissure defendet. Deinde cuneo digito vel modo
dicto insumus formabitur longus surculus ab utraque parte decisum salva medulla
et apta scissura cum aliquo cuneo et discipulis scissure labiis sublata cum lanugine
si affuerit cum putamine. Prius cultello acuto surculum inverges taliter quod cor-
tex cortici adequatur in parte interiori et lignum ligno exterius ut succus
inter cortices et ligna possit liberius pertransire incisura etiam surculi op-
time nove tenero stipitis adhereat. Deinde subducto cuneo et in trunco sur-
culus sponte constringatur immissis super rimulas et corticis con-
iungendis aliquo cortice eiusdem arboris vel pari licet cerasi po-
natur et cum eo ligetur. Deinde ut ait Cato probatum pulvere insuper
circum scissuram immisso creta plurimum conspersa cum pauca arena
et fimo bubulo. Et idem ait ut cum cera superstruatur et ligaturam ad
defensionem caloris venti et pluvie congrue disponatur et petia
fasciatur. Ego plus quam aut milies probavi et semper inveni suf-
ficere solam ceram tamen congruum sine fimo et arena et cera et pulvere
incisura hec et cetera proderunt ne vapor a radice in ea ascendens
ad novum alendum surculum eidem foras egrediens denegetur. No-
tandum est tamen quod iste modus actus et operatio diversificatur secundum diver-
sitatem grossitudinis et tenuitatis stipitis inserendi et etiam surculi
incidendi. Nam aut inserendus est stipes qui est valde grossior surcu-
lo aut modicum [illegible] nihil. Siquidem stipes est valde grossior duo-
bus potest scindi modis. Uno ut ab alia parte usque ad medullam

tur in [illegible] scissura findatur [illegible] et vitis [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Scissa [illegible]
per medium scindatur [illegible] surculus [illegible]
tum surculus ponendus est debet autem eius forma ut scissura exteri
pte terra cortex cum cortice convenienter remaneat [illegible] ita quod inter stip
tem stare debeat medius cortex et latitudo videatur aut modicum eo mi
nus meliusque surculus cum in cortice quam in ligno stipitis exterius et interius
adequetur. Ubi autem duo surculi sunt ponendi fiat incisura cuneus adu
abus partibus usque prope medullam que sensim adimendo et acuendo atte
dat ab aliis duabus partibus sit quasi eiusdem latitudinis ita quod pars
latior cum omni cortice permaneat exterius cum cortice vitis equetur. Pars
vero strictior remota exteriori corticula versus medullam stipitis interius
disponatur. Si autem stipes est equalis surculo qui inseritur formetur cu
neus ut ab utraque parte sit cortex et utrinque fiat equatio et corti
ce vel petiola super circumposita compestibili vinculo scisso vel cordula commod
ta strictura ligetur et post modum cum creta seu cera et petiola fasci
etur. Et hic modus iuxta terram et in alteris et in summitatibus optime equale
fit et omnes iste forme que sunt scissis possunt fieri convenienter de
mense februarii et marcii et etiam deinde a principio surculus omni parte tenera pone
tur et melius si colligatur antequam pullulet et diu sub terram loco
frigido umbroso conservetur summitatibus non summitatibus et etiam de mense ia
nuarii cum calefactione ignis terra in vase comprehendit cum eius amplio
agminatas [illegible] surculus secundum tempus erit in vase ceteris melior et
melius convalescens cum iam dextere [illegible] sui in tulerit
et germine incipit ex superiore. Ergo etiam Calorem [illegible] fieri cum
principio augusti de surculis in illa estate [illegible] et sicut convenienter p
venerit [illegible] talis in vase facienda est sub terra ut modus
super eam cumulatione terre [illegible] in ista differetur cum multum
poterit si quoque irrigationibus adiunctum quinquaginta diebus

[illegible] umbracula defendatur ut supra dictum est aliqui stillans superfluitas
[illegible] tempore est multum fieri. Cum autem [illegible] ut [illegible]
[illegible]
tu [illegible] Potest etiam fieri plena insitio [illegible]
et a terram seu medium super eam ubi sine dubio insiti ramusculi pro-
veniunt ceteris aliis locis incrementa maiora quia ubi lignum et cor-
tex maiore vigore sibi adherent humescit autem loco insito magis
convenit plantis proinde in quibus insitio celebratur. Si vero plantam e-
decenter fuerit magna conveniens erit eandem in locis altioribus inse-
re ubi cortex sit madida et succosa quam ipsam circa terram inserere quia sic fru-
ctus exinde pluribus annis tardius percipietur. Verumtamen quanto magis
inferius fiat tanto magis domesticatur fructus ut supra placuit insitiat
Si vero fuerit arbor magna plurimos habens ramos vel circiter utilius
quam ramos in locis madidis resecare et in quibus voluerit inserere
quam si adeo vetusta est arbor eadem madatur et reliquatur massa usque
ad annum sequentem. Et tunc inserantur surculi qui in ea nati fuerint le-
tiores et in comodiore parte locati circumscissis ceteris et abiectis quot-
quot enim esse poterunt quot inserere placebit quia omnem numerum surculorum
sufficienter nutriet talis arbor. Modus quidem inserendi quem palla-
dius emplastrationem vocat sic a quodam fieri affirmatur ex novellis
ramis madidis et feracibus gemma quae bona apparebit sine dubio per circu-
ra duobus digitis quadrata circumsignetur ut ipsa statuatur in medio
et ita subtiliter cortex levetur acutissimo scalpro ne gemma ledatur.
Deinde ex alia arbore cuius gestimus inserere similiter cum gemma colletur et
pertinet in eius tamen aciem uberi loco ut ibi conveniet et pressum terra ge-
nua [illegible] cogitur sine lesione gemmis cohere ut ea que apposite
redditur locum gemme proprie includat et loco superfluus et libera
gemma relinques et in multis videtur cum petiola cum cera super inun-
ca et rimulas corticis apponatur ad exterioris defensionem nocumentorum
et [illegible] sicca et vaporis [illegible] ramos demum superiores
eius arboribus resecabis ne materiam propriis volens nutrire ramos

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
modus quidam qui vulgariter dicitur ab bucella [illegible]
vinum. Et affinis fit hoc modo bucellum unum grossitudinis pollicis tunc
cum gemma immediate de novo surculo elevatum in novo surculo eiusdem
grossitudinis seu corticis incisis vel quatuor partes scisse et denudato po
natur et tamen ad inferius consideratur comparatur parte ligno stipitis [illegible]
statim adhereat et cortex appositi circum non scindatur et sive gemma
posita super locum gemme sublate ponatur sive cum [illegible] sive aliquo
ligature vel alterius rei auxilio gaudet. Abscondenda tamen est omnis
circumstans soboles surculorum ne insite surripiat nutrimentum et tamen
ad [illegible] postea si cortex pendens taliter recidatur quod remaneat
appositum bucellum subtiliter adequatur. Et propter decorem tamen petiola de cre
ta super incisura et totum bucellum ponatur libera gemma relicta deinde
ne creta cadat linea petia fasciatur. Fit autem hic modus de mense
martii postquam cortex separatur a ligno et de mense aprilis et maii. Si sur
culi ante gemme collecti serventur ne pullulent in loco frigido et
umbroso sub terra pro parte submersi. Item exceptum est in mense iunii et
iulii bucellum unum cum gemma de novissimo elevatum et in novissi
mo surculo positum eiusdem grossitudinis sive gemme adequatur sive non sive
aliquo auxilio ligature vel alterius rei optime gaudere. Et tamen hic
modus quod superior proximus locum habet qui emplastratio dicitur locum habet
in hiis solis arboribus quibus sucus pinguis et in cortice ut ficus olee
castanee et similibus. Potest etiam sine abscisione auferendi surculi ele
vari bucellum et domestici eiusdem grossitudinis ab una parte scissum
ibidem apponi et cum filo ligari et separari ut dictum est supra et cum [illegible]
desierit incidere super bucellum abscindi relicta. Et hoc modo possunt plures eiusdem
speciei et diverse in una virga formari. Modus vero qui fit in amarena
vel salice perforata fit hoc modo perforata [illegible] vel baculus [illegible] lignorum per
foretur subtiliter terebra et acuta ita quod aut unum foramen et alterum per
spatium semipedis et surculus modicum raso cortice intromissus iac
center rigatur in scrobe surculi elevatur ita tamen quod parte salicis salicis

[illegible] post [illegible] materia totaliter [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Quidam autem in [illegible] se expertum fuisse hanc insiti-
onem in pilo salicis viridis perforato [illegible] sollemno et insi-
tis surculos equalis grossitudinis remoto cortice terminus intrabant
foramen ut cortex surculi equaretur cortici pali et cum cera omnem rimulam
obturasse et posuisse palum sub terra quatuor digitis iacentis in loco aquo-
so ita quod de palo nichil apparuit sed soli surculi super terram et comprehendisse
omnes optime et resecato inter surculos trunco plantasse et bene gua-
luisse. Alium autem inserendi modum retulit columela dicens gallica te-
rebra usque ad medullam arborem perforadam plaga intus leviter incli-
nata ubi deducto omni fragmine vitem vel ramum admoveri foramine de-
labratum succedit tunc et humore strictum in primis una vel duabus ge-
mmis fore relictum et tunc argilla et musco locum diligenter opilari et
ita unctus in bluo [illegible] posse dixi predictis autem duo modi fieri posse
comode in mense marcii et in principio aprilis ac februarii fine cum ~~medulle~~
humidi et novus succus calore aeris dissolutus movetur in cortice.
Item scribit varo alium modum inserendi suo tempore inventum de impinguo
arboribus hoc modo ex arbore qua vult habere surculum in ea qua suo
inserere vult ramulum traductum et tenuis ramo prope ac diffisso in-
plicare locum ~~cortice equatum habebit eius~~ quod tangit ex utraque
parte quod achy insitum est cortice cum cortice equatum habebit eius ra-
mum qua inheret cacumine ut directum sit ad celum crescet poste-
ro anno cum crescit vel propagatum est ab altera arbore precidit.
Ex predictis igitur patet quod licet in casu insitiva sit melior
tamen et in distincta plerumque convalescat et infinita mirabilia
facit quod apparet his qui experimenta desiderant et in talibus exercitantur.

De quibus dispositionibus et in quas transmutentur plante silvestres in domesticationem. R

Ex hys que supra determinata sunt scitur plantas silvestres
vel spinosas et scabrosas intortas stricta et pomorum ac multorum
florum et plurimorum fructuum et in quantitate minorum et acutiorum
calidiorum et fructuosiorum et omnia hec non dubitamus accidere plante
propter suum nutrimentum et ideo planta in omnibus his dispositionibus mutatur propter
nutrimentum caloris agri in proprietas disposita spinositas eius venit
ex humido nutrimentali interso quod cogitur ad superficiem pertingere

[De q]uibus dispositioni[bus] [e]t in quas trans[mu]tentur plante [si]lvestres in domesticatione[m]

[illegible] ... intrinsecus [illegible] domesticari [illegible]
[illegible]
[illegible] plante [illegible]
habundantia fiunt [illegible] hec eu[illegible]
fructuum domesticantur et humor [illegible] et subtilis [illegible]
temento erit humor domestica [illegible] spissus et viscosus [illegible] flegmati-
cez accedens propter eius habundantiam [illegible] ad infra [illegible] continu-
ue et subtile facile dispergitur [illegible] et humidum in plima et ideo [illegible] sit pl-
ini fructus. arbore [illegible] et non vermiculatur sed integrum in arboribus diu
perseverantes quoniam subtile et tenue non facile putrescat nec de facili glaudit
porum sue vegetationis per quam sugit ex arbore papue in meatibus hu-
midis sicut est in pomis subiecto sic calor acutus habundans aut spi-
ssum et viscosum et humidum per magnas partes fluit in ipsum et ideo est
facilis digestio eo quod callosum eius est habens et ideo fiunt ex eo magnum
dem et non tot numero fructus sit extremum subtile et acutum caloris excute
et ideo habens eius calor primittit claudi ipsius porum per quem sugit ex
arbore itaque multum talium fructuum cadunt ante tempus maturitatis et de facili
attrahunt vermes. Est autem emendet succum et edigerat indomesti-
cus nodus papue sit incisionum que tenent in cortice et transversalibus
porris humidum donec ad suavem maturetur sapore et talis quidem
transmutatio earum per modum domesticationis arborum. Iste autem plante
que sunt de genere granorum et oleorum et solo aliter et cibo domesticantur nichil
quod ille efficiuntur et sui sapores et humores maius efficiuntur acuti propter causam
quam supra diximus subtilitas aut correctio que est in domesticatione et
plantaciones sine dubio ex bonitate et habundantia proveniunt nutrimenti. De locis utilibus et inutilibus generationis plantarum
De locis utilibus et inutilibus generationis plantarum.
Plante ingenerationes duobus indiget quorum unum est materia ex qua
fit et alterum est locus sue generationis quod admonuz et pater et materia
quidem impedit loci salsugo ex eo quod exsiccat humidum radicale plan-
tarum cuius signum est quod terre sale commixte vel sale seminate steriles
efficiuntur loca autem pretermo nimbus eo opera omnino impetunt generationem
plantarum ex spiritu hyemis nove asperimo et remotissima propter frigus
glaciale quod est mortificativum. Oportet autem scire quod si aliquis locus
in se spatium in hyeme frigidus sit tunc cooperatus iste ex niue tectus dicitur

Tertia causa est quia frigiditas sicut ... stante vigo-
rem principiorum generationis plantarum continet nec ... terre superficiem ne emi-
cet, intus in visceribus terre vapores generatos qui congregantur ad superficiem in-
grediuntur radices plantarum et prestant eis nutrimentum et fomentationem et gene-
rationem, ratione cuius ingreditur plantarum germinationem. Sicut autem diximus quod locus
propter nimium frigorem propter ... non generat generationem plantarum, ita eodem modo
in locis salsis et siccis non apparet multa generatio plantarum propter remotionem
locorum a temperamento. Sunt enim loca multa salsuginosa habentia multe sicci-
tatis et per consequens multe frigiditatis eo quod calor complexionalis non convalescit
et retinetur nisi in humido temperato; et si aliquis calor aliquando fit in talibus locis
est adurens, et talis calor non remanet sed evolat, adustivus frigiditas
et mortificans ea que forte nasci debuissent, et signum huius terra privata
ratione et quod sit in excessivitate et frigiditate quia elongatur a calido et humido
que evolat et faciunt concava loca et exaltare propter quod terra dulcis que ha-
bundat in calido dissolvente et humido vaporante frequentius elevatur
in colles et montes, et terra salsuginosa multum deprimitur et inferioratur. In
locis autem calidis provenientia multa plantarum et loca apta et bene nate pro-
veniunt in talibus enim locis dulcis est aqua potabilis et bene digesta eo quod calidi
loci talis ex profundo attrahitur terre et bene commiscetur et bene digeri-
tur a calido loci terminante a calore enim multo non adurente proveniunt humida
decoctio. Calor enim in talibus locis ex duabus causis habundat quarum una est ca-
lor loci retinens calorem, alia calor solis qui est ex reverberatione solis
multiplicatur super locum illum. Et loci quidem calor est sicut instrumentalis,
calor solis terminans et formalis et quasi vivificans et ideo generatur for-
matur humidum in planta. Aer et etiam in mixto humidi locorum talium et iu-
vat ad hoc ut humidum sursum inspirando educatur in plante
figura. Montes autem eo quod sint fortis cavitatis etiam vaporosi
attrahunt asperis cavitatibus humores et adiuvat ad hoc claritas mul-
ta que est radiorum solis et stellarum et multis circa montes reverberata
et precipue in locis ... motu quia ad illa fit ab utroque latere quasi
contra calorem solis hoc est contra meridiem propter quod plante multe et bene decoc-
te proveniunt in montibus et precipue nimium humidum est attractum a montibus

... magis ... gestet et plante superficies ...
per multum humidi ... ... terre ad talia loca defluere.

Quedam enim loca sive plana sive montuosa patiuntur sterilitatem ob
hoc vetatur heremus et hec sunt arenosa et salsa. Habent enim propter amaritudinem ipsius
humida et salsitudinem et siccitatem et inter arenulas locorum talium propter raritatem
eo quod partes arenarum sibi contingue et non continue sibi componitur planta aut non potest
generari ex vapore continuo qui diffunditur ex circuitu loci et ex multis
partibus loci rotatur virtute solis evaporatur. In talibus igitur locis
aut non generatur planta omnino aut rara aut debilis existit sicut in saxi-
fraga et quedam alia gramina parva. Partibus enim loci non coherentibus propter adu-
stionem impossibile est partes vaporis solidi terre et coherentes ex quibus compo-
sitionem... [illegible] inter arenas perdivisas partes et non formatur in planta. Ampli-
us autem lutum nobile quod ingenium est et liberum a grossa terrestreitate propter ve-
nositatem suam ventosam et esibilem. Planta autem que super solidos nascitur
lapides propter carentiam humoris vix longo contingit et crescat terre pla-
tam. Remanens et crescens indiget terra et aqua et aere et raro her-
ba habet plantam que in lapidis soliditudine est erumpens. Est et alia plante
consideratio ex loco plante proveniens. Quoniam si fuerit contra solem
hoc adiuncta solis respectu ipsius orientem et meridiem citius na-
scitur et crescit eo quod calor solis directus et diutius manens super ea
quiescentius et fortius movet humidum eius et quando fuerit ad aquilonem
et occidentem ita quod sol cito declinat ab ea tardabitur generatio eius
et nutrimentum diminuetur. Est autem hoc duplex naturaliter et autem
accidens. Quando loco aliquis ex montibus vel aliis causis operatur acci-
pit orientem vel occidentem. Est autem et in loco plante sit aqua frigida que
stans ipsam claudens aere sive vapore augeat que sua frigiditate
et spissitudine ostendit sive evaporare non permittat ille non permit-
tet plantas inique ad magnum nutrimentum. Est autem modo impedit
siccitas retata in loco aliquo nutrimentum plantarum propter defectum humi-
di nutrimenti tunc enim calor naturalis diffunditur ad extrema loci et

De terra et cognitione fecunditatis et sterilitatis.

Terra est unum de elementis gravius cuius naturalis locus est in medio
totius in qua terra naturaliter manet quiete et ad ipsum cum ab eo separa-
ta fuerit naturaliter movetur. Est autem sicca et frigida densa sed accidenta-
liter rebus extrinsecis immutatur cuius non est intentionis invenire praeter
adhaerentiam faciendam et fixionem et ad suadendum figuras et formas in te-
rio nos primum palladius fecunditas querendum est ne alba et nuda gle-
ba sit ne macra sabulo sine admixtione terreni et creta sola ne arena squa-
lentes vel ieiuna glarea vel arenosi pulveris lapidosa macies vel sal-
sa vel amara vel uliginosa terra ne tofus arenosus atque ieiunus ne val-
lis nimis opaca et squalida sed secca gleba et putris et fere nigra et
ad tegendum graminis suis certe sufficiens aut mixti coloris quae si ra-
ra sit tamen ~~nec scaba~~ pinguis et cretosi soli adiectione glutine-
tur. Cave perlexerit nec scaba sit nec recordia nec sicca naturalis ege-
stia vero quoniam alia terra dandis frumentis convenit et alia vineis magis
amica est. Eligendis quod frumentis dandis est utilis quae naturaliter in sua sponte
producat ebulum pingue iunceum gramen foliis calamum pinguem pru-
na silvestria lappas farfara et ceteras huiusmodi herbas quae lati-
tudine et pinguedine foliorum locum solum et fecunditatem demonstrant. Color
tamen terre non magno opere desideratur sed pinguedo atque dulcedo. Pin-
guedo sic agnoscitur ~~terram~~ gle glebam parvam dulci aqua conspergas et
subigas si glutinosa est adheret constat illi esse pinguedinem. Terre
scrobe effossa et repleta si superaverit terra pinguis est si defuerit ex-
ilis si convenerit equata mediocris. Dulcedo autem cognoscitur si ex ea
parte agri quae magis displicet si equalitatis eiusdem totus ager videatur
gleba sumatur vase dulcis aquae madefacta in dicto sapore explores.
Cum vero et vilem plures signa cognoscas si eo corpore aliquatenus
aut respersum est irregulata quae proferat leme miscida pro certa fecunda
est ut plurimum sterilis prunus rubus atque huiusmodi nec in certa vel debili
a neque mera sterilitate lamentatur. Et haec in loco data sufficiant
de terra generali vineis quae plene de ea dicta in libro vinearum. Et cum sit

fractos magis reddit ... 7 pigrius quam tecto ...
tore mynimal ... tamen ut nota videtur. Illud non declinat quod eius sit
cum sit spissum macrum 7 frigidum qui ager more pestiferi fugiendus.
Varro autem agros secundum varios utilitatibus deputatos novem recitat in ordine
gratia eachone dimisisse 7 gradum utilem scripsisse. ait enim melius esse
agrum illum ubi vineta possit esse de bono vino ac multo. Secundo ubi
ortus irriguus. Tercio ubi salicta. Quarto ubi olivetum. Quinto ubi
pratum. Sexto ubi campus frumentarius. Septimo ubi cedue silve. Octa
vo ubi arbusta. Nono ubi glandaria silva. Sed alii dant primatum bo
nis pratis quod modicas aut nullas expensas requirunt et in nuncio eo
quod frumentum sepe tempestas devorat.

De situ qui congruit agris ratione fecunditatis eorum.

Situs terrarum non sit adeo planus ut stagnet nec preruptus ut de
fluat nec obruptus ut in imum depressa valle subsideat nec
arduus ut tempestates immoderate sentiat et calores sed ex his omnibus
utilis semper 7 equata mediocritas requiratur videlicet ut campus
aptior sit 7 humorem pluviarum clivo fallente producens vel collis
molliter paulatim declinata deductus vel vallis cum quadam modera
tione 7 aeris claritate vel lapitate submissa vel montis alicuius cacu
minis deffensus obiecta 7 molestioribus ventis aliquo amolio vel subli
mis ab austro nemorosus 7 herbidus. Positio agri qui eligendus
est ea sit ut frigidas partes orienti vel meridiano lateri ager de
beat esse oppositus nec aliquo magno monte obiectu his duabus
partibus exclusis algore rigeat incalidis et partibus post potius
et septentrionalis optanda est que utilitati voluptati 7 saluti equa e
qua bonitate respondeat. Item ait Varro quod quatuor sunt fundamenta
racionem sit quibus fundus utilior est vel minus utilis redditur. Primum est
si regio proxima est infesta quamvis fertilis sit fundus inutilis est ut
latrocinia frequentes sunt in regione propinqua sine homines quos emat quod
in fundo sunt venalia vel non carebunt dant que fundo

fundo sit optima.

De situ qui congruit a
gris ratione fecunditatis
eorum

fundo sit oportet fructuosior et fodius est terram. si minus longum fuit est ut ex caridi-
tate nocuum vocetur ad fodiendum minus fructuosior est [illegible] Quanto eciam fundus
fructuosior fuerit tanto minus sive sit quibus plus vel una vice ponere ac exportare
terram possit referre et ad fodiendum senectus quia ad modum sicut in confinio con-
stitutum habeat sicut vicinum contrahere habet non possis et certe secundum Catonem si
limam facere oleam quod usque eo est contrarium terre ut arbores non solum ferat sed et
fugiat ut in Rossium in fossa et sic recluncos et in confinio vie et fossa faciat ste-
rilem. De munitionibus vinearum agrorum et ortorum. R[ubrica].

De munitionibus vinearum agrorum ortorum

Vinearum agrorum ortorum munitiones multis modis fiunt quidem
in fossatis fiunt quidem sepibus et palis et cesuminibus factis quidem
munitiones plurimum desperdunt ab ingressu hominum et animalium rapacium
et ab iniuria manarum ad quarum aquarum de loca defensa et fructum magis siti
pars habet velud sufficientes aggeres elevatas contulit et offerunt agris
et vineis nimium humidis et aquosis ut ab eis fluat superfluus humor
aquosus et sicciores necnon in loliis et avena gustus et opplentur dominarum
humor vineis nunc esse impedies et hec quidem fossata magna vel parva
facienda sunt secundum quod magis vel minus aquosa sunt loca et secundum quod magis vel
minus hominum et animalium in eis nolentibus timent noxam. Fiunt toto
opere estiuali tempore sed aliqua sterilitas vel in fossatis collecta non impe-
diat in quolibet loco facienda sunt de mense augusti septembris et optime
quibus mensibus aque fossis et superficies terre maxime consupta est colitur
autem nova fiunt fossata notum est per pars una secundum partem latitudinis sicut vel
fimus extenditur et signatur deinde vangis in circa terra precauit ad unam de
fossis extenditur et ponitur in ripa secundum quod stare debebunt et post
inde cum ligonibus equantur et firmantur ripe secundum quod stare debebunt et pos-
sibile fossatum quantum placuerit fodiatur ~~ripe sunt quantum~~ notandum est
in petrosa terra arcosa non debent fieri ripe minus sed parum pendentes quia
post gelidam remere ad nomentum neris calores dissoluerentur et ruerent
sed in lapidosa vel soluta terra non facile ruunt ripe munitiones sepium
que de sepibus vel vivis fiunt papue locum habent ubi multe spine haberi
tamen copia et ubi multitudo arborum spinorum plantarum vel cum qualis terra impedi-
ret que quidem que tamen fiunt notum est per affisis palis a invicem sti
pede distantibus palis et munitionibus debilioris sunt fiunt vimine palis
duobus vel tribus pedibus nimium remote quod valde parum distantes equaliter
excipiuntur et ligatur deinde sursum ductus virgis ponitur connectuntur mu-
nitiones aut in plantis spinorum et arborum fiunt hoc modo facienda sunt
videlicet quod fiat in loco munitionis sulcus uno pede continuus et eodem
loco in quo plantare aliunde radicatis uno palmo aut duobus distante
ponantur terra que inde remota fuerat operte ita aperiantur radices.

Deinde fodiatur fossatum super quod debet ibidem terra superdicta elevari et in totum sit
sine clavi in fuerit et in summitate plantetur aliud fiat sulcus et sic planta-
to fiat potest etiam multe plantationes fieri ad fortiorem munitionem si lap-
bant sicut medium in primis libris tradidi cum decentibus et curis tangentes nec-
essarium est tantus quod ubi vilior est nocitura clausura ex spinis tantum fiat quod plan-
tationes ubi non nociva est necessitas et lignorum habetur penuria quando vere
possunt commode fieri plantationes et precipue superius explanatis morum
vel prunorum citoniorum et similium · Sine omnibus plantationibus terre convenien-
ti obtinebit affirmetur et plantetur ut fortior fiat et spisse crescet necessitate
disponatur et ligetur ubi opus fuerit et non maximo terram sed uno pede super
niatur tempore omnibus et novembre a vel februario et marcio usque in aprilem dinge-
rere semine hoc eciam modo loca super claustra erunt et sepis in spissabitur
pullulis in summo stipitum in medio et latere · Ex hiis tamen que in sepiorum acie fer
plantate potentur aliquae quibusdam pedibus distantes sine ratione relinqui
ut fructum ferant apro igne fructum vel edificiis deputentur · Et plante que
ex spinorum in acie in sepiorum ponende sunt spinorum idem vel alborum aut prunorum
vel rosarum silvestrium spinas acutas habentium · Sine hoc in super ma ponenda
sunt antequam sit prune domestice que spinis suis defendunt et spisse
cum pullulatione claudunt agrum certo vel quarto anno fructum et plurimum
mum fructum ferunt vel sit plante ulmorum vel salicum vel populorum vel
nuzolorum vel cerasorum aut malorum granatorum vel in collo acere vel tepezato vel si-
milium arborum ut precipue facile pullulantium radice rotanda est tamen quod si terra
sit adeo frigida et dura quod in ea plantule difficile comprehendunt plantule
solummodo citoniorum cum radicibus vel sine ponantur ibidem que non re-
fugiunt terram talem · Rubus sicut pus est ulnus est utilior omnibus aliis p-
lanctis quod et sepem sustinet et accollit vias et frondem rorum dissimi-
li ministrat omnibus atque robus ingens propter sepibus ac secta ac si
terro et est multis operibus optima sincero plantule desuper in illis fer-
tibus aut aliorum depositum radicibus cooperantur et optime preparatum ut
ad loca defendetur et veto aut ~~aut~~ in necessitate fuerit tamen in tempore
colligantur et sole siccentur semina et in seminario mense ianuarii et febr-
uarii sata ac plantata nutrietur ut sepem vel tertio anno in prato co-
pia facile habeamus · Palladius tamen ponit materia colligi seu
rubi et spine que rubi canini vocantur et confirmant eorum cxagma
maturam mistiri fumos deinde spectos veteres mixtos fit · Ymdmi

ut m[odo] fines semina recepta fructum usque ad novum tempus nocua sunt ubi sepius
futura est dico stultum tribus pedibus et paste separari sex quinque pedum altitudine fiat
[illegible] cum semibus ordinantur funes lenis terra ... ma dic per
duo fortes quos terrenos ad motulis opus est ad ... ...
preparata relicta vacua iungentur. De fluminum defensionibus.

Flumina suo impetu sepe ripas possessionum fodiunt et in eis operantur ruinas. Et quandoque sui incremento et depressione minorum locorum inundant et operiunt terram super arvos et ubi sua rabie operantur ... modicum superius penatur fortes fiant ... impetum amplius aut ... mergantur iste cum magnis ... ligneis ad modum ... a ... capite factus et ... terre et palis ... pene que ... dicantur. Ubi vero aqua per habundantia superficiem operit et segetes necat fiant sepes fortes et magni tales quod eorum potentia aquarum ... contradicant. Et si in aliquo loco de ... defitiant alius ... post ipsum fiat et debilitatis in quibus ... indicantur locus ut ... et ... homines novi ... et ... Explicit liber secundus. Incipit liber tertius: Incipit liber tertii de campestribus agris colendis et de natura et utilitate fructuum qui in eis percipiuntur.

Quoniam de campestrium agrorum cultura in libro secundo generaliter tractatum est, tunc autem in hoc tertio libro dicam singulariter de cultu et utilitate cuiuslibet seminis et fructus qui sanat in eis percipiuntur secundum ordinem alphabeti. Et primo dicam de area et de orreis utrumque semini communi et necessaria sunt. De area.

Area longe a villa esse non debet propter exportandi facilitatem et ut fraus non timeatur domini vel procuratoris temeritate suspecta. Erit autem pallidus aer vel strata silice vel saxo molli excisa super ipso triture tempore ventus perflet et aperte admissione solis irradiata. Erit esse autem locus altior plano et parvus magis frumenta ... rursus ne fundetur et orreis ... ... durabilitate perficiet. Fiat deinde primum rectum alteratur ... et ... ut tempore ... subito muda et semita ... vel capiantur. Erit autem loco ...

Et r(e)clabili(?) videlicet longe sint ab ortis et vineis ac pomeriis nam sicut
... ungulatorum p(rese)ntia letamina et platee in stercus fondibus p(er)forat
et corrumpit. De orreis. R.

De orreis

Situs orreorum superior et longe ab omni calore et humo stabilis
ponderosus et frigidus ventosus et siccus sed factus ... et pa
vimentis aut amurca luto mixta parietes liniantur cum arida oleastri fo
lia vel olive p(ro) paleis adiciantur que ut siccata fuerint frumenta conservant hec
res q(uam) furibus ac muribus et ceteris noxiis animalibus inimicata est
aliquorum colendorum folia frumentis miscet ad fugandas p(re)futura hec palla
dius nichil tam commodius erit diu custodiendis frumentis q(uam) sicut or
reis in altiorem locum vicinum transfusa refrigerentur aliquantis diebus ita atque or
reis inferatur negat columella ventilanda esse frumenta quia magis inn
strentur(?) alia cum aerius q(uam) sicco moncarum in summitate nimis mensuras p(er)
aliquam subsidet et hoc corrupto velud corio illesa durabitur. arbores tamen
ce debet austri(s) ... est sed hunc cave durum est ne pavimen
sup(er) ponitur humiditatem sicca aut rara sit solidum et planum ne muri
quam prestat abitaculum p(er) forami(n)a insuper et diligenter attendendum est ne sit
locus excedens in frigore vel calore quia utrumque segetes corrumpit et perdit
in eis virtutem naturalem. Aliqui puteos faciunt et eorum solum et latera
et paleis substernunt curantque ne humor aut aer tangere possit nisi
cum pervenitur ad usum quo .n. spiritus non percipit ibi non oritur curculio
et conditum triticum nam quinquaginta annis milium non plus annis.
centum varro scribit. De Avena. R.

:- De avena :-

Avena duplex est silvestris et domestica silvestris nascitur frumento
etiam granum cuius satum minus molitur et intemperata terre que
nunc in avenam que ab eo in cera [illegible] quia lanores et vinis dictiores
nunc et avenam ... granum nigrum et pilosum et est macr
et pilosiores habet siliquas et huius granum nigrum et pilosum et est macr
nam et cadit ante maturationem frumenti. Domestica est alba non p(ro)
nam et eodem modo maturatur frumenti et eodem modo mense fa
losa et similiter tempore seminum frumenti et eodem modo mense fa
bis et maurer et terra in matura terra bona pervenit et eadem querit a
ltiorem et similiter terra desiderat alterat in dic quod fructum querit agrum et similiter
terram desiderat et modicum ante messes frumenti maturantur et colliguntur
Et sa cibu utriusque avene quod scimus ipsarum homines in suo cibo cognitus ii
tute habet relaxandi omne tumorem et duritias et fatiga(?) in mundans depurandi ut

dicitur plantari. — De cicere.

(margin: [illegible]cie.)

Cicer album quidem frumentum notum est et eius tres differentie sunt quia [illegible]
album quidem frumentum et ex eius grossius quod quidem [illegible] quod quidem est rubeum
[illegible] nigrum cuius frumentum minus rotundum habet corticem et est melius
ceteris. Reliqua omnia conveniunt hec possunt optime usum [illegible] calefacere pectoris et
humido et terram desiderat pinguissimam et solutam et aera tepidum non humidum
et terram valde quidem macilentam reddit. Seminatur mense februarii
in locis calidis temperatis aut mense martii frigidis non de mense aprilis
cum prodest et terra nascatur si molle fuerit et in maxima aqua [illegible]
cum tamen seritur. Et et sulcos oportet optime plantatum et cum maturum
est colligitur remanentibus herbis media tota sero bubulci cortice est
[illegible] et herbis [illegible] ut fragilis fiet nebulis [illegible] et [illegible]
mollissime facile perit. Colligitur quibus [illegible] [illegible] sicut ut cum luna
multum proficit in defectu. Cicer album sive rubeum calidum est in primo gradu
humidum in medio. Rubeum autem est calidum et minus humidum. Sed a
[illegible] dicitur [illegible] quod est calidum et siccum in primo et nigro cum [illegible]
[illegible] plurima est nutritivus medii et ventrem humectat sed inflammationes generat ut
[illegible] [illegible] cetera agunt [illegible] et [illegible] valde confortat quia [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] colore [illegible] et [illegible] [illegible] ideo [illegible] valde
[illegible] [illegible] [illegible] cum multitudine [illegible] necesse habet corpore. Ypocras
dicit quod cicer potestates due sunt et cum coquitur [illegible] [illegible] in aqua ubi coquitur
reddit una dulcedinis altera salsuginis. Cum dulcedine sua nutrimento
bono nutrit [illegible] augmentat et ventrem humectat. Cum salsugine non [illegible]
[illegible] grossum ac minuit [illegible] et [illegible] [illegible] et valet [illegible] et ydropisi
et ad [illegible] [illegible] [illegible] et sic [illegible] [illegible] in [illegible] et si [illegible]
[illegible] modo desiccat. Item [illegible] cicer [illegible] [illegible] et valet ad
[illegible] [illegible] et [illegible] et frangit [illegible] lapidem et [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] album non est melius in [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] dicitur [illegible] clarificat vocem et [illegible] splene melius [illegible]
[illegible] [illegible] et [illegible] hoc fiunt sorbitiones ex [illegible] ciceris. Et [illegible] cicer
[illegible] [illegible] neque in [illegible] [illegible] neque in fine sed in medio [illegible] et vehementer ad
[illegible] [illegible] et [illegible] infusio facit [illegible] membrorum [illegible] [illegible] bibitur [illegible]. De

Cicercula. R[ubrica].

(margin: Cicercula.)

Cicercula nota est aerem humidum desiderat et terram pinguem et [illegible] seminatur post [illegible] terra ut fabe dictum est.

arram et sulcatam per tempus ianuarii februarii et principio martii seri [illegible] mediocris bonita
tam conpleta bonus cibus est [illegible] et boves nutrit ex eius [illegible] et [illegible]
aliis generibus per bladi pro famulis hiis qui in laboribus exercentur. De canabo.

De canabo

Canabum est de natura [illegible] et [illegible] solis aere terram desiderat [illegible]
sic tonces ex arata vel iii aut iiii qui volunt habere canabum pro funibus
seminare debet ipsum in locum pinguissimis terris longum valde pervenit et gro
ssum et multam stuppam habens ex grossiore contextus est et quanto rarius semi
natum tanto magis ramosum erit. Qui vero volunt facere ex eo pannos
scilicet sacros lectorum et camiseas seriant eum in locum mediocriter pinguibus et
solito spissum in talibus pervenit sine ramis quasi in modum lini et tale
competens erit pro dictum operibus et item notandum erit pistationibus per terrenis tot
natum canabum valde melius desiccatur in aqua quam linum et similiter erit
ex eo factum. Seritur autem de mense aprilis et fine martii et herbis sarcu
lo mundatur et manibus colligitur canabum cum matura sit seu est scilicet ma
sculinum et in fascibus ligatum ponitur in aliquo loco duo fasce similiter ut se
xu linum et in fascibus radices opposite et opponuntur seminatos scilicet
in uno sit super seta alterius et radices opposite et opponuntur lapides et ponitur lin
cum herba vel quolibet stramen super quo ponuntur lapides et ponitur lin
cum herba et excutitur sic quod facile cadit semen femininum
christa[?] in se vel certa seta et excutitur sic quod facile cadit semen
semen non habet totum per sex dies ante masculum tollitur cum allesat de se totum
simul maturatur in aque ubique dimittitur donec stuppa possit agnosce
per ipsum lignum putrifactum esse et maxime quod eo sic calidum est quod nostro
pari in ipsum lignum valde et longum velud poterit de plano por aliquo stuppa per
ssue est valde et longum velud poterit deplanari por aliquo stuppa p
postquam fuerit maturatum in aqua lavando certissime
facile ab eo capitur postquam fuerit maturatum canabum nascitur canabum nimis
et per ea desiccatum et non quod excedere sit canabum nascitur canabum nimis
sum quod seta consimiliter producat et aliud non ramosum quod setis omnino caret
semen cuius optimum est pro avicullis et ipsum libenter assumunt. De frumento.

De frumento.

Frumentum est granum quod certus omnibus corporibus humanis nutrimen
to convenientius est propter similem sue generis. Cuius quidem diversi
tates multe sunt nam quedam est unum unius medietatem anni vel numerus trium
et hoc magis quetes[?] propter nutrimentum et tale scilicet debet. Et quedam est maius
et hoc minus laudabilium nutrit nec sic in eis competit quod raro
etate et hoc minus laudabilium nutrit nec scilicet competit quia raro
vel dalium nascitur sam et cuius quidem granum est longum mediocriter album vel
rubeum simile hec contrite et formam in eius albam et hoc est optimum quod non est gro
ssum rotundum rubeum vel album at lucidum est minus bonum et pasta quidem

Que fit ex eo non est tenax nec eius panis crescit in altum Et que non ex primo est valde tenax
et eius panis augetur Sed ex agro collectum mensure minus reddit pro gro
... quidem per terram pinguem nascatur est pinguis granis pro
... nutribus Quod non terra macra datum gracilem existit Et pro
... ut terra callida nascatur est calidius et per frigida frigidius
per situm siccus ac per humida humidius Et est quidem in spice grossum et hoc licet
breues fiant spice nebulam seu melligum timeat plus quam reliquum et quidam
dicunt tamen magis radice pullulat et spicam numero duplicat grossum
non et maxime spicas habens rubeas licet eas magnas producat et gra
nosas tamen parum pullulat et rariores in medio spicas habet In omni
climate habitabili nascatur frumentum licet habundantius et nobilius pro
niat in regionibus temperatis sicut in tercio quarto et quinto climate Terram
desiderat pinguem aut mediocriter pinguedinis et dulcem sapore Diligit
et in mediocriter soluta bonum proficit minus bono solutam aut sabu
losam undique refugit patitur agro ... et letetur vallibus locis hum
idis et aquosis degenerat in siliginem et auenam ... frumentum
collis quidem ... robustus locus in fine augusti et toto septembri se
peratum in fine septembris ... toto mense octobri In collis non in fine octo
bris et toto mense nouembris In aliis omnibus locis primo exilis terre sera
tur ut frumenti sua radices ante yemem qualescunque ... ultimo pinguibus
si maneat ... luxuriat in spicam ... herbam que frumenta
necat In agro seu bubulca ... vna sufficiat quod si predicto
tempore terra sint minus siccata ... melius ante agris quam ...
... minus mollis ... yems ...
... sed extra ... aque poterit ... ne grana extinguat
si terra sit temperata octo diebus ... ut paulo post colitur
... frumentum ... hoc modo ... diligenter excultum ...
... tradita et eo seminato ...
... elige ... et ex his singulis videntur ... numerus ...
... maiores ... inferiores ... ipsi ... plures ...
sine ... ad fossata ... que sit tempore quo granum sit electe ...
germinate in agro remaneat semen exiguum Mense non ianuarij ...
post ... februarij et marcij post quam frumentum est ... sollido
rum ... et manibus ab omnibus ... herbis videlicet ... loc...

Maturum non habebis locis calidis mense madii non sunt metenda frumenta que florent
octo diebus deinde flore deposito diebus ut grandescunt usque ad maturitatem in-
crementum Idem ait palladius de ordeo et tritico que seritur singulariter mense iu-
nii locis maritimis et calidioribus aridis temperatis vero et frigidis mense [illegible]
mense ab seditur quam paratum esse cognoscas sicque habitum spicarum propter [illegible]
flaueat rubescat Et modus quidem metendi solitus notus est pars vero gallia-
rum planioris hoc compendio utuntur ad metendum preter omnes labores unius bovis opera super
spatium totius messis assumit Fit itaque vehiculum quod duabus rotis brevibus fertur
huius superficies tabulis munitur que forinsecus reclines in summo reddant
spatia largiora ab eius fronte carpenti brevior est altitudo tabularum ubi denticuli
plurimi ac rari ad spicarum mensuram constituuntur in ordinem ad superiorem
partem recurvi a tergo vero eiusdem vehiculi duo brevissimi temones figurantur ubi
bos in capite in vehiculum verso iugo aptatur et per bos mansuetus qui non modum
compulsoris excedit hic ubi vehiculum per messes cepit pellere omnis spica
in carpentum denticulis comprehensa cumulatur abruptis ac relictis paleis altitu-
dinem vel humilitatem plerumque bubulco moderante qui sequitur et ita per
per paucos itus et reditus per brevi temporis spatio tota messis expletur.
Hoc campestribus locis vel equalibus utile est ubi necessaria palea non
habeatur Secentur frumenta in mane usque ad tertiam ut tota die cum aer tempe-
ratus est ligatum quia humido minus siccatis spice ac ligamina frangentur deinde
ligata portantur ad aream fascicalis minimis et sub tecto aliquo aut in bachis tali-
ter disponantur quod aque pluvie nocere non possint ubi tamen congregantur donec sint
universa messis completa postmodum teruntur aut equis aut cibus sub tribulis
et tribulando melius totum frumentum de paleis exeunt tribulando non equos
velocius et fractione palearum eius nutrimento ~~non equaret velocius~~ italicum
modo preparant ab omnibus festucis et lapidibus extraneis extrancis [illegible]
tum et quiescunt sicca et refrigerata deferentur ad orrea frumenta ponantur cum
durabilitatem prodest si sepe convertantur ut [illegible] se aceruis extraneo [illegible]
tum calore quod quidem cum acciderit per granaria sive orrea moveantur ut cre-
terum ut quod melius est ad soles et aerem deferantur et refrigerata i-
terum orreis inferantur Generaliter tamen de omnibus granis preter nullum compu-
tari est quod in stipulis suis melius quam excussa serventur. Frumentum huius probat callidum
est et humidum temperate corticem eius callidus et siccus mundificatur nutrimentum eius est promissum

In aqua calida missus et perfricatus absque colatur et receptus per pectora et pulmo
nes viscosis humoribus purgat et si aqua mixtum in lac nutribilius est siccum
vino aqua mixto coquitur et fiat cataplasma de eo maturat duritiem propter lac
tis congelationem dissolvit. Ysidorus autem dicit quod forma frumenti cum
melle [illegible] fracta pustulas sanat [illegible] ex coagulatione lactis in
duratas cum adipe et vino decocta duritiem mollificat collectiones apo
stemata maturat nervos et dignatos et induratos quasi spasmatos laxat
et eadem dicit dyascorides fermentum cum sale mixtum apostemata maturat
et aperit. ¶ Farina recens et nova nutrimentum prebet crudum flaticam
inflativum existit largiter et dolorem lateris commovet humores despissimos
generat secundum tamen si bene digeritur multum nutrit et membra confortat
ipsa debent competere eis qui magnis laboribus exercentur. Granum fractum si
cum lacte coquatur sanguinem bonum et laudabilem generat et nutrimentum mu
ltum si tamen sepe sumatur opilationes epatis et duritiem splenis et lapidem
in renibus et vesica facit maxime secundum calores naturales vel accidentales
convertat et pasta quidem frumenti in pluribus autem modis sumitur quidem
autem viscosa est inflativa et ad digerendum dura ideo quia inflationes
et dolores et opilationes generat nutrimentum durum et grossum et illau
dabilem generat quare excitantibus tamen convenit sine fiunt frumenta
bonum et laudabile nutrimentum generat si non frixa vel secundum [illegible] toc
ta mala est quia exterius dura interius viscosa et semi cocta rema net
ideo quia nec omnes competit propter viscositatem et cruditatem intrinsecam nec ex
tranibus propter duritiem et adustionem extrinsecam. ¶ Panis in forma
magnus continet secundum siccitatem et duritionem habet propterea cum co
tex parum nutrit et est ad digerendum durus humiditatem de
siccat bene et lenitatem constipat medulle non multum habet et ipsa medu
lla est grossa viscosa et humida ac inflativa et falsa viscos
um generat. ¶ Panis autem parvus et subtilis interiora ignis
perforat et medulle humiditatem desiccat. Unde parum n
utrit et tarde digeritur ventrem que constipat precipue si frig
us sit et uno vel duabus diebus coctionis longinquus
qui non est mensure medie in forma est medie porcie potatus

Et panis qui quamvis bonus in coctione mangnus et forte sicut habet exteriora
dessiccata et durata interiora vero non bene cocta et cortice velocitate
induratus non permittit focum ad interiora penetrare ideo ... est
que est dura non nucleus sicut fere in tota unde siccissimus ... paret
et constipat ventrem et mica quidem bisosa grossa et indigesta unde ...
dos et flatuos generat humores. Si enim aliquando coctus sit extra bi
stosus erit fortibus digerentibus et exercitantibus tantum nocivus. Et si dum
missus fuerit usque quo coctus non focus temperatus est qui totum pene
trat corpus panis equaliter et coctus quidem in furno melior est quia
totus equaliter coquitur sub testis non decoctus quia non focus enim in
a parte magis operatur et altera cruda remanet distosa et ideo ad dige
rendum durus est. Si ergo sepe comedatur post multum tempus ipso
nes et dolores lateris generabit. Cribellatus sub cineribus et super car
bones coctus velocitate excussus extra enim et interius vero grossus
remanet bisosus et multum pre cruces cum eo amiserint in
asinis siliginis sunt mollia et cito inundantur et ideo ipse lentes gra
vitates membrorum et obscuritates facit. Panis quidem calidus aut re
cens magis est humidus et nutritivus qui post unum aut duos
dies accipitur laudabilis est quia temperatus est interius et exte
rius siccissimus rarus est ... levius cum ablata humiditate unde
humores desiccat et generat siccatus propter desiccationem stom
achi et ventrem constipat. Panis autem temperate fermentum habens et sale
bene confectus et siccatus oportet coctus facile in stomaco digeritur et ...
-rine clarissima in corpore generat unde conveniens est eis qui in quiete sunt
et delicatis delectatione exercitantibus et laborantibus inconveniens est propter sui
subtilitatem et facilitatem dissolutionis ex membris eorum. Panis non pa
... sale non bene ... bene coctus bisositate creat et grossitiem propter hoc aptius
est exercitantibus et fortibus digerentibus panis non suppletum fermentum et sal habens dum
nutrit non confortat ... quia sal humiditatem eius consiccat fermentum consiccos
rarificat. ~ De faba.

de faba:~ Fabarum quedam grossa quedam parva et iterum quedam alba quedam nigra iterum quedam

facile coquitur quedam dure et alba quedam que facile coquitur est melior et
parva saporosior est et magis fecundis quam que grossa non pulchro secundum
[illegible] aere habitabili convenit de terram desiderat pinguem et
[illegible] a subtilem facit cortices et facile coquitur et in mediocri
ns saluta famis convenienter nascuntur In stabulo non et macra non bene p
venit et que ibi nascuntur grossum habet corticem et dura est ad quo
quandam nisi talis ager levem impinguetur tunc enim eius multa emendatur
melior tamen semper est que nascitur in terra pingui et cretosa seminatur aut in stipulis et
terra non arata licet et arata statim continue possit supponi aut semine in loco ca
lidis aut temperatis mense novembris et decembris februarii aut aut temperatis
de mense ianuarii et februarii in terra post forte gelidum talis est quod possit
arari post spargendum semen Et melius quidem in humida quam in sicca terra seminatur
et serotine de mense marcii vel maii in terra valde pingui cum multum ponderat
contrarie seminantur simadida seminetur sic enim statim germinat et vasa colliguntur
Et si in aliqua lixivia duobus aut tribus diebus mollificatur quam nascitur citius
melior erit necesse est enim talis mollificatio primus eidem contra terre ma
grediente auxilium exhibebit ¶ Quidam dicunt fabam in aqua nitrata cum
ferint respersam contrariam non habere difficilem decoctionem expertum est quod sim se
ro ponantur ad mollificandum in aqua que bulliet cum cinere et stat in nocte coo
perta in mane leventur cum aqua calida et ponantur ad coquendum facile co
quoquntur nec est necesse nasci quod glebe imprimitur in terra si minatio ¶
¶ Fabis enim non offensis licet primum in sua terram si messa fuerit et semper pul
bulis a superficie terre tangi vivaz et minus bubulcam conplet in latere spa
ciendi ut dilatari possit in stipulis una aut plura melius seritur fa
ba hoc sunt leguminis terra non leditur et maxime sicut dicetur diminutatur
in terra sed tamen non eo fecundatur nisi factus ager fuit sicuti Columella
mela dicit agrum frumenti uberiores ex bac quam in anno superiori vatinus
fuit quam qui calamos faba terre messit eduxit et verum dicit dup
lici ratione una quod de nutrimento frumenti aliquid consumit altera quod non potuit
Instare sic commode exarari ut nudus ¶ Faba sui passionem sucida est cuius orta digi
tis emittet super terram deinde alia vice sumitur cum cribe nocte sumitur in ea renatae quam quedam

non affligatur sed proficiet et multum fructum reddet et fresa quidem per se medium sui
integra reddet messe modium et minus faba vel diebus floret simul quod grandescit
Ideo est commodius que sunt solis duplicata [illegible] prius et cetera legumina [illegible]
Minus fabalium [illegible] aut [illegible] et [illegible] luna [illegible]
tussa et refrigerata ponatur in orco et sic [illegible] aut nullo [illegible]
patiuntur in fructibus ut palladius ait. Varro scribit quod faba et cetera legumina
in ustis oleariis cinere oblita permanent in columnia. Natura fabe ut dicit ysaac
aut Avicenna viridis est frigida est et humida in primo gradu et humo
res generant grossos crudos et inflativos unde ventositates faciunt et ideo sto
macho valde nocive sunt. Sicca vero non in maturitate perfecte frigida sunt et sicca in pri
mo gradu et inlaudabilem generat sanguinem et omnes inflat et dilatat et
opilativa [illegible] per frumentum in forma unde in superficiebus ventres plurium grossities
generat et inflacta capitis fumos in capud ascendentes cerebro nocent et sompnia
multa et corrupta inducat. Cuius nocumentum huius non sit fabe non quod aliquo docet
omnibus modo possunt auferri minui experimento autem hoc probatum etiam
siccissimi sunt et mundificative autem sunt et omnino valet ad lentigines et reliquias
sui corporis mundificare volunt ex forma capitis [illegible] assumerent. Advertendum
quoque [illegible] modis [illegible] procuratum [illegible] assatum cocte in aqua calida
ebulitiones sunt [illegible] aque [illegible] aufert plurimum ventositate grossities may
siccata aque [illegible] negatur. Hoc quidem decoctio duobus modis
fit aut cum cortice aut sine cortice et cocte quidem cum cortice dure sunt addicitur
dum grosse in flatu [illegible] cortis egressionem propter lentum et mora
eius [illegible] ventositate et inflatione. Grossa coctio non sine corti
ce minus sunt inflative et cito digerendum et si [illegible] calefactivis
rebus apposito ut pipere cimino cibo vel oleo perfecte est medicina ad corri
fectionem comeste aut cum menta origano timido et similibus
ventositate et inflatione minuit. Assate minus ventositate et inflati
onis habent sed ad digerendum duriores sunt. Huius tamen semper in fundi
tum assatione post et cum cimino menta et origano commendantur duri
tiem amittunt. Fabe confecte [illegible] in album [illegible] abundan
tum exibere cito eos impinguant et hoc modo [illegible] magis et
fortes apertius [illegible] impinguandum in quidem est diebus.

Et renovatum caro corrumpitur. Avicenna dicit quod fabarum rectificatio est per longam
infusionem earum et per bonitatem decoctionis et comedere eas cum pipere
et sale et similibus et cum oleo. Et meliores grosse albe non perforate a gur-
gulionibus et expectantibus earum quod ascendant ova gallinarum et nutrimentum
ex eis confortat. Unde sonia cum aliis nociva probata et quod faciunt accede-
re plurium [illegible] recentes. Item cum pluribus excoriationibus earum super fomen-
tum infactum [illegible] solet [illegible] palorum et sitiunt [illegible] super locum et [illegible]
et fabe abstergunt morpheam infantum et papule cum cortice et panni et levi-
gationes et faciunt colorem bonum. Et earum emplastrum est bonum apostemati
mamille et castrationi [illegible]. Et que ex eis cocta sunt cum aceto et a-
que conferunt solum antique et proprie cum fuerint cum corticibus sunt [illegible] et q-
[illegible] dissinterie. Ypocras dicit quod faba cocta et colata cum potata
pulmonem mundificat et apostemata glandularum curat cum rosis mixta
dolorem et livorem et [illegible] oculorum curat [illegible]
apposita humores ad oculos venientes compescit. Item fasse et
super venam [illegible] posita sanguinem restringit lac effluens de mamillis si
effluere non permittit podagricos et arteticos cum adipe ovis decocta [illegible]
nt si supra dolores locum cataplasmentur tumores et inflationes
apertum reprimunt si in principio decocta cum aceto tumori apponantur. Ysidorus
dicit quod quando faba est in flore [illegible] maxime [illegible] cum non efflu-
erit [illegible] siccitatem. Ysaac dicit quod in aqua marina vel salsa vix coquatur.
[illegible] dicit etiam quod in insulis maris [illegible] nascitur faba [illegible] que coqui non pot-
est. Item in egipto nascitur faba spinosa longa decem arborum quam cocodrilli
fugiunt timentes ne oculi eorum spinis eius ledantur. De farre.

De farre. Far est quasi similis spelte sed in grossitie in herba et in grano similis te-
mpore tritici et spelte et corpus unum habent [illegible] complet [illegible] et me-
dium [illegible] temperate complexionis est et bonus [illegible] sanis et egris [illegible]
[illegible] nutrit et conservat et bonum generat nutrimentum et potius est [illegible]
[illegible] De faseolis.

De fasiolis. Faseoli nascuntur [illegible] albi terra et aere tale desiccatur
[illegible] et [illegible] quod similiter [illegible]

torum nimis tepas et caules sed et iuniores folia terra proiciunt et eisdem temporibus seminantur. Et quanto magis pinguis est terra tanto rarius se[?] herbis sepe mundatur colligantur autem successione eorum filii quotiens [illegible] sua maturitate fatescunt[?] et super [illegible] vel exteriis[?] [illegible] siccentur [illegible] calidi sunt et humidi in medio secundi gradus alii non parum nimis calidi sed magis humidi testantur. hoc quia eorum grana et cetera sunt cum non possunt et si desiccentur sunt [illegible] non possunt humores generant grossos et in[?]fla-tes ventositate fumum ad plus capiunt et splenes et somnia pessima accide-bili faciunt et corrupta similiter sicut dicit generant humores grossos sed sinapis prohibet nocumentum eorum et similiter acetum cum sale piper et origano. ¶ De G[it]

- De Git - Git est semen nigrum et quasi triangulum cum herba nascens in frumento et spelta et similiter et vulgariter dicitur [illegible] et facit flores rubeos ad modum camomille est autem calidum et sic in secundo gradu vir-tute habet dissolvendi et consumendi contra opilationem splenis et renum et ilia-cam passionem et dolorem stomachi ex ventositate valet pulvis eius in cibis. ¶ Contra lumbricos detur pulvis eius cum melle et fiat [illegible] emplastrum ex pulvere eius et succo ab[?] [illegible] et umbilicum. ¶ De Lolio.

De lolio Lolium sine zizania nascitur inter triticum precipue et corruptis tem-poribus vim acutam habet venenosam opilat et inebriat prohibet et me-dicat cum vino cocta et stercore asinino et [illegible] cocta pasmate[?] fa-cit [illegible] apta dissolvit et scrofulis cocta cum radice [illegible] et vulneribus [illegible] putrefactum apposita mundificat et sanat. [illegible] est adustiva [illegible] nutrimentum est sicut papaver [illegible] [illegible] [illegible] ¶ De Len[ticula]

De lenticula. Lenticula nota est hec vult habere locum tenuem et resolutum vel etiam pinguem siccum maxime luxuria et humore corrumpitur semina-tur ad lunam xii de mense februarii scilicet quatuor [illegible] in semina[?] [illegible] sufficiat. ¶ [illegible] autem [illegible] valde cito pullulet et [illegible] accipiat oportet per [illegible] [illegible] est [illegible] cum fimo arido misceatur et cum illo [illegible] vel quinque dies [illegible] [illegible] [illegible] et dicat [illegible]. ¶ Et palladius precipit hoc fieri [illegible] [illegible] vestam[?] et [illegible] est in primo gradu sic in [illegible] nutrimentum eius est grossum et ad digerendum durum melancolicum

purgat sanguinem et si cum conditis comedantur acetosum fumum grosso impletum et multe colere unde causa est doloris et saltum [?] formidosorum sompnorum ventositate et inflationes et opilationes faciunt precipue grossis non curatis et est pulmoni ac dyafragmati et pellicutis acerbis acerbus et viis pellicularum et capiti oculorum et humorem desiccat et exsiccat sanus oculis officiat quanto magis in infirmis est quod complexionem siccam non habent sed cum humide sit complexionis atque sunt si sine cortice coquantur ideo ydropicis valet et cum cortice non nocet nimis quia ventositatem et inflationem quod faciunt sunt et non quocumque melior sit cibum et medicinam quia prius levius et diutius sanguinem miscentum melius salubrius. De Lupinis.

Lupini aut terras aut vineas impinguant aut semen colligatur eorum seruntur. Qui primo eorum agris vel vineis seminantur de mense augusti vel collectis diris frugibus in liquoribus operiendi vel aratro deinde mense aprilis vel madii cum ad debitum augmentum pervenerint evertantur et sic terras vineas et agros letaminis more impinguant et fecundant vel in agris cum seritur virtutem et panicum et tempore veniente frumentum et vineis quidem magis letamine conferunt quod eius non bene competere dicuntur quod competunt vinum vitare saporem. Seruntur etiam optime post collectas messes in pulcris fancalibus bis aratum vel et principium augusti deinde mense aprilis vix terram liquoribus in adunt et prosultos ponantur super quos seminato frumento vomere terra volvatur et sic optimum de novo granum ibidem efficiant ubi etiam anno sequenti tamen frumentum seri poterit ut solito. Possunt etiam fieri eodem tempore vitiis panicum rursum seminatione qui collecto panico remanebunt et agrum impinguent frumentum seri modum primum et vice duas tales vel per surcos in bubulcum ponantur. Qui non semine colliguntur causa sunt uti se oculter et novembrem debet seri et corbis una bubulcam complet limosa agro super non necessarium arenam formidat et exilem terram et rubricam diligit lupinum suculandum non sunt et fusculum exigunt quod unam et tantam radicem habent nec hoc quidem desiderant quia

herbas propter predictum auxilium cultorem affligat mense iunii vel iulii colligitur et servatur
si placuerit siccum extra si est ab humore longe ponendus est torrefactus
n. diutissime custoditur magis substantia eius assimilatur fumus assiduus
lupini ut ait ysaac ca. et sic si in igne cor alius est amarus qui communis
sua talis est et hic mediante operatur ¶ Alius dulcis et insipidus farina
farina lupinorum cum melle sumpta contra lumbricos ad idem valet pasta facta
ex farina eius melle et absinthio posito super stomacum et melius
si addatur modicum aloes eadem farina apta maturat et aperit ¶ Lupini
purificans ut ait avicenna / sterilitat capillos / et abstergit pannos / et morfe
am / et faciem / et tunc maxime quando decoquuntur cum aqua pluviali do
nec dissolvantur / ¶ Quidam dicunt quod farina lupinorum pillos nigros
adducit et extrahere albos ... quod mittit ¶ Ysaac ait quod si aqua eius
dulcorati loca animata grossum est et addi regendum ablatum mo
dicum / dulcorati vero lupini nutrimentum grossum est / et addi regendum
durum / ydeo quod humores generant viscosos. ¶ De lino

de lino.

Linum desiderat aerem temperatum et terram solutam et pinguem et
quanto pinguior fuerit tanto eius stuppa subtilior erit ~~grossior~~
~~quanto vero macrior~~ sed ex eo parum et breve in tali terra nascitur aut
seminabitur terra satis macra et leviter credime deinde post
semen cum primum poterit terra iterum arabitur deinde tempestatem
et iterum aretur quinque vel sex vicibus nimis omnis in tantum
quod quasi in pulverem redigatur ita tamen quod prima vice profun
dius terra minus profunde aretur et sic semper usque ad vicem
ultimam minuatur deinde in medio aprilis usque ad eius fi
nem optimus est opportunitas sati quae in summo terre sit minus uno
palmo terra super semen aratro revoluta Hoc autem seminatio
ne secundum morem alexandrie ubi linum optime procreatur.

potest unus bos minus ducere aratrum et duo simul iuncta possunt ducere
duo et unum aratrum per hiemem (?) per vel paria plus seminant quo-
dam sunt ad primum quorum unumquodque (?) sim habeat bubulcum suum
aratrum teneat et conducat tres boves huius (?) seris vel paria plus
sufficiunt inde (?) bubulci cum multum proderit similis (?) aque (?) experientia
post quam fuerit seminatum. Et si tempus nimis fuerit siccatum et
valde proderit si poterit irrigari. Potest etiam seri ante yemem in lo-
cis calidis aliquibus linum natum frigore non ledatur et tunc melius provenit
in terra mediocriter crassa quam in tenuis (?) soluta necesse est necesse prodest sit
pinguis et que ultra duas vices aretur dummodo terra pulverizatur
et cum fuerit seminatum melius est operiri quam per boves propter nocume-
tum ornatum (?) et hoc est cuilibet homini facile. Hec herba bis mundanda est
que maxime stringo (?) et cuscute vel lini podagra involvente suffoca-
tur. Ideo extirpandus est antequam circa linum involvatur licet propter cam-
balado (?) ledatur cum magnum est et ideo mundator debet antequam se im-
mergat (?) aque et ne per eum elevatum optime parvus (?) sed cum parva (?) inde munda-
tur et tunc parvum est et eo calcatum elevatur non leditur ambulando per eum.
Colligere cum maturato colore flavescit et eodem die in rore (?) ...
super tecto ponatur ligatum in fasciculis deinde melioribus (?) ligneis excutia-
tur semen et ipsum linum ad macerandum in aque ponitur in qua iiij^or vel quinque
diebus sit putrida sic stetisse sufficiat si autem aqua non sit corrupta usque
ad septem dies in ea stare oportet ut in putrefiat circa herbalis (?) ...
quo sit stuppa maneat incorrupta vel potest optime macerari hoc
modo ut mediolani observatur. Cum maturum est tollitur sine aliqui-
bus herbis ad mixtum et in parvis fasciculis ligatur cum herbis vel
siliquine vel iuncis et in campo siccatur et quam potest desiccari aplummis (?)
precipue cum est siccum per terra defertur ad domum et sub tecto ponitur et servatur
usque ad mensem augusti donec completa circumactionis noctitas (?) et ante
semen auferatur et ad aquam ponatur et in ea ponatur ac septe (?) ... stringatur
vel ponderetur quindecim dies tamen et sic bene salvatum reducatur ad domum

et tunc ponitur in cumulo iii vel iiii sub tecto et paleis cooperitur et sic tribus vel
quatuor diebus in quibus calefiet ac maceratur et tunc cum in flexum fuerit ut
tenera ac leve efficitur ut si terra in eo remanserit incipit germinare ut semen
ipsius et caute remota ipsis ne tempore completa cum mane et tunc unius
quisque fasciculus dividatur in tres vel plures manipulos magnos et
cum ipso bene ligetur et in aqua optime excutiatur et reponatur postea poterit
quolibet tempore preparari ut moris est. Cum autem signum temperate maturationis
quod maturum in aqua cum tactu mollescit adeo quod omnem viriditatem amisit
cognoscatur etiam si ex eo aliquid extrahatur de aqua et siccatum percussum sit
cito habebit a stipa facile separari vel tamen si minus quam expedit
maceratum stuppa erit fortior et albior sed non perfecte separabitur ab eo cito
habebatis et erit durior ad filandum. Deinde optime lavetur et in aqua excu
tiatur et ad solem siccetur. Cum autem siccatum fuerit excutiatur malleolis li
gneis ut eius cito separetur in parvis allidetur in domo simul ponitur
et cooperitur et cum per aliquas horas sic steterit gramolatur. hec non modo
mundatur optime nec stuppa remanendo separetur quod fieri sit sicut granare
tur cum evertitur a sole quod si tempus fuerit humidum cum multa prius
calefactum ad ignem preparatur. Grane feminum de spatula despaciliter et
cum mundificatione completur deinde pectinatur et filatur. Virtus seminis lini
semen autem est prout unum scribitur calidum est in primo gradu et me
dium in humiditate et siccitate (vel siccum) cum melle et pipere movet co
itum. — De ordeo.

:: De ordeo ..

Ordeum colligitur cum arescit et desiderat terram pinguem ut optime
fiat et in media estate etiam provenit et plus magis quam vanum
solo loco lectam his temporibus et eodem modo ut tritici seminetur et sex diebus
sub terra moratur et tunc egreditur ut ait Varro legumina non plus diebus pre
sub terra moratur et tunc egreditur ut ait Varro legumina non plus diebus pre
faba vero cum ab altero dicitur in primo veris et autumpni fieri potest sed hunc
sationis mensibus ... ad maturitatem pervenit ordeum tamen marzuolum
quod hunc marzuola vocatur seritur toto mense martii et primo aprilis et maii

Bullitum est maturum vel [illegible] ordeum et ceteri alii modum aut frumentum et istud
coquere ipse sentias quod frumentum Inseminado combis una bubulcam [illegible]
[illegible] modum ut frumentum et maturum medium aut [illegible] in eo quod messis [illegible]
accepimus quod [illegible] est autem grana refrigeratum spissis [illegible] declinatur per
[illegible] velud [illegible] folliculis vestitum eius calmos quos [illegible] dicunt
in agris aliqua diu late [illegible] hoc modo [illegible] Terminum
et tritum ordeum secundum ypocratem et avicennam frigidum est et sic in primo gradu nutrimentum
eius modificatum et exaltatum plus quam faba desiccat et propterea abstersione liberat ordeum et tritum nutribilior et laudabilior ceteris granis
sed ordeum citius digeritur et ideo de membris velocius dissolvitur frumentum
non tardius digeritur et tardius a membris dissolvitur frumentum non tardius
a membris dissolvitur Galienus de ordeo et faba secundum medicinam dicit ordeum
et faba et tepera modo [illegible] et in multum bonum habet secundum medicinam et habet
sicut terra terra et oleum unguentum cataplasma alius. Sit decoctio
decoctio [illegible] clisterium ordeum prius aque post assatum deinde farina facta
cum [illegible] [illegible] hoc in estivo tempore ad [illegible] mulcendum ignis refrigerandum vero
sitius est valde [illegible] ipsam sic grossum et cum [illegible] [illegible] sive [illegible] ut
bibatur ex ptisana confectionem hoc modo ut contra infirmitates possit inficere ordei
manum una aque nove et tantum quousque donec redigatur ad unum et colatum
ponitur deinde hoc valet ad sanitatem custodiendam corpus quod humectat sicut
prius refrigerant plus apparet partem [illegible] mistarum et ad [illegible] sicut papi
neris alii possunt [illegible] [illegible] nisi [illegible] et per [illegible] sanguinem gravat
[illegible] nimis quod panis venit in sanis dicta est infirmus non diversis modis per
ut [illegible] operit in infirmitate [illegible] velis sim et epatis calore [illegible] bibe super
decoctio [illegible] [illegible] et refrigerandum cotto in mane [illegible] mel violam [illegible]
epatis opilatione etiam velis cum eo quoque simul radices apii et feniculi et
accipe illud cum eo quoque simul radices [illegible] Alii autem dicunt quod pa
sana fit hoc modo ordeum modicum depurgatum multum bene in aqua et
coletur per pannum farina sic fit ordeum secundum modum in mola ponitur et terit mo
[illegible] aliquantulum [illegible] et grossum accipiatur farinam farina talis in aqua decoc
ta est optimus alii [illegible] [illegible] et precipue laborantibus apostemata Plinius dicit quod
habet [illegible] [illegible] dictas de siligine [illegible] [illegible] [illegible] cum aceto forti

Et ponatur modice in plaustro super stabile ... fumat ... ut sic ... cum ... ceterorum
urinis et aceto super podagram et ... super ... ad ventris et ...
... pectoris et quod bibitum ... facit ... est in
... humectat febribus in calidis ... et in frigidis ... .

De melica

Melica est notissima cuius plante manent in duratione ... que valde ... alba
... in terra ... que est albior milio et rubea ... excessit
quedam parum ... diu moratur in agris ut longa et quedam in paucis
maturatur diebus ut milium et hec est que herba parum excrescit ut milium. Terra
desiderat valde pinguem et ponitur arenosam propter solutam et omnis valde
propter multum nutrimentum quod querit in locis quasi paludosis letatur ibi optime
provenit cum primo reducuntur ad cultum non nimia pinguedine talis loci firmeturque et faba provenit in eo nisi primo per sanos milite superflua consumitur pinguedo.
Seritur in pastinata terra vel in solida potest per ... per sulcos fabarum et ...
... facit ... serotina ... quod fabis tradita erit ...
... temperato aere circa madii et iunii aprilis. Et parum seris ... per
... sufficit ... pabulum ... et in frigido seri
ne est secanda. Colitur ... quod ... est et toto tempore quo milium seritur postquam
quod nudum moratur in agris circa xv vel xx dies ... sub terra moratur antequam
nascatur et hanc licet sic ... circa finem aprilis et ... mense
dij et tunc ipsa herba ... ut melius ... et pullulet et radicet de
in de mense iunii seritur sine ... et tunc circa ipsius herbam terram cu
mulatur ut ... melius defendatur a sole. Colligitur mense augusti vel septembri ...
... terram in ... et ... panicolas simul ligatam habere vo
lunt ... et in noctem ... et in ...
... super radices in agro ... et in ... meliorem esse ...
... sicanda est quantum potest ... sunt ...
in loco reponenda ... quantum potest ... conservatur ...
... ad claudendum ... et ... tempore ... et ... ipsius et
... calefaciendo cum sunt ... et plenum ... ne ... abesse
et nebula ... Semen milite bonum cibum est ... et bobus et equis datur ... et
... tempore necessitatis ... et solo et cum aliis granis in pane et ...
... laboribus ... et est ... et ... melancolicum sanguinem ... in ... et ... suum
podus facit desiderare cibum quem libere ... . Cap. de milio.

De milio

Milium notum est cuius ... est ... quod ... tres menses moratur in agro et aliud ...
maturationem recipit in sexaginta diebus postquam fuit seminatum. Terram desiderat valde aratam.

Solutam et pinguem.

Rolita et pingue nam [illegible] fabulo et arena provenit dum [illegible] regno et humido [illegible] nam [illegible] et argillosum [illegible] et sicce [illegible] pinguedinem valde [illegible] fabrica fabras et [illegible] fiunt [illegible] [illegible] fuit [illegible] mediis non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] et quam [illegible] [illegible] [illegible] seminat. Consi[illegible] ro. suffi[illegible] tribulorum. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
est in toto allevit [illegible] cum multo labore defendit cum
[illegible] et fabilis. et [illegible] ligam exigant ad solem ubique
stent per duos dies vel tres et inde portent ad arcam [illegible]
tiret ne in magno pondere acervum calefiat et corpus pani corrumpit
eo [illegible] fiteret opere [illegible] portet ad [illegible] [illegible] non bene
[illegible] statim calefit et corrumpit. Optime non [illegible] longissimo tempore
[illegible] et [illegible] colligit solum [illegible] [illegible] panico [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] abundat [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] panis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et aliorum [illegible] [illegible] [illegible] dimedium est. et [illegible] ad ingnem
et ad [illegible] dolorem [illegible] ventris [illegible] Caute autem [illegible]
[illegible] [illegible] animum [illegible] [illegible] ab [illegible] quam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] desiderat nec ab [illegible] quam [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] desiderat [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] laudabilem [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] aquis [illegible] generatio ad [illegible] humorem [illegible] [illegible] [illegible]
appetit.

De panico.

Panicum desiderat [illegible] terram et aerem [illegible] milium et
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aut fabas [illegible] faseolos.
et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] de milio tradita. Est [illegible] quod
panicum genus [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] seminat.
post [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aratis et glebis [illegible] [illegible]
[illegible] in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] panicum [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] similis [illegible] milio minus [illegible] [illegible] ventrem non mag[illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
quocumque modo [illegible] melius [illegible] milio [illegible] aut [illegible] aut pinguedine
aut in oleo [illegible] in lacte [illegible] vel aut [illegible] [illegible] [illegible] in oleo
aut pinguedine laudabilius [illegible] quam [illegible] [illegible] [illegible] sapo
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] acquirat et [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible] laudabilius est. eo quod in aqua sola coquitur.

Fiet quoque [illegible] in aqua duo sunt modi. coquendi. aut [illegible]
aut [illegible] [illegible] [illegible] ablatis [illegible] quoquitur ut [illegible]
panico. [illegible] [illegible] aque ponant. [illegible] grossum
est et ad digerendum durum [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] pondus ad inferiora descendit [illegible] [illegible] [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] aque ponant. et [illegible]
[illegible] ut [illegible] digeste [illegible] et [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] donec [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est. et [illegible] [illegible]
digeri [illegible] magis vero. [illegible]

panico p

De piso.

Pisum est nobile et seminatur de mense septembris
et octobris et ianuarii et februarii ut puto in [illegible]
siccis et solutis locis tepidis et aere humido. [illegible]
[illegible] et [illegible] sed [illegible]
[illegible]
[illegible] est [illegible]
[illegible] et temperatum [illegible] humiditatis et siccitatis [illegible]
[illegible] est stypticus. est cortex eius stypticus est cor-
tex eius [illegible] laudabilis quam cicer nec
inflationem aut ventositatem facit et ad usum cibandi
bonum est in estate et in calidis regionibus.

De spelta.

De spelta

Spelta non est unius quidem diversitatis sed quedam
est grandior et melior quedam vero levior et
hec deterior est. Aerem desiderat qualem
frumentum et terram. Sed melius defendit in
macra quam frumentum et in recta et plano agro
optime provenit et hiis temporibus seminatur quibus
frumentum et eodem modo renovatur. Verum si
parata et pastinata pluries crescatur [illegible]
in semine eius crescit ut [illegible]
Temperate complexionis est et equis et bobus similiter
et prestat optimum nutrimentum. Sed et homines
utiliter ea comode possunt quia eius panis temperatus
est et valde bonus. Et ideo si tres partes spelte
cum quatuor fabarum miscentur ex superflua gravi-
tate fabarum et multa levitate spelte fit panis
satis pulcher et bonus et similibus convenies.
Sed in eius artificiis diligentiam observatur
et que dicta sunt in pane de frumento.

De siligine.

De siligine

Siligo nota est et eius quedam non sunt di-
versitates. Aerem vero cum frumento desiderat
et frigidiorem tolerat ut alpes [illegible]
maneat in nemoribus ut [illegible]
mense maii et iunii omnes ramusculi arborum
de monte cum floribus [illegible] descendunt de super
agrisque et [illegible] et [illegible]
seminatur siligo que optime provenit isto
anno de mense usque ad septimum [illegible]
et tunc cadit [illegible] iterat sed ubi non
sit memorandum herbarum [illegible] radicibus et

modio tres uncie et extirpata gluvitie ...
ciner et pulver silicis postea superposito ...
et ... quinque ... et idem opus postea ...
tram desiderat solutam et sabulosam et ...
et parum acero melior provenit. Et hijs temporibus
quibus frumentum seminatur convenientius ...
... post ... una cum ... ...
Colitur et modo datur sicud frumentum octo diebus
floret ... ... et ... ...
... quo tempore longum amplius non debet et xl.
diebus ... flor grandescit usque ad matura
crescentium maturat ... et ... ...
cum et ... ut ipsum frumentum ... ...
... et ... valde non convenit ... cum
... ... ad panem ...
laboratorum et familiis faciendum quia ... ...
... ... que ... ... panis ... ...
... non possit ... frangitur ... Siliginem
non sola in pane ... ...
... que est de ... ordinem ... ...
... ... est minus ... ... et
... aque frangit ... humorem ... ... herba
... ...
... ... et ... ...
... ... et
... ... apostemata calida ... De vicia.

¶ De vicia ...

Vicia duplex est ... ...
... ... optime ... equis et bobus herba eius
et semen ... est ... ...
... ... est vicia ... ...
non possit ... ... vicia ...
... ... remanet ager ...
... ...
radices eius ... ...
Incipit liber iiij de vitibus et vineis et de cultu earum

Explicit liber tercius. Incipit Quartus de vitibus et vineis et cultu earum natura et utilitate.

et ... et utilitate fructus ipsarum.

Superius in libro ... ...
... ...
... agrorum ... ... libro
de ... ... de ... utilitate fructus
ipsarum ... est agendum.

¶ De vite quid ipsa sit et virtute foliorum eius et lacrima eius

¶ De vite quid ipsa sit ... ... lacrima eius.

Vitis apud nos nota est ... ...
... quibus vinee non ... ... est quedam
... arbuscula ... ...

Habens poros et magnam medullam secundum latitudinem
et remotionem quam sibi putatione palorum aut arborum …
… et commode stare … et cuius quidem fructus est uva ex qua
fit vinum suavissimus liquor. Folia vitis sunt
… mediana vulnera mundat et sanat …
… febrilem refrigerant aestuationes
dolorem … sedant … adiuvat …
… et cerebrum confortant. cuius lacrima potata lapides
calculos frangit ut dicit dyascorides. Vitis autem lepitudinem
oculorum tollit … et ventrem sistit
Cinis cuius … ad pedes … et oleo ad …
Plinius autem dicit quod folia vitis dolorem capitis …
… inflationes sedant … acetum
… valde iuvat … vibant
patientes cortex vitis et folia arida vulnerum sanguinem
sedant … conglutinat et sanat. Cinis
vitium … fistulam purgat et curat nervorum
dolores et … mitigat scorpionum et canum
plagas cum oleo sanat. et cuius cortex … pilos
ablatos restaurat et multiplicat.

De vinearum diversitate. R[ubrica]

De vinearum diversitate

Vinearum etiam diverse sunt secundum diversitates et varias
consuetudines regionum. Nam quaedam sine auxilio
palorum et perticarum in ordine sunt. et haec duobus modis
uno quidem ut absque palo stet vitis. et sic fiunt in
pluribus partibus Lombardiae et Romaniolae et haec
quidem in exili terra tribus plantantur distantes pe-
dibus quibusque versus. in pingui vero quatuor. in
mediocri vero tribus. et secundo alio vero modo ut una vitis
super multos palos et perticas extendatur. et sic fiunt
in pluribus partibus Marchiae Anconitanae et haec quidem modo
plantantur distantia considerata pinguedinis et exilitatis
terrae adeo quod spatium convenientem possit congrue operari
et haec quidem ligonibus fodiuntur non sunt altae plurimum et
distensae. Quaedam vero sunt velut herbustulae … per
circuitum quae sine palis … stare … et haec quidem aut fiunt
per terras aratas adeo … distantes quod arari possit et
diversis seminibus … aut … distantes undique quod arari non
possit et haec quidem modo … distant pedibus aut minus
aut amplius secundum quod sunt loca … in quo plantantur
Quaedam etiam sunt … palis et perticis aut in forma
regulari … arte … sit … et ab
opposita … et hic modus … in aliis

vinee fiunt cum arbustulis et hoc fecerunt per agros
uel minus eque distantibus sed q mag uel minus et
uel tractos pertium extanit mediorces sed modum distan
per uel xv pedum habeatur et hic modum
mediocr et i illis ptibus osuat ... in
... sed fiunt ... in mod arbori
ut eas que sunt magne uel ... expiant ... fructu fiunt
et hoc modus plurim obsuat et i multis ptibus ...
et iteru sup(er)ete vineas. queda ordinu fiunt ...
ponunt pali et ptic(ae) quibusda in pali ad feaston loca
ipor solii et feminnos i iii ptes. ut i duas sed p longitu
uelud ptic(ae) iunctz extendit... et ligant et hic modus
apd tiron et pistorin. frepue obsuat. Et queda sunt
cum mutulis. iacte serunt in terra q p sola i deg(r)u(m) uel
nemie puitic fiencda est et hoc pot i montibus valde
aridis cretaceis. vel i sicc. no putrescunt in terra iacentes.
et a sole fuit nox suat. ¶ De diuersitate generu vitis. R(ubrica).

D. diuersitat. gnu(m) vitis

Diuersitas. gnu(m) vitis. multe sunt nam q(u)eda sunt valde
fructifera q(u)edam mediocrit. queda parz. uel nichil. et
q(u)ed valde timent nebulas, pruinas q(u)edam parz. Item q(u)eda timet
fecitates, ventos, q(u)edam eos facile. tollerat / et queda valde
facile sunt. et q(u)edam parz et q(u)edaz vites sunt quor fructus
facile sunt et q(u)edam parz. que vald fructu sun i flor
ato materat. quedam tarde que vald fructu sum i flor
fructu sui pdunt. queda no quedet metarue fructu.
fructu sui. pdunt queda fructu sun offendunt ab eo / queda
fruant pinant quede fructu sun ... existit ut ab eis
vents. facile xupput queda ... existit ut ab eis
facile no ledatur. queda timet. pluuias q(u)eda multo
siccitatis. queda sunt spissos nodos habentes. q(u)ed cas gemas
p longu uel nodia distulerunt. queda sunt longos, grossos.
fructos pcanucos queda puos. queda magnam medulla.
faciunt queda pua queda frondes valde faciunt intensas.
queda parz queda rotundas. et ginuas. queda vuas albas.
faciunt queda rubeas. et quedaz nigras. queda faciunt botricos.
mltos et puos. queda paucos, magnos. queda faciunt grana
callosa. queda mollia. queda durum corticis. granor q(u)eda sub
tilem. et tener. queda faciunt grana valde pulcra / et lucida.
queda obscura, queda dulcia et quedam acria / queda faciunt
vina pduabilia q(u)ed vitupabilia quas omnes diuersitates facile vidit
qui vitis industus et expertus. ¶ De diuersis spebz vitium. R(ubrica).

De diuersis speb(us) vitiu(m)

Species vitis. valde mlta. plures inueniunt, quar mlte
diuersaz. nominu in diuersis puinciis et ciuitatibus appellant
sz hic cas. Queda sunt meliores quedam sunt minus. Hoc
pmo meliores et cas bonas gducunt. ap(u)d ... supplam et
cas ponam. nota de meli. breuit dicit. de aliis minus bon
ut habita utracz. notitia sciant volentes. plantare. uel
i facere vineas. eligere meliores. dico itaqz i pmis q est

Quedam species uve que ... [illegible] ...
et una alba que rotundam habet ... uvam, et facit mediocri
magnos et spissos racemos et folia mediocria ... [illegible]
... [illegible] ... varie duos ... [illegible]
et ... [illegible] ... et tenuia et durum
... [illegible] ... frequenter ... [illegible]
... [illegible] ... medium ... [illegible]
... [illegible] ... et durum et medio-
cris ... et maturat matura ... medio-
crem et ... et ideo melius quam talis aliqua
... si streete ... longos palmites ... vinis
... non est et habet ... et ... maturas matur-
rime ... post ... habet.

Est alia species que dicitur alba que ardissime pupulat et
est uva alba mediocriter longum habens granum et faciens satis
magnos racemos spissos et longos et mediocriter ... .
et cuius sarmenta ... ponderis ... non flectuntur ...
est durior ... eius et cuius granum ... plurimum colo-
ratur et valde ... cuius maturatio completur et sapore dulcescit,
sapore sunt ... austere sunt aliquantulum amare et ideo
melius est quod vinum ex ea exprimatur quam si serventur in vinis
... in ... et ... et vinum quidem eius est valde
durum in ... et ... sapore ... et modice tenue
potens et nobilis sapore ... et
et si tempestive paulisper sit cuius vindemia melius
fiat vinum eius. Et hec species ... apud ...
et in tota romaniola ... habetur ... perfectissime
putatur, nam in longum ... valor existit. Est
et alia species uve que ... vocatur et est alba cum grano
... et multos racemos faciens ... que
... vocatur et est alba in grano rotundo rotunda
... multos racemos faciens ... et
... nobile vinum faciens et ...
... et hec species per totam marchiam ...
mendatur. Est et alia species que gragolata dicitur
que vinum ... habet in grano et erit lucidissima
et longum habet aliquantulum granum et facit
vinum valde lucidum et potens et durabile
et multi sapore et odore et hec apud ...
... commendatur. Est et alia species
que a quibusdam malvasia et a quibusdam ... vocatur
que granum rotundum et album habet et ...
... que ... ponderat et ...
... et vinum facit mediocris bonitatis.

[illegible]
fiet apud Bon. et honor[e] bona est, alia spe[cies]
que garganica dicitur que alba est, rotunda m[illegible]
dulcis [illegible] sen [illegible] [illegible] aurea, [illegible]
[illegible] fructifera [illegible] [illegible], valde [illegible]
[illegible] nutrit. valde [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] et eius vinum
ador[illegible]
e valde [illegible] et [illegible]
inutile, fiet apud Bon. [illegible]

Est, alia species que albamaza dicitur que est alba, ra-
lunda; sed musculis plena, rotunda, mirabiliter
dulcis. et vinum facit dulcissimum et quibusdam
annis est fertilis, saepe sterilis, propterea si fiunt putat.
sed satis fertilis est. Servat longum palmitem relinqui
et fiet in quibusdam contratis Bon. et maxime in Burgo
panicali in Honore dicitur. Est alia species que vocatur Bruca-
nesta que est uvae albe multum dulcis et pulcra in arboribus
, multum fructificat. Item est alia que dicitur afaroga (?) que non
est delectabilis ad comedendum et arboribus non modo fer-
tilis. est et in saepe grossa in Bon. ubi habet uvas
in maduro. et hee due species apud pistorum (?) proveniunt. diligunt
Sunt, alie species uvarum albarum quarum quedam sunt apud
quosdam in magno habitu honore tamen apud nos diversis
rationibus ant[illegible] paucitatem fructus ipsarum aut quia
nimis moluntur tamen minus bon. per experientiam rep-
erit. et hec sunt muscatella et duranta, que optime
sunt ad esum et in arboribus sunt in vineis spissis, et prop-
terea non tendit ad locum. Est greca vernagia que
sicut apud nos bonum vinum facit. fructum minus
par[illegible] et babigon et varmia, graposa, filosana, co-
lumza, bon. vinum faciunt. Et quibusdam annis
sunt multum fertiles et massimos bocones (?) fructus
sunt quasi singulis annis. fructum destruunt in flore non
fragrantes aliquo modo molumnis. Sunt etiam alie albarum
uvarum species. satis bon. sed. sunt lumbella (?) que
bonum et probabile faciunt vinum et multum que
apud pisanum saepe plantantur et verguli que
satis faciunt planuras, et multum fructificant. et verdella
que grana sunt viridia, pura, immictas fert uvas.
et due species, sporce (?) que dicitur minus bon. in antiquis vineis
et a quibusdam nomine inveniuntur [illegible] bon. uvarum similis

, d. questo s. pon[a] (?)

3

[P]ergule et ... [illegible] inveniuntur sp[eci]es ... [illegible]
quedam ... bon[a] ... quod ... [illegible]
... que ... [illegible] ... [illegible]
... [illegible] ... cum ... [illegible]
... [illegible] et ... [illegible]
... [illegible] est ... [illegible]
[illegible]
... [illegible]
... [illegible] minus ... [illegible] nobilius
... [illegible]
... q[ui]a p[ro]ducit racemos et raros
... [illegible] ... [C]ervilla. h[ec] s[unt] uve ...
s[un]t melius et p[er] ... abundant inveniunt[ur]. bon[um] et ...
appositum, hec sp[eci]es ... Est et alia sp[eci]es uve ... que
m[elius] aliis ... est ... alia sp[eci]es uve angie q[ue]
vocat[ur] nubeola[m] que no[n] est delectabile ad edendu[m] ...
rarius no[n] vinosa, et ut frequenter pignez et valde ... uberius
et terrestre pullulat. et vinu[m] facit optimu[m] et servabile
et potens. nec audet ultra unu[m] diem vel duos stare
grassior. hec i[n] multis ... i[n] illis p[ar]tib[us] magnu[m] ...
habent. Est et alia sp[eci]es que vocat[ur] ma[r]gol... et e[st]
uva nigra valde ... mat[ur]abilis ... racemos longos et
spissos ... sapore dulcissimos et
vinum facit bonum et satis durabile q[uam]vis nigrum et
satis facile est s[ed] ... timet
et i[n] planis et i[n] montibus p[ro]venit et hec ... apud
bonon[ienses] in locis ... habetur. Est et alia sp[eci]es
que duracla vocatur que valde nigra est habens
grana longa, et vinu[m] faciens valde nigrum
et ... et ... s[un]t i[n] ... et i[n] ...
locis non letat[ur]. et hec apud ... reperit[ur]
... Est et alia sp[eci]es que vocat[ur]
gunarezta, hec no[n] est multum ... longum
habens granum et ... maturantur omnia folia ...
i[n] sapore. ... mediocrit[er] ...
facit racemos. et vinum optimum et diu servabile
et hec ... ut ... nec ...
... ab hominibus ... i[n]veniat[ur] i[n] p[ar]tib[us]
montanis. bon[um]. Est et alia sp[eci]es q[ue] d[icitu]r ... q[uam]vis ...
... i[n] sapore et ... durabilitate, fert ... valde
... facit et grana grossiora, ... vinum est ...
nobile ... i[n] magnis locis letat[ur] et hec i[n] plurib[us] p[ar]tibus
bonon[iensium] inveniuntur. Est et alia sp[eci]es uve nigre q[ue] d[icitu]r.

tingunt a[illegible] que minus mo[illegible]

austorum fit et varum amaritie. [illegible] mi
rabilis dulcedinis et vinum faciat bonum. sunt sunt satis fertiles 51
et minus velamine timet. Et valugna et si tusta quando valde
nigre sunt. Et mologunus que autem omnes species dirigeant.
Et cimiculia quod pulchra uva et fructabilis est quod omnibus aliis
suis fructus fructificat arbor. Est autem quedam species uve
ut cinapeu. Dulcis valde rubea et fructabilis sit parum
fertilis. Sunt etiam quedam genera et species uvarum
similium que labrusce vocantur. quarum quedam sunt albe quedam
magne. quedam valde parve. faciunt grana et pinos grossos.
que super arbores et sepes spinorum viridium suo naturali modo et
scandunt et non putantur. Sed si potarentur et per cultum dome
sticarentur grossos facerent et maiores. et grana medio
criter grossa. et fiet quod magis sunt tingere vinum. et cla
rificat si in tegere vel in racemis que [illegible] ponantur.
dolijs non viciant saporem vini et cum alba sunt clarificant
et purificant vinum album. Est et quedam species uvarum
grossarum et durarum que dicuntur pergule. ut Bremeste
quarum quedam sunt albe quedam nigre. quedam rubee. quedam
habent grana rotunda. quedam longa valde. et quedam me
diocria. quod spatia non sunt nota. et carum quedam tempestive
maturitatem accipiunt quedam tarde. Et ex his eligende
sunt que magis placent. ad esum et non propter aliud. plantantur
non ex eis vinum non fiet. satis tum experientie. [illegible] fructus
arbores [illegible]

Celum mediocris qualitatis tepidum magis quam frigidum
et siccum potius quam humidum ymbrosum [illegible]
[illegible] vitis. [illegible] que primis frondibus aquilo [illegible]
[illegible] obiectus. frondet auster non nobilitat. [illegible]
est plus de vino [illegible] melius. De situ vinearum
etiam sciendum est quod campi a montibus remoti et valles
non aquose largius vinum faciunt [illegible] campi [illegible]
[illegible] namque [illegible] nobilius vinum faciunt [illegible]
[illegible]

[illegible]

colomacitate. precipue cum que ducis. annis. nunc. in-
caligines. sicut ius florent. benursus mali. calidi
quid amores et humidi. sino eas quia plurime forte non
possit. Et nimilia dicta eligenda, sed genera que per
fessione vinarorum sicut hii loca diligunt ~~et talibus~~
locis. hijs. quibus ducatur non poterunt plantanda sunt
Frigido et fruatur [illegible] genus omne suscipiet industrie
quod vini planta diligat et talibus locis mandato cum
vomere possit ea unde sumunt ac multa que sua
servabit

De terra que vitibus apta est.

De terra que vitibus apta est

Solum ad vineas ponendas nec spissum nec nimis
nec resolutum propius tamen resoluto esse debet. nec exile
nec letissimum. tamen letissimo propius nec campestre nec preceps.
nec siccum nec uliginosum modice tamen roscidum nec salsum
nec amarum quia vitiat saporem. corrupte. uina constrictant
tamen fossis et alia ducenda, et velut relaxassent et solubus
pulverimas. fruitur vineas. Refrigerante estate radices
et humore dicunt. sed et soluta, glarea, calculosus
ager et mobiles lapides. si amanda hec sua glebis
quibus miscuerit. Et silex cui terra superpositus est
frigidus est et conservat humorem radicibus estate sine non
patitur. Item loca ad que ~~[illegible]~~ de [illegible] terra
decurrit vel valles quas flumina saturavit. Argilosa ac
argillosa terra grandia est sed argillosa sola gravatur
in unica nigra sabulo et rubens utilis. et amica est terra forte
pruniste. Carbunculus nisi stercoretur macras vineas reddit.
In rubrica difficulter comprendit quamvis vites nostras [illegible] nutricat
in ea sed hec terra genus. est valde optimum dummodo
quia plus vel humore vel sole aut nimio madescat
aut minus siccat. Ideo que magis. solum utile est quod ut
omnis nimietas temperamento caret et optimus fuit. raro quod
[illegible] vitem vinea terram per hec signa cognoscet scalore
reperit. raro aliquis tenuis atque resoluta est virgultis que
producunt levia, incidia per terram et si nuda sit in plus arboris primos.

De [illegible] pastinandi

ubi vinea est plantanda [illegible] aut tra-
rum fossi aut sulcos aut scrobibus. Tota [illegible] ubi
agro est durior aut similiter [illegible]. Sunt et herbarum
noxiarum spatia liberent ubi aut sunt [illegible] vel arbores.
Scrobibus pastinamus aut sulcis sed melius erit sulcis
[illegible] dumoso [illegible] in terra. Spatia pastinare [illegible] sunt sive fiunt
aut sulcorum longitudinem que de [illegible] tabule altitudinem
trium pedum vel quatuor altitudinis unius pedis in locis planis
vel duorum in locis siccis. Deinde [illegible] per duos [illegible]
est [illegible] relinquimus per altero sulco
in [illegible] vitium [illegible] tribus vel quatuor [illegible] pedibus
[illegible] vel in solo [illegible] quatuor in [illegible] [illegible] et [illegible]
in mediocri [illegible] arandi sunt vinee [illegible] vel [illegible]
pedum. Spatia que non fodienda sunt in medio relinquantur.
Quod si scrobes fieri placuerit tanti sint longitudinis
quantum vites distare debebunt et in quolibet scrobe
[illegible] plante una ponatur. Possunt tamen [illegible]
[illegible] sulci fieri distantes in [illegible] quam vinea [illegible]
[illegible] debeant. et in quolibet sulco plantentur in
duplo spissiores [illegible] debeant [illegible]
[illegible] et spatia per [illegible] aut [illegible]
[illegible] arandi et in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] una [illegible] dextris et aliam a sinistris.
et de utraque duas [illegible] [illegible] spatium totum [illegible]
Scrobes non sint ultra duos pedes alte [illegible]
neque [illegible] [illegible] laborant. [illegible]
[illegible] [illegible] non obliqua [illegible] alias
in [illegible] [illegible] in fossis [illegible] Pastinum autem
[illegible] duorum pedum altitudinem [illegible]
[illegible] in quo erit diligentia non [illegible] solum omnia
[illegible] fossore [illegible] spatia que [illegible]
[illegible] explorentur [illegible] modus [illegible] altitudinis
designare et radices omnes et purgamenta [illegible] et si
[illegible] in summum redigi [illegible] pastinum [illegible] est
[illegible] Possunt etiam [illegible]
[illegible] vitis [illegible]
[illegible] agricolatores [illegible] [illegible] [illegible]

tra ... calida ... solide ... exprimens.
assiduitatem est vitis melius quemadmodum ... sit ...
... pinguem ... humor ... non ...
repetitis soliditatis subsistat et hoc ... et
... est planta

Quo debent colligi plante vitis et qualiter servari et ad partes terre remotas portari.

Quo debent colligi plante vitis, et qualiter servari, et ad partes remotas portari

Plante vitis que aliorsum ducende colligi debent quam plantande sint et etiam aliter colligi possunt si breves fuerint et meliora(?) quidem tempora colligendi eas sunt tempus octobris cum post solem recedit ipso ad hiemem recedente in vite etiam cum calor naturalis vitis ad hiemem se compressus in ramis sit cum omnes frondes ceciderint omnino et supervenerit frigus et cetera in arbore sic rami eius calore naturali destituti sint quoniam propter frigus aeris fugam habuit ad radices ad alia viscera terre quando calor plante deficiunt comprehendunt tempus primaveri in quo etiam calor et humor ad ramos reddit itaque corpore gemme incipit tumescere est optimum ad plantandum solum propter causas rationem.

Eligendarum autem plantarum ratio multiplex est et primo quidem ex calida terra colligi debent que non sit multum pinguior eo quo pastinum debet fieri. Sed si qualis aut exilior terra et si pastinum terra ad solum exile transferuntur velociter non possunt et sepe sterilitate adveniunt. Item eligenda sunt pars congrua sarmenta de vite media non de summa neque de infima ex numero sex gemmarum spatio a vetere procedentia quia non facile degenerant que de loco celsi colliguntur summa flagella reprehendimus ac surculos quoniam licet loco bono nati sint tamen fertilitate ... carent. Campanus(?) autem que de duplo nascitur etiam si fructus attulerit pro sterili non ponatur in suo loco fructum dat cum estatis non tenet sterilitatis vitium quod nascendi conditione. Pisterepit(?) humanum etiam de vite fecunda neque ex tenuem ... eam sarmentum que uvas sigillat aut binas producit sed que multa ubertatis careant. Ita sit fere vites sufficientes ... fere uvas ... hoc signum fertilitatis et duo alia ... loco fructu ... si ... ramulos ex omni parte surgentes sed hoc signum ... vindemias est notandum. Asserit autem ... a uno anno ...

53

[illegible]

sit et [illegible]
sunt et maxime [illegible] ad [illegible]
mitate. ipsarum terrarum valde crescens operant [illegible]
mitas [illegible] diligenter posita sit plantarum tangat [illegible]
[illegible] ad partem multe remotas optinet [illegible] ut palea
[illegible] et modice [illegible] plante optime [illegible] et [illegible]
ut [illegible] quod melius in [illegible] capite grosso
[illegible] paleis in fimo [illegible] et [illegible]
et sole defendant et ventis [illegible] alicuis [illegible]
[illegible] grossiora in aqua [illegible] sit [illegible]
[illegible] et [illegible] **Quando et**
qualiter vinee et vites plantande sunt.

Tempore [illegible] et aprilis in locis frigidis vinee sunt
plantande [illegible] octobre et marcii calidis vero
mense novembre et februario [illegible] quod in omnibus [illegible] locis [illegible]
et tempestiva [illegible] fuerit post yeme pagi[illegible] ne calore
[illegible] duplici [illegible] locorum [illegible] et yemis exanguat
[illegible] aridis et [illegible] sit loca [illegible] aut yeme plantentur
ut superflua locorum [illegible] plante [illegible] yemis [illegible]
in locis [illegible] et post [illegible] pagi[illegible] possit
[illegible] sunt vites plantande [illegible] et tepidis [illegible]
modice humide sit potius aride quam humide [illegible]
Vinea plantatur [illegible] aut in foraminibus palorum grossorum
ut in foramine [illegible] quod [illegible] terra vocatur [illegible] valde melius
et [illegible] sit foraminibus [illegible] ut parum oblique [illegible]
[illegible] oblique [illegible] foramen in [illegible] sabulum
ut terra [illegible] et [illegible] et [illegible] paleam
[illegible] usque ad medium foraminis [illegible]
[illegible] ut terra [illegible] repleat ad [illegible]
[illegible] pangunt et in oblique pangunt
capitibus plantarum [illegible] in firma et [illegible]
iuste [illegible] et tunc undique proportionabiliter possit
[illegible] et terra [illegible] mediocriter [illegible] producuntur et [illegible]
capud [illegible] nec alio modo. [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible]
[illegible] **C**[illegible] fertiles remaneant
[illegible] nec de [illegible] [illegible]
[illegible] est [illegible] [illegible] pinguis

Quando et qualiter vinee et vites plantande sunt

potius superficie terrene alterius generis. utraque uniat simul.
Et si hoc facere difficile videatur non alia similis generis
que quasi sapore ac flore et maturitate conveniat scro-
bem quidem magnum et late vitium distendas et circa quattuor angulos
quattuor surculos deponas in unum. ut ait columella
surculos mixtam. sic spargis. Et in exili solo surculum
pingue in scrobes terram sobi. ¶ Si vero minus terram sedes
iniectas sabulum quod si arbusto vel defectui planta genere
vitis per ministerio mutare debebis. vimen radicata in scrobe
ad scrobiculum. cum arbor est iuvenis insinuando aut in breviori
spatio distantia inter se sarmenta deponas et qualiter
sic post biennium radicabit vitem ut arbuscula, et mutetur
et si deponas in scrobiculis. ad singulas maritas arbores et
eodem putate. omnibus que scrobe sunt curate. etiam
radicatas si quo poterit inveniri vexatis in scrobe aut
ad arbustum faciendum duas radicatas vites
deponas. observans ut se et radices coniungat et
separes vites. ad scrobes latera directe coniungendas
circa scrobem non fimo adimo et replendam. que radices
faciunt vites altius fundari radices sed hoc aridis
provinciis forte conveniet. humidis non fimo. putrefiet
humore recepto nisi terra statim cumulet. Sed arbusta
quidem fiunt plantis arborum de hiis generibus ponat
ut si ager suppeditet habundantia hiis utatur ulmo
opulo salice populo fraxino acero cum cerro et similibus
sit salice et populo in locis humidis tamen vix possumus.
Ceteris vero in hiis et aliis locis. ¶ Ex hiis autem
germinibus teneros radicatos. vel salices et populum simul
radicibus circa scrobem vitis circum operiatur. in scrobe
vitis ab arbore sua sex pedibus. vel duorum pedum
spatio distare debet. nam arborum minus quam vitis
aut ipsius opprimet incrementum aut opprimet ab ea.
Profundi etiam debet transferenda vitis. ingeniumque fieri potest.

[illegible] arbores [illegible]
fiet .iiii. vites ad [illegible] in fundo medie [illegible]
et [illegible] [illegible] fem[ina] [illegible] suspendit [illegible]
[illegible] fermentum [illegible] orbiculos [illegible]
orbicula [illegible] ad [illegible]
[illegible] orbicula [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] arbores [illegible]

Cum [illegible] arbores [illegible] vinearum [illegible] [illegible]
optimum est [illegible] salices [illegible] et [illegible] spinos et [illegible] mixtim [illegible] et fossas [illegible] sup[er] [illegible] spinis [illegible] aere et [illegible] vite novella [illegible] Optimum [illegible] genus est [illegible] vinearum que fiunt in vite vel arbustale [illegible] quidem plantari ut hee que in ordine [illegible] Et hee quidem aut undique [illegible] equaliter aut unius ordinis [illegible] ab alio [illegible] ut [illegible] remotum [illegible] [illegible] una sola plantatur [illegible] ponatur [illegible] duo ponantur [illegible] auferatur ut una sola remanet [illegible] vites [illegible] [illegible] signa [illegible] ad [illegible] Ideo [illegible] plantationes [illegible] est [illegible] [illegible] cum [illegible] [illegible] vinearum locutus sum. De propagatione et renovatione vitium vinearum.

propagatione et reno[vatione] vitium vinearum

Propagationes autem in vineis que ad arbusta fiunt in vineis quidem [illegible] propagantur [illegible] vites [illegible] ordinis vinee debent esse [illegible] non in loco aliquo [illegible] est [illegible] nobiles vites propagantur et [illegible] dum ut vinea in [illegible] Et primo quidem [illegible] ad [illegible] propaginem [illegible] sufficiens est longitudo [illegible] per annos [illegible] observandum est in [illegible] propagationibus [illegible] Si aut in loco [illegible] vites propago [illegible] fiet aut [illegible] per [illegible] vites [illegible] ut [illegible] vites [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Si aut [illegible] ad arbores vel arbusta per [illegible] ad minus ad arbor fiat longa propago [illegible] modis [illegible] super terram [illegible].

[illegible]

... reddat aut post brevem vindemiam
quod minus post debilitate ramosum reddit. qua vites
novam stirpem non convenienter diffundunt. Item vetere et
antiqua vites et que nimium longe processit per fructiferos
palmites removeatur per studiosius per ultimum congruis
temporibus, circum ad bibite et per fimationem letaminis
ad saramentorum cum sobole in loco minus acervoso aut
arido in terra nimium sabulosa, aut per strictam pu
tationem mansionem fractam in loco stercorato et siccato.
Columella dicit quod si vitis per guttam vel arbustum que est in
agro renovetur, in solo robusto stercorate putetur, ablaqueata
aut fimetur et intra circuitum vel quartum pedum circa truncum
fodiatur autem ac fossa frequentius detur ex eo loco ple
rumque germine producit in vere. at vitem vitis fundit
que reparat vitem. Item si terrena est totus cum nimia vetustate
corruptus de mense marcii iuxta terram super truncum
vel sub ea modicum recidatur ut sarmentum in abscisso
loco renatum vitem eadem renovetur. vel si vitis que sola
est nimium longe fructiferos palmites protulit
unum remotum aut in terram iuxta terram exeat applicatur
ad vitem et post brevem in reddat maturum. Item de re
novanda vite. ad omnes laudabilis sit genus et
vite de omnibus fiat ut de singulis vitibus dictum est
est autem omnes sint male, quae vites nil erit utilius
quam eas universaliter extirpare aut sufficienti vetustate
consumptis radicibus. eam de novo plantare. Quod
si quidem vites sint bone, quedam male radicitus extirpentur
malis et appositis palis in omnibus locis in quibus
vites optantur que relicte sint vites adeo fundantur quod
similes fieri possint et relictis sub mensura in duas vel
plures partes secundum exigentiam et possibilitatem spacii
utrumque distribuantur. et duobus palmitibus ad plures
singulis locis relictis cum duabus gemmis super terram
ceteris amputentur et utrumque vites ex fimo aliquid apponatur
nec comparandum quod de novo pauculum tantum de.

[illegible]
congrue novare conveniet [illegible] ventre [illegible]
[illegible] non nascuntur [illegible]
[illegible] nullus possit palmites [illegible]
[illegible] palmites mediante [illegible]
[illegible] mensibus [illegible] et omnibus [illegible]
et maxime [illegible]
[illegible] et [illegible]
quoniam [illegible] resistat in acquositate aut [illegible]
locis iuxta yemem. et in siccis aut yeme [illegible]
propago ducitur. ita quod in plano sub terra uno pede immittatur
et ramos usque ad duos pedes vitis tractanda vergat
[illegible] forsan ea que fit in yeme in omnibus locis est melior
dummodo non in acquositate terra, sed ea humore dissonat, que firmat
radices. ut ac paludosus vitis in orbe [illegible]
palmites ea virtute promovet

De incisione vitis.

Incisione vitis

Vites conseruntur aut in vite aut in arboribus. vites
quidem incisione duobus modis inseri possunt congrue modo in trunco.
vel in palmite. incisio in trunco fit hoc modo. eligitur
truncus vitis talis qui sit solidus et humoris exuberet
alimento neque ulla vetustate aut iniuria corruptus accostat
recidatur circa terram. aut usque ad pedem medium supra eam
nam supra terram difficilius comprehenditur. vacuo autem spiritu
vitem scindam serram debet rescindi [illegible]
[illegible] qui in ea nimius est humor defluat antequam
[illegible] serrat aut palo infra insitam [illegible]
et [illegible] humor ad [illegible] effundere possit. in
secundum surculus sit solidus rotundus [illegible]
et pluribus oculatus ex quibus tres oculi vel
vel duo incisione perveniant. [illegible] secundum similitudinem
ad duorum digitorum mensuram. ut ab una parte
sit cortex. nec patiatur medullam. [illegible]
[illegible] ut in cissura [illegible] possit [illegible]
exire. Et [illegible] nove materie aptetur
insitionis [illegible] ut truncus [illegible] ad
[illegible] oculus exteriorem [illegible] respiciat [illegible].
[illegible] ligetur. ut in aliis incisionibus est narratum
[illegible] quoque aliquo [illegible] solis defendatur
[illegible] sit [illegible] calor [illegible] ligaturas
penetraverit [illegible] humor [illegible]
[illegible] alimento [illegible]
vim [illegible] torrentis [illegible] etiam aliquando veteris
cum novo conveniunt [illegible]. Cum [illegible]
[illegible] adiutorio calami vel pali debet

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ut alium [illegible] et

possidetur — [illegible] adhibita [illegible] sicut dicitur in

ratione parata et lege propaginum observata.

In palmite autem insitio duobus fit modis, et uno quidem

qui melior est omnibus secundum novum experimentum

novo, perforetur cum adatiue terebra vitis usque in

eodem loco gemmam ad habitum loco, ligatura in petiola

ex cera, vel luto mollitur bonum. deinde de gutta congrua

subsequenter. Alio modo ut gemma vitis omnis operiatur

usque ad medullam per fissuram vulnere, transverse vitis

vulne(re) — usque obliquato et [illegible] de gemma vitis altius evadit

et loco proprio ponatur et fiat colligatio ut in aliis.

et tunc qualescit et fructificat. Quidam etiam optimo

modo asserunt si usque ad medullam vitis prius oblata

abscisse et ibi surculum inserentes foramini modicis

fissum, infuso et circumdato non abscisa vite

quam quidem si abscinderit dicet melius provenire. Et

alius modus optimus provenit ut incidatur secunda

vite oblique usque ad medullam ut predicitur cum in tantum

quam timeas diversos predictos digitos possit [illegible] et tunc

surculus duarum gemmarum modicum habens veterem usque

ad medullam rasus ab una parte, [illegible]

tendat et preparatus eo modo quo melius adequet

altius partes extremitas remota corticula, inponatur ut [illegible]

et ligetur, [illegible] composita petiola, desuper involvatur. et per

iiij digitos [illegible] supponitur sic abscisa vel super eam

ad [illegible] [illegible] [illegible] sic autem hec insitio congruit

ubicumque volueris super terram in vite non vetusta, [illegible] et

[illegible] [illegible] vite. conveniet plures surculos [illegible]

Optime etiam provenit si novus [illegible] modo insertum surculum

[illegible] [illegible] [illegible] sic in [illegible] erit melius quam

[illegible] possit [illegible] in una parte [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] ad [illegible] medullam [illegible] arbor

duobus fit modis et uno quidem vitis [illegible] [illegible]

[illegible] vitis et arbor, [illegible] lignea, [illegible]

[illegible] foramen vitis [illegible] alium arborem ut uno

arbore sicut cum ... dissimilis sit quam. Et quibusdam
quibus mos est ut plantent vites iuxta [illegible]
aliam arbores prope vel maiores ... [illegible]
[illegible] vites arbor [illegible]
[illegible] radicis [illegible]
[illegible] radices et simplices [illegible]
[illegible] illius arbor [illegible]
ulmi et [illegible] columellam
ut transeat arbor [illegible] usque ad medullam [illegible]
[illegible] figatur [illegible] vitis [illegible]
[illegible] Insitio
[illegible] loco [illegible] frigido [illegible] marcii [illegible]
vites non [illegible] lacrimant humor [illegible]
[illegible] aquosus effundunt lacrimas [illegible]
admiscent pampinos [illegible]
[illegible] aprilis madii et iunii [illegible] lacrimas
[illegible] palmites [illegible] loco frigido et [illegible] appululate
[illegible] Alius autem modus quo nuda gemma
[illegible] alio aliquo [illegible] quibusdam
[illegible] non [illegible]
[illegible]
[illegible] quidam [illegible] minore [illegible]
[illegible] vitis [illegible]
remanentibus foliis [illegible] quadro [illegible]
eo loco [illegible] aliam gemmam similem retentissima
[illegible] cum molli fimo bubalo et sine
quolibet alio auxilio [illegible]
[illegible] nam [illegible] alberto [illegible]
Cato autem scribit quod vitis una est [illegible] vere alba
[illegible] una floret et optima est [illegible] vere [illegible]
[illegible] mediam [illegible]
per medullam [illegible]
[illegible] medullam [illegible] medulla [illegible] Alia
[illegible] est [illegible] vitis [illegible] vetustas vitis
tenera [illegible] obliquum [illegible] medullam [illegible] medulla
[illegible] Tertia [illegible] vitis [illegible]
[illegible] eo duos surculos vitis [illegible]
[illegible] obliquos [illegible] ad medullam [illegible]
medulla [illegible] medulla [illegible]
[illegible] ex alia parte [illegible] surculos [illegible]
[illegible] duos [illegible] que ad [illegible] medias
vitis [illegible] optimo [illegible]
[illegible] alligetur [illegible] ad eundem modum
[illegible]
[illegible]
[illegible] palmites novum
[illegible]

Et removere dimidiam partem veteris usque ad medullam
ita scilicet remanentem in parte. Prendatur ex alia dimidia
forma circuitu longum digitum et sic usque ad gemmam
novum et fiat sic ante per medium
...
...
...
...
...
stipud note. Deinde ostiatur deorsum longitudine ... in media fissura
totam fissuram ... possit inferere duos vel tres palmites
vetera vite. Reliquus omnino amputatis ... tota vitis
... demergatur in terram et totus sulcus ... volueris
... quod vetera sit ... et in quolibet ... in
loco ubi ... in terra ... unde per ...
... totam ligaturam ... dimittas
et terram ... pedibus ... et ultra
unam spannam ad minus ... simplices ...
Et ponentur ... nova ... veteres
... et eodem modo in terram ... fiet
est opus quod vitat ... ne flectando
... rumpatur. De putatione vitis ...

De optimo ... vitis et arbor ...

Loca calida mense octobris ... et martii
donec caput ... fiat putatio vinearum
frigidis ... ...
... tempore ... commodius ... vineas ... septembre
ad ... ...
dementi ... plagis reddit ... et calidis
... paladium
putando ... fiat ... robustiora ne debilis
vitibus duo ... putatos
... in ordine et ... vineas ... durent
... vite renovare ... fiet bene
melius ... vite ... et ...
... debilia ... loca ...
... duo vetera ... vinea ... bessis
... debilitant ... vetero ...
Erit in optimum putatorem ... bono
loco nati ... vite ... ad una ...
... relinquere ... loca ... dementi ...
debet vites expandere. In ... studiosi ...
... est ... erit ... vim
vite ... et ... palmites
... relinquere
... flagella
dimitte. Et ... est ne ... fiat ...
... fiat ...

... sequitur ...

ut ait palladius immemores ... reddit ...

sed plage quod in duro vitis accipiat oblique et rotunde fieri debebunt vitis vero sarmenta
quibus pridiam fructus repedit omnia rescindantur et nova cum fictis capreolis
et ramulis inutilibus relinquitur. ¶ Est sciendum est quod in quibusdam partibus
sarmenta quantum longa sunt circa producta a putatore relinquuntur ut apud Cremonam
et Credonam et alia multa loca in quibusdam solum putationes steriles auferuntur
in aliis usque ad unum pedem palmitum longitudo relinquitur alibi vero adeo stricte
putantur quod usque ad semipedis mensuram palmites breviantur et primus quidem modus
non est observandus nisi in locis ubi predicte non ponuntur sed vites velud predicte vel
fimes undique extenduntur. ¶ Secundus vero apud Astam observatur cum palis sive
vites affixis et adeo palmitibus extensis et hii duo modi ... tollantur in locis
vineis et in his vicinis partibus quod suas gemmas per longa internodia distulerunt et huiusmodi
vinee fructum plurimum ferunt et multos botros licet non adeo maiores ut vites stricte
putate multumque et assidue fodi desiderat tales vinee et fimari ut fructum
et palmites congrue nutrire possint. ¶ Tercio vero vinee in quibus usque ad unum pedem
breviantur palmites ut Bononie Mutine et in multis aliis locis in mediocri solo deffi-
duntur et quasi in genere vites omnium regerunt palmites et fructum suum deffendunt.
Que vero strictissime putantur ut apud Ferbinum et in quibusdam aliis locis
et in Ypurica tales parantur in vitibus quasi pre lapis et ferrit velud arbustole
in suis stant ordinibus et in vitibus que spissos valde nodos inveniuntur hec
et maiore ... in talibus solo et in superbis vitis que vocatur albana et sclava quia
si aliter putentur nimis magnas uvas ferret et sufficienter per annum sequenti
palmites non producunt ut hec est in vineis putatis vel ... in arboribus aut et
pergulariis ... relinquntur quot ... vitis potest commode tollerare
ut ... aliquo loco nimis spisso sarmenta relinquendis omnes superfluitates
steriles auferantur putatur a pluribus de tertio in tertium annum tamen ut plures
uvas ferant sed si singulis annis putentur uvas pinguiores producent et longiori
tempore vitem deffendent ¶ Quidam autem nunquam putant vites in magnis arboribus
propter difficultatem putationis eas sed pretiosas vites ferunt pariunt ut quedam
arida sunt ... nullo modo pariunt sed eas pro naturali motu
vivere sinunt. ¶ Item sciendum est quod in omnibus vitis putate tria consideranda sunt
scilicet fructus spes ut tales palmites tamen relinquantur de quibus proprie percipiendorum
fructuum spes habeatur ut sint valde maturi rotundi grossi et rotundas
gemmas habentes et spissas sunt spem vitis illius tertio ... maiores
ut ... ut custodes et sarmenta in bono loco nata ex quibus ... anni

et palmites minores
[illegible] amputentur. Item post bonam vindemiam stricte putetur propter conservationem
vitis post exiguam non largius propter vires eiusdem alterna requie reparandas. Ar-
bores [illegible] que nullo modo putantur ut sunt labruscas ut sunt vites
plures que numquam putari consueverunt vel vites domestice quam propter tantam sterilitatem
[illegible]. Quod de silvestribus [illegible] putantur autem ut sunt arbusta et arbores
magne que vites domesticas sustinent nisi sint fructifere arbores que aviditate
fructuum non putantur. Utile tamen est scire vites quibus arbores putate non sint
reddantur nimia spissitudo et rami superflui amputentur.

Novellam vineam Columella dicit post primum annum ad unam virgam esse
formandam nec recidendam totam sicut Ytalie consuetudo est anno secundo expleto
quia vel mittant vites in totum recise vel in secunda sarmenta prolificant que
amputato capite velud [illegible] coguntur exire quare unum ipsum dimissum
veteres summonent ad unam vel duas gemmas inferiores capite relinquenda sed
si est vitis in cauticula fortiore surgant nam debilis nimio viticula secundo anno recidenda
relinquitur et sine ad firmandum calamus novellam vitem vel exiguus palus
ut sequenti anno robustiores accipere possit et ea dum recidenda est usque
ad unam vel duas gemmas donec late et fertilia sarmenta producat. Et non solum
si eadem vitis velud arbuscula formanda est ad unam tamen virgam reducitur
que non in pede et per tempus amplius stare debet in ea duo vel tres sunt quando
tanta longitudine firmentur sarmenta [illegible] altitudo ut
ut videtur exit solo brevior viridis [illegible] et loco maior
sit duorum vel trium pedum altitudinis disponatur primo deinde sequenti in
ad plures vias ire debebit quod in [illegible] quantitas [illegible] de media sequentibus
annis eadem vel plus secundum doctrinam [illegible] putatores tradita est si vitis
super arbores vel arbusta conscendere debet per etates adhuc producenda est
donec ad ramos sint ubique [illegible] debebit ut in eius summitate nata capita
[illegible] secundum [illegible] que inveniuntur in arboribus ramos deinde singulis
per ramos eodem anno vitis paratas ascensus semper una ad cacumina
arborum dirigendo et formando. Vinee autem [illegible] secundum varias consuetudines
civitatum et locorum nam in quibusdam locis formantur recidendis ad palum et
et perticas [illegible] consuetis annis aut secundum aliquos annos ut alibi dictum est et
in quibusdam fiunt in [illegible] aut cum una pertica tamen vel duabus sive
tribus cum sunt in loco leto et magne [illegible] arborum quibus vites mediante
quibusdam palis subsistantur aut erecte sunt super [illegible] perticas et nunc
apte [illegible] sit de fossa et ab alta dirigantur [illegible] que multo ceperit longitudine

[illegible] palmites valde longos et [illegible] plures [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] plures [illegible]
[illegible] palmites et [illegible]
[illegible] conpositis [illegible]
[illegible] ordinati [illegible] arbores [illegible] Arbustum [illegible]
formanda sit ut eis plurime [illegible] vel [illegible] [illegible] [illegible]
in sex vel septem ad octo pedum latitudinem reddantur [illegible] vitem
in loco uno et super alteram formentur ubique natos ramos ante sequentem omnes exceptis
iiij^or^ melioribus amputentur et remanentibus iiij^or^ diversas partes per eos ducantur
formentur et ligentur lapidibus sufficientibus pendentibus. Alter cogantur per lineam expedi-
ne dirigantur et alterum qui confortatum fuerit longitudine trium vel quatuor pedum
finantur. Hec autem capitibus eorum vites fortibus vectis alligandis et hic modus
precipue observatur in partibus mediolani. Quidam pergamenses faciunt stipite magna
de compositum terre pedum et ramos ibi natos etiam plures elevant et altum for-
mantes arbustula vitium ferant ad modum [illegible] pone [illegible] medio super
stipite moretur qui putat vitem et arborem et ipsum vitem [illegible] expandit
fines palmites omnes foras undique sunt dextimes. Magne vero arbores
formam deserit maltum et depressum habent undique multos ramos [illegible]-
[illegible] secundum possibilitatem vitis arborem operientis super iiij^or^ capita ligabuntur
vites que postmodum [illegible] ad inferiora flectentur. Possunt etiam quomodo
formari ut vites ferant et ipse arbores augmentum non perdant videlicet hoc modo
videlicet in campis salix vel ulmus erit et grossitudinem vitis [illegible] xij vel xv pedes summitas
[illegible] et ramis ibi nascentibus unus [illegible] rectior permittatur in altum extollens
[illegible] volunt et singulis annis ut alii rami [illegible] auferantur ab ea sola summitate
relicta. Quidam non ramum et dimissum formantur ut in humilibus arbustulis vitis ferendis
[illegible] ad quos vites ligantur nec abinde super extendere permittuntur. Item
ut ita scribit ubi terra humida natura est ibi alte alte vites tollende est
[illegible] [illegible] [illegible] ut trahere [illegible] [illegible] [illegible] vale [illegible] [illegible]
[illegible] humidis pampinare vineas [illegible] [illegible] mense maij et
junij et ipsas liberare ab omnibus superfluis et [illegible] [illegible] deinde maturi-
tate vini post mensem augusti eas superfluis frondibus denudare ut sol [illegible]
uvas videre et torquere possit ut vinum maturum et forte fiat et superflua
humiditate consumpta durabilius fiat et melioris odoris.

De relevatione et ligatione vinearum et vitium [illegible]

Vinee relevande sunt et vites ligande antequam nimium germinent nimium [illegible]
et vinee quidem que ordinibus [illegible] pal et [illegible] [illegible] sunt ita quod mores
vites spisse sint undique distantes equaliter relevande sunt ut cuilibet viti palo
affixo [illegible] in medio vitis [illegible] [illegible] [illegible] vinea [illegible] depressa sit non
alta [illegible] [illegible] loco primo tamen ad novellos palos [illegible] [illegible] aut
[illegible] [illegible] altitudine alligare ita quod una vite sit [illegible] tabule medio et
[illegible] [illegible] defendimentur a [illegible] et [illegible] quod ad omnes vites
[illegible] [illegible] deinde palmites [illegible] iiij^or^ equaliter dividuntur et fortiores
fortioribus [illegible] debiliores debilioribus alligentur. In hiis non vineis
que rariores habent [illegible] vites [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] distantes pedibus

ruandi ligande ... vitium

[illegible]

fiet et aliquam defensionem et hic modus apud ast laudabile observ
ab omnibus palmites et vitem ad duos vel tres vel quatuor palos post vinee
fossionem fiet vonabile et recte ligantur In his aut vineis que iacobus
consistunt sine perticis aut sine ramis tantum fiunt nota e eam operato si no impms
perticarijs affixis palis primo mox vites et longis tribus pedibus ex opposito
remote per baculos fortes vel brachiis palum primum et magnum ligetur a parte vite
de post ut ad opposita elevat super quibus sufficientibus perticis poite distri
buantur equaliter si vero arbusto vel arboribus fiunt vites nichil aliud agendum
est nisi ut vites in pluribus ligent loris ad stipites et earum palmites per ramos
et tenues equaliter distributi ligentur Sed providendum est omni anno vite dissolvi
et religari quia refrigeratur ut palladius ait

De fimatione vinearum et [illegible] amputatione

Mense octobri vel novembri februarij vel marcij fiunt prope fovee et vites
et aputatores autem radicibus que constitute sunt circa letamine sponte
et maxime hec est in vite novella servand ut amputentur radices superflue quas
produxit estate quia si qualiverit in superiores radices fiunt infirme et remanet vite
in summitate suspensa que res eam frigori obnoxiam faciet et calori Sed hec ra
dicule non ad stipitem debent restringi ne desuper ipsam nascantur aut nova
plaga corporis vite in ipsa vitiantur si sentitur algor ... reddantur aut reducto
digiti spatio et si placida hyems est vites relinquimus apertas cum aut yeme
hoc est factum si violenta an inseruit decembre aprimus si pergenda modicum
columbinum stercore et vinculas largium Sed tamen aliud fimum ponimus primo parte
magnis non vitibus plus apponimus plurimum vel operantur vineis letaminis
administrato stercore ad multas perficit fructus Sed quia consuevit vini mutare
sapores et durabilitatem ledere quippe nobilibus here cupiunt de mense augusti
ubi vinea mistior est lupinorum corbem una in bubulci ferunt vel ad debitum
augmentum pervenerit eos enecent et optime stercus vineis prebere dicuntur
vel in foveis ubi vites fiunt ponunt in minutatis desuper sarmentis et
pampinos operiunt. De vineis ligonizandis.

Mense marcij novella vinea incipiat pulverizari quod aut ea deinceps usque ad
octubrem singulis mensibus augendum est non solum propter herbas sed ne tenera ad
huc terra solidata ea constringit Sed in mense julij mane in vespere iam calore deposito
debet effodi et adusque gramine pulverizari Sed Graminum radices sunt cum observatione penitus
exstirpande fiant quod plus per illas partes in quibus aqua collectas ut ad extremas partes ex
finale defluat quia si remansit novellas extinguit et antiquas vites eludit eodem
marcij est celebranda completa vinearum fossio antequam gemme nimis turgescant quia
fossoribus si aperte viderit ocius excabitur spes magna vindemie de media mense
may fit secunda fossio vinearum eo tempore quo non dum florent vel eo quo iam flore

De nocumentis que vitibus accidunt et cura ipsarum. [rubric]

59

Accidunt nocumenta in primo anno plantatis vitibus et propter vel siccitatem
remaneat quod quidem quamquam sit propter herbas circa eas nascentes que radices
nutrimentum sibi subripiunt quod si acciderit frequenti fossione et herbarum evulsione
iuvande sunt. Aliquando vicinitate arborum vel sepium lederentur et tunc aut amputande
sunt aut frondibus denude. Sepe etiam ex nimio solis ardore deficiunt quo casu
aut obumbrationes aut operimento sicce circa eas cum aliquo stramine nec omnino
sternantur aut aque quemadmodum exhibitione lesionem evitant. Accidit etiam
quandoque nocumentum vitibus ex vicinitate quarumdam plantarum sicut caulis et ole-
rum cum oportunum est in hec admittere vitem. Ideoque in vineis plantari non debent
quia patiuntur animalium corrosionem que plurimum ledunt eas et exsiccant.
Ideoque si pauce sint vites spinis circumdatis muniantur, si plures fossatis
cingantur et sepibus. Vites in yeme gelu patiuntur que reddende sunt
in primavera et melius locis in putreis curandum est ut unusquisque super cingatur
aliquid super terram et cum appropinquat yemps vites putentur non incisis
flagellis et omnibus sic in quibusdam locis cum iunco ligantur super terram flectatur
et super capita ipsarum ne surgat aliquid terre ponatur. Deinde post yemem
reducto tempore relevantur vel sunt in arboribus tantum propter quod non defendi
gelu secantur si aliquando aut frigore non totam perimunt vitem sed solum
novos palmites qui propter ipsius teneritudinem se defendere nequeunt quod cum
acciderit precisis in loco ydoneo palmitibus precidendi aut etiam modico
de palmitibus relicto si aliquid viriditatis adhuc habuerit reddatur sic enim
renovabitur et formabitur vitis et forsan eodem anno aliquos fructus
feret. Accidit etiam plerumque ut postquam palmites et uvas produxerunt
primo omnem viriditatem amittat que in talibus locis talia genera vitis
plantanda sunt que tarde producunt ut sunt albana garganica in marchia.
Plerumque invadunt eruce que omnem viriditatem corrodunt et vermes vi-
rides [vel] adherere in vinea qui calamum nocentur boni qui natos cum uvis palmites
perforant et destruunt quibus subveniendum est ut per manum mulierum ipsorum colligat
et pedibus conculcentur vel igne cremantur. Accidit etiam sepissime quod
tempore calor descendat cum fervente sole per unam pluviam ventosam adusta
quod vulgariter bonon melume nocitur quod multa genera vitis adeo ledit quod
earum fructus in nichil omnino redeunt. Ideoque ubi hec frequenter accidit ea
plantentur vitis que modicum vel nichil leduntur ab eo ut est in talibus albana
et grilla et quedam alia genera vocantur. Tempestas etiam super vineas omnino
consumit quod contra nichil omnino valet potest nisi forte per orationem adeo meo corde
directa licet quidam tamen malefici sunt ignoratores nam in gravitatem
grandinum impendant aut fallacie appareant contra grandines in fulgura

de fructu vitium extirpandis. Tunc [margin note, right]

[illegible] ec si sic omnes pampini nocent [illegible] [illegible] pollicaribus digitis recipiantur sine difficultate carpendi. Hoc etiam efficiunt uvas pinguiores et crassiores maturitatem corroborent et firment ubertatem et saluti solo adiungi.

Accidit etiam vitibus saepe tanta debilitas ut nimia nimis fermenta in uvas producant quibus firmae et frequentes fossiones et strictae putationes subveniendum est. Quaedam adeo laetae et pingues sunt quod magnitudine pampinorum vineas claudunt et sic vinacias quas vites ipsae suffocant nec fructu suum maturitatem perveniunt quibus subvenire oportet larga putatione rara fossione sine stercoratione palmitum et pampinorum amputatione maxime tempore in frondium spoliatione in locis frigidis et sepius in dulce putrescunt pampinos per latera xxx diebus ante vindemias et sola frons illa servanda est quae in summitate posita solem minime defendat auctore et sepius intra sunt semper sine revolutione frondibus elementis in locis autem ardentibus et siccis obumbrentur uvae ne vi solis comburantur. Si autem vineae vetustae aut steriles pervenerint operam in putrescendam [illegible] locis nimias homines et carnem [illegible] tinctas quas diligenter dicunt non atque maturitatem tempore accedere oportet et vero plantari debentes ea genera quae non sunt delectabilia sed austera ad edendum ut commorescat igitur magnum quae non de facili tanguntur ab aliquo et tamen nobile ac probabile fiunt vinum. Aspicimus si plurimum in septembri quod enim accidit sunt in regionis per vineas appensis timibilibus et per vocem videntibus deterrentibus expellantur quod si tanta est eorum ipso quod sufficientem modo defendi non possit fiat in medio x vineae super quorum capitibus columnas longas annexas super quo puer aliquis maneat et habeat quod removeat funes ab aliis capitibus ad longos palos et vineae ligatos cum tinnibulis extremis baculis et celo in aliqua parte viderit opportunum ut his auctore a longe ab eo observatus.

De conservatione uvarum recentium et passarum. Cap. XI.

Uvas quas servare volumus legimus illaesas nec acerbitate rigidas nec maturitate defluentes sed quibus est granum luce penetrabile et splendidum et tactu mollis ac duritate callosus. Denique sunt vitiosa resecamus nec patiamur [illegible] quibus in [illegible] vel acerbitas contra blandimenta estivi caloris indurint tunc vitiosos botronum tenaces calida pice ambiri oportet atque ita in loco sicco frigido et obscuro sine luminibus frontibus suspendi. Item alter extracto pane de furno non nimis calido ponantur in eo palea et super eam uvae ibique per horam sine quod tibi melius in debitum dimittes donec aliquantulum fiat passae vel ponatur super asside vel aliqua craticula in furno et postquam inde fuerit extracte submergantur in musto bulliente et ponantur in vase velut in lagena vel sicco. Item aliter uvas sole detectas pone in musto fermenti x

de conservatione uvarum recentium et passarum

de calida pice

pane calido.

furno.

[illegible]

ex uva passam hoc modo faciunt eligunt enim meliora grana uvarum et ad solem desiccant deinde in furno modicum calido posita ex vino dulci abluunt et super aspergunt pulverem cinamomi et ligant in foliis ficus et fiunt racemi. Et hec utilitatem habent remedii et decocte in vino cum vino valet contra siccitatem tussim. Fit etiam de uva passa optime hoc modo torquetur in vite et sic torta per quatuor pendeat dies deinde collecta quibusdam botronis in cenacula vel manna in musto dulci fervente ponatur et ibi tamdiu quamdiu potest dici salutatio virginis sic teneatur deinde ponatur ad solem si talis dispositio est vel in furno pane extracto caute tamen ne plurimum aut torre cingatur deinde refrigerata aliquo modo vase ponatur et optime compressa desuper ponderetur. Quidam autem ea exsiccata ad solem iterum in musto dulci fetido obruunt et exsiccant aliquibus et reponunt. Quidam et hec omnia sic commode possunt de vinis recentibus pue tutiori racemi omnibus aliis observatis quam dixi dum tamen scias quod difficilime siccari possunt ad solem in regionibus temperatis frigidis. Item grane detentibus si uva vel poma in vite vel arbore diu servare volueris vas cum clausula pitiblis circumdare et per ipsum diligenter a primo tecta suspende quamvis poma gipso cooperta in longum servantur etatem. · De virtute uvarum · 17.

Uva in duo dividitur scilicet vinum et acerbum. Acerba est frigida in secundo gradu ... in 2o et 3o habet subtilia que dulcedine grana exterius et pondus. Et grana eorum non sicca est et dura et multa que sicca ~~ita conservat nullum~~ in corpore sic integra egreditur. Si farina eorum pistatur facta bibita confortat collatam egoniam stringit maxime si assantur. Et cortex grossus nec digeritur et non nutrit et confortatum est stomacum et epatis calore extinguit sitim aufert acuitatem colere rubee mitigat grossos humores attenuat et exsiccat. Item valet ad purgationem oculorum rapperitatem. Succus non uve acerbe aliquando circumlatus ad solem poni debet ut siccetur et spissetur ut mel hoc valet humoribus ad gulam descendentibus. Uva vero matura est calida que plena dulcedine sanguinem laudabilem facit in corpore. Sicut quemadmodum ficus melior aliis et plus tamen ficus quam aqua sana nutrit reparatur autem hoc quod quidem purius spiritibus eorum potest vinum vini pinguius fiunt et clare eorum ... dessperantes non abeorum ... facile marcescunt ... ossa sunt ... grana ... habent tamen acuitatem ... Item cortex ... ad ... et addirigendum ... et ... cortice et ossibus edantur inducunt et ... et ventositatem generant et humores longe quos a sanguine laudabili ... in hoc que de vite accipiuntur ... stomachum malis humoribus et aliis natum ... fortis ... digere ... digeruntur et laudabilem sanguinem generantur in ventris adiuvat solutionem corporis quia malis purgant humoribus ... stomachum inveniant malis humoribus ~~et~~ aliis plenum ... digerere ... morantur

[illegible] et [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible] [illegible] vine [illegible] et [illegible]

[illegible] et [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] et [illegible] [illegible]

[illegible] et [illegible]

humores [illegible] vel [illegible] vine [illegible]

et duriores [illegible] que vinus humor [illegible] ¶ Item uva

cuius sapor est dulcis et grossus [illegible] melius [illegible] calidior est stomacho [illegible]

et grossior est nutrimentum et ad digerendum durior [illegible] inflationem [illegible]

et oppilationem splenis et epatis. ¶ Et uva cuius sapor sapit aquosus frigidior

est et digeritur levior set [illegible] et mollificativa acuitatis humoribus [illegible] mitigativa

et [illegible] oppilationibus [illegible] ¶ Et uva cuius sapor est medius inter predictos

est levius medie potestatis. Alba uva clara et aquosa facile digeritur et levius

nutrit venas atque [illegible] et urinam provocat. Nigra grossa est et digeritur durius

set confortativa est et si bene digeratur nutrimentum bonum bonum prestat. Rubea

vero [illegible] est media [illegible] ¶ Passule sive passe est [illegible] patorem [illegible]

et exsiccatam quedam est dulcis que calidior est et humidior maxime [illegible] et hec valet

ad dolorem pectoris et pulmonis et tussim mitigat que non acerbitatem habet

set minus nutrit et frigidior et [illegible] est dulcis [illegible] stomacum confortat calorem

extinguit et ventrem constipat ¶ De apparatu vindemie. [illegible]

de apparatu vindemie

Appropinquante vindemiarum tempore preparande et aptande sunt tine in hiis locis

in quibus mos est vinum cum pedibus [illegible] et [illegible] bullire [illegible] in aliis

non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] instrumenta et vasa [illegible]

[illegible] et oportuna [illegible] [illegible] et [illegible] locorum consuetudines et omnia vasa

[illegible] mollificanda et lavanda sunt [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

meliores [illegible] [illegible] [illegible] adhuc [illegible] existunt ¶ De tempore vind

de tempore vindemie

Utile est dignoscere quando vindemiandum sit. [illegible] quidem ante [illegible] uve maturentur

vindemiant et [illegible] subtile et [illegible] et non permanens faciunt vinum

alii non tarde vindemiantes non solum vineas [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] sed etiam tale vinum [illegible] et minus durabile faciunt ¶ Cognoscitur

ergo tempus vindemie gustu et visu. ¶ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] solum dies habens [illegible] [illegible] [illegible] mane [illegible] [illegible] [illegible]

uve iam non [illegible] sit set [illegible] [illegible] vel alio calore [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] genere illius uve [illegible] eam esse maturam ¶ Quidam

aut [illegible] uvam et [illegible] [illegible] granum uve [illegible] non [illegible]

[illegible] maturam esse ad vindemiandum [illegible] uvas ¶ Si non [illegible]

granum [illegible] [illegible] [illegible] non esse maturas ¶ Quidam

aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] maturas [illegible] uvas. Alii non [illegible]

in [illegible] [illegible] [illegible] vinum [illegible] [illegible] post [illegible] vel [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] nullum

[illegible] [illegible] vindemias [illegible] [illegible] [illegible] minorem

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sit [illegible] ad [illegible] [illegible]

obscurum operitur. Uve nimis mature vinum faciunt dulce sed vinum potens minus sed durabile si eodem tempore prout collectione. Uve nimis acerbe faciunt vinum acerbius. Mediocres faciunt vinum potens et melius duraturum. Uve tangente luna collecte vinum minus stabile faciunt in detrimento magis. Si uve nigre ad bulliendum ponantur in fundo tine vinum erit rubicundum; si mature maturum, si acerbe acerbum, si mel dulce. Si salvia spice et gariofili saporem et virtutem acquiret omnis que in eo loco ponetur. Si diebus quinque simul bullierit si uve collecte quibusdam diebus in acervo steterit vinum maturum erit. Si mustum in doliis sine graspis ebulliat bonum et durabile erit sed tardius clarificabitur quam si cum eis ebulliat.

Qualiter vindemiandum sit.

Qui portat cophinos maiores vel corbes et qui in cestis uvas colligit eligant folia et si quis acerbus aut putridus vel siccus inveniatur botrus auferatur. Oportet autem et calcantes uvam si quid oblatum sit quod pareat cophinis aut corbibus ipsi eligant folia ipsi in concta a uvis austerum magis operantur vinum et facile corruptibile. De acerbis autem putridis et siccis uvis maximum nocumentum fit vino.

Qualiter debent uve calcari et ex eis vinum fieri.

In missas torcularis uvas statim exprimi oportet pedibus ab hiis qui ad hoc sunt deputati et ad omnem circuitum equaliter calcaverint sursum racemos et grana elevet et acuzant ut multum humoris sub torcularis defluat. Et cum sic calcaverint et in alto racemos erexerint et molles et callidos et non valde humidos eos fecerint, super ipsos et super eos supponat cribrum et molles existentes facile flexibiles sunt. Si non humidi valde disponantur. Necesse est gravem super stinci eorum operem comperiri. Intrantes autem in torcularis oportet valde pedibus esse mundos et non sepe exire et intrare nudis pedibus et est bonum quod in eo non comedant nec bibant et quod sint vestiti et tunica propter sudores advenientes. Sed quibusdam autem partibus ut Bononie calcantur ad vineas in corbibus sicut mediocriter possit et calcate portate super curribus in vasis portantur potius ad tinas in quibus eas stare ad fermentandum permittunt per octo dies et ultra et usque ad xv vel xx ex quo multum purificatur vinum sed saporem racemorum contrahit. Ideo quod melius est ut supponatur cratis vel pistrinum compassibus perforatis ad hoc disposite super quod stet vinum calcator qui calcando perficiat quod in corbe complere non potuit. Et cum bene calcaverit racemos cum pedibus per unam partem in tina emittat. In quo tale solummodo bulliat quod donec purificatum sit et racemum super liquorem elevatum ab eo dimisit quod in parum erit diebus quo facto reponatur in vasibus et in eius aqua ponatur parva vel multum secundum quod nobiliores et potentiores aut viliores vites fuerint. Et secundum quod hoc vinum quod mustum dicitur helius vel pomis operitur. Sciendum est tamen quod quanto uve calcantur tanto minus et deterius fiet mustum sed de primo plus habebitur. Si non male calcate fuerint erit secundum ipsum modum vinum purificabitur et durabile fiet nec viciabitur racemorum sapore. Est autem sciendum quamplurimum esse species uvarum adeo racemos suos

... desipiens perveniat contrarium. Sciendum est etiam quod omne vinum quod in recentioribus et tortuosis annositate non fervet est album quod non cum eis fervet tingitur ab eis vinacis colore nigrum vel aureum aut rubeum acquirit.

De his que ex uvis fieri possunt

De his que ex uvis fieri possunt

Ex uvis fieri possunt agrestum passum defrutum caroenum sappa vinum acetum de quibus omnibus dicendum est qualiter fiant et conveniunt de modo et virtute quam habent in corporibus humanis.

De agresto passo de frutu caroeno et sapa

De agresto passo de frutu caroeno et sappa

Agrestum fit dupliciter liquidum et siccum. Agrestum liquidum fit hoc modo cum uve sunt adhuc acerbe sed ad debitum vel quasi pervenerit augmentum colliguntur et pistantur et in mastellu vel tina vel aliud vas ponuntur ad solem et modicum aliquid de sale ponetur et postquam duobus vel tribus diebus ad solem steterit accipitur succus in doliis repositus bene conservatur et quidem de sale non ponunt sed cum eo melius conservatur et magis si ex talibus uvis factum fuit quod vinum in estate servari non potest. Agrestum non siccum sic faciendum est accipe uvas acerbissimas et pista et exprime et pone in vase ~~extenso et soli appone~~ cupreo rubeo super igne et coque donec coagulationi appropinquet deinde pone in vase extenso et soli appone donec siccetur et conservetur et quidem ponunt ad siccandum in sole absque decoctione aliqua si sol calidus adest. Quidam etiam agrestum faciunt ex uvis aliquid dulcedinis recipientibus sed poterit siccior et frigidior est potest et 2o non fieret agrestum spissum ut mel quod est plurimum virtuosum ut supra dictum est de virtutibus uvarum. Passum vinum est africa pigne ac vocandum sit conservare conficiunt liquitur uve passe quod plurime et in furcellis iunioro facte aliquantum raro contexte ligne posite primo fortiter verberantur deinde ubi uvarum corpus vinis concussionis exsolvunt comprimuntur. Lutum passum est quicquid effluxerit in reditu bacculo melli more servatur. Defrutum caroenum et sappa fiunt ex musto nam defrutum a defervendo dictum effectum est ubi ad spissitudinem fortiter defervunt ~~sappa~~ ubi ad ~~iam~~. Caroenum cum tercia parte perdita due partes remanserint. Sappa ~~de~~ ubi ad iam redacta descendit que tunc meliorem faciunt aroma sit cocta.

De purgatione vini facti ex uvis acerbis et corruptis

De purgatione vini facti ex uvis acerbis et corruptis

Oportet omnes uvas acerbas vel quatenus corruptas se parte abolitas et quod expressum est mustum ita est curandum. Aqua pluvialis usque addimidendum est excoquenda et ex hac aqua decocta quanta est musti decima pars super infundi vino recepto aut cum vino decoquitur et conservatur in decoctione decima pars. Quidam autem ita non faciunt sed ipsis uvis immiscetur aqua et mistentes ad futurum mustum tamen priusquam post calcantes uvas mustum coquunt et conservant tertia parte.

De curatione vini a pluvia agitati

De curatione vini a pluvia agitati

Si pluvialibus ymbribus multum supervenientibus uve adhuc in vinea existentes vel post vindemiam amplius quod oportet madefiant ex necessitate ipsas calcabis [illegible]

Qualiter vinum mittendum sit in dolys. R.

Dolia non immictan mustum . . . sulfur . . . spongiis ablui oportet et mensi . . . oportet aut neque nimis sicca plena neque nimis differentia . . . oportet . . . mustum bulliens augmentationem faciet ut non offendatur . . . postea oportet quod in dolys . . . mustum per quinque dies et manibus et aptis spuma et si quid aliud superfluum fuerit auferre et expurgatores omne a celario educere et longius pellere . . . cum ipse manserint omnes inde generantur et malus . . . inde sit odor quod ambo vinum avertit faciunt . . . circa bonum odorem in torcularibus et max . . . oportet

Qualiter mustum per totum annum habere possit. R.

Ante quam calentis bota quod . . . pellat mustum ex professione quidam invocant mitte eodem die in vas pice perunctum interius vel exterius ut . . . se vas et obscure diligenter gypso multo . . . multo . . . mustum valde dulce multo magis . . . vase . . . putei . . . quia non ebulliens semper erit mustum . . . paulatim . . . ut non . . . et hoc mustum valde ad permanendum habebit ut burgundii aut . . . Alii hoc per experientiam optime visum . . . alii vas ut . . . in terra . . . puteum ponunt ut labia . . . hoc per experientiam optime visum . . . alii . . . vas suffundunt

De cognitione si mustum vel vinum habeat aquam et qualiter separabitur ab ea. R.

Ut si cognoscamus si vinum vel mustum habeat aquam . . . mora mitte in mustum si aqua habet submergentur si autem supernatabit . . . carnia grecorum que nascuntur in aquis vel linum vel papirum vel stramen vel aliquid aridum unguit oleo et in vinum mittat et ex hunc . . . habet aggregabuntur guttae in oleo et quanto plus de aqua habuerit tanto magis erit . . . aqua aggregato alii simplices . . . vinum emittunt in ollam novam . . . et appendunt ollam duobus diebus . . . olla aqua mixta . . . in calce vinum . . . infundunt et si quid aqua habet . . . vinum . . . si ante purum est . . . eam Alii aut in . . . oleum . . . vinum et si aqua hat habet . . . per ampullas . . . et replet resiliet . . . vel spongiam eadem probatos et in oleo . . . Alii de musto sibi modicum . . . mictur et . . . si purum est . . . et adheret si aqua habet non adheret . . . hoc modo separabitur . . . albino . . . spongea . . . oleo . . . vasis et inclinans . . . effundit et effluet solum aqua

Ut mustum cito expurget.

In metreta dulcis musti . . . aceti mitte et post tres dies erit purum

Qualiter vinum non semper ebulliat. R.

Corona pullegii vel nepetae vel origanum collo vasorum . . . ut aut burgondi . . . aut interiora doliorum . . . labia perungunt lacte

[illegible] Quo loco debeat stare vinum. ut duret.

Cella vinaria [illegible] septentrionem [illegible]
vel obscura [illegible] longe ab [illegible]
[illegible] vindemie [illegible]
est quod forte vinum [illegible] ponendum [illegible]
parietibus [illegible] subbarre ponende sunt
[illegible] oportet [illegible] ad aquilonem [illegible] oriente [illegible]

De transvasatione vini. et apertione doliorum.

de transvasatione vini et apertione doliorum

Oportet vinum transvasare in borealibus ventis nequaquam in hiemalibus et in bello [illegible] libere [illegible] aut

In estate vina et

in estate vina que sunt in aridis locis posita [illegible] et sic
fere vinum in luna plena fit acetum. Oportet quando vinum fece separatur [illegible]
et imbecillius fit / affirmant expertissimi viri quod post festum omnium sanctorum
cum vinum ebullire cessavit et fex ad fundum cessaverit descendere ipsum removeat
a fece grossa. faciet in yeme [illegible] cumque melius conservabitur et post
[illegible] clarificabitur tempore veris. Item dicunt ipsi vinum diu cum fece morans
advenientem calore temporis et adeo [illegible] ipsius sapore inficitur et non poterat aliquibus
clarificari modis / nisi coquetur usque ad primam partem ebullitionis lento igne et claro
et in vase mundo ponatur / cum salvia vina habente in fundo duos baculos vel unam
tegulam mundam infusam et marcellis de grosso panno ut ponatur in eo una vice
et in eidem vas postea [illegible] vicatur modo predicto. Providendum quidem est ut in yeme
quidem calefiat estate vero infrigidetur / oportet autem transvasare vinum cum luna
augetur et sub terra est. Oportet etiam cum a doliis in plura vasa transmutamus
vinum observare ortus stellarum moventes eius fecem occasus stellarum et maxime in flo-
-re rosarum et florescentis vinee / consulunt autem sapientes et maxime ysiodus
cum aperitur dolium vinum quod est in principio dolii / et quod est in fundum consumere
medium autem dolii servare / quia fortius est permanentius et ad vetustatem aptius
vinum enim quod est prope os dolii ac aeri adherens est imbecillius quia evaporatur
quod autem est circa profundum seu appropinquans feci cito vertitur. Oportet autem
transmutatum vinum in testis vel aliis vasculis non usque ad labra testarum
immitti sed usque parum deorsum sub collo ut non suffocetur sed respirationem
habeat si de acetositate non timetur sed si de ea timeatur nichil respiret
et fiat vetido de salice viridia cortice munda etc. Item bonum est quod vix spuma
superiorem sit bona parva pomella per quam subtrahitur parum de vino temporibus
calidis et ventosis nam per ipsam excedit aliquid de terra cum vino et ipsum clari-
-ficabitur parum de melius. Item oportet aperientem dolia servare ortum astrorum
quia tunc vini fit motus et non oportet tunc vinum movere. Et quidem vinum
in die operies oportet intendere soli ut non eius claritas incidit vino. Si autem
in nocte necessitate multotiens provocante dolium aperies super intendere oportet
lumen / splendorem lune. Item evacuata dolia confestim ablue aqua salsa vel cinere et
argillosa terre / si vinum est debile sed si valde potens est claudatur
undique quia odor et potentia eius tunc vasa. De tempore et modo gustandi vinum. P7.

Quidam borealibus existentibus vento mutabilia et sincera tunc sunt / alii
vero experti cognitionem vini australi vento flante gustant vinum auster enim
magis vinum commovet et reducunt quale est. Jejunium ante exitum non oportet
vinum gustare obtundunt enim gustum neque post multam potationem et come-
-stionem ut [illegible] febrit sed ex consuetudine bonorum jejuno stomacho semper gustat.
Item oportet gustantem vinum neque amara esca neque salsam nec aliqua que gustus
exalterent sed quod magis cum pauca comederit et bene digesserit. Quidam volentes
circumvenire emptores testam novam habent que profundunt optimo vino vetere / et
bene redolente / et in ea ponunt vinum quod vendere voluit / maliciosi autem quidem
attribunt nuces sive mites et caseum gustare volentibus vinum / ut comedit
vel dulcissimus / falsificetur gustus. Hec autem diximus non ut faciamus sed ne de-
-cipiamur. Oportet etiam emptorem / sepe gustare vinum novum et vetus ne
obliviscatur quid effugere debeat. De signis cognoscendi vinum durabile. Rar.

Musto vino in dolio per quaddam tempus transvasandum est in aliud vas quiescibile
in priori vase relinquenda est ipsa fex / et diligenter vas includatur. deinde
intuendum est multotiens odorantes ne aliqua transmutatio fiat / vel fetor

argentem in tonnoppes vel signum album quem facit fulacorbon vel materia aliquid vel lini
extimandum est vinum esse corrumpendum. Si nichil tale generatur accidendum est vinum
permanens esse. Quidam autem calamum integrum perforatum immittunt usque ad fundum
super feces et precludentes calamum superius foramen magno digito postea auferentes
digitum per collationem attrahunt inferiorem odorem. deinum exsiccantes attrahunt
feces per eam adequalitatem vel secundum qualitatem fecis vinum futurum esse opinantes.
Quidam non per vinum bullientis et infrigidantis gustant et qualecumque invenerint
in gustu tale futurum vinum esse credunt. Oportet autem commedio vasis gustum
facere. Alii non extremum vasorum signum accipiunt discoperto vase quod est
integrum gustat. si quidem vinosum est optimum est vinum. si non et non aquosum
non. alii autem ex ipso gustu si apud austerum sunt signum certum. si autem molle corrumpitur.

De nocumentis que vino accidunt.

Accidit vino per aquositatem corruptibile in initio vel postea sibi admixtum
ut corrumpitur et vertatur per varias causas extraneo colore in ipso
agentes quod si fex vel modicum talis vini eodem dolio extracto relinquatur in
vase non reparatur nec queritur minuissam que vas inficit et inde quodlibet
vinum in eo positum consequenter corrumpit. et si ex eo vino in suum
dolium vel aliud vinum miscetur aliquid si imponatur ipsum inficit et in sua
corruptam naturam convertit. Item vinum forte et potens et precipue dulce grossum
si tempore calido dimittatur in vase non pleno nec desuper clauso evaporat
calorem et humidum vini et remanet frigidum et siccum quod in acetositatem convertitur de
quorum omnium cura dicendum est. Quibus temporibus vinum facile vertitur et corrumpitur

Quibus temporibus vinum facilius vertitur et corrumpatur.

Quare vinum sepius vertitur circa pliadum occasum et circa solstitium estuale et estivum tempus
contra subtranes et equale quando omnes ventos et mestum in gelu et in large
ymbribus vel per violentum ventum aut terremotum vel propter eventum comete qui
florescunt vel vinee vel rose ut Burgondis ait. Qualiter possit provideri ne vinum vertatur

Qualiter possit provideri ne vinum vertetur

Tales usque immissi in vinum ad vitem et ultra quam oportet bullire et spumam ampliorem fieri prohibent amigdola dulcia nigra per vinum vini
et mixta permanens illud servant. uva passa ablata granis et cum arena immissa
musto vel vino cocto parum permanere et permanens illud facit. Quidam uvam
factam casum vinea natam eligunt et singulariter utuntur vel ipsum
immissum in primordio asterze vinum facit tempore vero precedente austeritatem
evaporat vilitas autem ipsius multo tempore permanet et permanere eam
facit et vertitur non est vinum et eius quidem proportio est ut si vinum sit lentum et
sapor humecti aut plurima agitatum centesima ipsius sufficiet quod si vinum
nascitur ut utitur solidus medietas huius sufficiet feni greci um si teratur vel
sale usto et cum vino misceatur vina que vertuntur a sua malaficie separat
et in omnem fecem vini et missa permanentia erunt. Quidam autem tedas
attendentes et musto extinguunt et non sinunt vinum putrescere. Quidam cedri
fenectum musto et gallas ustas miscentes vino permanens hoc faciunt.
Alii cineres ex sarmento vinee combuste et semine feniculi terentes et
in massam redigentes miscet cum vino. Quidam vasa que continent mella
et malia dorium tracasserunt si enim ex calore sunt lesa in refrigerantibus
locis ea reducunt. Si autem ab humore et frigiditate in calidis locis et
et siccis transportantur. Alii non semen lini vel lignum quercus combinentes
cinerem immittunt vino argilla post ebullitionem vini immissa expurgat

Alii lac et mel miscentes ut valde lenia immittunt musto.

de orsum deferens turbulentiam ad fetem magis autem si vasa fuerit et bene
redolens vinum facit et dulce reptilia enim eam comendantia vinum dulcorat

optime ac fit purum et et odoriferum hoc modo accipe mediam libram de bono
allumi allume roze et mediam allumis zuccarum et subtile pulverizata et
pone mediam vinee de predictis per quolibet corbe et si est turbidum multum parum
et si est multum turbidum pone unam et accipe unam libram albi Rubertam
sunt quod est omnium in xxiiij · corbibus et accipe plenam manum salis albi et
tercia ova retentia per quolibet corbe et si vinum est album non ponas intella
ovorum si est rubeum pone totum quibus omnibus factis in aliquo vase et
fortiter agitetur et apposita in ipsis omnibus una situla aque fontis vel putei
et cum agitate et supradictis appositis rebus et fortiter iterum agitetur et in
dictam vegetem xxiiij · corbium porte et cum predicta fessa cum vino optimo in
vegete agitatur et permixte donec totum fuit turbidum et extrahendo de
subtus per foraciam et ponendo desuper per cochlione dimictatur / et in tercia
die clarum erit / et usque ad octo dies quolibet die unus ciatus extrahatur /
et similiter per spinam inferiorem in coste ter in die tota turbulentia extrahatur
donec consumpta fuit ¶ Sciendum est tamen quamvis fiant predicta tamen vas
debet in aliud vas et a sua mala fece liberari · potest etiam clarificari si per xx
fuit cum colatoriis pannorum ubi claretum colatur ., ¶ Qualiter vinum denigretur · et in
alium colorem transmutetur.

Postquam vinum album de sua vendemmia in aliquod vas transmutaveris et
per unum diem resederit intinam eius vinum nigrum extractum fuit iacta
et post duos dies extrahas clarissimum et velud rubeum ¶ Item in mensibus
tot sint albe ~~quot sunt~~ quod parum esset rubeum vindemiente dimisum et in
tinatio postea apponantur et albe desuper et totum nigrum erit ¶ Palladius
in vitibus hanc et naturam dicit ut alba vel nigra sed exigatur meracem vinoque
imponatur ei unaquaque forma sui coloris impone candidum non reddit
ex rubeo ea ratione fit ut subcombustis eius sunt ex cineris medium vinus
mensura metate in dolium quod habebit amphoras decem et triduo sit
relictum copiatur ut luteum erit quod album vel nigrum · xl · diebus
exactis vel rubrificatur et emigratur optime vel tempore vendemiarum cum
uvis que vocantur albathis et cum labruschis bene mature cum steterit
cuncta xij · dies cum quassate in aliquo vase si ponatur carum vinum nigrum
in illud quod intendimus denigrare et denigrando vino pluries lavetur
racemi de albatice vel labrusce est optimus modus ad denigrandum
vinum purum et mistum in eius intimis ut cum rasps clarate sunt
superliquore quod melius fieri potest permanantur in eodem et item bis vel ter
fiat idem et sic acortiatibus uvarum nigrare augetur ¶ Rubificatur
autem sive denigratur et clarificatur et eius color melius remansit
hoc modo per quolibet corbe accipiatur media libra seminum sictaro obuli et
in vino calido mollificentur deinde manibus vel cum pistatio pistetur
et conterantur et pluries cum vino lavent et lavate cum omnibus tatazo
et bono rubeo et sale misceatur et agitatum fuerit ., ¶ Qualiter vinum de uno sapore
mutetur in alium.

Ad condiendum mustum atque mustum decoctum ad medietatem vel etiam
aptem musto adiciunt suave de vino fieri dicunt si ordeaque pellinus
ciatos duos si vult cum vino subactos mictas in vini vasculo hora una ubi
et patiaris alique vini dulces feces admisceant vel melius postquam sunt
cineres uvarum potius intima fuit mel et liquefactum adicienem in
bona quantitate iactatur deinde quotiens potentius intima ponantur
quod si pulverem piperis melli misturi potens fiet et si gariofilos adderis

vel aliud odoriferum eorum acquiret odorem. Item erit si in mustos in
ramis raspis bullientibus ponatur vinum ad potandum suave sic dicunt sicut
feniculi vel satureie singulorum congiorum modium vino infunde atque cum
bacis iuniperi quoque optimum odoris fieri aut paucis diebus si baccas mitti
agrestes montanas siccas et tonsas mictas in cadum ubi aliquot diebus
saltem requiescere patiaris tunc colens utaris. Flos et vitis arbuste collecte
in umbra siccare curabis tunc diligenter consos et extos herbis in fasciculo
novo et cum volueris extus cadis vinum florem infundens quam si
smaragdum necant additis et dolium supponas et sex vel octo diebus
aperto et vinum. Potest etiam faciens in parvissimus manipul ad
fasciculum ligare in capite lapillum quo mergatur in vino et tot diebus
in vino suspensum tenere donec ipsum odoriferum reddiderit et novum
ultra quia malo sapore inficit vinum velud secus efficiatur de novo si
amigdola maior amara et absinthii absinthium et pingimia et feniagrecum
simul siccatas quantum sufficere estimabis et pariter findas etiam ex hiis
unum ciatum in anfora mictas vinumque asserunt ex molle forte fieri sic
alete hoc est ebuli folia vel radices adeius caule tenere decoctum micti
aut cipressum aut ciceris situlas duas accipi si pillulas tres aut
busse folia quantum manus cepit ad semen apii et cinerem sermentorum
cuius vis flame corpus relinquit exibe omnis soliditate relicta decocta
Et generale quotiensque tempore in acerbum vel forte vinum dulcissimum poni
potest et vinum acerbum in dulce si dulce displiceat et vinum nobile
in ignobile et potest in debile quod sanus ei addere aliquem saporem extrinsecum
pone quod voles in radicibus ad filum ligatum cum parvo lapillo et omnem
de re de vino tentando gusta et cum habet de sapore quod sufficiat ut non
propendatur extrahe filum et probatum est solum et saporem optimum
conferre. Qualiter vinum et vasa liberentur a muffa

Qualiter vinum et vasa liberentur a muffa.

Si vinum moydam id est muffam habeat vel alium saporem malum vite albam
id est vitabbriam cum radicibus suis accipe et subtus bottam infunde et
radices eius subterra ita quod veniant radices eius recte ad foramen
dolii desuper et inmergas ramos in vino palmite vinum per foramen dolii desuper
ita quod tribus diebus ibi permaneat et perdet illud malum odorem. Alii
accipiunt vitabbriam longam et petrant quod ab uno capite infigatur loco
spine serrarie et flectitur ad terram et sub ea mergatur ita quod stet firma et
aliud caput revolvatur duobus vel tribus digitis super terram et videbis
cotidie poros vitabbrie muffam exire et sic meliorabitur sapor muffe ad
idem fac vinum panem panem inter testas et calidum pone super mortos dolii
Item amuffa vinum curari fertur si diebus pluribus panem calidissimo
obturetur quod quidam totiens dicatur faciendum donec apparere panis nullatenus
denigretur vel accipiant semina lauri que dicantur orbita et bulliant
in vino et ponant in vase. Hec etiam modo dicuntur liberari vasa sed unum malo
sapore inficitur et ideo melius est ut rami lauri bulliant in caldario vinum
et in vase ponatur et misceatur vinum rami non simul vel divisim ligati
proendonem suspendantur in vino ibique diebus aliquibus dimictantur
donec vinum fuit liberatum deinde auferantur et hoc modo non inficitur vinum
malo sapore. Item expertus sum quod multa nespila acerba in mense vel in pluribus
cordulis infixa imposita per cationem ut descendant in vinum et ibi per xv dies
vel unum mensem dimissa optime liberant vas et vinum. Item curari ferte

si mane et sero manipulum salvie suspendatur in vase ne vinum contingat exterius
aqua lavetur foramine optime obturato. Item amissa curari vinum fertur
si sacculus sarctus plenus pane panico prime callo in foramine dimittatur
plenum vacans et aliquot... Item pro certo liberari dicitur
si accipiatur manipulum herbe que vocatur morella et in superiori parte
cum cordula ligatum in mane per vendonem in vase ponatur taliter quod dubius
digitis fit descendat in vinum et surculo super vas optime obturatur et sic per illam
diem solummodo dimittatur deinde ipso tollatur et tantundem de recenti herba
ponatur ibi usque mortuum dierum sequentis dimittatur et sic per iii vel iiii
vices dimittatur fiat et liberatur vinum. ¶ Vel ponatur sacculus
subtilis nudus lineus vel de stamina plenus sale vel gipso gipso aut calce
per vendonem cum surculo ligatur ut in medio vini descendat et sic teneatur
semper et conferet. Vas amissa infectum hoc modo curatur ponatur calx non
extincta scilicet una quartam in vase xii corbium et vase bene stricto ponatur aqua
vel vinum fervens in eo et obturetur ne respiret quo fit per aliquam horam
dimisso pluries revoluatur et aqua frigida aperiatur et lavetur. ¶ Vel
alr campus in caldaria vini vel decoctus in vase cum fervens vino ponatur
et fiat ut supra et melius erit si utrumque scilicet primum post primum fiat et optime
sine dubio curabitur. Alii dicunt quod curatur sale in vase posito et ibi
mensibus ibidem continere moram idem fiet cum calce vel gipso vel cinere
vel liberabitur hoc modo raditur optime vas interius cum grattugia vel
axio et in primo et cum cum puncto cultelli ab omni in fedine et amissa
mundetur et ponatur in vase x corbium una quartula omnium fermentorum
cum omnibus primis suis et plus si erit nimis infectum et ducatur
tunc cum primis per singulas partes vasis deinde claudatur vas per vendonem
in eo panatur aqua fervens et obturetur et ad omnes partes revoluatur
et sic dimittatur donec tunc et aqua infrigidata erunt et tunc optime lavetur
ultimo roretur cum aqua calida bene salita. ¶ Eodem modo curantur cunctia
sed quia non possunt ita claudi cooperiantur sex corijs et pannis ut penitus
respireant. ¶ Item vinum et vas expertum liberari amissa si solum pulmentum
gatum in subtili sacco positum per vendonem in vase ponatur ut in medio vini plumbum
diebus moretur et non consificatur malo sapore et una vitia in vase quinque
corbium sufficit. Item dicitur vas curari cum aceto fortissimo bullito si
ex eo lavetur et aliquantulum dimittatur. Alii dicunt si fiat ignis paleare
in eo curatur vel forte curabitur cum igne sine tore consuevit vasa
amissa si cum evacuata erunt usque ad parva vini quantitatem aperiatur
et extrahatur et optime siccentur vel aqua salita vel vino rorentur
vel eo non extracto si fortiter obturentur ne vini odor et fumus
exalet et quod immisso non obturet ut in vase audeat remanere. ¶ Qualiter providetur ne vinum fiat acetum. et qualiter ab acetositate liberetur. P

Cinerem de vite alba i. vitabbia pone in vino et non fiet acetum ut
quidam dicunt melius tamen precavetur ne vinum fiat acetum
si teneatur in cella frigida plenus doliis et clausis optime ne respireant
quod si vas non est plenum et est in loco calido calido de acetositate futura
timetur accipiatur frustum lardi grossi optimi et macra et subtilis pecia
lini formatur et ab uno capite ligato surculo per vendonem immictatur et immediate
veniat vini descendat et cum vinum bibendo minuetur ipsius lardi fiat descensus
et desuper vas claudatur et sic teneatur donec vinum consumptum fuerit et cito

plus lardi fuerit tanto melius ad hoc preservabitur et acetum mutetur in vinum in eum fine porci debere dicitur [illegible]. Alii dicunt quod ab acetositate innat suspensionem frondibus vitis porri et sepius [illegible] lampade semper aliquo sepius extra. Alii dicunt quod oleum olive ponatur in vase tantum quod cooperiat superficiem vini optime ab acetositate defenditur et cum volueris extrahere vinum extrahit exhibit oleum et potest colligi. Qualiter fiat acetum.

Qualiter fiat acetum. a

Acetum fit hoc modo [ponatur] vinum vinum ita quod sit semiplenum et per pluries vinum dulce in loco callido in vase aceto infecto et discoperto et stet acetum. Item si ponas vinum clarum vel turbidum in raspis vel sit vinum acetum et parvam quantitatem supradictis aceti et dimittas per unum mensem vel amplius ut optimum fiat acetum. Item [illegible] facere calefacias calibem vel lapidem et pone in medio ore vasis. remanente discoperto vel vas ponatur ad solem per iiij. dies cum vino addito sale vel potes adhuc citius facere hoc modo calefacias accipe quodcumque vas et imple vino optimo et bene opilato et in caldario pleno aqua facias vas bullire diu et statim acescet. Ad faciendum acetum fortissimum accipe [illegible] que incipiunt rubescere et celsi mora que nascuntur in campis que similiter rubere incipiunt de labruscis omnia incipiat tumescere et de prugnolis sepium acerbis ana et pulveriza subtile omnia simul et tunc accipe de meliori aceto quod in venies et distempera cum pulvere illo ita quod facias panes bene desiccatos et quando voles facere acetum fortissimum de aliquo vino si fuerit forte vinum pone ℥. j. et si fuerit debile pone plus secundum quod videbitur tibi de illo pane et statim erit acetum fortissimum vel infra octo dies. Item dicunt et acetiales experti valde si raspi vinaceorum vindemiarum tempore bene laventur et ab omni immunditia purgentur et modicum ad solem siccentur et in aliquod vas ponantur in [illegible] medium impleant et tantundem vini addatur et desuper vas claudatur fiet fortissimum acetum cuperit [illegible] multum et desuper [illegible] prius forti madefiunt aceto et toto tempore potire [illegible] poterit si raspi prius forti madefiunt aceto. Item radices raffanum siccentur et pulveri acetum extrahe et unum adde. Item radices raffani siccentur et pulveri[ze]ntur et in vase ponantur et cum forti aceto fiat panis et pulverizetur in vase ponantur et ex eo statim fiet acetum quod et immersa et siccetur et si in vino ponatur statim fiet acetum quod et immersa et siccetur et idem dicitur de radice raffani. De virtutibus aceti. R

fieri posset et idem dicitur de radice raffani.

De virtutibus aceti. a

Acetum frigidum et siccum est in iij. gradu. penetrativam habet [virtutem] virtute et divisivam ex sui substantia et constrictivam ex suis qualitatibus contra vomitum et fluxum ventris bulliant in aceto galle vel rose vel similia in tali aceto ponatur lana vel spongia si sit vomitus supra stomacum si fluxus ventris supra renes et umbilicum superponatur acetosus qui fit de aceto valet ad simplicem terciatam et cotidianam de flato falso et ad omnes acuitas si mane detur cum aqua calida dividit humores. fiat autem sic succaro debet resolvi in aqua et aceto et coquatur donec adherescat. Item valet contra omnem inflammationem calidam. Cum sit simpliciter de aceto quoddam simplex quoddam compositum simplex fit ex duabus partibus aceti et tercia mellis compositum fit hoc modo Recipe radices apii feniculi et petrosellini et tere aliquantulum et per diem et noctem iaceant in aceto et coque et secundo die coque simul et postea cola et in illo aceto pone mel

... in et coque ut sup(ra) squilliticum fit sic accipe squillam et
dimitte per diem et noctem in aceto et coque et cola et oportet interiora et
exteriora abicere et mediana admiscere deinde admisce mel et coque ut d(ictum) e(st).
Si v(er)o non habes squillam loco eius pone radices rafani et similiter fac
dec de eis datur oximel simplex vel compositum contra frigidam materiam
sic sirupus acetosus contra calidum quia dividit et digerit carnem salsa et
aceto salvia petrosello menta et pipere apetitum confortat. Item si carnes co
mediuntur solummodo cum aceto apetitus confortatur. Ite(m) Item v(er)o si acetum
invenit stomachum plenum laxat ventrem si vero invenerit vacuum tunc
constipat. Item valet contra debilitatem ex egritudine si in eo ponatur
panis assus et ex eo pane tangantur mollificato os nares et labia
patientis et bene pulsatiles et brachio(rum) et sup(er) ipsis venis ligetur panis predictus
et plus valet panis intinctus in suco mente valet etiam acetum contra litargiam
et freenesim sed fiat fricatio tote volarum manuum et plantas pedum cum aceto
et sale. Avicen(n)a aute(m) dicit quod acetum est confert adustioni ignis velocius
dum rec(ens) et quando miscetur cum butiro dein aut cum oleo rosaceo et conquassate
dum rec(ens) et quando infunditur in eo lana non abluta et ponitur sup(er) caput confert sed calide
et fortitudinem eius et oris collutio ex eo et propter cum albumine confert incom
dentium et vaporatio aceti calidi confert difficultati difficultati auditus et acuit
ipsum et aperit opilationes collatorum fortiter et resolvit sonitum et ignem bibite
calefactum post medicinales mortales confert ad membra. De vino et virtutibus eius. R(ubrica)
et sanitatem reddit et
Vinum secundum Isaac bonum dat nutrimentum et corpori sanitatem reddit et
si accipiatur secundum quod oportet et quantum valet ad deferre virtute dignam
confortat quod i(n) stomacho quod in epate quia impossibile est virtute actione digne
confortari absque calore naturalis fortitudinis. Nullus aute(m) invenitur
cibus aut potus adeo naturalis virtute confortativus et augmentativus ut vinum
propter familiaritatem consortium quod cum natura habet et ideo cito convertitur in naturalem
et nutrit ipsum sanguinem. Vinum Rufus dicit vinum non solum naturalem confortat
calorem vere etiam turbidum clarificat sanguinem aditum corporis magis
venarum aperit et clarificat corporis colorem aufert et aperit tenebrosam
fumositatem tristitie quantitatem acorem repellit tensionemque corporis membra
confortat et non solum sua bonitas in corpore ostenditur sed etiam in anima
facit. ... illam oblivisci tristitiam et angustiam et dat sibi letitiam confortat
eam ad investigandam subtilem rem eique tribuit sollicitudinem et audaciam
neque abea sentire dolorem neque laborem dimittit. Est igitur conveniens
omnibus etatibus temporibus et regionibus cum sumptum fuit secundum vinum et consuetudinem
bibentis et secundum quod natura fert potest. Attamen vinum non eodem modo operatur in
senibus iuvenibus et adolescentibus et pueris in senibus est secundum medicina
quia calor vini eorum frigiditati repugnat iuvenibus vero est secundum cibum quia
natura eius est similis nature iuvenis adolescentibus vero et pueris est
cibus et medicina quia licet calor naturalis eorum sit forte substantiale tamen non
dicitur esse in perfectione propter habundantiam humiditatis eorum proinde vinum
naturali calori eorum dat augmentum et incrementum et eorum desiccat humidi
tatem unde est medicina. Prescienduum est quod in yeme et frigida regione
convenit vinum purum in estate vero calide regione vinum plurimum multum
commixtum nectaro congruet cum corpora refrigerat et humectat pagina
que ei commixta est repugnat etiam aereo calori ne calida et siccas
faciat corpora et penetrat velocius cibum cum sui subtilitate membra

Est igitur contra duas causas contrarias vinum calefacit enim corpora frigida et desiccat humida naturaliter infrigidat calida et humectat sicca actualia actualiter quia cum sui subtilitate et perforatione ad membra appetat que necesse habent refrigerari refrigerarique et humectari diversitas vini generalis est triplex recens videlicet vinum unius anni vetus iiii^or annorum et ultra mediocre scilicet duorum annorum vel trium recens non calidus est in primo gradu unde propter frigiditatem et humiditatem ideo est tarde nutribilis malorum generat humorum et inopinata somnia ventositatem stomachi et intestinorum unde tale vinum quodcumque recens fuerit nobis in ducendum cibum per corpus neque venam provocans. Ex certo frigidus et humidus vinitores nam illud caveant. Ideoque si necessitas fuerit eligatur unum clarissimum aquosum diu in torcularibus expressum vetus autem vinum calidum et sic est in iiii gradu vinum vinum habet quamdam amaritudinem parum nutrit caput cito ascendit et mentem pervertit per sue putationis acuitatem magis si ex eo multum bibatur et parum aque misceatur propter hoc ergo caveat illud debiles nervos habentes et qui sensus acutos habent magnum eis nocumentum prestat nisi multa in suis corporibus humiditatem habeat que ei resistat unde Galienus multum inquit est vinum vetus conveniens his in quorum vasis multorum humorum crudorum est accumulata.

Vinum non mediocre est bonum utpote temperatum et hoc est calidum et sic in ii gradu. Proinde huiusmodi vinum eligatur et antiquissimum spernatur Omnibus novum dicitur quod ab ebullitione non quievit nec fex ad suum locum naturalem descenderit nec quod est aereum ad locum suum id est ad superiorem ascenderit nec liquor eius clarissimus mundificatus et lucidissimus minus appareat. Preterea sciendum est quod color sapor odor et liquor debilitas et fortitudo diversificant vinum in eius qualitate et actione. Et color quidem generalis quadruplex est albus et niger qui sunt simplices rubeus et ameneus qui sunt ex hiis compositi sunt et alii colores inter hos scilicet glaucus et cetera qui sunt inter rubeum et album et pallidus et subpallidus qui sunt inter aureum et citrinum qui omnes hoc modo generantur vinumque de albis uvis factum primo est album per aquositatem et crudelitatem et defectionem sui caloris naturalis. Sed cum aliquantisper inveteraverit et vinum annum transierit calor eius confortatur et ipsius humiditas minuitur fietque coloris subalbidi quod si plus inveteraverit ut duos transeat annos multo plus calor eius confortatur suique humiditas minuitur fitque color eius pallidus quod si tercium plus fiat vetus ut iiii^or annos excedat suamque digestionem compleat et cum naturalis caliditas in statum venerit colorem habebit albedinem ... cumque vinum transierit annum confortatur calor et digestio eius et fit rosei coloris et si duos annos transeat et suam digestionem compleat et vinum ruffum habet colorem. Quod si vinum fuit ex uvis nigris in initio est nigrum et obscurum propter frigiditatem propter sibi dominantem et defectionem sui caloris quod si vinum transierit annum eiusque calor et digestio confortatur et descendit fex ad suum locum et magis clarificatur fit inter rubeum et nigrum mediocre.

Cum autem transierit annos duos et calor sua complevit complexionem et digestionem et descendit fex ad inferiora et clarificatum fit fit rubei coloris palam ergo intelligimus vinum album et nigrum minus colere apte sed album magis quam nigrum humiditati et aquositati.

ptinz mag. vero trestis et grossities. Diversitas vini propter saporem est quia aliud dulce
aliud ponticum sive acerbum aliud insipidum aliud forte dulce calidum est
in .ii. gradu. sic inpss aliquantulum humiditatis ptinum unde est grossum et
inlaudabile insipida autem insipida quia ventrem solvit quia in omni re dulci
est vis lavativa et collativa quod vinum si aliquid invenerit quod sine actione
sic contrarium et cohibitive adherendum et calefit et bullit ascendit
quia ad superiorem partem stomachi et in colericos humores convertitur
sitim generat et ventositatem inflativa opilationem splenis et epatis et
lapidem in renibus creat ac max. si membra in talibus passionibus
preparata invenerit aut diffinit virtutem debilem propter hoc caveant illud
hii. qui grossa et humida natura dominatur. Quia enim grossitie facile venas
opilat epatis sed pulmonis non nocet quia non transit adeum nisi per ipse
est subtilis quod venas pulmonis que valde late sunt opilare non potest
Set enim vinum dulce ruborem et claritatis ptinum et bibitum fuit continuum oportet
et similiter non sufficit conveniens est egritudinem exeuntibus et quibus necessaria
est multitudo nutrimenti. Ponticum vero vinum quod acerbum dicitur durius
est et tardius quod digerit. Venas quoque difficilius perforat quam
clarius et gravius est tardius quod digerit. Venas quoque difficilius perforat quam
dulce quia dulce calidius est et acceptabiliorem habet saporem sed ponticum
est trestre et asperum habet saporem unde difficile est ad perforandas venas
neque castionem neque sudorem provocat non quod vinum sanguinem generat
ventrem et intestina confortat. Vinum autem insipidum melius est
pontico quod temperatum est ad comparationem pontici vinum congruit calidas
complexiones habentibus max. stomaco parum tamen nutrit citoque
urinam ciet. Vinum fortissimum est timendum calidis et fortioris actionis
citoque caput ascendit. et ebullire et fervescere facit corporis humiditatem
vinum similiter complexiones nisi sit aqua commixtum quantum oportet. et debet
accipiatur et similiter convenit etatibus regionibus et consuetudinibus la
-udabilibus quia grossos humores dissolvit et vias venarum aputredine
mundificat atque sanguinem clarificat. Senibus autem et qui coretatis
dignitate in superfluitatum coadunationem in eorum corporibus est
humor vinum optimum max. si puritati fuit vitam quia eorum calorem
confortat acuorumque humorem habundantiam dissolvit. Convenit enim
hiis quibus grossi humores et acudi collecti fuerint diversitas vini propter
liquorem est quia aut subtile aquosum aut trestre grossum aut me
diocre vinum aut subtile aquosum semper invenitur cum albedine et claritate
vinum facile in stomacho digeritur et venas perforat urinam provocat ideoque
est utile febricitantibus quia non fortiter calefacit neque intenim petit nullum
etiam cerebris vel nervo nocumentum infert. Et si mixtum non fuit erit
melius max ad extenuandam sitim. Vinum trestre et grossum oportet
est subtili aquoso vinum stomachorum gravat quia durum est ad digerationem
faciendam et difficile ad perforandum venas urina non provocat et tarde
ad caput ascendit propter suam gravedinem et duritie et ideo non facit ebrietatem
facile. Item vinum quoddam est odoriferum quod cito sensum odorabilem
in pellicula cerebri stante perforat propter suam levitatem. Quoddam est in
nullius odoris propter grossitiem et gravitatem suam et quoddam est horribile
huius odorem. Vinum odoriferum suum liquorem significat temperatum
esse et subtilem omni sorditie mundificatum permittique digestum vinum clarum
sanguinem generat laudabilem et mundum cordi ergo confortativum
est animam quod letificat tristitiam et angustiam expellit quoniam mundificat

a putredine in corde existente per humiditatem Vinum omnibus etatibus et quibus conveniens est et si accipiatur secundum quod oportet et complexio sustinet potest mutare
vitium anime in virtutem ut dicit quia eam ab impietate ad pietatem ab avaricia ad largitatem a superbia ad humilitatem ab expiratione in solitudinem
de timore in audaciam ab ignavia in facundiam astutiam et ingenium. Sed
hoc fit cum temperate per ut oportet bibitur Sed si usque ad ebrietatem potetur
generabitur supradictum contrarium quia ebrietas rationabilis anime lumen
extinguit vinum permanet caput velut navis in mari sine gubernatione et
militia sine rectore. Vinum vero nullius odoris innuit suam fumositatem
grossitiem et gravitatem et indigestibilitatem. Idcirco illud album est
grossum et rubeum et grossum generat sanguinem et similiter rubeum et
nimis et rubeum et grossum generat sanguinem ... obscurum quare fit ea tristitie Sed non cito caput ascendit Vinum autem
gravem et horribilem odorem habens est pessimum nam suus odor ponderositate
bilitate et gravitate cerebro nocet et mentem perturbat et nervis cerebri
quod pellit lesionem infert et pessimum generat sanguinem et maxime si est potum.

Explicit liber quartus.

Incipit Liber Quintus de arboribus et de natura et utilitate fructuum
ipsarum arborum etc.

Superius in libro secundo multa de arboribus generaliter dixi cum de natura
plantarum et rerum communi cultu et quibusdam generibus arborum communi sermone locutus
fui. Nunc autem in hoc quinto libro specialiter de singulis arboribus est tractandum
verum quia quedam sunt ipsis communia quedam propria primo qualiter loquutus
sermone de cultu communi in communi postea vero dicetur de cultu singulari
arborum que in nostris inveniuntur regionibus secundum ordinem alphabeti
ut facilius unusquisque inveniat tractatus Et primo quidem de fructiferis
et earum utilitatibus breviter
ferus latius ultimo vero de infructiferis
pertransire intendo. Dicam itaque de fructiferis quid sit et de diversitate
tibus earum et qualem aerem et qualem terram desiderant qualiter
plantantur et quando qualiter insitantur et qualiter colantur et qualiter fermentur
et qualiter a nocumentis liberentur Item de fructibus earum qualiter colligantur
et quando. Qualiter servari possunt et quid ex eis fieri potest et de virtutibus quas habent in corporibus. De arboribus in communi.

Descriptiones arborum et diversitates earum narrare in communi non
expedit quia satis omnibus notum sit in regione propria et per singulares
earum tractatus inveniuntur aerem vero quedam calidum valde desiderant ut piper
et palma quedam frigidum ut castanee plurime vero temperatum ut fere omnes
Que in montanis aere vivunt ut malus pirus et quedam alie Et quedam desiderant
terram valde pinguem ut morus et ficus et similes quedam sabulosam ut palma et pinus In hoc tamen omnes arbores conveniunt quod desiderant terram in superficie siccam et in inferioribus humectam adque diriguntur
radices earum magna quidem corpora arborum multum desiderat
cibum precipue cum domesticare quare senectus et magnis et plurimis
fructibus desiderantur annis. Qualiter autem seminentur et quando et qualiter insitentur
sufficienter dictum est in libro secundo. Colenda sunt hoc modo circa autumpnum
oportet fodere terram circa eas usque ad denudationem radicum et aliquid imponi
letaminis ut hoc ipsum cooperta radice convenit propter plurimas plures radices

de arboribus in communi.

68

apponetur. Si vero sabulosa est terra conveniet recipiet etiam pinguem et si nimis
argillosa est eidem sabulum simili loco ponatur hec autem non solum stipiti apponenda
sunt sed tribus vel quatuor vel quinque pedibus circumquaque secundum magnitudinem
arborum et radicum et circa terra que ibi primo fuerat congrue misceatur
quod si hoc usque ad extensionem radicum fieret plurimum iuvamentum afferret.
Ex hiis enim emendato nutrimento iocundior efficietur arbor et reddit ad
ipsam aliquid iuventutis ex tali cibo propter quod in loco qui est sub ramos et talium
arborum planior et subtilior est cortex et rami magis confortati et exaltati
quam aliarum in loco enim declivi ad quem fluit humor de montibus et pinguedo
propter similem humorem habundantiam in vallis uberibus optime colitur ager
consitus et nobilitat arbores sua bonitate locus talis. Si autem aliud terre
non posset per canale inducatur rivus qui quidem clausus ad radices arborem
inundet et reddit terre uberiora humecta. Si non autem et hec fieri apte possit
neque terra sit bona pervenient arbores cito spissos et hispidos habentes corti
ces qui sua spissitudine incrementum et fructum arborum impediunt.
Formande sunt arbores ut cum plantentur si quidem parva fuit planta
absque omnes circumstantes recidantur ramusculi et sola summitate relicta ponatur
in scrobem. Si vero magna sit planta omnes penitus amputantur rami
et solo stipite eidem relicto plantetur. Si non fuit insita que duos habet
stipites debilior auferatur et letior relictus solus in arborem erigatur
nisi sit forsan ficus vel malus punica vel similis que potest unum vel duos
vel plures habere comode stipites pro domini voluntate. Cum vero non plantata
comprehenderit usque ad secundum annum putetur nisi forsan loco incongruo nascerentur
in qua ea ramusculi adeo leti quod summitati eius optatum augmentum in(?)inita
subducant quo casu tales relicti cetere tamen totus arbor in annis tollantur
post prematuram etatem putentur quatumque in parte stipite nata fuerint
ea tamen consideratione adhibita quod stipes erigatur et altera plus vel
minus secundum naturam arboris et pinguedinem vel macie ut in pingui solo
altius in exili depressius erigatur ubique ramorum divisio in partes equales
producetur. Si stipes sursum directus non porrexerit pertica vel virgula
corrigatur et si divisus super truncum in partes non fuerit ramum eius summitas
sursum directa celum aspiciat, sursum elevetur in altum et dicte
pertice alligetur quod si nec hoc quidem fieri poterit comode nichil utilius erit
quam plantam precidere ubi convenienter ramus nasci speratur ut cum natus
erit et convaluerit levibus vinculis vel pertice alligetur ut quod sponte non
lunt faciat iustitia violenti coactus denique per tempora ubi rami spissi
aut scabri aut non convenientibus nascentur locis dure et acute serra amputentur
ab arbore radicantur. Et si aliquam eorum plagam deserentes aquam se fecerint
contulerint a primo proposito revocati desertum locum inhabitare cogantur
Si vero superbiens humor se plateraliter non diffundens ramos in altum extu
lerit in eo recidantur loco ubi fragata sunt convenientius pertissima. Tunc
ergo ab adolescentia eius usque ad debitum complementum producetur sollicite
ut stipes in ramos et rami in virgas et virgas in fragata fructifera dividantur.
Deinde cum minorata virtute ac succedente senescente arbore impotente
aut humore deficiente crescunt et
pondere fructum rami erumpuntur
fructum ~~complementum producere~~ alternis annis proferunt amputetur
absque omne ramorum superfluum et importabile pondus ut non totus humo
nectio sed pares potius in substantiam convertatur ramorum et altera
nutrimento fructuum ne pereant ebuatur. Considerari autem oportet quantitate

^ uberior(?) terra
videtur dicere.

nutrimenti quod fiet prius loco sponte arboris in ea enim portione oportet defalcari deramare et incidere quod non relinquantur nisi tot quot nutrimentum sufficienter possit fruere ex loco et si ita non fiat erunt arbores male infundi semper fructus ferentes senectus et ideo satisfacient cultori ad votum. Insitie autem plante et formate fieri possunt ab initio novembris usque ad finem marcii vel ut naturalius et proprius loquar a tempore casus foliorum quasi in libro que frondes amictunt sive gelidum autumpne usque quo incipiunt pullulare.

Accidit quandoque novellis plantis et quasi recentem impetum vehementiam et intemperantiam estus solis quibus subveniere oportet fossione atque irrigatione frequenti obiecte etiam diffundant umbraculi ad plantam ligant vel virentes et frondentibus arbor et sarcimentis vel virosis emplastrentur argilla vel cepo aut oleo vel unguento Tybie vel ventosis limate australis. Formice plantam vel insita scissido radicis tote

[Margin: Contra formicis remedia.]

teneram convalescentem invadere consueverunt et in frondibus a verbis quibusdam generant vermiculis formule folia contrahere ramusculorum etiam impedire augmentum cui subveniendum est ut recisis foliis que sunt lesa et concreata per spicas minima que in summitate consistunt aut minutulis manuum seu digitorum contentione pungentur Quo facto ab eius inpetus hostibus plantula liberata in altum tute ostendet et ne plantis parvis vel magnis aut etiam fructuum licoribus ascendent formice prefatam aut aliam inferant lesionem eisdem nequeunt reperire possunt tale obstaculum faciamus Succum portulace cum aceti media parte permixtum precepit palladius debere infundi vel vini feces per truncum arboris illinuntur aut rubrica cum pice liquida sed modeste per arborem mixta ne idem quod pro remedio erit exhibetur faciat et venenum vel quod puto melius vellus lane aut lini aut feni aut palee quantitas

[Margin: Succus portulace cum aceto media parte. Fex vini. Pix liquida.]

[Margin: Item alio]

Item plantas in altiori dictarum rerum parte ligatur inferiore spinas et quasi pectinare pendente vel sint vas fictile rotundum et latum in cuius medio sit amplum foramen per quod planta ligatur sitque per aquas possit undique sine effusione tenere ut ad plantam formice accedere non possint Sic enim eare noxius exercitus a solito impeditur acce⸗ ssus et Iuuinis ab arbore declinabit Alii dicunt si arbor cordula sita bucca oleo tingatur formicarum impeditur ascensus precommis aut cavendum est ob alium ingressu quia illa plerumque plantas reducit ex quo planta plurimum concrescere et quasi arescit anodosa efficitur non permittit quod substantiam eius crescere impedit et fructificare non permittit quod si est in tali loco quod ab ingressu alium destendi non potest affixo eidem tenuno palo spinis pungentibus minatur contra impulsus et rabiem ventorum quibus novelle insitiones et maxime in locis eminentibus site facile dissipantur Unitusque virge insitio trunco duplici cum amitorys vimulis alliget si facta sint insitio in corticem lignumque depositum tutum est relinquit estate.

[Margin: Vincul.]

eas tribus annis sub amminculorum custodia remanere oportet autem in omni arbore attendere ne spuriam arbore nata autem ex radicibus iux stipitem erumpentia dimictantur quod illorum nutrimentum subtrahit arbori et cum convaluerunt et multiplicati fuerunt arescet arbor

primum quidem in ramis postea etiam in stipite Oportet igitur in talia in principiis amputare amputanda etiam sunt quecumque in ramis aruerint
ne viciniora sibi corrumpantur arbor membra. Accidit etiam quandoque
arboribus et agris quod humor superfluus indigestus ad partem extollitur
aliquam ut in hominibus et animalibus plerumque videmus cuius putrefactione
vermes generat qui arboris salute nequiter persecuntur. Ideoque cum in
aliqua parte stipitis corticem tumefieri videris illico locum scinde ut inde
humor noxius elabatur. Si vero vermes iam creaverit, in ito ferro inde
eos curabis auferre. Si vero perpendit in pluribus locis humoribus
indigeste et fluidis corticem vitiari eundem in quibusdam scinde locis
ab alto stipite usque ad ymum ut putrescentia in ipso durescant. Si lan
guida est arbor ut fructus vel minus aut saporis generis ferat (perdimus)
vitio forsan humor amalitia terre et qualitate eius sublata terra
circa partem radicum alia melior reddat saporem. Et perforato circa terram
stipite truncus exquinceri foratum imprimatur. Oportet etiam augendum puto
cum in adeo nutrimentum habundet quod calor naturalis eiusdem quasi extinctus
diminuta de digestione fructuum succum inspirare non potest addebitum
fructuum generationem. Ideoque luxuriare cogitur in multitudinem foliorum
Sed et nascuntur super arbores circa plante capillares vincides studium
ante est inde aliquid de asperitate corticis radere et deponere viridia
desuper nata et saepius stercorare radices maiores et infunde eas bene
apte et impone lapidem in scissuram ut melius attrahende possint
restaurare tempore humido sitim quam ex ariditate patiantur. Grave
terram nimis conculcata est aut magnas habeat herbas et profundas
radices descendere et sua compressione implet et obturat poros ra
dicum ut attrahere nutrimentum non possunt. Impedit etiam evapora
tionem quod vaporibus ab inferioribus fit ad radices pertingere eo quod vapor
debilis calor tantam virtutem spissitudinis loci penetrare non valet. Huic
autem impedimento fossione succurritur non aratione cum aratque
continuus sulcus multam infert iniuste radicibus lesionem herbe autem magne
que radicibus usque ad yma pertingunt precipiunt nutrimentum arboribus
eo quod habent radices molles vel molliores ramor quam arbores et ideo citius
trahunt nutrimentum. Oportet igitur eradicari illas et radicitus
evelli. Sed forte quia loco denudato penitus ab herbis minus delectabilis
efficitur dimitti possunt gramina subtilia sit sola que non nisi de
suprema superficie nutrimentum trahunt. Horum enim graminum no
cimentum autem omnino nullum est aut non tamen de quo sit curandum. Pluri
mum autem nocet arboribus terrarum (animalium) genus folia et quicquid
viriditatis in eis est corrodens et flores dissipans ut omnis fructus
pereat. Igitur in decembri Ianuario et Februario ipsarum ova que super ramusculis
sunt quibusdam tela involuta prius quam nascantur optime colligantur
et igne cremetur quia conculcatione aut concussione vix omnia
deleri possunt sed ignis cuncta consumit. Accidit etiam plerumque
pro eius in decrepita etate ut durities corticum radices attrahere nutrimentum
non prout sufficiens ad nutrimentum ramorum et fructuum arboris
quare sequatur ut alternis vel rarioribus annis ferant fructum. Remedium
ergo per medium grossiores radices arboris et in scissura ne claudi possint

fluviales immittantur lapilli ut humor media sufficienter digestus qui per compa
ctionem terram subintrare non poterat perfectissimam aptos ingreditur in tantum ut humor
etiam superfluus adeo minuatur. unde confectus [illegible] sufficere possit [illegible]
frutetum et ramorum arboribus [illegible]. predictis modis excultus fit ager [illegible]
[illegible]. etc.

Sequitur alium quintum nichil enim deficit.

proferent arbores fructus vermiculosos eo quod humidum conceptum, per ie-
stum et molitur passivum putrescit interius atque putredine cum sub-
tile humidum vaporare incipit illos de quo vermium procreat propter quod
arbores fructus corrodit et in utilem reddit. Cuius signum est quod semper
in loco sentitur ubi subtilior est humor vermis generatur. Oportet
si possibile est ut proporcionabiliter exicetur locus ut pluvie non
ultra modum habentur. Si autem forte facile fieri non poterit per-
forentur stipites arboris iuxta terram ubi ad stipitem coniunguntur ra-
dices maior ut per foramine distilletur humor superfluus et tunc cu-
rabuntur fructus afferent parvos et acidos et ideo a talibus
locis plante decadunt. Desunt fructus colligunt sine ramorum frac-
tura et colligentes cavato cavi precipiti in arboribus quorum fructus
perit non exitiunt si rami alciores debiles extremis funibus cum
forcioribus alligentur inferiores non longe secundum quod sufficiat scalio
lum longa seu uncino ferreo ab utroque capite bene firmato cuius
unum caput ad ramum inferiorem debilem colligendo ponatur
aliud vero ad superiorem ramum fortem ubi melius aptabitur
confirmetur. Cum ipso etiam possunt rami colligendi colligencius
trahi et tracti in aliqua parte cum opposito unco firmari et colli-
gentes sine periculo collectoris. // Colligentur autem fructus et pomorum
capiuntur preterea diversis temporibus secundum diversitatem maturacionis
eorum ac consideratione adhibita ut hii qui tempore maturationis
exivo tunc legantur cum odore colore sapore sibi a tribus maturitate
facerent. Qui si aliquantulum ante legantur videlicet cum prima iudicia
maturitatis apparuerit diebus pluribus conservabunt ad usum
quod hii qui fuerint ultra maturacione collecti. Qui vero in fine
maturantur autumpni ad usum veris vel saltim yemis servatu-
ri octubri mense legantur sereno et sicco tempore exuto seu luna
seu fulgoris quanta potitur etate. Et hoc de arboribus in com-
muni dicta sufficiant. // Sequitur de arboribus in specie
de Amigdalo.

a Amigdalus est arbor satis nota et eius quedam diversitates
in fructu due sunt quoniam quedam faciunt fructus dulces, que-
dam amaros. Dulces usui hominum in cibo competunt. Amari quia
sunt calidiores magis competunt usui medicine. Item quedam
sunt grossissimi et duri valde habentes corticem quandam subtilem
et quedam amigdala sunt et quedam [illegible] rotunda et quedam

Sequitur de arboribus in specie de amigdalo.

grossa et quedam pura colligenda sunt grossa ocinda subtilem conticem
seu testam habentia. // Amane aere calidissimum licet et temperato
proveniat quia consueverit mature ea florere fructus calidis multis fructu
ferunt propter habundantiam seu humorem ut ait Albertus // In terris autem
frigidis minus fertilis est fructus eius ita quod fructum non est habere ciddo
non interdum tamen frigidis aut omnino per se aut parum vel nichil fruc
tificat et fructus eius non diu durat ut dixerunt frigidis natus est et
emandius frequenter ita quod ex ipso ut oritur planta et ideo in terris fri
gidis oportet plantare ea que de terris sunt allata // Terram duram
siccam et calculosam desiderat ut licet in mediocri pura sit terra si
bi apte proveniat sed in nimis aquositate modice vel nullius utilitatis
existit // Amigdalus seritur Januario et Februario in locis temperatis et calidis
vero octuber et november sicut et plante que devinis radice tolluntur
Sed in hoc arboris genere nil utilius est quam seminarium facere // Foremus
ergo aream secundum Palladium uno semipede aream vel secundum Albertum
duobus pedibus michi autem unius pedis fosso satis sufficiens
esse videtur deinde in ipsa area seu seminario obruemus amigdala non
amplius quatuor digitorum ita quod cacumina figamus iterum spatio
inter se binorum pedum vel unius solummodo seperata sed ipsa amig
dala ad ponendum grossiora legamus et nova non nimis gro
ssam testam habentia que antequam ponamus mulsa macemus
multum aquata ne germine extinguat ex multo melle mordaci
tas // Aliqui eas nuces prius liquido fimo per triduum macerant
demum die ac nocte ea stare patiuntur in mulsa, Sed que suspicione
tamen possit hec dulcedinis terra aut seminarii debet hec leta
men admixtum Cui et multum proderit sed etiam sabulum misceat ut
terra sic soluta et mollis Cum vero in seminario disposita erunt
si siccitas interveniret ter in mense convenienti aqua rigemus her
bis circumsistentibus sepe purgantes, Est etiam diligenter caven
dum unicuique nuci ad ponite signum prius infigere ut et seminarium
sine lesione germinum antequam super terra emineat sed possit
proderit etiam multum seminario si antequam in eo ponant amigda
la terra nova que subtus fuerat desuper elevet et optime
pulverizzata semina recipiat, Cum in seminario convaluerit
duobus annis elapsis predictis mensibus transferantur ad locum
ubi perpetue stare debent, Statuenda autem sunt ut ad minus
dicam xx. vel xv passibus pedibus ad invicem separate Inseritur
mense decembri et Jan et locis frigidis februario, In surculos.

Seminarium amigdoli 124
meleaticum modo.

colligi et crudus antequam germinent et locis frigidis sicce nisi
aut sit qui de sumitate sumitur sub cortice et .iii. vel in sicco ipono
et ipono. Sed eius insitio non est ita utilis et satis ut ait albertus
// Primo anno quo plantatur ut optime convalescat a mense febru
usque ad octubr singulis per eos fodiatur mensibus et herbis ibidem na
scentibus liberetur usque quater ad minus. Eo tempore cum terra non ni
mis mollis est, sed talis quod in pulvere aliquid humoris in
tem possit quereri. // Reliquis vero annis ter vel bis circumfo
diatur ut imbres supvenientes accipere possit quia occultata
nimium terra denegant eidem tempore aut florum non fodiatur quia
flos eius facilis fossura excutitur ut idem dicit Si terra eius
mater fuit in autumpno effossa locamine accipiat si nimium
sabulosa quenientur lapides vel letamen et creta accipiet.
// Formam aut debet ut sepe dixi cum in com de forma com arbo
rum locaui sui sic aut uno solo stipite contenta que a sex pe
dibus usque ad viii. erigatur et terra usque ad primos ramos
eidem multa nocumenta emergeret que aliis arboribus plurimis
antequam evenit et earum cura superius est sufficienter inserta P
carnis accidit eis si roddant quod fuit fructus earum amari et io
plurimum apertore sunt sexuande Item cum timetur ne pruina le
dantur nudant radices earum antequam floreant ut marcialis asserit
Albertus vero addit quod lapidibus parvis cum alb cum arena
ssa operiant et si de pruina non time subueniat arena et repo
nat hic // Teneras nuces creare dicit palladius marcialem
asseruisse si aut florem radicibus ablaqueatis aqua calida
per dies aliquos inferrat ex amare dulces fiunt Seu fiunt sicut
circumfosso stipite tribus digitis fiat a radice cauma per quam noxius
humor exsudet vel medius terebretur truncus et melle lingry
tinctus impleatur oblinitus vel si et radices eius stercus prius suis
infundantur ut palladius dicit. Cosssa clauis multi plurimum
pluiar fructum et max si aurei sunt ut ait albertus.// Si
sterates vero sunt cor cuneum terebare radice iugamus
tuis sit sibi inseramus ut cortice tegente claudat.// Hec
arbor hoc habet proprium quod in senitute plus fructificat eo quod hu
mor eius tunc a calore non exitatur sicut in iuventute// Fruc
tus eius colliguntur persicis excussis cum maturi sunt licet acerbi
adhuc teneri appetantur a mulieribus et maxime pregnantibus

cu multa auiditate matura aut sunt amigdala cum cortex ex testa eius
apte seperatur absq deconata aut si aliquia salsa souentur candida
sunt ut durabitura Ex qua sine aliqua industria uel cura seruantur
in longum si fuerit exsiccata si difficulter corum auitudinem psalterio
abuecta continuo relapsabant // Ex ligno amigdali sunt optimi uge
clauarum quibus utuntur milites It ex stipite earum uel radices sunt
fortissimi maci ad findendum ligna // Amigdala dulcia cali
da sunt et hu in medio primi gradus uiridia tenuiora et laudabilio
ra sunt quam sicca post earum humiditatem Id circo si sicca in aqua
calida una nocte extorticata iactant sunt in actione uiridibus
et si uirida pluries habeant aptura edunt gigantas confortant
et stomaci dolorem refugerant // De astondes idem affirmat et
addit quod capud grauat caligine nutriunt uentre accendunt sop
num faciunt et ebrietati resistunt / Amigdala amara calida et sic
ca sunt in 2o gradu ualent contra tussim exsiccate cum zucaro ad
reprimendum earum amaritudine oleum / parum ualet contra
surditate et sonitus in auribus iniectum It ualet contra lumbri
cos cum farina luporum super umbilicum positum It ualet ad mo
strua prouocanda cum tasta ut magis suppositum statim amuc / Dicit
quod amigdala amara sua proprietate interficiunt uulpem si cum
aliquo cibo comedant absq Item conferunt posita super panum
et lentiges cicatrices et percussiones et applanaci tortuosionem
faciei Et cum radix coquitur et linitur super panum est medicina
fortis et cortex et folia sunt mundificatiua et extenuatiua ac
sanatiua ut dicit Diascorides Et comedere amigdala dul
cia impinguat // Galienus non dicit quod aperit oppilationes
et patitur mirabili apericione amara. De Auellana.

a Auellana note sunt ex hijs quedam sunt siluestres que
nascuntur in nemoribus quedam domestice / Siluestres
sunt parue saporose grossam testam habentes / Domestice
quedam sunt rotunde grosse et quedam longe Ex quibus
longe saporiores sunt et citius maturant omnes tamen
maturitate patentes cum suis folliculis spoliant et cum fuerint
ad solem siccate / possunt diu seruari in omni fere aere
proueniunt loco gaudent macro frigido humido sabuloso
licet in omni genere terre ferre nascantur et conualescat

ponende aut sunt nucibus similes nec amplius duobus digitis terra supra eas ducende est melius aut plante et sobole proveniunt mense februarii plantande sunt licet mense marcii octobri et novembri plantari possunt et qualescumque ex ligno humido arbores sunt optimi circuli baculi baculorum vini et tuti ad sagitandum satis boni Avellane sunt callide et parum sicce et nucibus frigidiores potentiores earum ut corpora sunt solidiora et spissiora vetustate carentia Ideoque plus nucibus sunt nutritive caldiores tamen ad digerendum et ad descendendum existere inflationem in corpore generant maxime si cum interiori corticula comedantur ablata ea sunt utiliores digestibiliores et utiles antiquis tussientibus tussim proprie si pistate cum melle esui dentur Item eius cortex est stipticus et stringit ventrem. De cortice Avellane stiptico.

De Berberis.

Berberi est fructus cuiusdam arboris que valde spinosa est sicut arbor mallignati Et sunt fructus iocundi tales ut fructus spine albe aliquantulum oblongi qui subrubri plantantur ut mala punica frigidi sunt et sicci in 2o. gradu. valet contra febrilem distemperantiam. Sirupus ex eis et succo factus contra calefactionem epatis pulvis eorum cum succo solutivo fricatur et epati opponatur. Avicenna dicit quod sunt frigida et sicca in 1. gradu. Dicit etiam quod sunt venientes collectam valde huius fructus arbuscula optima est pro clausuris et sepibus si herciatur. plantatur copia que quidem per plantationem fructus vel seminarii facile fieri potest. De Berberis

De Cerasis et marenis.

Cerasus est arbor nota et desiderat aerem frigidum et temperatum calidum vero sustinere non potest in tepidis tamen regionibus pauca proveniunt cerasa montanis aut in collibus vel prope montes constituta regione letatur. Solum autem desiderat positionis humecte. Quedam sunt dulcia et hec magnam faciunt arborem et sua sponte directe sursum ascendunt et hec proprie dicuntur cerasa alia vero sunt valde acria et hec valde minorem faciunt arborem et sursum non diriguntur sed solummodo per latera diffundunt.

et hec vocantur marene sive maresche que meas plantas in civitate
fecerunt super radices ad plantandum habiles in planum intra semine eius
posito tempore novembris vel octubris virgulta et ipsius pad...
vel posita affirmantur a palladio secunde in arborem per se ipsas sive
aut seminibus plantate fuerint quod etiam per mensibus transpor
tentur. Inseritur mense novembri vel si necesse sit circa 10 Ianuarii ergo
aut tunc eius insitione facta tempore februarii et marcii optime
provenire licet sit melius si eius et omnium arborum germina ...
... ... germini vel huius nodum est vel fluere desinit
Varro scribit quod inseritur temporibus brumalibus hoc est a die
xii decembris usque ad kalendas februarii. Inseritur autem optime sub
cortice et in trunco fisso et in summitatibus eius. Sed qui in trun
co inserunt omnem lanuginem auferre debebunt. Inseritur in se

In quibus arboribus inseratur cerasus: in se, pruno, platano, populo.

in pruno vel in plantano et ut quidam dicunt in populo. Amant
scrobes altas et spacia largiora videlicet triginta vel quadra
ginta pedum assiduas fossiones. Putari in eis putrida
debebunt et quod de pressura arctata protulit ut arescat. Fluvi
um vero amat atque indignat. Formant ut stipes dilatet
ab octo pedibus usque ad xii exigatur a terra etiam vel minus
secundum quod in loco solo fuerit vel exili. Stipes vero marenarum
decem sex pedibus vel id circa elevetur a terra. Si cerasus
humore concepto putrescat in trunco foramine accipiat. Si infor
mitas patitur vel alio modo ledatur et subveniendo ut dicit
xii cum locutus fuit de arboribus in toto grasa vel aliter quod in
sole siccata siccant ... sine ossibus nascantur sic fieri debere

Ut cerasa sine ossibus nascantur

asserit macialis arbore tenera ad duos pedes resindens
illam usque ad radicem findens medula parte utrumque abra
dens ferro curabili et statim utrumque titulo stringens et
obliniens fimo summam partem vel cera et latere divisuras.
Post annum solidatur de causa cortex hanc plantam surcullis qui
adhuc fructum non ostenderunt inserens et ex hijs absque ossibus
poma nascentur. Cerasa dulcia cito de stomaco et calcu
iuvamentum stomaco est. Prima et ponetica faciunt. Dura horum
acerosa vero desiccant phlegma paucica et cum hoc incidunt

et confert stomacho [illegible] pleno superfluitatibus. Dyascorides autem dicit quod humi-
da molliunt ventrem et sicca retinent cum germine cum vino et aqua mi-
xtum curat tussim antiquam et meliorat colorem faciei et acuit visum
provocat appetitum et cum vino solo confert lapidi. De castaneis.

Castaneus est arbor nota ex his quedam sunt domestice que-
dam silvestres et domestice quedam sunt mediocres fructus
facientes qui castanee dicuntur. Et quedam faciunt fructus valde
grossos mediolanenses marones vocat. Diligunt resolutum sic-
cum et tepidum non recusant si humor accesserit delectantur clivosis
et opacis regionibus ac maxime ad septentrionalem versus ama-
nt solum molle et solutum non tamen arenosum et sabulonem prove-
niunt et humecto terra nigra illis est apta et carbunculus et fu-
sus diligenter aliter infractus [?]. In agro spisso rara vero. pro-
veniunt in argilla et glarea non possunt nasci. Seruntur plantis que
sponte nascuntur et seminibus sed que plante seruntur ita egre sunt ut
biennio de earum [?] dubitetur. Serende autem sunt que castaneis
suas novembri et decembri item ianuario et februario. Eligende sunt casta-
nee ad serendum recentes grandes maxime sed ita faciendum est
ut durent usque ad februarium. Castanee in umbra siccentur expanse
tunc in angustum congeste translate cum tante quod diligenter fluviali op-
eriantur arena post dies xxx. eas arena remota in aqua frigi-
dam mittes que sane sunt mergentur que supernatant non valent
Iterum quas probasti similiter obrues et post triginta dies iterum
probabis et cum tercio feceris ad ver eas ~~[illegible]~~ inicium serere de-
bebis que manserint illibate aliquam in vasculis [?] arena
pariter immisse. postmodum ergo locus debebit quo hinc debe-
bit deputari arbusto altitudinis pedis unius et semis vel duo-
rum vel totus vel sulcus in ordine destinari. aut terra arata et
solum quam fimo faciat redactum in pulverem castaneorum semine
accipiat non amplius dodrante demersum. unumquodque semen
prope nota surculus debet affigi et ipsa semina simul terna
vel quina ponantur et inter se quatuor vel trium pedum spatio se-
parata. quas cum transferre placuerit binas plantas transferre
debebit ita tamen quod in nemoribus seriores in agris
non seminatis rariores plantentur sed sexaginta pedum
distantes ut possint per latera quemcumque diffundi locus

Ad conservandas castaneas.

tamen decurtata liquor accipiat ne ... humor suo germine
extinguat. Seritur mense martii ... et madii et in salice
tardius prouenit et maturat. Et corticis inseritur et emplastratur et me
lius inseritur ad bucellum hoc modo. Prescindatur arbor nobil
genus et consequenti pullulauit ad modicis ipsi colligantur surculi
antequam germinent et in frigido et umbroso loco sicuti obruantur
postmodum de mense aprelis et madii leuantur et tunc ex eis
commode fiet insitio ad bucellum uel more emplastri. Ex similes
insitiones fieri oportet ex surculis inserendo multi fient buc
celli cum germina longe secundum latitudinem unius digiti grossi et
plures et inde incisio surculo inserendo in loco congruo et cor
tice in tres uel quatuor partes scisso elligatur surculus equalis
stipiti qui tantum deprimatur in flexus quod equetur et cortex
elleuatur mird buccello formet et quod excoriatum est super bu
cellus totaliter reddatur. || Nouum castaneum circumfodi debere

Insertio castanee

assidue mense marcii et septembri. Inuenimus magis si puta
tionibus adiuuetur in nemorosis locis depressius in agris uero qui
seminant clauis in eis rami firmentur. Castanee colligunt cum per
maturitate de ericiis suis dilabuntur in terra uel cum in eis apparere
ceperit excutiunt pastores et collecte cum ericiis in aceruum iterum sepius
rotundam timore porcorum coaceruant. Et cum sic in carzetu qui
bus diebus steterint aperiunt et hec meliores quam postea sunt ad
seruandum uirides quia per totum annum possunt uirides seruari. Sed alie
que mature ab arbore cadunt usque ad xv dies solum seruantur
sed ad fumum ponite ut siccent diu seruari possunt et sapo
riores ceteris esse dicunt. Seruantur uirides in sabulone ut dixi
uel in cratibus ad fumum duobus mensibus posset ut postmo
dum siccate mundentur et diu seruantur. Lignum castanee op
timum est in domibus et mirabilis durabilitatis sub terra et ad
pluuias exterta et propterea fiunt optimi pali pro uineis et pergulariis
et ex eo fiunt optime uegetes tine et uasa in quibus castanee
sicce seruant. || Castanee secundum Ysaac calide sunt in primo gradu et
sic ipso significatio caloris earum est dulcedo earum. Sed sapo
ritas et ponticitas innuit siccitatem et ad digerendum satis sunt
faciles et nutribiles non multum stiptice uel duritatem sunt sed

assantur carnes corpus nutriunt et si aqua exeluntur quia carnes complexio
temperative et aqua mondat et humiditatem sunt boni chimi in corpo
re generativi et siccitati pectoris et corporis temperamentum et brunke et
difficultate dissolvunt Crescentii eas cum zuccaro comedunt flatum vero
cum melle. Item hec secundum medicinam virtutem habent laudabilem quia
ab horripilatione et vomitu constipative sunt Jeiunus necessarium con
fortative cataplasma quod ex eis cum ordei farina et aceto sive vino
factum mamillarum cruore positum eis potenter auxiliabitur // Ca
stanearum vero corticibus mistis vel pulverizatis cum sappa temperatis ca
pitis adolescentis in modum cataplasmatis positus eorum capillos con
fortat et augmentat et contra allopiciam valet // Alius dicit quod ca
stanea est absersio et inflatio in ventre inferiore et stipacitas et
confortat membra et est tarde digestionis sed est bonum nutra
menti si ergo cum zuccaro misceatur eius nutrimentum est bonum. Gal
dicit quod est nutribilior omnibus granis adeo quod est proxima granis
panis. De Coctano. 14

Coctanus sive Cictonius est arbor nota et ex hijs quedam
sunt que faciunt poma ctonia et hec arbores maiores
sunt et minora habent folia Et quedam sunt arbores minores
et laciores que habent frondes quorum fructus proprie vocantur cocta
na sive ctonia amantes loca frigida et humida in tepidis statua
tur opus est illis irrigatione ferunt tamen statum mediocris sicci
tatis nam frigoris et caloris et in planis et clinibus prove
niunt magis tamen inclinata convexa desiderat terra desiderat
satis pinguis et insoluta magis quam in certa lætant plantantur
plante vero ipsas arbores inventas. Item caleis et cacumini
bus Item locis calidis de mense octubre et novembre. Frigidis
vero de mense februarii et marcii temperato utroque tempore possunt fieri.
Item longe ponende sunt secundum palladium ne altera paciente
vento stillicidium tangat alterius mense februarii inseruntur melius
in trocho quam cortice inter ipsas. Inseruntur autem novelle arbo
ris quibus succus in cortice est si maior est contra radi
ce melius inseritur ubi potest cortex et lignum coniunctio soli
adherentes humiditatem. Item in capite inserit surculos per omnes generes
pomorum sorbi omnium malorum que meliora producunt. Dum minor
est iuvetur stercore maior vero cinere vel creta pulvere semel

toto anno misse radicibus. Poma citri et alia mala et maiores p-
uentus assiduus humor efficiet. Rigande sunt quoque celestis [?] negatur si
siccitat sterilis efficitur velut avis poma degenerat. Firmantur autem
solum stipite habeant quatuor vel quinque elevatum a terra. Putande sunt
et aridi ramis liberande. Si erga est arbor amica equaliter mixta
aqua radicibus debet infundi quod annis singulis fructum amicis sed
arbor longe derogabit etati. Colligunt coctana mense octobris
cum advenient prima maturitate aureo colore fatentur et que ma-
gis odorifera sunt debent eligi. Si per cotiledones suspendantur
in frigida regione forte durabunt per annum et amplius vel servantur
inter binas regulas porta. Si loco ex omni parte claudantur
vel si de fructu in quo coquitur aut passo. Alii autem que meliora sunt
ficus foliis involuta custodiunt. Alii siccis locis tantum reponunt a qui-
bus ventus excludatur. Alii in melle dimittunt in quo genere con-
dendi satis matura eligunt. Alii milio obruunt vel in paleis
separata demergunt. Alii vasculis optimo vino plenis dimit-
tunt. Alii doliis musti immergunt quod adeo odoratum vinum reddit.
Citoniis sunt bone et spisse sepes spinas tamen non habent si
ingressum alium inhibent et quinque fructum reddunt et in mense
satis igne videntur. Citonia ut ait Ysaac in genere duo includunt
videlicet rancidum lingneum et perfecte maturatum. Crudum itaque lingneum
vitari omnino oportet. Maturatum naturaliter frigidum est in fine primi gradus siccum in
medio secundi. Propterea ponticitas in eis maior est quam in aliis malis ideo
valet ad sanguinis fluxum et egestionem ac vomitum confortativum est
stomachi. Sed in his quedam sunt pontica quedam acetosa et quedam
dulcia. Pontica stiptica et frigidiora sunt et ad digerendum du-
riora et ideo non sunt cum carne edenda sed liquor eius tamen [illegible]
stomachi confortat et urinam provocat egestionem vomitum que constrin-
git. Et si cum carne edatur ingeniari oportet ut carnis duritiem
auferat vel elixando vel super aquam calidam apponendo vel
quod melius est fundantur et abiectis granis in eius concavitate
ponatur mel et excorticentur et in vino vel in stuppa vel quod melius
est in pasta involuta in cineribus calidis immittantur. Sic enim erunt
stiptica valde confortativa acetosa subtiliora et penetrabiliora

iij miserere

sunt id sitim extinguit et ... inne coloris rubee et vinum colericos
egestioni offerunt urina provocant et ... appetitum auget ... corp
vomitum prohibet et surrexit post vinum bibitum deponit fimum sallic
tem ad cap unde dicat auic(enna) q(uod) citonia offerunt vomitum et
ebrietati et cedant sitim et conforta stomacum recipientem superflu
itates et offerunt defluxione et qui sumunt post cibum plurimum dico
q(uod) qui plurimum ex eis sumit ex hunc cibum ante digestione Citoni
a no sunt magis temperata quidem coloris unde vis et
eis manifesta non est ad sitim non extinguendo ul(tra) calore.

De arbore citri.

Arbor citri nota est desiderat aere calidum irriguus et mari
timis locis proper gaudet quibus humor exsudat solum de
siderat rariore nature. Si quis hoc genus arbor in regione
frigida mare desiderat loco parietibus munito ul in partem
meridiane uerso disponat hanc arbore in yemis mensibus
tectum straminis tectum straminis velle agressa et ubi estas refflu
xerat arbore aeri nuda conferat reddat terra rariore nature
desiderat mense marcij serunt multis modis. s(cilicet) semine ramo ta
lea et claba. Si granis ul semine ita facies terra in duos pe
des fodies et eidem cinere miscebis breues areas facies et
utrumque per canales aqua decurrat. In hys areis palma
re scrobem manibus apias et tam grana deorsum uerso ternique
iuncta construes et obbruta cotidie rigabis. Citrus procedunt
beneficio aque tepentis uiaie natis germinibus semper proxima here
ba eruetur post hinc tenia planta transferet. Si ramum ul ponere
no amplius semipede debebis inmerge ut putrescat claba
tam comodius est que sic manibus grossitudine longitudine
cubitali ex utraque parte lenigua nodis et aculeis resistit sed
integra summitate gemarum per quas spes futurum germinis intelligat
diligentiores tamen fimo bubalo adhibent utraque quod summum
est ul marina alga uestiunt ul argilla subacta partis utrusque
extrema copiunt atque ita in pastinato solo deponunt talea et gra
tior et breuioribus no de ad uertere Talea sunt claba
calidissimis regionibus per autumpnum ponunt frigidissimis iulio
ul agusto positas et cotidianis irrigacionibus enatus palla-

duci usque ad poma et magna recentia produxisse affirmat. Inserit
mense aprili calidis locis maius frigidis non sub cortice sed fisso
truncho iuxta radices et in piro et in moro secundum quosdam. [illegible]
assidua fossione et hinc proveniunt poma maiora nisi que ari-
da sunt citissime debemus abscindere. Hec arbor pomis non ca-
ret cum humoris habundantia matura sed acerba sustineat.
Arbor vero etate florentia consequenter ordinem quodam commercio fecun-
ditatis administrante sed natura ferunt acres medullas mutari
dulcibus si per triduum mulsa et aqua semina ponenda maturent
vel ovillo lacte. Aliqui mense februarii truncum obliquo forare
ab imo terebrant ita ut altera parte non exeat ex hoc humorem
permittunt fluere donec poma formentur tunc foramine luto re-
plent sicque quod est medium dulce fieri affirmant. Poma citri
in arbore fere toto anno servari vel in palleis vel melius in vasculis
quibuscumque claudantur. Poma citrina secundum Ysaac ex quatuor rebus
sunt composita prima est cortex secunda caro tertia medulla quarta
semen. Cortex est calidus in primo gradu siccus in secundo quod acumen eiusque
odor ostendunt eius tamen substantia dura est et solida. Id-
circo non est pro cibo accipiendum sed si exigua pars eius pro medi-
cina sumatur stomacum confortabit et digestivam virtutem adiuva-
bit benignumque odorem prestabit. Itaque erit contra venenum mortiferum
potentissime cum vino datum [illegible] inrebriabile appetitum excitat. Caro
vero frigida est et humida in primo gradu. Unde est stomaci refrigera-
tiva et ad digerendum difficilis propter eius duritatem que propter-
ea est stomaco [illegible] cum melle et zuccaro accipi ante
cibum et si in medio aut fine cibi comedatur [illegible] ac [illegible] dure
et grosse febrem. Medulla vero subtilis est et aquosa omnique ca-
ret nutrimento. Sed hec est duplex quia quedam sunt insipida que-
dam acetosa. Insipida frigida est et humida in secundo gradu unde calorem
refrigerat et sitim mitigat. Acetosa frigida est et sicca in secundo
gradu virtutem habet incidentem extinctivam et refrigerativam. Id-
circo sic calor epatis mitigativa stomachi confortativa virtu-
tem appetitivam excitat et acumen colere rubee mitigacionem pre-
bet sitientibus perfecte subvenit suspicionem ac tristiciam

Et coleram et tradit quam aita removet extensione uomitus quod coleram sedat
in peregrines ac longinques cum ea sitientes deservit quod [illegible] quia parum
in aucto madefactis cum ea purificatis ad colorem pristinum reddit. Est ta
men calidum est et siccum in ij. gradu quod sua amaritudo ostendit. Ideoque
secundum cibum est inconveniens secundum medicinam est salubre aperativum
quod dissolutivum et contra venenum preparatum cum vino frondes quod ipsius
arboris sunt cornibus prepinguant pomorum in iuvamentis acetuatione que
sunt adipe et quodam acumine habent. De corno.

Cornus est arbor parva que licet nascatur in nemoribus
et sic inter arbores silvestres tamen quia domesticata perpul
critatem facit fructum ad quedam utilem ideo de ipsa dicam. Hec arbor
fere totum aerem substinet et in omni terra magis pingui et hu
mida convalescit plantatur semine suo et plantulis que cum radicibus
iuxta ipsas inveniuntur. Fructus eius maturitate fatetur cum ex rubedi
ne collorem nigrum absumpsit et facile ab arbore cadit. Ex ligno
huius arboris quia durissimum et tenax fiunt optimi dentes mo
lendinorum et manubria malleorum et virge ad triturandum fru
menta et garmenandum lana et generaliter omnia que lignum durice
et tenacitate requirit. Ideo utile est ex eis facere sepes ubi non est
necessaria clausura spinorum nam hec arbor spinas non habet. Et
quia non habetur ipsarum plantarum copia fiat seminarium de semine eo
tempore collecto et ad solem siccato seminentur aut de mense octubris
et novembris. Corna valde ponticia stiptica sunt et quanto minus
sunt nigra tanto magis ponticia ad usum cibi non competunt sed propter
medicinam valent ad fluxum ventris constringendum qui fit ex lactue
colere propter ipsarum frigiditatem et ponticitatem. Item ex eis fit optimum
acetum. pistentur et cum fortissimo aceto misceantur et in paucos fermen Acetum quod fiat ex cornu.
ta fuerint et vino cum opus fuerit misceantur. De ficu.

Ficus est arbor nota et eius quidem diversitates sunt multe
ideoque unusquisque illa genera eligat que in loco in quo plan
tari desiderat vel in simili videat melius pervenire. Hoc tamen provideat ut
in locis aridis maxime non plantet eas que tempore magne estatis in
talibus locis arbore cadunt. Item in locis non siccis non plantet ea genera
que antea folia ficus producunt. Hec arbor aerem calidum et temperatum
desiderat et in mediocriter frigido cum honore aurum sustentat. Unde sicut est

ab oriente et meridie defossa et ab aliis duabus partibus aliquibus ob
staculis munita. Sit non in pingui terra eius nec enim nimis macram terram
inveniat et tunc stipes eius palleis mutatur usque ad ramos circumque
ligatis et super terram circa pedem fimum alium recentem ponatur et maxime
columbinum qui recedente frigore post ver aufferatur nisi terra fu
erit macra nimis. // Frigidum valde aerem recusant. Terram pin

Fimu columbinu ad ficum

guem vel mediocrem desiderat et in macra et in sicca quedam eius species
deffendunt in quibus sicciores et dulciores fructus prebent. In pingui non
et humida aquosiores et minus dulces magis quam in aspiti et grossiores
plantantur plante aliunde accepte locis siccis mense octubris et no
vembris temperatis mense februarii frigidis vero mense martii vel aprilis si
calcaneum vel cacumen ponas ultimo martii vel in mense aprilis cum ex
viridis succus infuderit. // Si cacumen ponis ramum binum ultra
num ab australi parte decides et si obrues ut divisa cacumina ter
ra interiacente veluti tres surculos reddant. Talea sic ponenda
ut ei leviter ab una parte divisse lapidem in fissura mergemus.
// Legende sunt plante in quibus frequens nodus exuberat que
vero nitide sunt radiculos suos per longa internodia distulerunt steriles
esse credunt. // Si plantam fici nutries in seminario et maturam in scro
bem transferas poma generosiora producet. Scrobes amatabas et
magna intervalla prodest longitudine radicum eius. In locis frigidis
ficum servandam que cito veniant ut ante ymbres genus hoc possit
occurrere. Calidus vero et estuosus ea que sero maturat ficus in
seritur mense aprilis inter corticem vel si novelle sunt arbores
fisso ligno statim quod coperiendum est et ligandum ne ventus in
trocat melius comprehendunt si ex terra recissa inserantur arbusta.
Aliqui et Junio mense inserunt. // Varo scribit quod ea que verno
tempore inserebantur possunt etiam ex solsticio inseri ut ficus quod de
sue nature non est et ideo sequitur calidiore aquo fit ut in locis
frigidis ficeta fieri non possint aque recenti initio premitta cene
fluxu cito faciat putre. Itaque canicule signo comodissime estimatur
ea inseri. Que autem matura nimis sunt mollia illas aliqui supra
ligant unde stillet lente aqua ne prius exarescat surculus quam co
alescat cum surculo cortice integro servandum et ita exacuendus ut
non detrudetur medulla ne excussere ymbres noceat aut minus
calor argilla obliniendus et libro ligandus. // Cato et scribit quod et.

p vindemia ficus inseri pot ¶ Et mailus est ligendus aniculis junii
n. cedit maior vel minor etas. Ite inoculari ficus en plastro 7 ad
bucellu(m) [illegible] pot mense maij [illegible] inseritur aut i caprifico
i moro et i platano [illegible] 7 sicucul gaudet assidua fossione
cui multum p(ro)dest si p autumnu stercus apponas max(ime) de ame
rys formatur ficus i locis frigidis ut unu(m) solu(m) habeant stipite(m)
aterra modicu elevatu sic n(on) melius a frigore deffendit(ur). In locis
uo calidis unu vel plures dimo no ult(ra) tres vel quatuor stipi
tes habeant p dni voluntate recidenda sunt i ea que aut putri
da aut male nata reperis 7 ea tone putanda est 7 i clinata
p latera possit expandi truncus arboris scarificandus est q(uo)
loco timet ut humor possit fluere ne vermes que fiere
ati fuerit uncinis ferreis trahant a fico. Alij solam calcem vina &
latebras vermium apponunt ¶ Si formice moleste sint rubrica li
venitur 7 pice liquida mixta ex truncuz debz induti si fructus fu
os velud erga p(er)it aliqui radici terebrate cuneu ~~q ex arbore~~
figunt vel scuta arboris corcu sepe p(er)stringz cu folia i capiunt
p(ro)duce(re) ficu ut multum 7 pinguem faciat fructu i p(r)incipio g(er)mi(ni)s
cacumina ~~ma~~ suma decidimus vel hec alij cacumine q ex ar
bore medietate p(ro)cedit ut ficus cito maturet succo sepe longior
cu oleo cu pipere misto ungue poma qn grossa ceperit sub
rubere ¶ Ficus virides servari possunt vel i melle ordinate
ne se contingat vel singule i viridem cu cucurbita clause locu
vnicaq(ue) cavat. ¶ Siccant(ur) aut 7 servant(ur) hoc mo quo campania
tota custodit. In cratibz ficus expanditur usq(ue) ad meridiem 7
ad huc moll(e)s in glum reffundit(ur) tuc calefto furno ad panis
coquendi modu supposite tribus lapidibus ne ardeat glis
i cludat(ur) 7 clauso furno ubi bistotata ficus fuerit sic est ca
lida interposite folijs suis i vas facile claudit(ur) bene putatu
densius pressa 7 opculo diligent(er) abducit(ur) ¶ Si pluuijs habu
dantibus crates no possis expandi sub tecto eas ita ponis
ut sesquipede erigat(ur) aterra 7 eas ad luce sol(is) 7 ignis sub crates
vaporet sub mes ficus sicce est divisa vtat(ur) ut ficorum cortex
7 pulpe siccent tuc duplicata i cistellis s(er)uant(ur) (et) locul(is). Alij
maturas mediocre ficus 7 divisas i cratibz expandut

Inserit(ur) i caprifico [illegible] moro 7 platano.

77

Contra formicas.
remedium 7 pix liquida

ad gravitatem fructum

Ficus virides que serventur.

cotidie sole siccatas et recipiunt nocte sub tecto. ¶ Ficus sicce cum pin-
guedine sua servantur secundum yspanorum morem hoc modo siccent medio-
criter et optime refrigerate in vase aliquo reponantur et ponderate
bene premantur. Ficus sicce quas cesenates optimas habent procurantur
ab eis hoc modo colligunt ficus grassulas mediocriter maturas et ad
solem per biduum integre dimictunt deinde pinguiores sinduntur
per medium extrinsecus et iterum interiori conversa ad solem duobus
vel tribus diebus siccantur et duabus simul iunctis ac iterum duo-
bus vel tribus diebus ad solem relictis tandem in testa ponuntur
et iterum ad solem triduo dimictuntur deinde in trunco per xv. dies
tenentur et postea iterum ad solem si necessarium videbitur repo-
nuntur quibus postea refrigeratis in aliquo vase stricte fortiter
ponderantur et cave ut siccent quod rorem vel pluviam nunquam tangant.
Ficus ceteris fructibus laudabilior est et nutribilior si gro-
ssos creat humores viridie quedam cruda non perfecte
da et quedam perfecte maturata. Cruda vero bene matu-
ra est calida magis grossa propter dominium terrestris. matura pa-
ra unde ypocras ficus quanto longinquior a maturitate tanto
minus calida est et magis grossa propter dominium terrestris partis
in ea perfecte matura est calida in primo gradu et temperata in hu-
miditate et siccitate. ¶ Ficus ex trium rerum compositione constat scilicet ex se-
mine pulpa et cortice semen nutrimentum nullum est ut arene vel lapi-
des cortex siccus est ut tunica propter duritiam durissimus ad digerendum
caro nutribilior salubrior quam extrinsecus. Sicca vero ficus calida est in principio
secundi gradus sit in medio primi quod orbe calefaciat et sitim creat et
in colericos mutatur humores ceteris tamen fructibus nutribi-
lior est minus quam inflationis habet sed si superfluos in stomaco hu-
mores invenerit dura sit ad digerendum ad corruptionem
quod mutatur et in inflationem et ventositatem generat et pessimum sangui-
nem in superficie et corporis pediculos creat. Si autem humori-
bus mundificatum invenerit bene digeritur ac sanguinem lauda-
bilem facit corpus quod mundificat pulmonem renes et vesica
humoribus grossis. Cum volueris eius nocivitates vitare renes
accipiat et post ipsas piper et zizaber et ut laudabile san-
guinem generet nuces siccas aut amigdala manducet. Iste
secundum mediciana valet si cum ysopo coquetur pectus pulmone
quod mundificat tussim diuturna emendat gargarizata

cu apoximate eius in gnalibus pulmonis apostema dissolvit cocta in vino si
clistere fiat valet ad dolore ventris qui ex grossis procedit humoribz
dicit q dicat q alba est melior deinde rubea postea nigra et succus
foliorum eius vehement est calefaciois et absterssionis et ipso quidem
est lenificatio ultima et hac lac quidem eius coagulat sicut fanone san
guis et lactis et liquefacit congelatum et illa quidem que humida est
maioris nutrimenti et in ramis quidem sicca est tamen subtiliationis tempera
tato coquitur cum eis dissolvit et sicut de cocto confert apostatibus tempo
ris et apostatibus radicum auium gargarizata lac eius confert. puncture
scorpionis inventum et simile cutelle et simile illa que est inmatu
ra aut folia recentia apponuntur sup morsum canis rabiosi et
conferunt. De Lauro.

Laurus est arbor satis magna cuius frondes late et longe et so
lide semper virides et bodorifere valde que arbor orbatam
fructat que est fructus niger parvus in omni fere aere provenit et ma
xime in temperato et callido delectatur terra soluta et metiletam
diligit plantatur ramus et surcul ad superficie eius de mense marty
proprie cum humo ad cortice ramorum provenit eius folia et rami sunt
optima ut in eis ficus sicce serventur et ingelidio ponuntur ut eam
odorifera reddant et conti diaconite sive pira ipius frustra
ponuntur in quacumque aut re ad coquendum ponantur plurimum eius odo
rem auget et stomachum ac cerebrum odore ac sua ponticitate confortat
fructus eius qui orbata dicitur in vino mussa in fecto potus ipuz
sanat si ipum suo sapore satis incongruum in fiat (Dicitur dicit quod gra
na corticis et folia eius sunt sicca et calida si grana sunt calidio
ra et sicciora ma sunt in ij. gra. et eius oleum est calidius oleo
nucis et confert doloribus nervorum omnibz et resolvunt et resolvit
laxitudine et qui de corticis eius ad granis bibitur areneus frangit
lapidem et interficit fetum propter suam amaritudine addita sup ama
ritudine aliorum et confert morsicationi scorpionum cum vino et est bo
na vespe et api qui pungunt et omnino est triaca venenis omnibz
bibitis Dicit dicit quod frondes lauri libros et vestes cum quibus
ponuntur arcius defendunt et vermibus et acorrosione custodiunt re
dunt. De Malis.

Malus est arbor notissima et eius quidem diversitates sunt
multe nam quedam mala mense Juny et July maturant

Hac fici quod morsui scorpionis et canis rabidi.

Orbaca lauri quod confert [illegible] venena &c.

que si usque ad completam maturacionem in arbore dimictuntur fiunt dul
cia et odorifera valde. Quedam vero sunt quedam usque ad yemem non
maturant et adhuc colligunt acria et acerba, sed postea perfectam ma
turacionem accipiunt tempore procedente et quedam sunt grossa valde
quedam parva quedam mediocria quedam rubea quedam crocea
quedam viridia et quedam dulcia et quedam acetosa quedam pon
tica et acria. Et quedam longa quedam lata et quedam rotunda. quedam
diu durabilia quedam que parum quedam dura et solida quedam mo
llia et facile cadentia frangibilia quedam in arbore durabilia et
quedam facile cadentia. Sunt autem malorum multe species quarum me
liores aut deteriores quibus poterit per experientiam in qualibet
religione eligere vel reffutare. Hec arbor in omni aere provenit
et pinguedinem locum solum diligit cum humore non tam rigatio
quam natura suppeditet. Et si in arena vel argilla sit irrigacionibus ad
iuvetur. Montanis locis debet ad meridiem versa constitui. Macies
et aridis locis poma vermiculosa et caduca facit. Serere ramis
et semine sed tardius est in utroque provenctus. Melius igitur est ut in locis
calidis octobre et novembre. In frigidis vero februario et marcio plan
tas plures mallorum ponamus et cum invaluerint transferant spacia
vero inter ipsas arbores xx. aut xxx. pedum esse debebunt
Malus inseri potest in se in piro in spino in sorbo in ficu in platano in
populo et salice. Mense februario et marcio post solsticium quinquaginta
diebus ut aut varo et aliis quibus pirus et in cortice et circu
co emplastro et ad ductellum et in adrundam vel salicis prius per
foratam ut in generalibus est traditum plene libro ii. Hec arbores
primo plantacionis sue anno circumfodiant et ab herbis
singulis liberent qualibet mense estatis. Et inde quibusdam
annis bis vel ter qualibet circumfodiant estate. Sed postquam con
valuerint et suas radices fundaverint neque exarari neque
effodi desiderant. Ad ceterum magis ea parte provenunt. Stercus
non exigunt quidem sed libenter adsumunt et maxime si ei cineres
misceant. Rivas modestas irrigaciones putacio hys apta est
et maxime ut arida et male nata tollant. Formantur ut sex vel
octo pedibus stipes erigatur. Altera qui alio stipite nuncquam sicca
tus existat. Caveat quod ut stipes in multos dividat ramos et
rami in virgas et frangas quo fructum ferat et quod equaliter
per omnia latera expandatur taliter quod rami neque nimium

In se / piro / spino / sorbo / platano / populo / inserit malus et salice [illegible]

onerati ligamine apposito sustentent ut hec in capitulo communi de arboribus ple
nius sunt tractata accidit facile hinc plante quod poma eius caduca
sunt quod si euenerat spisse haditi lapis in ictus poma tenebit spissi
sa poma ramos honerauerint Junij mense et Julij incidenda sunt
queque uiciosa ut fructus qui migrate hys posset impendi ad melio
ra uertatur grossis habundancia ministret quoniam nimia sui ubertate pere
bunt quod si hoc omnino fieri non possit paleis perticis et funibus
deffenditur a ruptura ramorum ne copiosa ipsius liberalitas et
eius meritu pernicie uctatur. Cito senescit hec arbor et in seni
tute degenerat estiua poma colligenda sunt cum colore odore
ac sapore dulci maturitate fatent servabilia uero colligenda
sunt circa finem septembris et usque ad medium mensem octubris
quando causa plurium saporum nigredine semini maturitate porten
dunt cum longis stalis usque ad ramos quos attingere possunt
abinde super manibus debilibus ramis cum funibus uel uncinis
ad fortes bene ligatis legenda sunt diligenter que nolumus
mella seruare et ea cum obscuro loco ubi uentus non sit uel pa
rums ut aut raro nam si fortis sit fenestre claudantur stra
mentis pius in cerato suppositis uel paleis aut loco aut in
cumulos secreta disponimus aliqui omnia simul ponunt et loco
aperiunt vinum et acetum sic de malis de pirus i. dicetur
poma diuidunt in duo s. in completa perfecte in sua arbore ma
turata cruda dura sunt et lignea male nutriunt stomacho
nocent dolorem generant et venas non penetrant et carum assue
factio ea est fabri diuturne que dure dissoluuntur quod et de
ceteris fructibus intelligendum est et qui non sunt perfecta in ar
boribus maturati perfecte in sua arbore matura diuersa
sunt per sua diuersitate saporum quedam enim sunt pontica
quedam acetosa quedam dulcia pontica quedam sunt terrestria
frigida et sicca et ad digerendum dura mictum aut stor
confortatiua potest quod stomacum comprimunt et humiditate sup
flua ibi inuenta descendere faciunt sunt etiam egestionis con
fortatiua constrictiua maxime si ante cibum sumuntur et dulci
ora sunt hys in quorum stomachus calor et humiditas dominantur
si grossa sunt digeri et dura tarde penetrancia uenas in
flaciones faciunt uermes nocet liquor uero corporum laudabilior

⁊ sub stilior ⁊ lenior sed excitio stomacu confortat ⁊ recessiva ⁊ valet
ad sanguinis fluxu ⁊ ad dissinteria colleraca egestione ⁊ uomitum
ppter pomorum huiusmoi succu oportet manducando exprimi carnem
non eciam aut regemari quo corpus duricia ⁊ asperitas remoueat
auferatur hoc modo ita quod tribus fit modis aut illa eleuando ex
primi carnem in aqua ut ex aqua ut ex aqua humiditate atrahat
ex mollicie aut super fimu aque calide suspendendo ⁊ humectet
⁊ macerent aut sera per media granis interioribz durus reu
corpus locus mel aut zucaris apponendo sm nam accipientu ⁊ pa
sta inuoluendo ⁊ cineribz calidis aut prunis dimictendo do
nec pasta exterius decoquatur huiusmoi enim ares molliat prestat ma
turitate saporitate ⁊ ad digerendum facilem ⁊ noxietate corpus
indumos aufert acetosa aut dnatur aqua sba cu terrestri
exiguo quare frigiditas corpus ⁊ siccitas temperaciones sunt pon
citis ppter vicinitate liquoris aeree nec. Vnde accio eius composita
cu sua stipacitate confortat ⁊ constringit stomacu ⁊ uetrem ⁊
egestione colleraca ⁊ uomitu inhibet Cu frigiditate no ⁊ tenui
tate liquoris extinguit acume colere rubee ⁊ cardiace colera
ce vires aufert ⁊ humores grossos qui calidi sunt in stomaco
destruit dulces uero chimos tenuat ut totu corpus valeant pe
netrare. ¶ Huiusmoi poma an cibu ⁊ post cibu sunt uero ced
ß pira an cibum nociua sunt. Dulcia uero quia temperata sunt in
ter quatuor qualitates stomaco minime nocent ⁊ ad constri
ccionem vel laxacionem ventris vim manifesta non hent sco
des ramus ⁊ corticos quia stipati sunt ⁊ acidi confortatiui sunt
stomaco uulnera sanat ⁊ humores malos ad ea currere
tes phibent. ¶ Quamuis dicat quod in corpus sba dnatur humidi
tas superflua ⁊ frigida fortassis illa que vehementer dul
cedinis ⁊ calliditate sunt temperata an declinat ad eam ⁊ in
pomis quidem est in fluxio ex ppter in eis que no sunt dulcia
⁊ insipida sunt aqua valde ad partem humidam superflue de
clinata ⁊ acetosa ⁊ inmatura generant flegmata sed putredines ⁊
febres pprietate sui humoris ⁊ sue cruditatis ⁊ quia facile
recipiunt putrefaciones Et quamuis vinu pomorum ⁊ reliquorum
antiqu est melius quam recens ppter resultacione vaporum malorum

Ab eo ⁊ assiduatio

[illegible] et assiduatio comestionis pomorum [illegible] eucire [illegible] humores [illegible]
[illegible] conferunt cor [illegible] angustia ex calidita
[illegible] iuvamenti Et conferunt debilitati stomaci que superna
fiat aut pontica vel acetosa et conferunt dissinterie maxime [illegible]
Et tam poma quam succus et folia conferunt veneris.

De malis punicis

Mala punica sunt mala granata que nota sunt ex quibus quedam
sunt dulcia quedam acria sive acetosa quedam aut medriores sa
por inter dulcia et agra regio illis apta est que calida aut temperata
existit frigida vero substinere non possunt solum cretosum amat hec arbor et in sab
luto et convalescit in te macilentum licet et in pingui proveniat, Albertus tamen
dicit quod vult solum arenosum et pingue. Seritur plantis de matre radicum avul
sis melius tamen si ramus eius cubitalis mersus manibus grossitu *stercoris porcini.*
dine ac utraque capite falce levigatus acuta velud obliquo, Inungitur plus
tamen porcino stercore et in capite et in parte que yma est limatur vel in cedus
solo malleo cogatur ad inferiora deffici Melius tamen proveniet si ponendus
ramus geminata iam mente sumatur curandumque est ne virgulto ponas in
mensa sive corticibus spoliata. Sed in scrobem appones tres lapillos in ipsa ra *3. lapillos in radice pone*
dice constitutas ut palladius ait ne poma findant sunt aut per planta
ciones locis temperatis marcio vel aprili calidis aut et siccis novembri in scripo
ssere firmatur de ramorum conexione ut medulla utriusque divisa se iungat
ipse tantum in securi potest etiam fine marcii et kalendis aprilis in trunco seritur in quo surcu
lus recentissimus inseri statim debet ne mora exiguum quod est exsiccet humo
rem. Circumfodi debent autumpno et vere et firmari ut brevius vel duo aut
ad tres habeant stipites et terra modicum elevatos et singulis annis recidi omnia
que in stipite nascantur aut etiam radices per alia eis accidunt nocu
menta quere si acida fient non rigentur assidue nam siccitas in *de nocumentis malorum granatorum.*
eis suavitatem prestat et copiam eius tamen immutati aliquid de
bet humoris apponi si accida nascantur ablaqueatis radicibus cede
tinus debet infigi alii alga marina obbruunt ad radices cu
nio nulli stercus asininum atque porcinum Si florem non continet cum
aqua porri mensura temperabis et ter per annum radicibus eius in
fundes vel amineta mittes infusam vel radicibus algam ingeres
bisque rigabis in mense vel arbori florenti truncum ut palladius
ait plumbeo circulo debebis includere vel corio anguis involvere
Si crepant poma lapidem in media lapboris radice suppones

vel squillam circa arbores [illegible]s. Si vermibus laborant et tangu-
ntur radices felle bubulo continuo morientur aut si clavo ereo vermes
eiusdem pungas. Difficile nascentur vel asini urina stercori ad-
mixta porcino verubus obviabis. ¶ Omnes cum [illegible] et arbo-
res truchium frequenter in scissis locis et fruticosis [illegible]
arbustis asserit Marcialis candida [illegible] his granis fieri si
erecte [illegible] gypsi mixtus et toto tormento hoc genus [illegible]
radicibus eius adiungas. ¶ Idem dicit mire magnitudinis poma
fieri si ollam fictilem circa punici arborem obruat et in ea ramum
cum flore claudatur ne resiliat ligatus ad palum tunc cooperta
olla contra aquam munitur in autumpno patefacta sic magni-
tudinis poma reddibebit multa in punico aut poma perdere
si cimiuale et portulace succus equaliter mixtus antequam germinet
illinatur arboris trunco. ¶ Colliguntur autem cum suorum grana rubi-
dine completa maturitate procedunt servantur si picatis appendi-
culis ordinate suspendas vel aliter lecta integra in aqua ma-
rina vel salsam immerguntur ut conbibant post triduum sole siccentur
ut sub divo nocte permaneant postea in loco frigido suspendantur
ut cum eis uti volueris dulci aqua per diem macerabis. ¶ Item si induantur
argilla et ea siccata frigido loco pendeant. ¶ Item si olla sub divo ob-
ruata que habeat arenas usque ad medium et mala cum cenaculis lec-
ta in permaneant cannis singulis vel sambuci virgulis et ita separata
in arenis signantur ut ipsa quatuor digitis emineat ab arena
hoc et sub tecto in scrobe fieri potest convenientius et ad servandum sine
ramo longiori tollantur aliter in scriola cum ad medium aque mi-
tatur suspenduntur mala ne humore contingant et scriola clau-
ditur ne ventus irrumpat. ¶ Item sic in dolio sic ordinantur inter
ordinem ne se invicem tangant et dolium desuper operitur. Ex malis gra-
natis hoc modo fit vinum grana matura diligenter purga-
ta in palmea fiscellam mittas et in corbea exprimis et leniter
coquis usque ad medietatem et cum refrigeraverit picatis et gipsatis
vasculis claudis alii succum non excoquunt sed singulis sextariis
libras singulas mellis miscent et in picato vase custodiunt. Ex
malis punicis fiunt optime sepes spisse et spinose fortes et
multum ferentes fructum mala punica utiliora sunt mediante

q̄ esu nutrimitz quippe cor̄ ꝯst laudabile est ⁊ bonu tame ꝑap est
ppt subtilitate cor̄ facile qȝ digestione hēt aut equinio plibȝ ꝯporta
tu sue omes sut suppra ꝑima est cortex sa caro tercia liquor
quarta grana liquor frigidus est ꝭ diuersis modis sm̄ suos sa
pores ⁊ liquiditates sit · Naqȝ pontica acida musa dulcia ⁊ in
sipida pontica ipossibile est accipi cibu qȝ asperitate ⁊ du·itiem
ca nā nec r ipit nisi sm̄ medicina pvide humoi mala gra
nata si para i suppfic excorticent̄ ⁊ ipor̄ succus aut cu vino aut
cu siraupo laxatiuo potet̄ supiora stomaci exp̄mut ⁊ expellūt
humiditate putrescitam de īferiorībus ⁊ pº mundificationem sto
macum ꝯfortat absqȝ lexione uernor̄ eius · Ideirco ualet ad
febres diuturnas que ex putrefact̄ humoribȝ pcrcant̄ ⁊ ad p
rigine ⁊ scabiem salsi flegmat̄ orta Acida i multis locis
rebus ppt̄ paruitate terrestras hēe melior̄ sut accionis qȝ cet̄ra ca
lores epat̄ extingūt membra ꝯfortant ꝑsertim os stomaci epar
⁊ cor vnde ualent ad tradiata colerica ⁊ ad dolore q̄ui nascitur
i ore stomaci ex colera rubea hēt etiā hec ꝑpriu qȝ i oculis ytericor̄
stillatu citrinum abeis abicit colore ꝑpt̄a si ablato cortice ma
la granata acetosa oia pistent̄ ⁊ succus exetus cu melle co
quatur ut vnguenti similitudine hebant ualet ad expulsio
nem virginu oculor̄ purificatqȝ acie agrossis ⁊ viscosis humo
ribȝ maligranati liquor̄ dulcis est grossior est ⁊ callidior ⁊ di
gestibilior ⁊ ꝑpt̄a calor aliqȝtulu stomaco iugit atqȝ i cole
ram rubea mutat̄ ⁊ io febricitantibȝ icōueniens est ꝭ hu
mectat ventre pector̄ leuit asperitate ⁊ tussi tribuit mitiga
cione ꝯfusum uº qȝ est int̄ dulce ⁊ accetosum mediu ad
epat̄ calore ⁊ stoi nō mīmī ualet qȝ acetosum ꝭ vim uomi
tum ꝯstrigendi ac ventre stringendi nō hēt īsipidum qȝ qȝ
nō hēt quasi aque saporem ꝑsu liquore ⁊ aquositate
copia ad fragiditate ꝑtinet · vnde est īueniens ⁊ sm̄ me
dicina ⁊ sm̄ cibu ⁊ potu sm̄ cibu qȝ sapore nō hēt ut a
menbris corporibȝ exhat sm̄ medicina qȝ ppt̄ aquositate
ne stomacu ꝯfortat nec uomitu nec solucōe ꝑhibet · Ideirco
fastidium facit ⁊ exilem mollem qȝ ipum reddit ⁊ cibu in

i stomaco digeri non permittit. Unde sic tam rugitus et ... pomis
malorum granatorum mixtus a succo expressi sit utilis ad vomitum
colericum constringendum et confessione ... que ... corporis ...
ius bibatur calore etiam stomaci atque colore ... ...
gunt. Corpus vero cortices fer. ac sic et terrestres sunt ... in aqua
coquuntur et fiat clister valet contra dissinteria et diarria. Item ypo
zima exeius sucum gingiuas confortat et constringit fluxum sanguinis
emorroydarum et mulierum. Item ibidem cortex in vino positus et po
tatus lumbricos ascarides et cucurbitinos ex ventre mortuos abi
at. Flos eorum que balaustia vocatur stipticior et siccior est pre
omnibus de aliquantulum siccatum et in vitreo vase recondi est. ... frigidus
et sic in 2°. gradu. et servatur in multa efficacia per duos annos valet
autem contra vomitum colericum et fluxum ventris ex debilitate virtutis
contentive nam contra vomitum terant balaustie et coquuntur in
aceto et spongia . . ponatur super pectoris et co
ntra fluxum coquitur in aqua pluviali et fiat fomentum. Avicenna dic
it quod cortex maligranati et balaustie utrumque retinet omnem
fluxum sanguinis et consolidat plagas et ulcera antiqua
fortes efficit dentes motos. De Moro.

m Morus est arbor nota plurimum ... amica que calidum
desiderat aerem aut temperatum frigidum vero recusat loca
aut querat

seqt. sabulosa et
plerumque.

Nichil deficit.

sabulosa a plerosque maritima et in mediocri soluta provenit sed
in rufo vel argillacia non comprehendit Stercore aut terra pinguinia
solo letatur ideoque inter domos in civitatibus ubi est multa pingue
do plurimum letatur et magna viriditas que efficitur Seri
potest in locis tepidis mense marcii et circa fine februarii calidis non
mense octobri et novembri Seri autem potest serere sed et poma et ii
gulta degenerant melius autem serit taleis et cacuminibus
et melius taleis sesquipedalibus ex utraque parte levigatis et
fimo oblitis Cum scrobem ante fecerimus infigamus et cavere
terre admixto tegamus nec amplius quam iiii digitis super terram et re
linquimus ¶ Plantam robustam transferes mense octobri et
novembri contra febr et marcii Scrobes desiderat altas et
internalla magna vigintas pedum vel circa ne sua me
bris formatur altius et in radicibus se impediat Inseritur
autem in se et in persico secundum quosdam et in fico ulmo et insera
ut ait palladius comprehendit Et magis proveniet in felicitate an
gmeta fossionibus letatur et stercore sed humor assiduus
moris prodesse non creditur difficulter crescit nisi fuerit in ba
sede loco solo Ponitur in his pro arcemium quod opus fuerit se
sede loco solo tonitria in his per aciemium quod opus fuerit se
putanda circa kalendas octobris morus ablaqueandus est et radicibus
eius vini feces veteris recentis infundende formanda
est autem ut uno solo stipite sit contenta et rami principales
circa octo pedes eleventur atque vel plus aut minus secundum in loco
fuit vel exili ut in loco altiores in exili depressiores forme
ntur, Feracem letiorem que morum arborem aliqui fieri tradide
runt si perforato cum inde trunco singulos cuneos insera
rent terebinti ¶ Accidit quandoque nocumentum magnum moro ut eius
impediatur augmentum et fructibus eius ut sic inutiles fiant
si sine foliis spolientur et maxime si non fuerit quam in summitatibus
sed rami singulares in eis relicte vel quod peius est ipse summitates
sunt cum frondibus collecte ut sepe importune nimium fa
ciunt mulieres cum eas pro estas vermium serici accipiunt
¶ Folia que sunt optimus cibus vermium colliguntur statim cum ver
mes nati fuerint usque quo a cibo desistunt et incipiunt facere
opus suum fructus autem cum sua nigredine et teneritudine
maturitatem fatentur morum duobus sunt modis ad aeria non

Inseritur in se persico fico ulmo

pfecte matura aut pfte dulcia matura acra frigida s. et
sicca bim habent stipticam stoi et intestinorum confortativam
et ventrem constipant. Hec humori siccitate valent ad diariam
et dissinteriam maxime si colerice sunt. Sed corpus siccius p
luximum adguctive faucium et bue dolorem max cum
pa cum modico zucco coctus matura autem dulci mod
humidiori pertinet ad iocunditatem non multum grec
to de stomacho. Ventrem humectant et brevia
cant. Si tamen cibum in stomacho ante se acceptum inveniunt
vel comorantur cibo resistente et incorruptionem querunt
tiitur et stomacho ac corpori nocent. Si in stomacho va
cuum inveniunt cito digeruntur modicum tamen inveniunt
Semina accepta in aqua vel in nive refrigerata refrigera
tiva sunt valde sitim aufferunt et intensionem caloris ex
tinguunt. Radix mori cum aqua cocta et potata ventrem
humectat et lumbricos ac cucurbitinos expellit. Si
illo frondes simul cum radice cog[unt]ur et aqua eorum retineatur
in ore valet ad dolorem dentium. Si autem cum vino cog[unt]ur
et gargarismus fiat valet contra humores ad uvulam
descendentes et gutture. Si pistata mori radix in aceto
ponatur ad solem et diebus duodecim dimictatur et de
siccata redigatur in pulverem hic dentes pforatos et
putridos evellit. Apostolus autem dicit quod morum est malum
stomacum corrumpitur in eo et quando corrumpitur stomaco nocet
Iocitere nocet et ... oportet quod precedant omnes species et an
cibum et recipiatur in stomacho in quo non sit corruptio et
morum quod salitum est et siccatum retinet ventrem vehementer
et confert dissinterie et incontinentie eius sit mundificatio
brevis et cortex mori est ciriata pulcherima in omnibus speciebus
mori inquam. De Mirabolano.

Mirabolanus est arbor quedam que est quasi similis pomo prune
que est magna nodosa et eius fructus est magnitudinis
communium prunorum similis fructuum persicorum in forma est
in valde odoriferum et colore aureum eius pomum arce
et terram desiderat ut pomus solutum in solo diligit

no argilla ut oceta Serit serie fructus mense febr. et januar.
et mense octobr. et novembr. febr. et marcii. transplantantur
inseritur pomo pruno et persico et forsan amigdalo pot.
inseri circumfodi debet assidue ut suis temporibus irrigari
atque putredo et arida in ea recidi atque uti premimus
minus sed similiter poma eius que persica aut poma
magis tamen stomaco et cerebro confortativa cum optime
matura existant que eorum color sapor et odor aperte de
mostrant. De Nespilo. xxv.

Mespilus sive mespilus est arbor nota et ex pomis
eius quedam sunt grossa domestica media pontica et quedam
sunt silvestria parva valde pontica aerem callidum et tempera-
tum et firmum sustinet et terra desiderant sabulosam et pingue
vel glareosum cum arena permixta est vel argilla cum sagis
Serit mense martio vel novembris caleis sed solo
corato ita quod utrumque caput calere stercus conducat se
ritur et sese sed in longa spat etate inseritur in se piro
et pomo in spina alba et citonio surculus autem
eius ex arbore media debet assumi nam de sinitatibus bi-
nos sunt est intento fisso inserenda nam corticis matr(is)
jemua vel nutelet amat putari et circumfodi firmum
et lutum tunc si radicibus infundatur eam fertilem reddit
formatur ut modicum supra terram sed et in pedes habeat
stipites sive ramos et ad exteriora elevati tendant
ut altitudine bonum excedant. Albertus aut dicit quod
intisio fit de eis interitum alterius quod s. mali vel pi
ri vel et alicuius spine quod tunc fructus multum crescit magni
titate sed non producit ossa quia fructus est in proprio ligno
crescens ut idem albertus dicit. Et dicit deficiunt
nespila in aliqua regione expertum est ut idem dicit quod
quando inseritur fragum persica in trunco spine magne que est
similis fago in ligno ac cortice et vocatur spina fagina
vulgariter crescunt nespila maiora et meliora que sine
alia. Ego autem sepe inserui mespila in pirum et malum
in coctanum et spinam albam et ita inveni ossibus carere

Inseritur pruno persico amigdalo
83

Inseritur piro spina al(ba)
citonio malo.

quo defectus mespili reperitur.

nec in quantitate augeri Si vermibus occupatur secundum eos
secundum palladium est perforandi cum auicula vel humectanda beteri
boum vel calce confundendi sed perfectius pro arborum nox
am vel aqua decocti lupini sed putat hanc arbor sterilis fie
ri. si formice infeste sunt rubricam cum aceto et cinere tem
ta necabunt Si poma labuntur senseri(?) de eius radice
absciso quodam in media terra parete figitur est folia ad
summitatem legantur nondum matura et in arbore diu
x durabunt vel in vasis conservata vel in ordine suspensa vel
cum pediculis serratura et aqua salsa per .v. dies macerata post
ea sepe infundantur ne eliquescant ¶ Die serena le
ca sepe infundantur ne eliquescant ¶ Die serena le-
gantur ac media et paleis obruantur discreta ne
ca vicissim tactus efficiat servantur et in melle si nimis
matura colligerentur Ex mespilis fieri bone sepes possunt
si spisse plantentur vel virgis propaginentur vel spinorum albore
vel coctanorum per totum sepibus inserantur Mespila sive e
spula frigida est et sicca in primo gradu proprietatem habent stoma
cum confortandi et colericam egestionem ac vomitum au
ferunt urinam provocat magis quam ad medicinam pertinet quia
ad cibum parum conveniunt et grossum faciunt cibum Mespila
vero sunt si autem cibum sumantur quia post quam stomachi sunt confortati
va sunt in veneno sitati eius non nociva : ¶ De mirto R

Mirtus est frutex in litore maris super quo mare sepe
exundat semper habundans virorem secundum calliy
aut temperatum ad frigidum secundum albertum Terram autem desiderat
sabulosam solutam maritima et heremi proprietatem habe
ntem ¶ Serit plantis ab ipsa arbore avulsis ¶ Capitulum quando
sit fructus eius frigidus est in primo gradu et sicca in .ii. et hec principaliter
competunt medicine sicut folia et flores tanto meliores
fructus post maturitatem collecti in magna efficacia
per biennium servantur ad solem debet siccari ¶ Flores
autem non possunt diu servari sed folia ~~durabilius~~ diutius virtute
habent constringendi ex ponticitate et confortandi ex aro
maticitate ¶ Contra vomitum et fluxum ventris et fluxum menstruum
mulierum ex debilitate virtutis contentive vel ex humiditate

dent ipi fructus ad comedendum vel succus expressus de arcet
Sirupus ex succo eorum et zuccaro addito q(uod) optimum fructus ad co
medendum vel succus expressus est contra sodam et potest
panni fuari si bene cogitur succus eius vero non habes zuccare
adde mel ex pulvere vel fructibus decoct(is) alb albumine
ovi fiat emplastrum contra os stomachi contra vomitum et contra disenteria
contra renes et pectorale et umbilicum ¶ Fiat etiam fomentum ex aqua p
luviale decoctionis foliorum eius contra inferiora propter fluxum
et dissinteriam et profluvium mulierum ¶ Item fomentum ex
hac aqua contra frontem et tempora et pedes somnium provocat
in febre acuta et solvit dolorem capitis ex caliditate Et
fasciculi summitatum eius macerato vel aqua pluviali cocti et
super os stomachi positi refrenat vomitum et super renes
pectine et umbilicum valent contra fluxum ventris et in
acuta febre solvunt dolorem qui sic ex acumine calor di
solventis Sirupus ex floribus factus mirabili modo valet contra
soda pulvis etiam florum ipsius datus in cibis ad eadem valet
et ulceribus suppositus ea consolidat ¶ Item pulvis innectorum
et flore eius in mane ante cibum datus confert laborantibus
fetore oris qui stomachi vitio factus est ¶ Adhuc dicit quod re
tinet solutionem et sudorem et omnem fluxum sanguinis
et omnem fluxum ad membra Et quando cum ea fit fricatio in bal
neo confortatur corpus desiccante humiditates que sunt
sub cute ¶ Item eius oleum et succus et decoctio ipsius confortant ra
dices capillorum et prohibent casum et prolongat eos et deni
grant et proprie lenis fructus et folia eius sicca et prohibet su
dorem ascellarum et inguinum ¶ Item sedant apostemata calida et adustio
nem ignis cum oleo et sic emplastrum cum ipso fructu et prohibet a
bestitationem ¶ Item emplastrum factum ex fructibus eiusdem cocti cum
vino et querens mollificationem iunctarum Et eius folia cum
vino decoquntur et fit inde emplastrum sedat soda vehementer
¶ Item sedat obtalmia et exitus et cum decoquitur cum ordeo sanat
corporis apostemata ¶ Item confortat cor et aufert tremorem cordis
¶ Item confortat stomachum et proprie robur eius et eius seria

prebent autem fluxum superfluitatum ad stomacum. Item est bonum in prohi-
bendo menstruum. Item eius succus confert fortitudini stomachi pro-
nis. ¶ De nuce

Nux dicitur a nocendo eo quod umbra eius nocet aliis arbori-
bus. Hec arbor nullum recusat aerem neque genus
terre licet in pingui solo letior et maior efficiatur. Seritur ex
[illegible] ianuarii mensibus eo modo quo serunt amigdala et eisdem
mensibus. Et post novembrem disponitur ad [illegible] sole siccando ut
extinguatur noxius eius humor. ¶ Quidam in mense ian-
uarii vel febr. positurus est quam simpliciter fodie maturabis pone-
re aut subvertere et lacus de ipsa carina figatur in terra.
Cacumen ipsum cum insciario vel alibi mitte apponimus ad pter
durigine aquilonis lapis sulcis vel testa ut ait palladius
ponenda est ut radicem non simpliciter sed repercussa resper-
gat. Transplantatur in locis calidis et siccis mense octobri cum
casum foliorum passa est et melius mense novembri. In frigidis
vero mense febr. et martii sed in temperatis fiat commode utroque
tempore transplantatur. ¶ Hiemalis in frigidis et tuenalis
regionibus transferatur radices aut plantare in hac re se-
rare non debes. Letior fiet si sepius transferatur. Fimo bubalo y-
ma plantata ungenda est sed melius cinis in locis frigi-
dis et sabulum in calidis spergetur in strobibus ne calore
stercoris aduratur nam cum tunc creditur corticis teneritudine
purare cum fenestrum densitate alte delectatur strobibus par-
bor magnitudinem et intervalla maiora desiderat. Sed qua-
draginta vel quinquaginta pedum ad minus quia stillicidiis
foliorum suorum proximis vel sui generis nocebit arboribus. Trans-
ture aut in se in trunco febr. mense cum impuno ut ait albertus
debet aliquantum confodi ne cava fiat vitio senectutis cum canal
longa a summo trunco usque ad ymum tempore veris debet excen-
di ut beneficio solis et venti durescant quod putredine transli-
fiant. ¶ Formantur aut ut sex vel octo aut decem pedibus
stipes earum elevetur in altum ibique dividatur in ramos
qui primo sursum deinde procedente tempore flectentur in frig
et per magna spatia se diffundent. Ei dura nux erit vel
nodosa et fortia ut inde nucleus facile auferri non possit

cortex eius scindendus est ut virium mali deducat humorem alii
radicem similiter perfodiunt alii terebrate radici palum de buxo
imprimunt vel cupreum clavum aut ferreum figunt quod proba-
ri possit sed ea inutilia puto et omni ratione carere ¶ Colligun-
tur autem eius petitis existendo cum in nucleum et testam
aliquantulum rubedo apparet aut cum ab exterioribus incipiunt posse
spoliari et maturum congregant ut quibusdam diebus elapsis
possint adiectis corticibus facile removeri deinde macera
duobus vel tribus aut quatuor diebus secundum quod sol magis vel minus
calidus fuerit dimittuntur ut siccentur et durabiles fiant ex
si angustiis ad solem ponantur aqua lavantur pulchriores et magis
venales efficientur Et cum siccate fuerint utile erit omnes
perforatas et a vermibus occupatas eligere et ab aliis se-
gregare ut statim rumpantur et a nucleis siccatis separentur
pro oleum faciendum qui diuturnitate temporis remanentes
iteste a vermibus consumpti fuissent Reliquas autem ele-
ctas servare quas in arena servandas obruens vel foliis suis
aridis vel in archa ex ligno suo facta includes vel reponis
mistebis quod ex eis acredinem tollit ¶ Martialis autem exper-
tum se ait virides nuces putaminibus suis liberatas in
melle demergi et post annum virides esse et ipsum mel fit me-
dicinale fieri ut ex eo facta potio arterias curat et
fauces ¶ Ex ligno eius fiunt optima scrinia et pulcra
et diu durabilia et cetera vasa ad res gubernandas
et fortes rote pro curribus et tenaces diuque perdurabiles
et in aliis operibus excedit omnia lignamina que in usu sunt In-
veniuntur partibus Ciprensium autem fit oleum cum instrumentis ad hoc
paratis quod est valde pulcrum et delectabile crudum in cibis
sumptum ex vino aut corbe nutum fit tertia pars nucleorum ex quibus
fiunt xv libre olei si bone fuerint nuces que sunt virides
quidem siccate virides minus sunt calide siccate aliquantulum humorem
habent propter maturationem imperfectam unde parum sunt siccate
et parum stomacho sunt nocive que manducate cum ruta faciunt
contra venenum ¶ Sicce vero nuces calide sunt secundum autem in iii gradu.

et sic in iii et sic replicat nam quidam sunt virides recte quo
fuerint virides quedam remote et quedam mediocres virides sunt
simile modo ventositatem habentes et quanto magis ab eorum
removentur tempore tanto cara humiditas consumatur eis que
vento sicas durat ideoque tunc comeste cito in humores cole
ricos convertuntur et ideo magis vetustioribus existunt et vire
ruositate et ventositate eis multo magis durante sic
eam sapor quasi vetustissimi oleum acrum nam enim
rut — Nuces vilis stomachi sunt contrarie nisi cum in
venerint stomachum temperatum aut cancam habente fer
giditate que calori nutu valeat repugnare ideo tali
stomacho fiunt boni nutrimenti boneque digestionis Ex
callum contitibus stomachum putrescant ustionem et in
colericos mutantur humores et furiosos capiti quod do
lorem faciunt et oculorum vertiginem — ¶ Sed ut ab eis
omne auferatur nocumentum mundari eas recte est et per noctem
una in calla aqua poni parte humiditatis aqua acquirant fiant
que quasi virides nuces si ante cibum cum ficubus edantur
contra rem venenosum corpus deffendunt Et si ex eis cata
plasma cum ceppis melle et sale efficiet morsus canis ra
bidi Rursus cathaplasma factum ex eis cum ruta et me
lle super apostemata ex colera nigra ea mire dissolvit que et cum
suis certe corticibus et super umbilicum posite destruunt a
postema intrinsecus corpori manes corticis quod vel secundum
sui arbore unum exagium esui datum cum vino stranguirie
captie subvenerit et si cum aceto potetur repugnat febris
rigorem habentibus — ¶ Aute dicit quod folia et cortex re
sunt constringentia fluxum sanguinis et eius cortex adustus
est desiccativus sine mordicatione et eius medulla ma
sticata .i. nucleus viridis ponitur super apostema melen
conicum ulcerosum et confert — ¶ Item cum melle et ruta confert
torsioni nervorum et facit sedari Et oleum antiquum facit
evenire dolorem gutture Et emplastrum nucis confert ma
mille apostemose et mirta cum melle confert stomacho frigido

et cum ficubus et trita est medicamen omnibus venenis Dy
asc. p. dicit quod umbra nucis est valde mala dormientibus sub
ea et dicitur ex fetidini generata et succus corticis eius
et radicis eius potatus subvenit difficultati urinandi Et
et cum aceto potatus repugnat fe
gitate ... cum rigore et frigore Crines tingit
et mundat et prohibet casum capillorum ¶ De olea R

Olea est arbor nota et eius quidem sunt multa genera quae propter
prolixitudinem virtutis earum enumerare non expedit Aerem ca-
lidum vel temperatum requirit et in modice frigido vi-
vit sed valde frigidum sustinere non potest Terram de-
siderat cui glarea sit admixta aut cretam sabulo admi-
xtam aut pingue sabulum aut terram natu-
ratione resolutam aut pinguem sabulum aut terram natu-
re depressiore et humidam cretam figuli omnino repudiat et bi-
re depressiore et humidam Cretam figuli oio repudiat et bli
ginosam et in qua semper humor existit et macram sabulone
et nudam glaream in eis enim convalescens comprehendat non gra-
et nudam glaream in eis enim comprehendat non qua
lescit ¶ Et situs quidem terrae sibi aptus est hoc modo quod locis
estuosis septentrionali colle frigidis meridiano gaudet
mediis clivis delectatur neque ymi neque arduum petitur
locis In hiis enim continue propter deflexum stillat ad eum humor
quem nimium requirit et satis retinet et radices eius cooperit locus
non est preceps sed late devexitate sed ymo nimia est aquositas
in arduo pauca locis calidis octobri et novembri frigidis
in arduo pauca loca calidis octobre et novembre s. siccis frigidis
dyes non febr et marcij mense plantantur que vel pastinus
debent ¶ Re-
stituende sunt vel secundum locum scrobibus tenere debebunt ¶ Re-
stituende sunt vel secundum locum scrobibus Aut
ex radicate plantae aut ascerpiscibus evulsis
cum aut ex radicate plantae aut ex ramis pullulat et ex nucleo
quae ad inferius laterale aut ex ramis in terram infigens
sive autem sit a plantis et evulsis et ramis in terram infigens
melius convalescit propter quod immeatus fuit virgilius ramum o-
live qui fere siccus videbatur pullulasse cum in terram fuisset
infixus Que tunc ponuntur in pastino aut scrobibus decisis
capitibus abscisis et in teneritum redacte usque ad mensuram
cubiti unius et palmi in fermento terre fosse defigantur
locum palo ante deponente ordei grana secundum palladium
subtus iaceant et amputetur hiis quicquid putredi vel

acerue iuentu fuerint et tunc capita eorum luto vellant et
misto bimali quibuscumque constricta. Sed maxime beneficium est
ut proveniat ex remento si partes rubrica vel aliter notentur quibus apposite steterint et contra eas similiter ratione ponantur. Cum plantantur si scrobibus fiant iiii vel tribus
pedibus late et duobus profunde. In quibus ubi lapides
desunt glarea misceatur et stercus. Si clausis eis loci
modice qui ponuntur super terram emineant. Si non per
modice ponuntur super terram emineant. Si olivetum
terra formidant altiores teneri esse debebunt. Si oliveti
institutas sint a se discrete xxv. pedibus ~~omnibus~~ omnis sulcus
inde et eas herba vellatur et quociens se humor infundent
inde et eas herba bellatur et quorum se imber infudent
frequentissimis fossionibus solliciter et sub inde ducta aratro
terra atque permixta in aliquanto altiores cumulos congeratur. Si
aut fermentarius est ager et pinguis quod optimus oliveta inter
se quadragenis pedibus distent. Si maxime vicenis quinque
cum poterit si ordinem favonium dirigam. Si provincia
magis plantate desideras indiget olivetis et non est unde plantare seminarium faciendum est ut ibi rami ferro interemptum seiunctum in modum sexpedalem disponantur. Inde inter quinquennium potest valida planta transferri. Graeci aut quod facilius et utilius est radices olivarum qui silvis plerumque sunt aut in loco
deserto in cubitalem mensuram divisas in seminario et postmodum in oliveta instituunt et disponunt et ad mixtionem stercorum adiuvant. Quo evenit ut ex arbore unius radicis adiuvant quo evenit ut ex arbore unius radi
cis albus unius annosa planta nascatur. Inseritur autem inse
et rami quinque intercuo subtili insiti illico qualescunt. Hec
incisio fit optime per vindemias ut ait Cato. Coluntur
autem in singulis mensibus qui sunt in seminario vel scrobibus novelle pastinentur. Cum non adoleverint ter in estate vel
bis ad minus fodi eas oportet. et omnibus herbis cum
nascentibus liberari. In locis aridis aut tepidis mense octobri
ablaqueande sunt olee ita ut eis a superiori parte humor possit induci. Deinde sobolem columella precipit conteri. Palladio autem videtur dimitti dilecta succedat vel melius nutrita et aggeste terre beneficio est suas habens radices

4 [illegible]
glarea loco lapidum
stercus.
24. pedibus distet in oliveto.
40 pedibus in fermentario.
in macro 20.
ubi desunt oliveta quo instituantur.
+
Radix olivarum in seminario posita qualescit
Inseruntur ipse et rami subtilis tempore vindemiarum.
+
de sobole amputanda et non.

ad olivetum faciendum sive serare circa transferat arbuscula eodem
octobri mense locis frigidis et exilibus stercoranda sunt oliveta annis
sivis semper radatur ab eis et pretendatur ut columella dicit
octo annorum etate transacta palladio autem videtur unoquoque
anno sicca infructuosa cum aliqua debilitate nascentia resecari
re debere cui magis assentior. Ait etiam palladius egregie
quod hec arbor amat mediocriter ab humore suspendi stat p...
assidue letamus ubertate pinguescere venti clementiis
feratibus agitari formatur ut paucos habeat stipites et
pare elevatio alta ut placera situm poterit diffundatur ... de nocumentis oliva olearum.
Accidit oleis extranitate aliarum plantarum plurimum nocumentum
eo quod ipsa oliva plurimo humido indiget et ideo quicquid iuxta ea ... vicine plante nellat.
plantatur sibi nutrimentum surripit et ipsam macilentam facit
quare opportet plantas propinquas evellere vel ibi aliquis dimittere
.... opportet multum diligenter custodiri a bestiis quarum corrosio ... corroso lesterat.
arbore multum diligenter custodiri a bestiis quarum corrosio ... rasio nocet.
eam plurimum ledit nec radatur cortex eius quia tunc exsuda
ret et efficeretur sterilis et arida. Similiter nocet sibi plurimum ... secquens tractat.
transitus quorumcumque eo quod conculcata terra et indurata interclusit
non permittit ad eam descendere sufficientem humorem quia
fodienda et stercoranda est. Non vult autem hec arbor ... irrigatio [illegible]
irrigari fontibus vel rivis eo quod talis aqua gravius est et cito
fluit et radice deorsum sed potius pluviis gaudet quia
aqua vaporosa est et statim sumat ad radices ipsius Si sterilis ... sterilitas [illegible] nocet.
est olea galleta (?) terebra perforabis tunc duos ferugifere arbore
ab aust... parte ramos eiusdem magnitudinis tolles et
stricte et foramine breviter conitios vel lapideos vel pini vel
fici palos et absciso eo quod superabit luco paleto circabis octule
re Si sine fruge luxuriabit oleastri palum radicibus eius
infige. Item si fructus arbor leta non affert terebretur gal
lica terebra usque ad medullam et ipsa foramine cum oleastri info
rmis calea et ablaqueate arbori amurca ~~foramine cum oleastri in~~
~~foraminis calea~~ infusa vel lectius infundatur urina hec n
modo steriles arbores uberant quas tamen durante mal
litia inserere oportebit. Mense novembri oliva colligitur cum ... tempus collectionis.
variatione ceperit vel manibus vel graticulo cum perit sua
viter ne ramusculi ledantur nonis ei lesis sequenti anno fr
uctum plurimum derogabit ex quo quam primum fiet oleum sed cum tota

nigrescat melior ē et illud qd speci misto derogauit fructu[um] bo-
tate compescat ❡ Ar aut dicit q nunq pfecte in arbore ma-
turescant etiā si p multos annos ibi essent sed ut neccam
et cōpletam cōsequitur maturationē oportet [illegible] collecte
de arbore p dies in vna congerie coacervantur et sic per
cōpressione mutuā cōfortato calore et recento ad interiora
ad plenam maturitatem pducantur ❡ Plinius uo
q quo diu in arbore pmictitur eo meliores fiunt
q̄ ad nonas breves sumunt et difficilius cadunt ❡ Varro sc
bit q olea de q̄ fit oleū debz cōlegi et mundari p dies
singulos in tabulato ut ibi mediocriter feruescat ac p
rius quisqz acinus dimictitur in sex partibus ad vasa ole
aria et rapetas et submictit̃ mole olearie q̄ est de duro
et aspero lapide. Olea lecta si diu nimiū fuerit in acinis
caldore feragescit. Itaqz si negas mature cōficere mater-
ies zactanda ventilari oportz. Itē scribit Catho q oleuz
ab amurca separari oportet qnto cito potest nā oleū qnto diu-
tius in amurca sederit tanto deterius erit. Itē dicit q olea
purgāda ē a sordibus et omī inmunditia antq̄ ole-
um fiat. Itē scribit Varro q amurca est suc' utilis q si de
ipa nimis ponatur in agro terra demacrat et sterilez
facit. Si modicū ad agriculturam vehemēter ptinet
et cc radices arbor infundi solet et max ad oleaz et
ubicumqz in agro herba nocet. Amplius scribit Catho vesti
meta ne tinee tangant ~~amurca~~ amurca decocta ad dimi-
diam. ea ungito fundum arche et extrinsecus pedes et a-
ngulos. Ubi ea aruerit vestimeta condito. Si hoc feceris
tinee nō nocebunt. Itē lignea suppellectilem omnem si un-
xeris nō putrescet et cū eam terseris splendidior fiet. Itē
enea omnia ungito. sed prius extergito bene postea uti
volueris extergito splendidior erit. et erugo nō erit
molesta ❡ Oleum si in vas nouū additurus es ē amurca
ita uti ē cruda prius oplato agitatoqz diu ut bene co-
bibat id si feceris vas oleum nō bibet et oleum melius
et ipm vas firmius erit ❡ Oliue quedam sunt domestice

de Amurce effectib[us].

Amurca i agro nimia sterilitatez/ modica ubertatez parit.

Amurca c[ontr]a tineas vesti[um]

It[em] c[ontr]a putredinez lignor[um] vasor[um] eneor[um]

It[em] c[ontr]a rubiginez.

oleū ab [illegible]
purga[illegible]
vas ole[illegible]
de sp[illegible]

88

ad stiptices Et domestice quam sint acerbe virides que mediocres i varie et rubee ad mare mature acerbe virides nichil habent adhuc unctuositatis sed aquosita te tantum que sunt terrestres et pontice frigide et sic ce unde sunt stomachi confortative et ventris constipative et ad digerendum tarde in corpus nichil quod nutriunt Sed has olivas quidam conparant cum sale et aceto alii cum aceto tantum et hec sunt frigidiores et tenuiores quare calo re acuitur extingunt et virtute appetitiva excitant magis re acuitur extingunt et virtute appetitiva excitant maxime si in medio prandii accipiantur quia virtuti digestive obe dientes stomachum valde confortant et ventrem stringunt Cato scribit eas optime usui condi si sale sint conficate diebus quinque et tunc sale excusso si biduo in sole fuerint posite et in vase alio condite Nigre quidem mature ca. sunt et temperate humide quare cibus earum multum nutribilis et gressus mollificans stomachum tardus ad digerendum Et tarditas quidem digestionis fit propter unctuositatem insto lubricante unde prius quam digeratur de stomacho descendit in non nunquam incoleram rubeum convertitur que dicores minus magis sunt nutritive propter unctuositatem suque ponticitatis privationem. Oleum quidem de olivis fit aliud est recens novum de oleare fructibus expressum aliud vetus quod diu de fructibus manaverit Cogno scitur autem laudabile oleum in odore si est odoriferum in sapore si sit optimi sapor eius si ponticitas in lin gua sentitur acutius indicans qualitate quia optimum ponticitate habet tantum frigiditatem et siccitatem optimum et ob hoc stomachum confortat unde antiqui assimulaverunt ipsum oleo rosato illud quod in multis passionibus olei rosa ti vice dederunt. Oleum quidem recens ex olivis nigris maturis calidum et humidum est mediocriter stomachum mollificans et ventrem atque incoleram rubeam convertitur Quod vero longe ab olivis maturis fluit omni carebit malitia

quod ad aliquid retinebit ponticitatis si ablati penitus ponticita-
te fit nocibile citoque in malos humores convertibile. Quod si
multo magis inveteraverit ut sapor fiat asperior et
horribilior. Inconveniens erit esui tamen medicine utile.
Varro scribit cellam oleariam in partem calidam vere debe-
re fenestras. sed vinarium ad frigidum. **De piro.**

de piro

Pirus est arbor nota et eius quidem diversitates infinite
sunt et in qualibet civitate diversa inveniuntur pira se-
quod infinite et etiam in diversitate omissa hoc solum hic dicere suffi-
ciat quod quedam diu maturantur quedam in mense Junii quedam in mense Ju-
lii quedam augusti quedam septembris quedam octobris et quedam in collec-
ta conservata in sequenti tempore maturantur estivo ut pira regina
Hec arbor omnem celi statum patitur nam in calido frigido et
temperato aere satis congrue convalescit et fructum profert. In
matura et pingui potest terra plantari verum in macro ar-
ido et acetoso solo pira minora et duriora erunt et ipse
arbores pusille et cito vetustate consumpte et maxime ubi salsedo
vel amaritudo terre ad ipsarum radices. In loco autem dul-
ci et pingui solo validas arbores et fructus nobiles et
plurimos consequimur. Et maxime si tale solum in lateribus mo-
ntium vel in planis prope montes sit in quo pirorum arbores
sint plantate. non enim in talibus locis degenerabit hec arbor
nec in se aut fructibus patietur defectum. In locis autem
multum a montibus remotissimis humidis et aquosis erunt
arbores magne et frondose fructus quoque ipsarum frigentes
et virides quod vero calore carentes et eorum odor et sapor
quodammodo insipidus et obtusus. Plantari possunt rami pi-
rorum ut de olivis dictum est et eodem modo sed quoque tardius est
eventus et non perfecte fructificant. Item plantantur pira
et nasci quidem nove est originem suam repente natura
sed hoc hominem expectare longinquum et non domestica sed sil-
vestria nascentur. Melius quod est ut pirorum plantas radi-
catas sumamus agrestes ut cum comprehenderint inserantur. Spatia
vero inter ipsas arbores ut melius convalescant triginta

Piros silvestres pla-
tandos et apprehensos
inserendos

30 pe

pedum ee debebunt In aridis & siccis locis mense octobre et novembri
frigidis febr. et martij tepidis que tempore congrue prius plan
tantur aut etiam transplantantur. ¶ Insitione conveniente in piro agresti
vel domestico et in melo in quibus optime provenit. Item in spina
alba et in cotano sed in hijs ad debitum augmentum pervenire
non potest. Item in quibusdam alijs arboribus insita comprehendit
sed inutiliter et ideo hoc omitto. Potest autem inseri hec arbor
sub terra et supra eam iuxta terram et in altum secundum distinctionem
tradita in libro secundo cum in eo de insitionibus locutus
sum fit eius insitio sub cortice et in trunco scisso. Item in arundine
vel salice perforata et sub terra sepulta. Item pilum modo
qui emplastratio nominatur. Item palum modum qui emplastratio
nominatur. Item palum qui dicitur ad bucellum. Horum
autem modorum doctrinam in libro secundo sufficienter ostendi ¶ Hec
dura gaudet fossione ac letaminis ubertate frequenter for
matur aut bene solum habeat stipitem qui usque ad semi-
x pedes aut plures elevetur a terra ibique ramorum divisio
pareretur. Accidit pire multa nocumenta que cum ceteris arbori-
bus nominata sunt in principio huius libri cum sermone feci de arbori-
bus communiter colliguntur sine periculo si rami debiles al-
tiores congruis funibus cum fortioribus alligentur. Inferio-
res non constabis et stationibus exonerentur ¶ Hec autem arbor va-
lde fragiles habet ramos et casu colligentis expositos
et maxime cum ad etatem decrepita incipit declinare ¶ Pi-
ra colliguntur diversis temporibus secundum diversitates matura-
tionis ipsorum ut cum estiva que leguntur cum odore et colore sibi
proprio maturitatem portendunt que si duobus aut pluribus
diebus ante legantur viridis apparentibus primis maturitatis
indicijs pluribus servabuntur diebus ad usum quam si sint
ultra maturatione collecta. ¶ Que vero in fine autumpni autumpni
maturantur per yemem servatura octobri mense legantur sicco
tempore et in lune descensu servantur pira si a caduce
diligenter electa integra et prope dura et aliquantulum viridia
obruta inter paleas vel frumenta ponatur in loco tenui obscu-
ro et sicco. Alij cum tenacibus suis statim lecta pittacis breuis

Pira colligi debere ad conservandum ante plenam maturitatem. Et qualiter colliguntur.

condiderunt et oribus vasculorum gipso clausis aut pice
ipsa sub arido obruta sabulone texerunt. Alij pira q
se non contingerent in melle suarunt. Pira divisa
cum granis purgata in sole siccantur et in frigida aqua
salsa manere ponuntur post ea in aqua pura lauata mace
rentur deinde in vino dulci mersa custodiuntur vel
in sapam vel passo usum reservantur. Vinum fit de piris si co
ntusa in sacco rarissimo condita ponderibus comprima
ntur vel prelo hoc in yeme durat sed prima acessit etate

Vinum de piris

Acetum de piris. Acetum de piris sic fit pira silvestria vel asperi generis cumulo s
ervantur matura per triduum deinde mittuntur in vasculu
m cui fontana vel paludalis aqua miscetur cum optimum vas p
xxx relinquuntur dies ut subinde quantum sublatum fuerit
ad usum aceti tantum aqua ad reparationem reddatur. Liqua

Liquamen de piris. me de piris sic fit pira maturissima cum sale calcantur ubi
carnes eorum fuerit resolute vel in carpellis vel in vasis fic
tilibus picatis quoque clauduntur post mensem tertium suspense
hee carnes liquorem ducunt sint saporis iocundi et coloris
albiduli. Ex ligno piri pulcre assides et tabule fiunt que
optime levigantur ex quibus multa opera congrue fiunt. Pi
ra quedam domestica quedam silvestria sunt. Rursus pira quedam sunt
acerba pontica quedam matura dulcia. Acerba pontica omnia
sunt de natura silvestrium et stomachum confortant ventrem quoque constipa
nt et sunt fri. et sic medicine non nutrimento convenientia. Sed eo
quoque oportet ingeniari ut molescant et asperitatem ami
tant ut videlicet elixentur aut super calide aque fumum suspe
ndantur. Plato dicit quod pira sive cocta sive cruda sint
ventrem constipant. Et si cocta sunt in aqua pluviali et posita
super haec stomachi compescunt vomitum ex colera et super peca
ne posita fluxum ventris constringit. Pira dulcia matura
temperate complexionis sunt quia nimis cetere frigida sunt quia
propter calefaciunt et augent digestionem. Valent quoque in illis que
stomachi frigidi sunt et sicci habent autem pira proprieta
tem quod si cum fuge cogitur omnem auferunt lesionem percipie

si siluestria sint per nouitatem suam Cuius arbor pari
agrestis [illegible] qui sinatore sit conuersione suffo
cari [illegible] frondes pirorum superiicitas in rami sup
cata sit solummodo sed pirorum superpositas cum aquosa dul
cedine mixta e [illegible] dicit quod pirea siluestria exsiccata qso
sedant vulnera.

De prunis

Prunus est arbor nota et eius quidem diuersitates sunt quia quedam
est domestica et quedam siluestris domestice quedam faciunt po
ma alba quedam nigra quedam rubea aerem desiderat tepidum
principaliter et frigidum satis commode sustinere potest loco
gaudet leto et humido et siccitate lapidoso et glareoso iuua
tur loco letamen recusant quia ex hoc fructus vermicolo
sos et cadentes faciunt Seruntur ossibus suis autump
no mense nouembris solo putri et subacto duobus palmis et
minus obruuntur ossa eadem ponitur c febr sicut sunt
praedictum lixiuio macerandi et cito germinare cogan
tur Cum rei proderit si in seminario nutriantur ut postmo
dum elapso biennio transferantur. Ponitur etiam eisdem
mensibus in plante quas sumemus de radicibus et codice matris
radicibus cum ponitur fimo oblite. Hec arbor non multum
profundas querit scrobes quia non multum in profundo radices
figit nec multum magna spatia quia se inuicem parum impe
diunt. Inseritur in se et in persico et amigdalo secundum eas de
generem reddit et parua et in se recipit amigdalum
et malum secundum quosdam et oportet persicum et nunarium Ex
tremo martio fit eius incisio vel mense Ian antequam gummi
eius incipiat lacrimare sed ego etiam mense febr expertus
sum sepe oportere prouenire iuuatur frigido humore et assi
dua fossione Exstirpande sunt soboles et radices ex
cepte rectoribus que seruabuntur ad plantas formantur
aut ut unum solum habeant stipitem non multum ele
uatum a terra Si languida est arbor primi amurca cum

ossa prunorum cum sint tenerius in lixiuio sint.

Inseritur in se / persico Amigdalo . malo . nunario

De cura pruni

aq calida temperata radicitus eius debet infundi vel cineres ex fur-
no et mox finientur. Et poma de arbore [illegible] cortici aperiri
terebrare iuxta radicem. ¶ Si vermes aut formice [illegible]
crescunt supra intractatum cum de arboribus [illegible] ¶ Pruna
siccantur in sole scissa in tribus vel iiiior partibus et ossibus mag-
marcida vel aqua fervente recenter lecta pruna demergant et
inde sublata in furno siccant aut in sole siccant. ¶ Ex ge[illegible]
[illegible] fiunt optime sepes et utiles et sua spissa pullulatione
eas spissas et fortes faciunt fructum habundanter prebent
cum duobus tribus aut quatuor annis elapsis inciduntur
quibusdam varioribus relictis multos preparant vineare pa-
los et regni satisfaciunt habundanter. ¶ Sed ut diversarum plan-
tarum pro sepibus habeantur copia nichil erit utilius quam tempore
maturitatis earum prunus ad forum et plateas mictere ubi venduntur
et a personis vilibus comeduntur qui omnia ossa cuiuslibet generis
iuncta colligant et hec siccata supradictis temporibus planta-
ta fuentur ex quibus iiiior vel usque ad sex simul in seminario por
possit et postea in seminario nutriantur ut dum coaluerint
ad faxinas sepius transferantur in saltos. ¶ Pruna parum nu-
triunt et alba quia dura sunt ad digerendum stomacho
nociua sed exiguum solutiua ideo quia cum sint grossa non de-
bent comedi nisi grandia et perfecte in arbore maturata
Et pruna nigra quedam sunt domestica quedam agrestia
rursus quedam domestica sunt nigra perfecte in arbore ma-
turata et dulcia quedam cruda sive acerba dura viridia
et pontica et quedam rubea media inter ista. ¶ Nigra
perfecte matura et dulcia minus sunt frigida et magis humida
eius frigiditas est in initio primi gradus humiditas vero in
fine. Plat. tamen dicit quod sunt fri. et hu. in ii. gradu Et avic.
dicit quod sunt fri. in principio ii et hu. in fine eius. Stomacum humectat
ventrem mollit et coleram rubeam solvit corrumpit tamen
si in eis nimium utamur stomacho nocent. Cruda vero dura
viridia et pontica pessima sunt in medicina et cibo dure
et stomacho valde et nocivum est et minime nutrit atque fati-

Satio ossium prunorum
pro sepibus.

cat. Rufa illa magis sunt frigida et magis sunt frigida et mi
nus nutriunt et minus stiptica sunt ideoque valent ad dya
riam et dissinteriam. Et prudentia quidem matura colligunt et sa
nant pan... ad solem siccant aceto aspergunt et in
vase reponunt et in vase reponunt et hec magis quam sicca nutri
tem infrandi et intestina leniendi bene valeant in acute fe
bribus et acute ex... et ad ventres constipatores ex
humore colerico. Et si sint viridia dentur ad edendum
si sicca coquitur in aqua et poma coedantur et aqua bibatur
consimiliter dicit quod gummi eius est subtiliativa et incisiva et con
sumptiva et consolidat ulcera. Et cum ex foliis prunorum co
quitur ... consolidat ulcera ad utramque amigdalam et
lavitur os prohibet fluxum fieri ad utramque amigdalam et
lintur os prohibet fluxum fieri ad utramque amigdalam et
una. Et est bonum conscriptoribus ut dicit Isidorus. De

Persico.

Persicus est arbor nota que parva est et cito crescit et
pro(?) ... locis quibuscumque provenit sed pomis
et fecunditate et durabilitate propria sint si celum calidum
et fecondibus et durabilitate sortiatur. In frigidis vero et maxime ventosis
arenosum et humidum sortiatur. In frigidis vero et maxime ventos
interempti nisi aliquibus deffendantur abiectum mense novembris
in locis calidis circa vero Januarium et Februarium ossa impastinantur arcis
sunt ponenda binis vel a se pedibus separata et cum ibi plante
excreverint sufferantur et non amplius quam duobus pal
mis vel tribus secundum palladium obruantur dum tenera sit
gemina herbis et sepe circumfossa liberentur. Plantam
bina recte transferimus breui spacio nec ad se longe
statuende sunt ut invicem et se calorem solis excusent.
Januario vel februario locis frigidis novembri calidis persicus insi
tur maxime circa terram surculis plenioribus et prope arborem
seu stipitem notis nam cacumina vel non tenebunt vel
diu durare non poterunt. Inseritur in se in amigdalo et Inseritur in se Amigdalo pruno.
primo aprili mense vel madii locis calidis. In ytalia vero madio
exiute et in Junio persicus inoculare pot quod emplastratio
dicitur precisa desuper trunco et emplastrare pluribus ge
mis eo more quo dictum est. Ego autem invenit eius in-

Contra egritudines persici.

Feces vini veteris cum aqua.

Aqua decoctionis fabarum.

Contra vermes cinis amurca mixtus vel urina bovis cum aceto.

Contra vitia persici.

Quomodo servent[ur] persica.

[illegible] ficta mense febr. ante [illegible]
sit [illegible] et sua folia [illegible] [illegible]
[illegible] putrida et arida [illegible]
aliquid viride auferatur arescente ut palladius ait
Sed apud nos experientia contradicit quia si ramis
viridis loco inconveniens [illegible] et melior
efficitur arbor sed forsan sua regione loca erant
d[e] nimis hec arbor ardore solis arescat et ideo eminenti
leter egestione frequenti vespertino iungitur humor et ob
iectas defendatur vinum solum stipitem habere debet artica
modicum clementum languenti arbori veteris vini feces aqua
mixtas oportet infundi contra prunas stercus [illegible] persico
vel ut in modo dixi vini feces cum aqua mixta vel quod magis prodest
aqua in qua faba decocta est ut idem palladius scribit si ve-
rmes patitur cinis amurca mixtus eos extinguit vel bovis
urina cum aceti tercia parte Si poma caduca sunt radices
nudate vel trunco lentisci vel terebinti cuneos ut ait palladius
affigatur vel terebrate in medio palus salicis imprimatur
Si poma rugosa arabie aut putrida et ymum truncum cor-
tex resecatur et cum inde modicus humor affluxerit ar-
gilla vel paleato luto plaga tegatur ¶ Contra vitia persici
fertur persice sparrea ad ramos suspensa ¶ Persica serva-
ntur si detractis ossibus in sole siccantur Item detractis ossi-
bus melle conduntur et sic sapores sunt iocundi Item servari
dicuntur si umbilicum eius gutta picis calentis oppleveris et
in vase clauso reponas ¶ Persica frigida et humida sunt in ii
gra. Ista conveniunt ieiuno stomacho sunt edenda et post
vinum vetus odoriferum est potandum persica dividuntur in duo
quedam sunt grossa mollia et hec sunt magis aquosa scilicet frigida et
humida et quedam sunt parva solida et dura et hec sunt magis terrestria
scilicet frigida et quodammodo sicca et maxime si non fuerint perfecte
in arbore maturata aut fuerint omnino acerba et tendentia fo-
lium eius succus potatus lumbricos et cucurbitos eicit

Idem facit

Cortex fructus (?) et eo cataplasma factum [illegible] umbilicum
[illegible] febrem quod maurec? inimissio vermes interficit
matura [illegible] stomacho et in eis est virtus faciendi appe
titum ubi [illegible] oportet quod ut non comedatur post cibum [illegible]
[illegible] post ipsum et eo quod [illegible] ei qui precessit
et sicca [illegible] digestionis et non boni nutrimenti et [illegible]
[illegible] lenuit ventrem et [illegible] stringit. De palma. R

Palma e arbor ferens dactilos aerem desiderat calidum
aut temperatum nam in climate calido ante yemem maturat
fructum sed in frigido quod e quintum vel sextum clima non matu-
rat nisi post yemem ad principium veris aut estatis anni se-
quentis Sed et quartum clima pullulat sed propter frigus non qua-
lescit. Et e verius dicere quod nec in 2o climate vivat et in
quinto difficile. Terram solutam et sabulosam requirit
ma constat locum apte nullis fructibus utilem. In quo palme
sponte nascuntur. Seritur plante apud mense vel madii in
quo quod planta ponitur et eam vel sub ea pinguis terra funda-
tur. Item seritur mense octobre semine sive ossibus dactilorum non
veterum sed recentium et pinguium. In aut seiario terre timis
miscendus est nix est tamen quod ex uno nucleo vix unquam pal-
ma accessus qualescit sed potius ex multis simul positis et hoc
io e quia plantula que ex uno oritur adeo debilis e quod truncum
qui arborem portare possit facere non potest sed multe pla
nte simul exorte et propter complexionem sibi invicem continuate
perficiunt illius arboris truncum. Ad hunc tamen seia [illegible] nuclei a
plare plantare habent virtutem pullulativam quedam in si-
mo quedam in ymo quod in arcuatum quidam in medio nucleus
palme qui e os dactili habet quasi in dorso suo et ibi e
foramen strictum aliquantulum longum per quod germen suum egre-
ditur. Quare optima plantatio eius e quod hec ossa in sacculo
lineo in sabulo ponantur et quantum fieri potest foramen unius
foramini alterius applicetur ut plantula unius fortiter pe-
netret plantam alterius et sic vires multarum coniuncte per-
fectiorem faciant arborem. Palma. u. unius virtutis non

[illegible] ppt ferri pu in ea [illegible] cior qz in natura pl[illegible]
e tu ppt eam debilitatem ¶ C[illegible] ppim [illegible]
fiat aliq fructu sed plurimu masculus [illegible]
[illegible] se d camini ptangunt se [illegible]
[illegible] bifur[illegible] ramor fere [illegible]
palme recedunt a se inuicem et [illegible]
[illegible] emissam [illegible] ¶ Consulit
ondit ozt rusticore qm a longe ab inuicem sunt p[illegible]
masculus et femia abstrahit ramos masculi et ponit
sup femiaz et illa in furcis suis exprimit eos et concipit
ex eis Cum aut stat femia fructu omissa p ventu qui spom
et humorem masculi ducit sup fructus fem maturatur
fructus Non aut est arbitrandum qz ista impregnatione
et maturatoe femia indigeat qm ex pluribus seminibus planta
conualescit qz tunc plures masculos in virtute et spba in se
habz annua vl bina debz transferri mense iunio et iullio in
choante confodiatur assidue et irrigatoe continuos esta-
tis vincat ardores. aquis aliquatenus salsis palme iuua-
ntur Si ergo e arbor fere vini veteris ablaqate oportet
infundi vl radicum sup vacua capillatoe decidi vl ci-
neri salicis interfossis radicibus ipmis hec arbor diffi-
cillime crescit et longissime tpre viuit et ante centu
annos fructu no facit vt dicit plinius. Et e sciend qz
fructus dactilorum no pedicelliones dependet a ramis eius
sed potius habent sedes quasdam in quibus imediate sup
ramos existunt Et vt mirabile e in vna siliqua pfert
fructus suos et ramulos in quibus fructus sui consti-
tuunt consistunt q siliq no in supiori pte aperitur si-
cut fit in siliq rose et lily et aliorum multorum florum sed a-
periuntur inferius ex parte rami et cadunt postq exie-
runt dactili et rami sup quos sunt eo modo quo apitur si-
liqua papauer et porri. In summo aut cacumine habet
hec arbor capsam in qua e spba mellis qui multu accedit ad

de cura palme

ram dicunt. et rami super quos sunt eo modo quo capitur siliq
piperis et porri. supposito aut cacumine [illegible] que cum
absciditur prima necessitate dactili. ca. sunt et hu. in ij gra.
grossi sanguinis generativi et difficilis digestionis [illegible]
bus tamen [illegible] sunt digestibiliores et magis [illegible]
cantes sed illos [illegible] fructantes [illegible] et splenis opilationem
duritiem atque grossitiem et tumorem patiuntur. Gingi
uis et dentibus sunt nocivi et dolorem in ore stomachi
faciunt **De pino V.**

Pinus est arbor nota que creditur prodesse omnibus que
sub ea sunt. amat locum gracilem sepe maritimum
inter montes et saxa bastior et procerior invenitur. ven
tosis et humidis locis arbore sunt incrementa leviora. Sed
huic generi deputabis ea spatia vel montes que alteri
utilia esse non possunt. Exarabis ergo ea loca diligenter atque pu
lverizabis et frumenti more semen aspergetis ac leni sar
culo curabis operire nec plus quam palmo debet abscondi
et nata non transferantur quia non facile comprehendunt et
vix crescunt nec aliquo tempore incidantur quia moriuntur
et loco rami sive radicis incise alie non nascantur. Se
ritur igitur nucleis suis pridie maceratis. calidis
et siccis regionibus mense octobri et novembri. frigidis
uero et humidis februario et marcio. Alii dicunt fructum pineum
non translatum increscere. sed illi plantas hoc modo preparant ut
transplatae increscere. multa semina in coliculis terra et fimo repletis obru
unt. quibus processerint. relicto eo quod solidius est auferunt
aliud. ubi iustum ceperit incrementum una plantarum cum
ipsis coliculis transferunt. quibus fractis in scrobe indu
lgent radicibus laxitatem. terre tamen eque stercus ad
miscent. Servandum est autem ut radix eius que bina
et directa est usque ad summitatem eius possit integra et
illesa transferri. Deffendenda est arbor tenera a pecore

solum ne caleat inualida Putatio novellas [illegible]
[illegible] pmovet ut [illegible]
[illegible] ps sub eius cortice nasci [illegible]
[illegible] corrodiunt et destruunt et [illegible] tempe
[illegible] si sepe [illegible] proliciatur [illegible]
ad messem novem in arbore ee [illegible]
mee tegent pinus [illegible] qd putrescant [illegible]
clei qui nisi purgati durare non possit. [illegible]
liqui in vasis fictilibus novis et terra replete [illegible]
assunt custodiri = Pinea ca. est et hu. in ii gra. et
sm quic mettio virtutem habet leniendi humectandi
et aliqtulum apriendi optimus cibus e laborantibus in spu
alibus et apate ex frigido humore asmati cis .i. sicce
tussientibus ethicis et ssumpt sanguinem augmentat
libidinem incitat per se potest dari vl cu siripo vl
cu electuario vl in cibis Contra tussim valet cortex ex
terior cu primo pinea ab arbore sumitur si decoqtur bene
in aq et postea sup carbones ponatur ut paciens fumu
recipiat De pipere.

De pipere

Piper arbor pua e et nascit et optie fructificat sub
cancro et in primo climate vbi e multa adustio sol
et precipue in monte caucaso ut dicit ysodorus dicit ete
q eas silvas spentes custodiunt si incole illius regionis
tpre maturitatis silvas incendunt et serpentes fugiunt
et inde grana piperis q naturalit erant alba efficiunt
nigra et rugosa Sed dyas dicit qd sarazeni collectaz
ponunt in clibano ut vitus germina auferatur et no po
ssit in aliis ptibus mundi si in loci ets tempate nascit
sed in eis fructu no facit ro ipius plantatio et ind
ustria nullius vtilitate e Piper calidus e et siccus
in iii. gra. virtutem habet dissoluendi et confortandi pulvis
eius cuius naribus appositus sternutatoem pvocat et cerebru

[illegible] flaciam mundificat Decoctio cum de coctione eius et
[illegible] spiritualia mundificat glutinoso humore
[illegible] valet contra frigidum asma pulvis est eius
cum floribus datus ad idem valet pulvis est in cibis datus
digerit et confortat sanguineis et colericis non est utilis
[illegible] dissolvit et [illegible] induat lepram Item pulvis
[illegible] super carne positus eam corrodit Unde dicit quidam
[illegible] positus impallato est conveniens et pulmone mundificat
[illegible] aceto bibitum et linitum est bonum apparatibus splenis Item puo-
cat urinam et eicit fetum et post coitum eorum pre fetu cuz
fortitudine ¶ De Quercu / Rovere / et Cerro.

quercu ro- / cerro

Quercus rover et cerrus sunt arbores magne que sunt fe-
re eiusdem nature multam quia similitudinem habent in so-
liditate et duritie lignorum et forma foliorum et fructus nam
omnes producunt glandes omnes quia profundas multas et magnas
radices faciunt sed in arbore forma differunt nam quercus
breve facit stipitem et ramos magnos ab omni parte diffu-
sos ¶ Rover stipitem facit directum et altum cum pau-
cioribus ramis ¶ Cerrus vero stipitem facit longissimum
et valde rectum et paucos ramos Hec arbores terram
solidam et duram aut mediocrem querunt et montuosam
sunt montibus propinquos resolutam vero et aquosam et pe-
nitus sabulosam refugiunt Seruntur glandibus suis in
seminario vel in agro ad ripis fossatorum posite mense
ianuarii et februarii et etiam mense novembris ¶ Colliguntur gla-
ndes tempore quo mature ab arbore cadunt et ad solem
siccare servantur pabulo servantur pabulo porcorum quibus
est quietens et bonus ¶ Omnes predicte arbores labore
rijs sub terra diu durabiles competunt ~~Suys~~ terraz vero
rover est optima cetere minus bone ¶ Glandes fri.
sunt in primo. grana sicca in ii non valent eis in cibo hominum sed por
corum quia sunt stomacho inobedientes et ~~ventrem~~ ventrem consti
pative et ideo valent dissinterie et ulceribus testiorum

et fluxum sanguis sed tamen [illegible] et corpori [illegible]
sit nimis ne quasi ad [illegible] de stomacho [illegible]
sed cum stipsis adeo [illegible] est [illegible] et [illegible]
[illegible] valde unde valet ad sanguis fluxum [illegible]
apozima cor [illegible] intestinorum [illegible]
cor combustorum in loco mulier [illegible]
dos [illegible] desiccat. Unde dicit quod folia sunt [illegible]
cum stipticitate et fructus quidem glandis confert [illegible]
matibus calidis in principio folia quam glandis faciunt [illegible]
rere plagas cum tenentur et pulverizantur desuper e-
galle ipsarum limantur cum aceto super impetigine et aufe-
runt eam et pulvis earum spergatur super aqua et bibitur ad
vulnera intestinorum et ad fluxum antiquum et similiter quando
ponitur in medicinis convenientibus ad hanc operationem

De sorbo. Rubrica

De sorbo

Sorbus est arbor nota cuius fructus dicitur sorbum prius roti-
ditas et hic extera producitur vel maior parum longius
et acutus qui ex masculo procreatur. Amat loca humida et
magis frigidis et in montanis vel montibus primis locis
magis quam in vallibus remotis a motibus delectatur. Solum pin-
guissimum desiderat cum iudicium certissimum facit si fecundius
nascatur mense Jan febr et martio locis fri-
gidis calidis vero octobri et novembri sorba fiunt egregie
ita ut mala inserario ipsa poma pangantur plantas
et si quis ponere voluerit habebit arbitrium dummodo ca-
lidis locis mense novembri temperatis Jan et febr frigidis ma-
rtio declinante disponat. Planta est transferenda robustior
scrobem desiderat altiorem et spatia largiora ut quod
ipsis maxime prodest ventis frequentibus agitata grandescat inse-
ritur aprilis vel ultimo martii in cotoneo et in piro et in malis gre-
tent nisi potest. Gaudet irrigatione temporibus siccis et assi-
dua fossione formanda est ut unum solium habeat sti-

Inseritur piro. malo

pitem et x pedes ul' in elevatum a terra ... vermes patiatur
infestos ... rufi aut pilosi solent media medulla se
care ... detractos ...
tendi ... debere. ¶Palladius ut quo ...
... siccantur ...
... et posita ubi ... reperit fictilibus
... plenis clauduntur ... gypso desuper tectis
et in ... pedanea strobe loco sicco sub sole mergentur
ore prius et desuper spissius terra calcatur. Item secta partes
partes siccantur in sole et servantur ul' per medium divisa
siccantur. Cum vero voles uti aqua fermenta macerata re
ministrant sapore iocundo. Aliqui cum pendiculis suis viri
da lecta supponunt locis opacis et siccis. ¶Ex sorbis ma — Vinum ex sorbis.
turis fit vinum sicut ex piris. Lignum sorbi est solidum no
torignienum sed facile frangibile quare optime tenditur
ideoque valde queriens est operibus nasturcii ...
et assiduum quod superficiem tersam et politam requirunt
rubeum tamen habet lignum. ¶Sorba frigida et siccans
ventrem quoque constipativa est si sint perfecte matura. ¶De zezulo. vi

[Z]ezulus est quedam arbor parva multum spinosa cum folia
multa quasi in uno ramunculis rosarum cuius lignum
est interius rubeum valde pulcrum et solidum et ideo
fiunt ex eo musica instrumenta et precipue cithare que fiunt ex eo
optime aerem desiderat temperatum nec frigidus formi
dat et in terra pingui et soluta letatur. Seritur nucleo
suo in seminario mense novembri aut febr. satis et diligenter
intrariis quod cum creverit biennio ul' triennio transferantur
Seritur etiam plantis super radicibus matris natis. Insiri etiam posse — Inseritur spina alba et pruno
puto in spina alba et forsan in pruno mense febr. et martii
sparso tenuo et formatur ut unum solium habeat supra terram
per sex pedes ul' circa elevatum a terra. ¶Colligunt
autem zezula vindemiarum tempore quando rubedine ul' varie
tatem ostendunt et quando satis sunt delectabilia ad ede-

nidum modicum tamen nutriunt

De Campro.

Campruus est arbuscula sive nota quae calidum tempus desiderat et terram arenosam solutam et fere sterilem et maior erit et fructificat melius quae vero et [illegible] ponitur [illegible] sterilibus in quibus etiam solitum [illegible] catur. In locis non aquosis et mediocriter [illegible] in aquositate corrumpitur et mediocriter sicco [illegible] sustentatur. Huius arbuscule due sunt species [illegible] scula quae in altum erigitur et valde modicum fructum facit et secunda que iuxta terram quasi serpendo expanditur quae mirabili modo toto fere tempore anni fructificat et fructum maturat. Est etiam tertia species valde pulchrior et melior cuius fructus est decorens et grossus ut parva cerasa. Fructus superiorum specierum est niger parvus. Haec arbuscula silvestris est et in dictis sponte nascitur locis. Tamen si quis eam plantare desiderat nucleis suis serat vel plantulas eradicatas de loco mittat quo voluerit in mense februarii et martii est ponenda. Putari aut formari non eget nisi forsan quis masculam velit pro voluntatem aliquid in altum extollere. Colliguntur eius fructus cum successive sua nigredine vel rubedine maturitatem fatentur. Eius lignum rubeum pulchrum et quedam suavitatem et odoriferum competit quod de rubus quae punge sapo rem carnibus ex ipso assatis conferre dicuntur. Fiunt etiam ex eo coclearia satis pulchra. Fructus eius calidus et siccus est et multum valet contra frigidam tussim comestus et in vino coctus si vinum bibatur et ipse fructus edatur. Rami eius cum fructu et frondibus in aqua vel vino cocti et in vasa exinfusa infecta cum ipso vino vel aqua calidissima positi et obturato vendone in eodem agitati vasa mirabiliter liberant ipsis quod saporem et odorem laudabilem prestant.

De arboribus non fructiferis et de omni utilitate ipsorum

Sufficienter dictum est supra de arboribus fructiferis et de cultu et utilitate ipsarum. Nunc autem dicetur breviter de omnibus

De arboribus non fructiferis et de omni utilitate ipsarum

+

arboribus et [ ] infructiferis que requiruntur in
predictis [ ] et de utilitate earum secundum eundem ordinem al-
phabeti. De abiete, picea et arere sit alphabeti.

De abiete.

Abies, picea et arere quasi eodem sunt arbores que
[ ]lunt in alpibus et locis montosis magne ut de
[ ] et omni miro modo directe in altum extolluntur frondes
[ ]es omni tempore habent. Ex ipsis fiunt arbores naue
ne navium magnarum quibus multe arbores alie sufficere po-
ssunt. Optime fiunt in omnibus operibus siccis edificiorum quia leues et
rigide sunt et diu durabiles. Fiunt assides ex eis fa-
et ubique plurimum domos exornant. Fiunt etiam ex eis vasa
vinaria tam magna quam parva sed in eis facile vinum in ace-
tum mutatur. Ex arere maxime componuntur situle in quibus
aqua defertur, nam abies et picea per aquam facile viciantur. — Vas abietis vinum in acetum mutat. — picea.

Amedanus qui alnus vocatur est arbor que non colitur sed in
locis palustribus et aquosis maxime delectatur. Fabricis
inutilis est sed necessaria si humidus locus fundamenti pala-
ndus est, nam sub terra illico radices infra humidis
emittit et magno spatio ex pluribus palis prope positis et in
unum corpus redactis fortissimum et diu durabile funda-
mentum facit. Item ex eo conficiuntur incisoria fiunt et para-
psides quibus rarissime accidit crepatura. Arere
vero est arbor satis magna que in alpibus invenitur que
operibus competit aptius et parapsidibus et incisoribus faciendis
et vasculis et omnibus delectabilibus operibus quia eius lignum est al-
bum et solidum et valde politum efficitur, sed eius parap-
sides facile propter calorem finduntur nisi facte sint de
quarterio, i. de ligno in iiii[or] partes scisso, aut de nodosa
sive venenosa radice. Avornus est arbor parva
que similiter circa alpes oritur cuius medianus cor-
tex datus in cibis aut potibus mirabiliter ventrem la-
xat. Agnus castus est frutex, i. arbuscula parva que

vt sequens littera
appensa hic

omni tpe \[tempore\] binidis reperiatur in aliquibus locis magis

locis mag et insiccat nimis et eius lignum est durum et folia eius sunt folia olive sed sunt leniora calidus est et sic. in in gra. et fructus eius est calidus in primo et sic. in ii folia et flores competunt usui medicine et magis flores quam folia et flores quidem agnus castus vocant qui in vere colliguntur et parum tantum servantur et virides maior efficacie quam siccati dicitur autem agnus castus quia libidinem reprimendo castum ut agnus facere reddit. Electum ex eo fedatus libidinem restringit prohibendo pollucionem et virge erec- tionem ut dicit. Fomententur genitalia eius exag- decoctionis eius et succus potetur contra gomorream decoquitur modicum castorei in succo eius et detur in potu. Item folia et flores eius decoquuntur in aceto addito castoreo et genitalia cataplasmentur et nota quod quedam extinguunt libidinem inspissa- ndo sperma ut semen lactuce psilium acetosi melones citrulli cucumeres cucurbite portulaca sta acetum agrestum si- mach camphora et similia quedam minuendo spiritus et consumendo spiritus ut ruta maiorana agnus castus cuminum calamintum et anetum hec ut scilicet calida aperitiva et ventositatem exterminant et soluunt. Item fomentum factum ex aqua decoctionis agni casti matricis exsiccat superfluitates et ipsius angustat orificium. Contra letargiam valet decoctio agni casti apii et salvie in aqua salsa si ex ea fortiter capitis pars posterior fricetur. Et dicitur quod suffumigatum mulieres cum vehementer desiderium coitus adest et liberantur et eius folia fugant venenosa. De

Buxo et Brillo.

B uxus est arbor parva que solidissimum certum et pul- cerrimum habet lignum pulcris quam frondibus et viridibus semper vestita est ex quibus domicelle serta faciunt plantari potest non so- lum si plantule radicate de stirpe matris evulse ponantur sed et si ramus eius denudatus frondibus infigatur iterum rasura huius ligni quantum ad fri. est et succus decocta in aqua puteum constringit fluxum ut dicit Aristo. Tingit et crines si eius decocto sepius abluatur. Ex ipsius ligno oppulentissimum lignum sculpendum requirit recipit et retinet commode omnem formam. Brillus est ar- buscula parva que in arenis fluminum oritur quod pulcras valet virgas et multas emittit que colliguntur de mense aprilis cum succo in eis movetur excoriatur deinde fiunt ex eis cortices cavee avium et cista sicandi et fuandi et canistra in quibus panes portantur et fructus. Item ex radicibus eius ligantur manubria falcium et falancellorum que ad incidendum ligna et putandis vineas necessaria sunt.

Ad libidinem extinguendam.

contra letargiam.

De Buxo. Brillo

contra fluxum.

Brillus.

de cypresso.

De cipresso. R. v

Cipressus est arbor nota et pulcra que uiridis semper existit et in claustris monachorum et fratrum libenter plantatur. Eius ligni est ualde odoriferum et populare et ex eo fiunt pulcerrime asside quas fratres libenter ponunt in fundis istorum ... et aliorum et omnibus operibus delicatis. Hec arbor ut dicit auicenna est ... et sic ... et quidam dicunt quod est fri. folia et nux eius stiptica sunt eius folia delent morpheam et consolidant uulnera et nux eius et ... fortant neruos et mollificationem et stringunt et decoctio nucis decocto delet dolorem dentium.

dolore dentium

De canna siue arundine.

de canna siue arundine.

c Canna siue arundo nota est terram desiderat mediocriter humidam et pinguem. Caneta fiunt hoc modo uidelicet quod pastinatam equaliter terram de mense februarii et breuissimis scrobibus uno pede distantibus cannarum oculi per scrobes singulas obruuntur. Si callida et sicca prouincia est valles humidas et irriguas opus est deputare cannetis. Si est humida regio locis medijs instituantur sed sucto uallarum subditi ligonizantur ut uinee et ligonibus in equalitate terre readuntur de mense octobris et nouembris. Si siqua sunt antiqua caneta mense februarij sanentur recisis que sunt in radice purganda putribus male prorectis et si qua gignens non habent oculos ex cannis fiunt pali et pertice uinearum et storea quibus in terris domus pauperum distinguuntur et secundum auicennam sunt scelerimi infrigidationis et folia canne radix et cortex conferunt allopitie et abstergunt sordes et radix eius cum cepa siluestri extrahit cannam infixam et lanugo que est flos eius quando cadit in aurem facit euenire surditatem quando insistat in ea et non egreditur.

De Genesta

de Genesta.

a Genesta est quedam arbuscula adeo parua que plurimum ad herbe naturam accedit que in montibus et locis macris oritur et flores facit ualde pulcros quibus pro certis domicelle utuntur. Cum uiminibus eius deficientibus uimina possunt palmites uinearum ligari. Item ex genestis potest fieri stuppa que loco canapis uel lini succedere potest.

De fraxino. fago. fraxinagulo. et fusano.

de fraxino fago fraxinagulo et fusano.

f Fagus est arbor magna nascens in alpibus ex qua optime fiunt lancee et sellarum asside in librorum. Item fabricis utilis est in sicco. sed humore corrumpitur. Isidorus autem dicit quod glans siue fructus fagi est multum dulcis et uetebilis eius medulla est multum muribus amica et glires impinguat turdis et columbis conuenit et eos nutrit. Eius ligni substantia multis operibus est apta sed non multum durat quia libenter a uermibus corroditur. Item est necessaria uitree arti si non dum a uermibus corrosa est quia ex eius cinere uitrum cum aliorum quorundam appositione per ignis conflagrationem preparatur.

fraxinus.

Fraxinus est arbor satis magna que in pinguibus

net et humoris nemoribus delectatur. Cuius lignum satis igni aptum est et
est optimum pro circulis uegetum et tinarum et salicis aut ...
frangs competenter exsiccatum non uiridis dum tamen etiam non co-
rrigit quoniam statim humorem corripit. Cuius et folia de tertio in tertium
uel quarto in quartum annum optimas pro uineis profert pertias.
Plinius autem dicit quod folia fraxini sunt utilia contra uenenum nam
succo expresso potui dato contra serpentes summe auxiliantur. tantaque
eius uis est contra serpentes ut eius umbram uespertinam uel matutinam
non attingant. Et si inter ignis et fraxini folia ponitur serpens in
ignem potius quam in fraxinum fugiet et eius cortices et folia uen-
trem stringunt et uomitum ex defectu uirtutis contemptiue retinent sicut
aqua pluuiali et aceto coquitur et super stomachum apponatur. Et est ar-
bor calida et sicca in secundo gradu ut dicit Plat. ¶ Fraxinagolus est ar-
bor fraxino in frondibus et ligno similis que in locis domesticis seu cul-
tis delectatur. hec arbor fert fructum quendam siue granula parua
producit que nigra sunt quando matura existunt et ualde dulcia sed
quasi nichil super ossa ex pulpa habent Item quando exsiccata multis mensibus conser-
uantur. ¶ Fisanus est arbor parua que in sepibus oritur ex cuius ligno
fiunt fusi optimi et uiellarum archi: ¶ De Iuno. R[ubrica] i. Taxo

Iunus est ~~arbor~~ i. taxus est arbor ualde magna que ~~lignum habet ualde~~
album et pulcrum quasi acero similem in alpibus et montibus eis
proximis inuenitur que optima est pro balistis et arcubus faciendis. ¶ De Oplo. R[ubrica]

Opulus est arbor ualde magna que lignum habet ualde magnum
album et pulcrum quasi acero similem ex quo fiunt optima
~~ex~~ iuga bona incisoria parassides et asseres assides pro delicatis operibus
faciendis: ¶ De populo. R[ubrica] Albano. R[ubrica]

Populus et albanus sunt quasi similes arbores in magnitudine
et forma frondium sed populus magis in altum extollitur et eius
lignum non politur Albanus uero magnus per latera ramos
extollit extendit et eius lignum est album et pulcrum pro assidibus fa-
ciendis Edificiis in sicco satis competunt licet longissimo tempore in eis non
duret locis humidis terrosis et precipue populus delectatur in mon-
tibus locis quod saxosis aut cretosis durare non possunt plantantur ramis
annualibus uel uel biennalibus aut etiam maioris etatis in terram infixis
et facillime comprehendunt Item compertum est albanum incidi et quecumque
inciderint fragmina remanserint inde quasi spissam siluam nasci potest
et hoc euenire ex populatione radicum quod etiam per passam arborem uniu-
sam occupant etiam in superficie eius propter quod etiam per fracte arbores plurimum
inueniuntur circa uineas Et fimitariis agris. ¶ Populus hoc habet
proprium quod si extiuo putetur tempore aut perit aut infirmatur aut scabio-
sa efficiatur dicitur autem populus eo quod in cesa pullulat ad modum po-
puli ut dicit Ysidorus:

Fraxinagolus
Fisanus
Rami annuales aut biennales plantantur.
Populus non putetur extiuo tempore.

x Rosarijs

De Rosarijs.

Rosaria nota sunt ex his autem quedam alba quedam rubea item quedam domestica quedam silvestria sunt. Urbane tamen domestica quam silvestria fortes constituunt sepes quia multas et fortes habent spinas et omnes ad letitias per que ea violentos ingredi retinent vel impediunt. Violenter. Sed silvestria rosaria debiles virgulas producunt. Plantantur autem plantulis et virgulis in spinas particulas divisis in et seminare fatentur seminibus et semina quidem sunt que in pomulo rubeo sunt colligenda quod maturitatis ad plantandum apta cognoscatur cum post vindemias colorem fuscum et mollitiem quandam habent. Si qua sunt antiqua rosaria circumfodiuntur et viriditas redditur universa. Et que rara sunt possunt virgarum propagine reparari. Rosa frigida est in primo gradu sicca in secundo. Viridis et sicca competit usui medicine. Siccatur autem aliquantulum ad solem et possunt per terminum servari. Cum receptio rosarum invenitur sicce ponende sunt in medicinis quia facilius conteruntur. Ex

vl' succharum rosat

viridibus autem fit mel rosatum, Electuarium de succo rosarum, Syrupus rosatus, Oleum rosatum, Aqua rosata. Zuccharum rosatum sic fit. Recipe mel dispumatur deinde coletur, postea addantur folia rosarum abiectis stipitibus et quibusdam albis que sunt in parte inferiori et minutatim incisa ponantur et fiat decoctio aliquantula et signum decoctionis eius est odor et color rufus. In vij libris mellis una rose ponatur. Per v annos servari potest et habet virtutem confortandi et aromaticitatem debilitatis

mundificandi ex melle
petentur datur flematicis
senibus et melanconicis
yeme et estate

Cum mulsa facta ex aqua et melle rosato ad mundificationem stomaci ex frigidis humoribus. Mel rosatum cum aqua decoctionis feniculi seis tribus granis salis additis vel secundum Nicolaum fit hoc modo. Recipe x libras albi et purissimi mellis dispumati vel succi recentium rosarum una libra ponatur in caccabo ad ignem posito cum bullire ceperit viridium rosarum cum forficibus vel cultello incisarum libras iiij addantur et dum bullierint sepe agitetur et in fictili vase repositum quanto magis tenebitur tanto melius erit. Cum aqua frigida stomacum confortat et constipat et cum callida mundificat. Detur in mane et meridie. Eodem modo fit mel violatum et valet in capite febricitantibus cum callida datum. Zuccarum rosatum sic fit. Folia rosarum unidum pistata bene conterantur et ponantur in vase vitreo per xx dies ad solem et quotidie moveantur ut bene commisceantur. In iiij libris zuccari libra una ponatur rosarum et potest per terminum servari. Virtutem habet constringendi et confortandi et valet contra disinteriam et lienteriam et dyarriam ex debilitate virtutis contentive factam. Et valet contra vomitum colericum contra sincopim et cardiacam paxionem cum fit ex calefactione spiritualium. Detur cum aqua rosata. Electuarium de succo rosarum sic fit. Recipe zuccari succi rosarum ana libram j et ʒ iiij. sandali trium generum ʒ vj. spodij ʒ iij. diagridij ʒ xij. camphore ʒ j. tempera ad modum

electuarii cum sirupo fco ex zucco rosarum sicco et detur cum aqua cal
mouz cum [illegible] i matutinali hora. Valz autem contra guttam
z colleram rubeam purgat z conualescentes fortificat nauos [illegible] purgat
sine molestia z reliquias malorum humorum qui ibi remanserit potenter [illegible].
Syrupus rosatus sic fit. quidam decoquit rosas in aqua et in tali aqua ro
[illegible] addunt [illegible] z faciunt syrupum. Alii autem faciunt [illegible] ro
sas in alio uase habente strictum orificium z supfundunt aquam feruentem z
dimittunt ibi stare donec aqua sit rubea z inde faciunt syrupum. Alii co
terunt rosas uirides z succum exprimunt z in tali succo faciunt syru
pum et hic est optimus. Et nota quod syrupus factus ex recentibus rosis primus
aliquantulum laxat postea constringit. factus uero ex siccis in principio z in fine constri
git. Contra fluxum uentris z uomitum colericum detur cum aqua plu
uiali uel rosata febricitantibus post minutionem cum aqua aqua frigida potui
detur. Contra sincopim similiter. Secundum Nicolaum sic fit. accipe
rosas recentes et pone in uase per se et in caldario pone aquam donec bulli
at et bullientem super rosas predictas infunde mutando rosas donec aqua
illa rubea fiat. de hac autem aqua. iiij. libr accipe et ibi. iiij. libr zuc
cari infunde. Cum autem bullire ceperit album ouorum aliquantum cum aqua fri
gida multum donec spumescat coctiarus. Et illam spumam in syrupo bul
liente spargendo infunde et cum ceperit nigrescere illa spuma incipit suauiter
cum coctiaria remoue et iterum aliam infunde et donec clarus fiat syrup
Et cum ceperit syrupus quasi filum facere si cum digito tetigeris aut coclie
dependens adhereat coctus est. Valet calori et siccitati febrium sitim reprimit
z confortat et constipat. Eodem modo fit syrupus uiolatus et syrupus nenufa
rinus qui ualz contra maximos calores in acutissimis egritudinibus. Oleum
rosatum sic fit. quidam decoquunt rosas in oleo com et colant. Alii terunt
rosas uirides z in oleo et uase uitreo soli exponunt per dies. L. et hoc est bonum.
Secundum Nicolaum fit hoc modo. In duabus libr oley communis abluti libr. i. uiri
dium rosarum aliquantulum contusarum ponatur in olla plena posita super ignem in cal
dario pleno aqua suspenso et tamdiu bulliant donec aqua tertia pars minui
nuatur quod deinde alto panno lini inmissum torculari exprimatur. Eodem modo
fit uiolatum sambucinum et mirtinum oleum. Et ualet ista olea contra a
cutas z paruitas [illegible] inuncta super epar et pulsus et tempora z plantas ma
nuum et pedum quando calorem extinguunt. Aqua rosata fit multis mo
dis nam quidam habent patellam plumbeam quam ponunt super quodam testo
inuiso cui est ab una parte hostium unum sub eo ponatur ignis z inter testum et pa
tellam est cinis grossitudinis digitorum duorum ne aqua saporem fumi acci
piat et circa testum est fornaxella parua de lapidibus ac luto facta deinde patel
la rosis impletur et capellum plumbeum ponitur super ipsam itaque usus partem
unum aqua rosata egreditur aliquantulum pendeat z ignis continuo pendeat sub ipsa
patella tantum quousque rose dimictantur in ea quod in eis humiditas sit consump
ta z tunc remouentur z alie recentes in earum loco ponuntur. Et in alio uase
uitreo sub proprio capelli posito aqua recipitur deinde in ingestariis ad solem
posita quibusdam diebus decoquenda relinquitur et seruatur. Alii uolentes
subtiliter omnem fumi saporem et odorem euitare in aqua rosata ponit
per patellam predictam et capellum in catino aqua pleno atque in fornacel
lam disposita quod ab una parte possit in eo aqua immicti que loco eius

et postea uas ipsum
tege ne fumus exeat
ex quo aqua ibi refri
gerit rosas inde eice
et aliis recentibus
aqua bullitam eamdem
iterum superinfunde

De Rosis

R... que ab igne consumuntur succedere esse possit. et hec est optima et q̄dam i[n]sile
... positum posita in vase vitreo et suspenso ne vasi i aliqua parte ad
hereat sed exponitur desuper aere clauduntur quod vapor rosarum exire non possit.
et h[oc] est melior quam fieri potest et tam vald... ...
Habet autem virtutem constringendi et confortandi contra fluxum ventris
vomitum colericum detur aqua rosata simplex vel aqua decoctionis ...
et ... et proprie contra fluxum ex debilitate virtutis retentive vel ...
... ... ipa nimis ... sincopizantibus et cardiacam patientibus det[ur]
... et superaspergatur faciei. In collirijs competit ad oculos ... et
unguentis ad faciem quia abstergit pannum faciei et subtiliat cutem.
se ... naribus apposite cerebrum confortant et reparant spiritus contra fluxum
ventris ex colera detur aqua pluvialis in qua rose sunt decocte ad idem val[et]
Emplastrum de rosis et albumine ovi et aceto positum super renes et pectinem
Contra vomitum fiat decoctio in aceto et spongia marina intincta ori sto
maci super ponatur. Contra sincopim detur aqua decoctionis rosarum detur
et pulvis in ovo sorbili. Item contra rubore[m] oculorum si sentiat
puncture valent rose cocte in aqua et cathaplasmate. Antera dicitur
flos rose que interius reperitur valet autem contra fluxum ventris et vomitum
Item pulvis eius vue suppositus humiditatem eius consumit. Et
no. quod succus rosarum viridium in vase vitreo potest servari per annum. Ca
...ne. dicit quod rosa rectificat fetorem sudoris quando in balneo admini
stratur. Et emplastrum de coctis rosis et contritis et non expressis positum
super apostemata calida solvit ea. De Rosmarino.

Rosmarinus est quedam parva arbuscula odorifera que s[em]p[er]
habet frondes virides et quia similatur ... et ... ros marinus
... precipue delectatur et ideo rosmarinus appellatur. plantatur autem
plantulis de ramis divulsis radice. In ramis in terram infixis hys
mensibus quibus alie fiunt plantationes. Callidus et siccus est sed ex
cessus eius non determinatur in gradu. folia eius et flores competunt me
dicine et flos eius dicitur anthos unde dyhantos. Electuarium fit ex eo.
Arbuscula ipa etiam lauotides dicitur vel ... unde cum istorum re
ceptio invenitur folia debent poni. Flores autem aliquantulum desic[cat]
cati ad solem pannum serventur. similiter et folia debent poni. Flo
res autem aliquantulum desiccati ad solem per annum serventur. Simi
liter et folia virtutem habent confortandi ex aromaticitate dissol
vendi ex calliditate extergendi mundificandi et consumendi ex
siccitate et dyaforeticam ex calliditate. Contra syncopim
et cardiacam detur dyanthoros cum vino. Item aliter fiat decoctio flo
rum in vino et tale decoctio vinum detur patienti contra frigiditatem
stomaci et ad digestionem confortandam detur dianthos vel
vinum decoctionis et cimini. et contra cerebri frigiditatem fiat eius
decoctio in vino et patiens capite cooperto fumum recipiat. Contra
humiditate vue acetum vel vinum decoctionis eius gargarizetur.
Contra stranguriam et dissuriam flores vel saltem folia decocta
in vino cathaplesmetur. Ad mundificationes matricis et conceptum

p[er] ...
et

De Rosmarino.

Flos contra masticis et dolore intestinorum et stomaci ex ventosi tate. detur vinum de coctionis ei[us]

Inuadit fiat fomentum circa pudenda ex aqua decoctionis eius / flores autem et oleo decocti supponunt sibi mulieres : De Rubo.

De Rubo.

Rubus notus est et crescit sepibus fossatis circa eius fortes ac spissas et pungentes facit sed per se non multum crescit nisi plantas arborum uel aliorum spinorum dimissas habeat quibus suspendatur qui ad sunt solum circa flectuntur et destruatur ab eo plantam autem plantulas suas que facile inuenit seu inuenire ubi rami capita tangunt terram quia ibi statim radices emittunt et plantantur seminibus suis mature collectis siccatis et usque ad initium ueris seruatis et tunc seminatis Fructus eius sunt mora que mulieres et pueri comedunt sed optima sunt per porcos. Rubus enim est et sic ut quidam dicunt Constat autem dicta summitates eius esse stipticas et ualet contra usturas et calla apticata ut uidetur quod sit frigidus et siccus. Contra ruborem oculorum decoctiones eius cum uitello ouorum et addito aceto supponantur oculis Contra quaslibet usturas Cera munda resoluatur postea addatur oleum rosatum deinde succus cacuminum eius in maiori quantitate contra calla apostemata folia summitatum trita cum aqua rosata supponatur Contra dissinteriam succus cacuminum eius cum aqua ordei pelliscere initiatur uel ex cacuminibus oui et aceto fiat emplastrum super pectinem et renes si sit in uno superior lenticula aliquantulum excussa in succo eius detur in manducandum :. De Salice. Sauina. Sambuco. Sicamoro. Sanguino. Spina alba. Spina iudaica. Spina ceruina. et Scopa.

De Salice / Sauina / Sambuco / Sicamoro / Sanguino / Spina alba / Spina iudaica / Spina ceruina. et Scopa.

Salix est arbor nota sic dicta eo quod plantata facile salit in altum. hec arbor in locis humidis et arenosis siue solutis delectatur et non multum radices findit figit plantatur optime sicut radicibus si terra perforata cum quadam forma terra planta biemalis in parte inferiori acuta foramini fortiter imprimatur et usque quasi ad superficiem foram ex sabulo impleatur uel terra soluta si terra ubi plantatur cretosa sit deinde terra supponatur Sed si soluta est terra in qua plantatur sufficit si ex eadem impleatur foramen. Cum melius proderit si eisdem cacuminibus quibus in salice steterat apponatur Fit autem eius plantatio de mense octobris et nouembris aut februarii et melius mense martii Cum iam ipsius plante super salice adhuc existentibus uiridis surculus se effuderint eis autem plantis mense aprilis et maii abradatur quicquid in stipite preter superiorem exoritur penitus. Tertio quoque aut quarto anno incidunt omnis equaliter sex pedibus super terram sed si duobus tribus pedibus super terram ipsius formaretur stipes peiores produceret perticas et longiori duraret tempore quia hec arbor tanto in ramis erit fecundior quanto est terre propinquior et est ad incidendum aptior [illegible] sicut est in locis uallibus expositis magis timetur corrosio ipsas que octo uel decem pedibus a se inuicem distare debebunt ne si nimis spisse fuerint superfluis ubertate priuarent ea que seminantur in agris Tertio uel quarto anno pertice inciduntur Videlicet uel subtiles iuxta salicem et grosse tribus uel iiii digitis remote ab ea incidantur rotunde uel non multum oblique et quicquid est in salice siccum uel mortuum amputetur ne fiant in eis cauage remote sed penitus

Menses aprilis uel maio abradat in stipite preter super

3 uel 4 anno incidatur super terram 6 pedibus melius

De 3 uel 4 anno pertice

[illegible] p omnia lata eqliter diffundat hec ii modo ptics pariodos [illegible]
[illegible] efficacius z tpe longiori durabunt [illegible] quod si eo anno q rio [illegible]
duntur z amputet uimina pua z illa remaneant ligat suscipiet Mains
incrementum ex ligno salic solido p pte fragend [illegible] fiunt [illegible]
materie domoz satis bone et ex grossis fiunt assides et [illegible] et [illegible]
de [illegible] et uasa multa uimina. [illegible] [illegible] fiunt [illegible]
[illegible] ex pticis fiunt vinee et ex [illegible] [illegible] fiunt [illegible]
[illegible] [illegible] z porcoz z multa alia [illegible] | h arbor [illegible]
[illegible] [illegible] folia z flores habent uirtutem [illegible]
medicine [illegible] folia z flores [illegible] ex pssus ex foleis z [illegible]
z consolidandi contra dissinteriam [illegible] ex pssus ex foleis z potui d[illegible]
valet contra vlceratione itestinoz ex dissinteria [illegible] | detur pulis
cortic eius combusti i potu aliq. Item pulius ~~ut testatur dyasto. cuz~~
~~aceto~~ vlceratione exterioz ptium gsolidat Item pulius ut testat
dyasto. Cum aceto potui datus Et cum aceto cathaplasmat verrucas
z porros curat. Ith folia salicis respsa aq ponenda sunt circa febricitan
tes | Ysaac aut dicit floris et semis salic hanc ee uirtutez q si q illd
i potu sumpserit filios non gnat s effitatur i fecunda. ¶ Sauina . De
est arbor sati parua q semp uiridis est z ht folia q̄si cupsso similia. har
bor satis comode uiuit i omni aere et loco z libent plantatur i viridarijs
z i claustris religiosoz q i callis et pticis circa eam ponit ramos un
diq conuenienter expandit. ¶ Plantatur aut ramis sicut de busso
dixi itram affixis. hec arbor calida et sic. est in .iij. gra. Cuius
sola folia gpetunt medicine | p biennium seruari aut possunt | vinu de
coction eius ualet contra dolorem stomaci z itestinoz. Ith de
cocta i vino ualz g dissinteriam z strangiriam. ¶ Cathaplas
mata ualz et contra illiacum dolorem est .ii. dyaphoretica z
diuretica | fomitatio aut ex aqua decoctionis eius i vino valz cot
pda et et mestrua puocat et fetum mortuu educit. Ith deco
cta cum oleo et supposita idem melius opatur. Contra tena
siu ex frigida cu ualz si fiat decoctio eius i aceto z uino et fumu
paciens recipiat | ¶ Sambucus e arbor uo aut i sepibz nascitur
z ramis i terram affixis plantatur et facillime cophendit Ex cui
ligno grosso mediocri fiunt arcus z ex grossiori non nodoso fi
unt optime sagipte. Ith fiunt canelle tinaroz et uegetiz ex
eius ligno. Virtus eius est .cal. et. sic. i ij. gra. medicine gpetit
pncipalit cortex eius scdario flores z folia | uirtutem ht diureticam
attractiuam et purgatiuaz Contra cotidianam pcedente purga
tion an horam accessionis detur uinu decoctois cortic mediani
sambuci. Ith succus sambuci p se datus u cum melle lubricos
iterficit. Ad mestrua puocanda succus cortic eius | tumore pe
dum soluit et dolorem exteriorum ptium | ¶ Sitomorus e qda -De
arbuscula pua quasi silis sangui z forma ligni q pulcrus u
ualde pducit .. uirgas et eius cortex | ita qdam arbuscula parua
pulcrimus adeo adheret lingno
q ex eo fiunt pulcra manubria
cultelloz

l' tenasmon.

. De sambuco

// pessariget l' folia
captaplesmentur /
fometum ex aqua
salsa decoctionis
corticum ei

cui similis sanguis pulverinus adeo adheret ligno quod ex eo fiunt pul
cra manubria cultellorum et nascitur in nemoribus prope alpes. ¶ San- . De sanguine
guinus est arbor similis parva que multum pullulat in sepibus et eas valde
inspissat sine spinis tamen et pulcras et solidas virgas producit ex quibus fi
unt bacinelli ad aviculas capiendas et virga ipsius texendis telis op
tima est. ¶ Spina alba est arbor satis parva que optima est pro sepibus quia . De spina alba.
valde acutas habet spinas nec in radicibus pagros pullulat et in se optime
recipit insitionem nespila et pirus et malus in ea facile comprehenduntur sed
ad debitum augmentum pervenire non possunt propter inequalitatem magni
tudinis earum lignum habet album et solidum ideoque competit pissidibus et
Coclearibus fructus et sic est in . i. gradu. Et eius decoctio confert instrumentis
Juncturarum et podagre et confert mollificationem stomaci. ¶ Spina . De spina iudai
iudayca melior est omnibus pro sepibus quia in quolibet folio duas habet spinas ca.
unam videlicet magnam rectam et acutissimam Et aliam parvam retortam et
spissam sua pullulatione constituit sepem. ¶ Spina cervina non multum . De spina cervina.
sepibus competit quia non est bene spinosa sed ex ea optimi pro vineis fiunt
pali quia sub terra longo tempore durant. ¶ Scopa est arbuscula valde parva . De scopa.
similis cum genipro cuius radix est rotunda et adeo dura et nodosa quod . De tamarisco
ex ea optimi fiunt ciphi : ¶ De Tamarisco.

Tamariscus est arbor calida et sic. in . ij. gradu. vinum decoctionis
eius valet ad opillationem splenis et et epatis Item stranguriam
dissolvit Et plus in aceto cocta adidem valet frequens bibitio cum vase ex
tali ligno facto Corticaut maiores sunt efficacie quam folia : ¶ De ulmo de ulmo vinco et
vinco et videco. videco.

Ulmus est arbor nota que plantatur plantatur plantatur cum radicibus
virentibus que facile convalescunt hec arbor optima est ut vi
tes super eam ascendant ex ligno eius fiunt trabes domorum licet non diu du
rent in eis. Item fiunt mugoli rotarum et fusoli molendinorum et scale
currum in hiis valde competunt. Item fiunt maci ad ligna scindenda et
et vasa vinaria stringenda quia tenax est et non facile scinditur lignum
eius. Item fiunt furce et furcones et competet omnia instra que tenaci
tatem requirunt ut potius curvet quam rumpantur aut scindantur et folia quoque
eius optima sunt pro bobus pabulo boum. ¶ Vincus est arbor nota que . De vinco.
plantatur ut salix quia eiusdem est nature et idem convenienter in eam inseritur
et hec quasdam facit virgas erectas quasdam nigras, quasdam Rubeas
Item que in loco callido et exili oritur tenaciores virgas producit que vero
in umbris aut in loco pinguissimo minus tenaces facit. ¶ Est est
alia species vincorum que gerre vocatur que optimi sunt pro tinis et vegetibus
sorte quia longas et ramulis carentes et in summitate grossas et valde tena
ces virgas producunt et hec quidem facillime comprehendit si ex vi
gis fiunt frustra semipedis minora et iterum in infigitur duo
bus solum digitis supra terram relictis que nullo tempore in stipite altio
de

ł gerosum

descendere debet. Ex ipsis etiam fit optime cedui si in loco soluto plantatur undique uno pede distantes quod singulis annis incidi debet. Undecimo

est arbor nota que in locis delectatur aquosis ex qua fiunt gabinos

sportelle pali. De suuero siue subere.

sine suber

Suuerus est arbor cuius cortex grossus est et optimus ad plastas et

et cancros qui singulis tribus annis uel quatuor ab arbore

sua tolli dicitur et renasci quod est contra naturam corticis aliarum

arborum que ex corticis sicantur. Etenim cortex in arboribus sicut

corium in animalibus cuius si qua pars abscisa sublata fuerit non renascitur in eodem statu sed cum deformi et maxima cicatrice.

Explicit liber V. Incipit liber sextus de ortis et de natura et utilitate tam herbarum que seruntur in eis quam ceterarum que in aliis locis sine hominum industria naturaliter nascuntur.

Tractaturus de ortis et de industria cultus ipsorum et de omnibus herbis que propter alimentum humani corporis seruantur in eis dicam et de hiis mixtim secundum ordinem alphabeti que sine hominis ministerio ex ipsa elementorum commixtione in hiis nascuntur locis quibus frequenter humana mixtione in hiis virtute corpora in aliquam egritudinem lapsa ad ut earum virtute corpora in aliquam egritudinem lapsa ad salutem pristinam reducuntur uel ante lapsum sana seruentur. Huiusmodi namque cognitio utilis erit omnibus et precipue habitantibus rura ubi medicinarum compositarum copia non habetur. De virtutibus herbarum in communi.

Diximus quod arbor sola perfectam plante contingit naturam et in ipsa qualitates elementares magis recedunt ab excellentiis quas habent in ipsis simplicibus elementis herbe autem et olera secundum minorem sui rationem accipiunt rationem et nomen plante et qualitates elementales ipsis magis sunt acute et minus ab excellentiis simplicium elementorum recedentes propter quod etiam sunt minores et quod a principio humore pinguescente in terra minus recedunt et nec alte eleuantur propter debilem uirtutem anime vegetabilis in ipsis que autem uirtutes sunt elementis. Et maiores sunt in eis et propter hoc sunt efficaciores ad transmutandum corpora et ideo magis sunt adhibite medicine quam aliquid aliud. Dico igitur ut ait frater Albertus theotonicus philosophus egregius quod quasdam qualitates habent a componentibus quasdam a compositione quasdam autem a specie secundum se. Habent a componentibus uero habent calefacere et refrigerare humectare et exsiccare. A compositione uero habent ...

aliquanto adherentes

has qualitates fractas et aliquantum subtiles et penetrantes quoniam nisi ea
nisi haberent calores fractos in humido precipue et frigido absque dubio
ea quibus adhererent exurerent et incenderent. Quidam autem est de fri-
giditate quoniam nisi fracta essent mortificarent. Similiter autem est de hu-
mido et sicco adhuc autem calor non staret adherens influentibus nisi
teneretur ab humido et sicco aliquantulum passo nec siccum pe-
netraret nisi subtilitatem acciperet ab humido et acumen a calido et
retinentiam a frigido et detentionem. A specie autem habent qua-
litates et operationes multas et mirabiles sicut quod aliqua virtute
purgat coleram ut scamonea et aliqua virtute purgat flegma
ut ebulus et aliqua melencoliam ut sene et sic de aliis. Has
enim virtutes non habent a componentibus elementis neque ab ipsa compo-
sitione quoniam compositio non dat virtutem sed virtuti componentis ipsa
dat modum agendi vel patiendi sed sunt operationes iste et qua-
litates a tota specie causate a virtutibus celestibus et a virtute anime
non enim unquam callum purgaret sed potius consumeret nisi a virtute
celesti causaretur hec operatio. Sicut vero in intellectu practico sunt
forme per se moventes corpus eius in animis sunt intellectu et exti-
mationibus animalium sunt forme que movent animalia ita sunt
forme que a motoribus orbium per figuras stellarum influxe genera-
libus que sunt forme moventes etiam per se ipsas ad quedam ad
que qualitates elementares per illum modum nullo modo movent.
Experimento autem scimus formam femine in intellectu existente
movere ad venerea per se ipsam et ipsa sibi movet in corpore instrumenta
membra per que exercetur coytus et similiter forma artis per se
ipsum movet et querit instrumenta convenientia fini suo. Et secundum hunc
modum efficaciores sunt motores orbium moventes formas in-
fluere suis materiis quas movent motu stellarum et celi quam sit
anima ad influendum formas tales corpori sibi coniuncto. Hee autem
forme obtinentes materias generabilium et corruptibilium multe
probantur effectibus in lapidibus et in plantis. Sunt enim multi
effectus lapidum et plantarum qui experimento accipiuntur in eis
in quibus student magici et mira per eos operantur. Et iste operatio-
nes sunt que nec componentium elementorum sunt nec compositionis
ipsius secundum se sed sunt formarum secundum quod influxe sunt ab
intellectualibus et separatis substanciis. Amplius autem sciendum est quod
materia nichil agit per se sed omnia patitur et non sunt nisi tria
formaliter in plantis forme enim que sunt in eis aut sunt comple-
xionales aut celestes aut animales ex anima vegetabili que
est in eis et forma quidem complexionalis est in eis absoluta et com-
parata. Absoluta vero sicut calor et frigus humiditas et siccitas
et iste absolute forme variantur maxime secundum duo que fi-
unt in plantis quorum unum est elementi componentis quantitas
secundum virtutem in una enim plus caloris in alia plus frigoris

Alterum uero est quod uariatur ista forma in agendo est loci natura in quo crescit planta et habent qualitates locorum in quibus crescunt et secundum diuersitates climatum uariatur actio qualitatum plantarum. Plante mediante terra adherent et habent plus de qualitate loci quam cetera que sunt mobilia de loco ad locum sicut et mineralia secundum locum sunt immobilia tamen sunt dura non sugentia locorum humores et ideo non eorum plante acquirunt locorum proprietates que etiam molles sunt permixte et humore et sugunt nutrimentum a sinu a loci sicut a uentre quodam.

Comparate autem iste eedem qualitates et acuuntur et franguntur. Calor et acuitur sicut dictum est frangitur autem et elevatur ab aque humiditate et inde fit quod aliquando due plante habent duas calliditates equales secundum essentiam et tamen inequaliter agunt secundum eam quia calliditas unius acuta est et alterius fracta. Unde etiam fit quod una fortius agit in profundum altera fortius in superficie quia enim est in subtili humido fortius penetrat in profundum et illi adheret et in eo aggregatur uirtus eius et que adheret grosso sicco forte maior est et tunc non pertingit nisi ad superficiem eorum penetrare non potest grossa siccitas illius. Hoc autem modo etiam frigidum comparatur ad siccum et humidum quia licet omnis qualitas actiua fortificetur in grossa substantia postquam receperit eam tamen ipsa grossities et impedit penetrationem et ideo minus agit in aliam aliquando quam minor uel equalis que est in substantia subtili. Adhuc autem qualitas illa actiua que est in substantia subtili licet forte maior sit quam alia que est in substantia grossa tamen non perficiet operationem suam quia euaporabit cum subtili humido in quo est ante quam compleat operationem suam sed sicca diutius aget quia retinebitur in substantia grossa ipsa qualitas actiua. De

ortis et cultura ipsorum in communi.

Generaliter sermonem de ortis loquentes dicimus in primis quod aerem desiderant liberum et in temperatum uel temperato proximum quod patet ex eo quod tempora et loca nimie calliditatis aut frigiditatis formidant et in eis herbe quasi ad ultimam ariditatem perueniunt nisi tunc multis pluuiis aut irrigationibus adiuuentur. Et similiter uidemus quod loca et tempora mortificant frigiditatis tolleratione non possunt. Item uidemus quod in locis umbrosis nullius uel modice utilitatis existunt. Terram desiderant mediocriter solutam et humidam potius quam siccam. Cretacea enim et argillosa sunt ortis et cultoribus plurimum inimica et herbe in nimis soluta terra posite in principio ueris optime conualescunt sed in estate siccantur. Item irriguus esse desiderat ut supra fontium habeat quo possit per conuenientes sulcos cum opus fuit irrigari quod si hoc habere non potest habeat in se piscinam uel ~~fontem~~ foueam uel puteum qui loco riui succedant et si nullum horum esse potest fiant fouee multe partiter per ortum in quibus pluuiarum humiditas aliquandiu retineatur. Unde et Palladius egregie dixit quod ortus qui celo clementi subiacet

et fetenti humore putrietur propter quod est ut liber sit et multa serenitate di
sapientiam requirat. Item requirit terram pinguissimam ideoque in al
tiori parte sui fimum semper debet cuius succus eum sponte fe
cundat et ex eo semel quolibet anno si habetur copia eius singula
ortorum spatia impinguentur eo tempore quo seri vel plantari debebit
Sit autem ortus domui proximus longe tamen ab [illegible] area
sit nam pulverem palearum quasi herbarum folia perforat et exsic
cat patitur iniuriam. Felix autem orti positio est cui leviter incli
nata planities cursus aque fluentis per spatia discreta derivat
Si habetur copia terre orti exposite partes eius sic dividende sunt
ut hec in quibus autumpno seminabitur verno tempore pastinemus
et quas seminabimus vere complebimus autumpni tempore debemus
effodere itaque utraque pastinatio decoquatur beneficio algoris et solis
In locis autem humidis seminandis in vere utile erit circa finem no
vembris multos imprimere sulcos continuos ad quos labatur hac
natum humor tempore sationis ut maturius talibus locus fieri sulcis
repletis seminibus impleatur. Si vero temperata terre habetur qualitas tempore
anni inter humiditatem et siccitatem inveniatur equalis pastinari potest
et statim seri. Sed si optime fuerit impinguata ea que sata erunt
magis suscipient incrementum. Pastinum vero fiat profundum prima
vice grossium cum vanga et super terram fimus spargatur deinde
cum ligonibus iterum minutatim pastinetur et quantum fieri potest letamen
et terra misceantur et in pulverem deducatur. Cum autem seminaturus
eris cum fime fiant aree circa duos pedes ample et longe quantum
volueris super quibus iactabitur semen et rastro operietur et siquid
terre dure in superficie remanserit conteritur et iterum aree fimo
operiantur maxime cum sit satio yemalis. Impinguat enim terram
et a frigore semen defendit. Herbe autem ut lactuce bete bletis
borrago, cauliculi et cetere que in eo loco primitus erant emisse
cum sit pastinum, commode circa sulcos arearum plantantur ut serva
ti habeantur quadragesima et seminario non auferant necnon
tum ex quibus quas volumus potius ad semen producendum servare
Potest autem in orto satio plurium herbarum fieri toto tempore anni
quo aer et terra naturaliter seu hominis industria inveniuntur
equales aut ab equalitate non nimium discrepantes. Sed princi
palis et precipua satio duplex est. Una vernalis que fit in mense fe
bruarii vel martii. Altera autumpnalis que fit mense septembri vel octobri
Item tamen quod locis frigidis autumpnalis satio maturius fiat vernalis
tardior. In calidis vero regionibus autumpnalis serius fieri potest et
verna maturius. Hoc tamen scias quod in temperatis locis et in calidis perfec
ta satio una melior invenitur et facta fuerit in fine novembris vel
principio decembris quam si februario vel martii mense fiat. Scilicet ante
adventum februarii semina non nascantur quia valde mature
herbe pro quadragesima habebuntur et porri et cepe citius

vj

poterunt transplantari. Possunt autem omnino seminari herbe separatim
et mixtim. nam simul etiam seminantur cum equaliter euellentur que
fuerint transplantande ut porri caules et cepe et ex hiis quas
plantari non debent primo euellentur atriplices et spinatia que non
durant diu et remanebunt herbe et petrosillum. Sed tamen aliqui
caules et ex lactuce et feniculi aliqui quibus ad cognitam raritatem deducti
sarculabuntur ut ad debitum ueniant complementum et herbe quedam que
transplantari non debent rare serende que uero transplantantur spissius sunt
serende et etiam quibus plantari debent porri cepe et caules. Cimilum
faseoli panicum cucurbite cucumeres melones et citroli possunt de
mense decembris januarii uel februarii seri. Omnes herbe que consumuntur aut trans
plantantur ante perfectam plantationem ut sunt spinatia atriplices la
ctuce caules porrine et cepullini et cetera. similiter sunt albam et que
magis fuerint ponderosa et pinguia sicut grossa et in pluribus eorum sit
talia que non excesserint anni etatem. Sepe tamen prouenit quod se
mina quantumcumque sit bona seminata fuerint non nascuntur et aliqua ma
litia corporum celestium impedita. Ideoque plerumque utile inuenitur diuersa
semina simul seri ne tempus aliorum seminum contrarium ex toto herbas
denudet. Licet uero plante aliquando se inuicem impediant ut supra probatum
est in secundo libro tamen herbas ut plurimum uidemus commode simul na
sci et uiuere ut aperte patet in pratis et similibus locis ceteris. In quibus diuer
sas simul herbas et raro unius tantum generis natura suo naturali
motu producit quam quidem sequi debemus in omnibus tanquam ducem et

herbarum Scias uero quod omnis satio optima est cum luna fuerit in augmento propter ra
tionem quam supra dixi in libro secundo. et sepe euenit ut non sit u
tilis satio cum luna processit in defectu. Herbe transplantantur
in terra pastinata bene cum palo facto foramine uel per se in areis
ut multas ex ipsis et herbarum areas que nuper fuerint seminate
transplantatio fit fere ex omnibus herbis exceptis spinachiis et
triplicibus et aneto omni tempore quo plantule aliquantulum creuerint
et terra non fuerit nimis sicca licet non fuerit mollis ut multi
requirunt. Fit autem transplantatio ut sapor herbarum in melius
continuetur et domesticetur et que nimis spisse nate fuerint ex
adeo rare ponantur ut sarculari possint et ad debitum peruenire
augmentum. Nec est in transplantatione necesse scindi radices
sed in quibusdam tamen utile est amputare radicum summitates ut
in tractatu cuiuslibet herbe patebit. Sarculantur quoque quotiens h
be nociue nascuntur in eis que tamen sarculo quam manibus optime
auferuntur ne melioribus herbis surripiant nutrimentum. Fit etiam
sarculatio cum propter pondus terre ac ymbrium condensationem
et ambulantium conculcationem terra nimis fuerit solidata du
tamen scias quod quando terra fuerit nimis mollis non tangitur sed

Cauendum est ne
que seruantur semina
sint corrupta. Ideoque
eligenda sunt que faiaz
iteius

si fuerit nimis sicca hiis tamen moueri non possit. Herbe inchoate sarculo recidantur, quod eos multum proficit orto. ¶ Accidunt etiam multa incommoda quia aut necessitas nos cogit ortum facere in terra nimis solida et cretosa. Cui multum proderit si sabulum misceatur atque letaminis multitudo et terra sepissime moueatur. Et quia terra est adeo soluta quod humor conceptus facile dissoluitur et ortus estiuo tempore nimium exsiccatur. Cui proderit si eis misceatur letamen et creta si non potest facile irrigari aut dum negatur celestis infusio. ¶ Si autem ortus est omnino nimis aquosus magna agantur fossata et per ipsum ortum fiant et tales quod humor aquosus superfluus defluat ad partes extremas. Si vero fuerit nimis siccus et aridus foveis non cingatur circa orto subducat humores. Et alte duobus pedibus pastinetur quia ortus sit cultus negligit siccitates et tempore magni caumatis irrigetur et plante paruule obumbrentur. ¶ Hyeme vero rigida cooperiantur neque seminata ne superfluo frigore que sata fuerint corrumpantur. Contra nebulas et rubiginem paleas et purgamenta pluribus locis per ortum disposita simul omnia cum nebula inueris instare comburere. Contra item limacas sine lectura que eas de orto remoueat. ¶ Contra formicas si hinc in orto foramen cor apponamus ut ait Palladius uel origano et sulfure tritis foramen aspergere. Si de foris veniant omne orti spacium cinere aut creta candore signemus. Si feceris lineam de oleo non audebunt iterare donec fuerit exsiccatum. Sed hoc est difficile sed utile erit hoc facere circa arbores patientes formicas. Contra erucas semina que spargenda sunt Semp succo madefiant uel sanguine erucarum per manus puerorum colligantur et occidantur cum ortum infestant. ¶ Ciceris est inter olera propter multa portenta serendum ut olera infesta non generent animalia in corio testudinis omnia semina que spargimus eis desiccata uel mentum leoris pluribus et maxime caules serere. ¶ Contra mures et talpas prodest in ortis gattas habere aut mansuetas mustelas. Alii foramina eorum creta et succo agrestis cucumeris implent. Et alii foramen cum pastino usque ad terram solidam aufert deinde ponunt aquam in foramine in terra solida exeunte et in egrediens cum occidunt. ¶ Ad omnia semina orti serunt et agri ab omnibus malis et noxiis animalibus aut monstris intacta seruari si succo radicum agrestis cucumeris et erucarum mixta maceret. ¶ Hole colliguntur propter abum ipsis recisis cultello modicum super terram et ex multis sola folia colliguntur quando ad debitum uel quasi peruenerunt augmentum ut in bletis sclarea borragine petrosillo et in caulibus obseruatur sed in hyeme caules totaliter inciduntur. ¶ Porro in hiis omnibus excepto petrosillo et feniculo

salvia et quibusdam aliis. Si eorum stipes [illegible] fuerit [illegible] longiori tempore sine [illegible] virides habebuntur. Herbarum autem medicinam esse colligere postquam integram in plenitudine sua quantitatem [illegible] debent antequam florum alteretur color et cadant. Semina colliguntur postquam eorum terminus figitur et exsiccantur ab extranea humiditate et aquositate. Et radices sumantur [illegible] sunt cum adest foliorum casus. Flores colligere oportet post [illegible] integram ante exterminationem et casum. Herba tota ubi colligi debet cum ad suam integritatem pervenerit, sed fructus quidem sunt colligendi postquam fuit complementum eorum et antequam sint ad cadendum parati. Et quecumque colliguntur decrescente luna meliora sunt et magis durabilia hiis que colliguntur in eius augmento. Et similiter que colliguntur in claro aere meliora sunt hiis que colliguntur in dispositione humiditatis aeris et diuturnitate ipsius pluvie. Et silvestres quando domesticis sunt fortiores et minoris quantitatis secundum plurimum. Et ex silvestribus montane sunt fortiores. Et ille quarum color fuit magis tinctus et sapor magis apparens et odor fortior erunt potentiores in genere suo. Amplius scias quod virtus herbarum debilitatur post duos aut tres annos secundum plurimum. Herbe flores et semina servanda sunt in locis siccis et obscuris, et in sacculis aut vasis constricta melius servantur ne odor et virtus exalet et precipue flores. Radices autem melius in subtili arena servantur nisi sint radices que siccitate servantur que similiter in loco sicco et obscuro melius servabuntur. Semina tamen porrorum et ceparum melius quam aliter in suis siliquis servabuntur:

Et ille quarum loca sunt ventosa et sublimia sunt rerum fortiores.

De alleo.

Alleum de mense novembris optime plantatur in terra maxime alba fossa et subacta sine stercore, licet in alia terra etiam stercorata proveniant. Sed et seri potest mense octobris et septembris februarii et martii et in locis calidis mense decembris. Et si dimittantur in terra cum matura sunt reperientur eorum radices et folia et faciunt semen sequenti anno quod seminari potest et allea producit. Plantantur in areis uno palmo distantes. Item possunt poni in areis herbarum due aut tres acies in qualibet. Sarculanda sunt frequenter ut melius eorum capita crescant. Si bene capitata facere volueris ubi ceperint eorum stipites producere pedibus calcari [illegible] ita succus revertetur ad ea. Colliguntur cum eorum stipites se ipsos sustinere non possunt in lune defectu et claro aere. Fertur vero quod si seruntur luna sub terra posita et sub terris luna latente vellantur odoris feditate carebunt. Item in palleis condita vel fumo suspensa durabunt. Alleum calidum et siccum est in medio quarti gradus virtutem habet consumendi dissolvendi et expellendi venenum. Contra

Morsus venenatorum

morsus venenatorum animalium accipe allea et tere cum ... sucus eius interius
receptus distruit venenum unde tyriaca dicitur rusticorum. Contra lumbricos accipe
allea, parum piperis, petrosilli, ... mente et acetum et inde fac salsamentum
et comede ... vel ... Ad aperiendas vias epatis et ... vermales ...
... fiat salsamentum cum vino et ... herbis [illegible] et detur patienti.
Contra stranguriam ... dissuriam et dolorem ... accipe allea et ... coque in vino
et oleo et facias inde emplastrum et impone pectini et ... et loca dolentia.
Alleum visui obest quia desiccat et ... corporis si ultra modum sumatur quia
generat lepram apoplexiam maniam et multa alia. Avicenna insuper dicit quod alleum
coctum clarificat vocem et ... et offert tussi antique et doloribus pectoris
ex frigore. Ysaac dicit quod parum dat nutrimenti et est nociva colericis et calorem
naturalem habentibus, frigidis et humidis naturaliter urinam provocant et ventrem
humectant et siccis naturaliter contrarium faciunt. Sed volentes calorem eorum nocumentum
vitare bene ea elixent, deinde condiant ea cum aceto. De Atriplice.

Atriplex seritur mense Septembris, Marcii, Aprilis et ceterorum mensium usque
ad autumnum si potest irrigari et non desiderant transplantari et ...
fit mense decembris ... bene ... et melius provenit si rare fiunt
sementa. Potest autem seri per se in ortis ... et ... cum aliis herbis semper
amputanda est ferro quia pullulare non cessat. Sepe etiam rigari desiderat si tempus
fuerit ... siccitatis. Semina eius per iiii^or annos servari possunt. Atriplex
... est in primo gradu ... in ii° ... et cum liquor est aquosus et cito ...
et ideo est ventris est solutiva. Cataplasma super callum ... apostema ... et sanat.
Semen eius est mundificativum et ... et ... utile est yctericiis habentibus qui
nascitur de epate ... cum duabus dragmis cum melle et aqua ... potui data
colicis valde prodest et vomitus. De Aniso.

Anisus desiderat terram bene pastinatam et pinguem et optime provenit ...
... et ... seritur mense Setembris et Marcii per se et cum aliis herbis
... dicitur Anisum ... et sic est in ii° gradu ... nomine
... appellat ...
... ut ... romanum et est ... que ... nomine appellat ...
... Potest autem conservari per iiii^or annos in multa efficientia
... dissolvendi et ... Potest autem ... clarificat eam et ... cum ... et ...
cum lavat facies ex aqua ipsius clarificat eam et ... faciem ... Contra ventositatem
cum ... minus ... decoctionis anisi ... feniculi
in digestionem et ... eructuationes ... et dolorem intestinorum
... ut pulvis ipsorum cum cibis addito pulvere cynamomi et dolorem ...
ex frigiditate mitigat. Contra ... matricis ex frigiditate valet decoctio eius cum ...
... Contra ...
magna. Contra splenem ... decoctio eius cum aliis rebus ... Contra ...
... si sit in facie ... oculos ... cum ...
... et precipue ... valeat valet pulvis
et supponat cum cera calefacta. Ad augmentum lactis ... valet pulvis
eius sumptus in cibo et potu et hoc cooperatur aperiendo meatus lactis et spermatis.
De Aneto.

Aneta desiderat omnem ortorum terram et seritur mense Februarii, Marcii, Septembris
et Octubris et in locis ... etiam ... decembris per se et cum aliis herbis
omnem celi statum patitur sed in tepidiori letatur ... seritur et irrigetur si
non pluat. Aliqui ... non obruunt ... quia ab ave nulla tangatur.
Anetum ... et sic est in ii° gradu ... principaliter ... medicine ... radix ...
... nullius est utilitatis. ... herbe semine ... potest servari
melius ... est ... herbe et ... ad ...

de atriplice
de aniso
de aneto

et diss. et lac. augmentat. Cont. dolorem matricis masticati aneti bulliant in
vino et cataplasmat, seme eius venenosi tentimore et inflationem dissolvit ...
...um et etiam semen ventrem de humore putredine mundificat ... eius pro
prietatem ... singultus repletionibus factum, quod si ... et sic est
in .iii. g. et ve... collica putrefacta et ... contra nota ...
... debilitat visum. De apio.

de apio.

Apium mensis febr. mar. ... e mai ... et multum multiplicant ...
... et ... sacra ... nullam sint sterilitatem. Apium
aliud est domesticum aliud silvestre domesticum ortense aliud agreste ...
in ... nasciter ... est impri. in. Fiet sic. ... propter coctum ut esu datum
ab oppilationem. aperit urinam provocat et ventrem stringit et habet inne proprietate
constipationem membrorum solvendi et viam humoribus stringendi ... ad stomachum
noluam et caput ... epyleticis et ... antibus et vomitum
iducit. ... ad corsionem ventris factam ... consuetudine ... gresit
seme maioris est efficacie. ... radix. ... herba agrestium aut ... dicitur eo quod
in aquis nascitur ubi ... morantur vel eo quod ... oppitulatur ... est ...
digesta ... est et calidus. ... cataplasmatur ... de eo et ...
panis super stomachum eius ardore mitigat. Silvester dicitur apium ... eo quod me
lancolicum purgat humorem ex cuius habundantia tristitia generatur. Apium ...
in vino vel aqua decoctum stringit et ... solvit et ... ex eo factum
menstrua provocat vel succus aut suppositorium. Et ... quod apium ... ore sum
non debet quia in quibusdam locis ... violentissimum ... et si ... est
causa mortis. De absinthio.

de absinthio

Absinthium ca. est in .i. g. et sic in .ii. duas dicitur habet virtutes contrarias
s. laxativam et constrictivam ... excalefit et amaritudine ... ex gros
sitie et ponticitate ... non est dandum nisi materia ... digesta
debet autem colligi circa medium may et in umbra siccari. Contra lumbricos
in infantibus ... cum pulvere centaurie vel ... vel
... aut foliorum. Ad menstrua provocanda ... succus ...
ut fiat suppositorium ex eo et apio et arthemesia coctis in oleo ... obtinent
debet succus eius cum melle et tepida. Con. suffocationem ex sanguine ... succus
ei cum ~~melle et tepida~~ aceto ... Ad duritiem splenis absinthium coctum
cathaplasmetur. Contra livorem et dolore membrorum ... ex succo absinthii
et pulvere ciminj et melle fiat ... Contra ... aurium instilletur succus
eius. Succus eius potatus visum clarificat et ... rubore ...
removet libros et panos ... et tineis tutos reddit et encaustum et
cartas a corruptione. De Arthemesia. l' vomes

de arthemesia radix

Arthemesia que alio nomine dicitur mater herbarum.
ca. et sic. est in .ii. g. folia et magis ... medicine ... sicca
valet contra sterilitatem que fit ex frigiditate ... si esset ex caliditate ...
... potest ... mulieris ... matrix vel pinguis ...
pulvis eius cum pulvere bistorte et ... melle ... vel siru
po simplici in modum electuarii. Item balneetur in aqua in qua sit cocta ar
themesia vel ... fomentetur ... vel ... et oleo ... fiat supposito
rium. Ad menstrua provocanda fiat pessarium ex succo eius. Con. ... ex
frigiditate ... patiens recipiat fumum ... et herba calefacta et super lapide
posita sedeat super eam.

Aristologia duplex est scilicet longa et rotunda. Utraque est ca. et sic est in ii gradu. et aristologia
quidam dicunt quod est sic in iii gradu. Radix magis quam folia competit medicine. Radix colligitur
in autumpno et servatur per biennium potest servari in multa efficacia et folia cum floribus vir-
tute habet dissolvendi consumendi et expellendi venenum et sanari possit per ii annos.
Contra venenum et morsum venenatorum animalium detur pulvis eius cum succo ruteque pulvis
et eius cavernas consumendi in vulnera et in fistula. Ad expellendum fetum mortuum
coquitur in vino et radix et fiat fomentum inferius fiunt pulvis eius cum aceto mistus
curat optime et stabiliter sanat mundificat. ¶ Abbet dicit quod habet mirabilem virtutem
in attrahendo spinas et alia carni infixa ad eas dicit aut. Item dicit quod mundificat sor-
des aures et mundificat confortat auditum quod ponitur in ipsa cum melle et prohibet semen
siguetur in ea et similiter super splene cum aceto confert valde et rotunda in omnibus
est fortior. ¶ De Abrotano. de abrotano.

Abrotanum est herba ca. et hu. in i gradu est subtiliativa et aptiva valde cum
recepta prohibet attractatione ad membra Item frangit lapidem in renibus et pueris
insidendo in eius decoctione et confert ulceribus ani et ejicit secundinam et fetum
et confert coadunationi oculis mentis et aperit ipsum et diureticum eius bibitum
est vere. Impleti suppositum et potatum ex eo usque ad quartam. ¶ De Affodillis. de affodillis.

Affodilli tenuati capita et albucum idem est. ca. et sic et sic in ii gradu folia eius
sunt similia foliis porri radix eius competit medicine magis herba et viridi
magis quam sicca tradicibus eius inveniuntur quedam capita in modum testiculorum
durityatica habet virtutem attrahendi dissolvendi et consumendi et valet ad ea ad
que valet ad ea que valet anetum et eodem modo. Item vi g. nuclas et omnia vacuum
oculorum hoc modo accipe 2. i croci 2. i. iii libras g. boni vini ruber
ii libras. g. succi affodillorum usque ad medie partes consumptis et ponatur ad solem in
vase cum tot dies quod in medietatem reducatur miro modo prodest similiter
colirio illuminat oculi. ¶ De acetosa. de acetosa.

Acetosa fri. et sic est in ii gradu in ipsa est stipticitas et superat coleram et cui
humor est laudabilis radix eius cum aceto confert stabiliter ulcerose et ex
corractione igneis ex ea fit emplastrum scrofulis ita quod dicitur si radix eius sus-
pendatur in collo habent eos juvet ea et eius decocto cum aqua calida confert
pruritum et sitis ipsa mat in balneo est ultima et comedit propter desiderium lueri.

Bleta desideratur terram pinguissimam humidam stercoratam et subacta ut
optime proficiat. Semitur ea quod propter tibum querit mensibus decembri febr. et marcii
precipue sed potest fieri tota anno seri si ea invenitur equalis et optime quod sparsa
sint rarificat et alibi transplantatur cum aliquantulum creverit ut sic v. ut in
foliorum radicibus fimo recenti oblite. et quod inserantur in loco ubi sunt semantia et
colla et similiter areis plantentur etiam ipsas abutraque parte sulcorum. Item potest
seri mareys ubi sunt melones et citeoli aut cucurbite cum incipiunt extendere
sine sit ibi cepe sive non quod remanebunt remotis melonibus citeolis et cucurbitis. Ver-
culanda est sep. et ab herbis inutilibus liberanda si per se sola sunt. ¶ Bleta que
propter semina colligenda semitur optima erit si mense statur augusti deinde mense ja-
nuarii per sulcos orcos ut per areas transplantentur hec enim postea nobiliora semina
ferunt. ¶ Et non quod ex eodem semine blete nascuntur nobiles quod primo anno semina non
producunt sed solum anno sequenti Et hec debent propter quamquam servari et quedam nasci-
tur ignobiles quod prima estate fingunt in stipite et semine producunt et hoc distinguitur
ex orco cum semine proferunt et volens esse non prout. Item seri potest per se et cum
aliis anixtum quod remanebit et succulabit remotis quamquam ceterorum herbis cum
semine per iii annos durant. Bleta frigida est in iii gradu laudabile chymum generat uetere

humectat et conuenit callidis id est accidentaliter calefactis ... sitim extinguit ... laudes et alias immunditias capitis et faciei maculas extendit capillos capitis ... malos humores ... semper ... ut dicitur duas ... aut ... quod super eius radicem ... transmutatur plantari ... tandem rotunda videtur ... transmutatur

de borag

Borago ... mense augusti et septembri et octobri ... ut ceteras nouellas arbores herbas nec aestiualia tempora fieri potest et transplantatur quasi fere toto tempore anni ... colligunt ... ne de siliquis ... tendant et herba cum ... per duos uel per tres dies ponitur in ... ut semina ... recipiant complementum et super ... quod semine ... cadit. Aliter enim herba non posset semen per duos annos ... Borago calida est in primo gradu. hz ex proprietate letitia generari si in vino missa potui detur. Cor enim valde confortat unde valet cordiacis et aqua cocta et cum melle aut zuccaro potui data ... pulmonis et gutturi optime ... dat optimum sanguinem generat unde valet ... ut condita cum sanguine ... sincopizantibus ... de corde ... Contra ... sanguine ... comedatur frequenter cocta cum carnibus. Item succo ... valet.

de basilicon

Basilicon id est ... calida et sicca est in primo gradu ... et ... maior est efficatie. Item est ... que latissima habet folia est ... aliud que mediocria habet folia ... herba ... aromaticitate virtutem habet confortandi ... dissoluendi ... et mundificandi. Contra sincopim et cardiacam ... ipsius herbe decoctio ... cum aqua ... Ad idem valet vinum in tempore cadendi herba ... et ... cocta fuerit tale vinum multum confortatiuum et aromaticum ... et valet ... indigestionem et fluxum ventris ex frigiditate sed ... herba uel semen ... melius ... in aqua pluuiali cum modico aceto et talis aqua detur patienti. Item valet ad matricem mundificandam ... viridia et sicca. Ad dolorem capitis ex frigida causa fiat ... capitis ... Contra dolorem stomachi detur decoctio ... absinthei cum aqua calida. Ad matricem mundificandam et conceptum ... fiat fomentum ex aqua decoctionis eius fiat ... suppositorium et detur ... confortamentum ... eius et melle. ¶ De brancha ursina.

de brancha ursina.

Branca ursina calida est et humida in primo gradu. Virtutem habet molliendi et frigida apostemata ... folia eius cum axungia porcina ... et supponatur. Contra ... splenis fiat unguentum ex ea concocta ... in oleo macerata et colature eius addatur cera. ¶ De bistorta.

de bistorta.

Bistorta est radix cuiusdam herbe ... appellata ... et sicca est in secundo gradu uirtutem habet constringendi consolidandi et confortandi. Contra ... ex debilitate uel feruore puluis eius ... cum albumine ... super tegulam coquatur et detur patienti. Contra dissinteriam detur cum succo plantaginis. Ad menstrua constringenda fiat fomentum ex aqua decoctionis eius et puluis ipsius. ¶ De cucurbita.

de cucurbita.

Cucurbita desiderat terram pinguem bene subactam stercoratam et humidam. Plantatur ... a principio martii tribus uel quatuor pedibus distantes ... in ... bona grana ... tres digitos in terra ...

et cimitas sursum maneat eleuata. Et per noctem antequam plantentur mictantur in vase
aqua plenum dantes terra ciceris vacuum et plantentur alia que non vacant. Et
ubi primum miscerantur terra letamine nec plantentur in foueis ne pluuie aggregent
terram et germine extingui. Cum bene nate fuerint et eleuate modicum fortiter
et eo eas terra ponantur et cum opus fuerit suauiter irrigentur. Et si plantate fu-
erint in modica terra nota cum augeri inceperint dimissa terra circa eas fodiant
profunde et radices [illegible] extendere per spatia vinea. Et cum venerit cooptura
fiat desuper ad modum vinee et adstaturaz [illegible] et ramis foliorum ponantur
desuper propter umbram et si ipsas cucurbitas propter calorem herba ponatur ut melius
crescat ut seruatur ne putrescant cum vires si placuerit [illegible] multum proderit
ut multa circa poma faciant si primo capita principalia et grossiora modicum
incisa et amputantur ut ramos faciunt qui poma producunt. Item inuentus
est modus plantandi maturius cucurbitas et meliores et habenda maturius
feruentius ponatur parum terra tecta super massam fimi calidi nuper extracti de stabul-
lo et mense martio et in dicta terra plantentur semina hec cito nascentur propter calidi-
tatem fimi et fumi circa et nata defendantur in noctibus a pruinis cooptorio aliquo
et tempore quo pluuia prima cadere desistit statim cum modico illius terre fimi
transplantentur ubi volueris eas esse que perfectibus seruare volumus grossiora
in aliquantulum [illegible] ut sit [illegible] foliorum radicibus fimo recenti obli-
et que inuenitur in loco ubi sunt seminata euulsa et seminate circa plantentur terra
ipsas ab utraque parte sulcorum. Item potest sciri in arcis ubi sunt meliores et citroli
aut cucurbite cum incipiunt extendere sine sint ubi cepe sine non que rema-
nebunt remotis melonibus et citrolis et cucurbitis. Sarculanda est semper
et ab herbis inutilibus liberanda si per se sola fuerit. De bleta que per semina col-
ligenda seruitur optima erit si mense februarii seratur de inde mense Januarii
per sulcos [illegible] ut per areas transplantentur. Hec et postea nobiliora fieri fo- non [illegible] et
rent et non [illegible] ex eodem semine blete nascitur nobiles qui primo anno semina non
producunt sed solum anno sequenti et hec debet [illegible] seruari et quedam nascitur
ignobiles in primo etate surgunt in stipite et semine producunt et hec distinguere
cum orto cum forme perficiunt que volo esse non sunt. Item sciri potest per semina cum alijs
anxietam que remanebit a speculabitur remotis [illegible] ceteris herbis. Cum sere
per iiii. annos durat. Bleta ~~lendes et alias~~ frigida est in primo gradu laudabile
chimum generat ventrem humectat et coquinit calidi nature ut accidentaliter
calefactis et sitim extinguit. Bleta lendes et alias immunditias capite
et faciei maculas emendat capillos capitis [illegible] et consumat malos humores
nutrit si minimus sepe in usu herbantur ut dicit dyascorides. Aut dicit quod super
eius radicem sunt et super tale potest plantari
fructulus qui tandem rotata radice in arborem transmutatur
que de primo natis fuerint usque ad unum in vite sua [illegible] permittere deinde
ad prima fimum suspende ubi semina optime seruabunt. Et nota quod efficacius appendicum
futuram cucurbite magnitudine indicat et cum plantare volueris apparatus
et statim quanto magis in parte inferiori fuerit tanto latiores cucurbite re-
abuntur. Et nota quod semina per totum medium fructum perfectiorem seruabunt. Cucurbita
frigida est et humida in ii gradu. Flanthica chimum generat bonum competit calidis venena et
proprie colericis nam ipsorum calorem mitigat et sitim extinguit et est cibus optima
et maxime si cum coctamus aut mali granati succo aut agresto aut aceto
malorum granatorum detur. Flacidas aut detur cum pipere sinapi aut menta
et si impasta vino leta assetur et succus impasta inuentus potum detur [illegible]

calorem febris mitigat et sitim extinguit. In acutis febribus datur aqua eius
vel simplex vel cum zucaro et ipsi cum extremis cocte(?) coloricis (?) in estate offert. Semina
et frigida et diminutiva sunt per subtilitatem sue et precipue operatur mediante
... opilationem epatis renum et vesice et contra apostemata pectoris. Semina munda
... bene terantur et in aqua ordei aliqualiter coquuntur et aqua
data ... patienti. Si autem non potest bibere talem aquam fiat ex ea sirupus
colata ... habent efficientia sicut bulliti in dyadragant(?) et ceterum.
Et nota quod ... habent efficientia ... dabaliterb(?) ...
Cucumeres et citrulli desiderant eadem terram cum cucurbita et eidem
mensibus eodemque modo plantantur et transfodiuntur. Sed hec debent multa
... natus ... vigent quia irrigationem facile destruuntur et in
alia mora et postquam nati fuerint octo dies ... ne sint corrupta
plantata fuerit eorum semina ... servent octo dies ... ne sint cor-
rupta quia sitiunt. Si dura sunt ut aperiantur quia si mollia sunt non sunt bona ideoque
loco ipsorum alia sunt ponenda et iterum post vi dies rimanda et alia ponenda
si inveniantur corrupta. Herbis mutuntur et ideo sarculo et evulsione non indigent.
Si semina in vino lacte et mulsa materes dulces nascuntur et tandem longi
et teneri. Et si aque impatienti vasculo sub eis ponas duobus palmis inferiores
tales sunt ut hoc Garallinus (?) marcus ut affirmat. Cucumeres et citroli frigidi sunt
et humidi in ii gradu et sunt valde indigestibiles et citroli deteriores sunt cucumeribus
et in utroque pars exterior est durissima ad digerendum. Sed medulla ipsorum preter
tione generat chimum habentibus calidum et fortem stomachum et excitantibus
in estate offerunt cum substantia sua. Flaticos et ociosos nocent multum et specialiter
sto et urosicat cuius sed aqua sine succus eorum offert febricitantibus et sitim
sedat. Non comeduntur cocti sed crudi tantum sed cucurbite cocte solummodo comeduntur.
Citroli quanto maiores teneriores et viridiores seu albiores sunt tanto me-
liores. Non bona sunt postquam eorum substantia durior et color ad citrinitatem accedit. Sed
cucumeres meliores sunt cum maturi existant quod cognoscitur cum molles
sunt et sunt leniores. De caulibus.

Caules in omni aere proveniunt et desiderant terram pinguem stercoratam
et profunde fossam et amant potius terram mediocrem quam sabulo-
sam aut cretam. Caulium quidam habent folia lata et grossa et hii comunes utili-
ter in partibus meis et quedam habent tenuissima et hii licet boni sunt tamen sunt
minus comode pro ... et alias rimas que inbris occultantur in hiis sunt et x
caules quedam magna sunt habentes magna subtilia et aliquantulum crispa
ex toto que caules romani dicuntur et hii meliores sunt omnibus magis et coquibiles
si terram valde pinguem habuerit in marca non sunt alii meliores seminari
possunt et transplantari toto tempore dummodo terra non sint congelata aut adeo sicca
quod coli non possit et durant eorum semina per iiii annos. Et qui seruntur de mense
decembris februarii martii vel aprilis et maii habentur ... estate hyeme donec
prius nimio frigore destruantur quia si stirpes eorum non evellantur in vere produ-
cunt semina que cum matura fuerint colligantur. Verum per stirpes conser-
vantur ab eis ramusculi seminum cum nascantur. Itaque materia seminis
consumatur ... Et postea folia plantarum producunt et hii non possunt facile sic
... Alii vero sunt que non sic facile semina proferunt et hiis proprie competit hec
cautela. Et que seminantur ad medium augusti usque ad viii dies infra septem-
bris deinde transplantantur de mense septembris vel octobris cum aliquantulum

creverint erunt maiores et pulcriores in xlma sequenti et post ipsam et semina non producent
et gelu et pluvia non tenebunt. Plantati ante dictum tempus partim semina producent in xlma
consimiliter incrementa non erunt quia si post veniat hec in temporibus turbine et tantum si plantati ante
tempus fuerint minus tenere et debiles erunt et vehementi frigore yemis non durabunt
et hec in temporibus turbine et tantum sint plantata. Expensis valde bene possunt et vngarie sunt
tempus fuerit nimie siccitatis. Et ideo quidam caulium semina per x annos dicuntur
posse servare. Cum non plantantur in foramine facto pallo secto amputant summitates
radicum ne oportentur sinuosi plicentur quod eis magnum nocumentum afferret
Et nota quod ponende sunt plante in clementi maiorum qua sunt licet contra
dant tamen fortiores sunt nec est necesse quod indiceos fongat ut molli letamine
linantur nec quod terra sit mollis nam et in mediocriter sicca plantate vivunt
licet arescant folia donec vivunt. pluvia prima reficitur vigor eorum Et
non solum caules mensis marcii ut aprilis plantati sed etiam qui Junii. Julii.
augusti quibus mensibus plantantur erunt in yeme magni. Plantantur autem soli in
loco ubi nil aliud est et optime fiunt per sulcos omnium herbarum cepe et alleorum
sulcis una acies per sulcum ut dixi. secundum una aequalibus parte sulci per unum brachium
pedi unus ab altero separati sed quanto minores plantantur tanto maiores
efficiuntur et quanto spissiores tanto minores erunt. Item caules quos dixi
post xlma esse plantandos optime plantantur in magnas caules in duplo spatiis
sulcorum quia ipsi magni sunt prius optime culta terra et quasi in pulverem redacta
qui remanebunt in maioribus refrigerativus et magni fiant et durant per totum
annum et tota illa estate semina non producent. Item plantari possunt per
agros iterum vinum paintum et fabas per sulcos frumento et ceterorum granorum
et in terra et in sulcis melonum cucumerum et citrulorum. Item possunt plantari
in vineis et in hiis terris conveniunt quod eas maxime ledunt cum potu. Est enim
caulorum esse inimicum vitis et debilitare plurimum et admittere vite si fuit ista parum
Item rane cum caulem plantas non tantum terre subiungas quod semina sunt
plantule non remanent super terram quia statim putrefieri possunt. Caules sarculandi
sunt et herbis inutilibus liberandi et cum post intensam siccitatem estate ve
mant pluvie quibus renovat et separant auferantur ab eis folia inutilia que
sicca fuerint ut praefertur. Caulis calidus et siccus in secundo gradu. Eorum autem dicitur quod est sicco
in ii turbidum et melancolicum generat sanguinem et cuius nutrimentum est parum
cum vero coqueretur cum carne pingui aut gallinis sic bonus per nos
corpus ventrem humectat et urinam provocat. Eorum non corpus est siccum
vim constipativam sunt et si simul recepti in hac actione separata sed solum ius datum
solvit et substantia sola constipat nocumentum eorum aufertatur si decoquantur et aqua
prima quoquentur in alia cum pingui carne pecudis aut suis et cum pipere
et cimino aut cumino aut aleo tenentur. Avic. dicat quod ex decoctio et semine
obscuritatem fugant tardant et ex proprietatibus eius est ex sistano hyne efficit
sopitum et comestio eius clarificat vocem. Gal. dicat quod si caules assati dentur
ad comedendum pueris faciunt eos citius ambulare. Plinius dicit quod sola terra
aulum iuva sorbant dulcea carnium. Item dicitur quod caulis parum coctus solvit ventrem
et multum coctus stringit eum. Et dicat quod caules confortat nervos unde valet
paraliticis et tremulosis vite ubertatem prestet et eius succus valet contra ve-
nenum et contra morsum rabidi canis.

De cepis. R

Cepe desiderant terram solutam pinguem et optime subactam cepe seruna
cerebrata durant per annum tantum et in marte susceptum et tertium servatur illesa
servatur aquibusdam remotis novembris terra principium et maxime per minusiam

[illegible] et fit sup ipum [illegible] actu p gulaciu [illegible] a [illegible] [illegible]
versus aquilonem p unu brachiu et p duos versus meridiem elevatu [illegible]
[illegible] mens decembr. Jani febr et marcii cum [illegible] post hyeme [illegible]
sole [illegible] in arcus [illegible] q cu aliis herbis [illegible] [illegible]
[illegible] ut sit [illegible] aprilis sive may ut Junii plantant [illegible]
[illegible] ut [illegible] ad [illegible] separate et [illegible] plantatur [illegible]
[illegible] magnitate [illegible] plantabis [illegible] ubi
[illegible] citralli ut melones et cum [illegible] sepe collum
[illegible] ad maturitatem pveniunt licet no sint ita grosse ut he
ubi [illegible] plantant cum plantant debent [illegible] radices usq ad
que i [illegible] sole plantant cum plantant [illegible] usq ad
grossitudinem unu ut mediu digiti juxta caput et p unu digitu [illegible]
terra [illegible] hec cum planta adeo facile [illegible] q si solum [illegible]
ut tantu sup terram [illegible] adpta longinquo portaretur [illegible]
i terra quasi arida [illegible] tamen optime pulverizata plantarent [illegible]
litate nascentur et augebitur. Cepe transfodi desiderant et ab herbis quibus
libz liberari qd si terra eodem anno stercorata no fuit debet plantationis tempore
stercorari ut optime convalescant. Collecte aut cepe maturis quod patet
cum se sustinere non possit et anno no augent meliores earum plantari de-
mense augusti ne anno sequenti semen faciant deteriores no plantantur ut
i [illegible] viridis habeant mediocres no [illegible] que si in [illegible] terra [illegible]
fuit [illegible] et sicco tempore existente melius [illegible] i loco obscuro et sicco
Cepe ca sit hu [illegible] in m [illegible] pinde [illegible] acumine humores
malos in stomacho generant sitim inflactionem ventositatem dolorem capitis
atq insaniam faciunt [illegible] fumu ex eis ad caput ascendentem et cerebrum pcu-
tientem unde assuescentes eis cadunt i maniam et terribilia sompnia et mala
comita [illegible] psertim si ex [illegible] [illegible] cruda [illegible]
comesta nichil nichil nutrimenti corpori tribuunt sed elixe et aq
pcocta et alia coquantur dant nutrimentum bonum et plenum maxie si cum
carne pinguissima et cum bono condimento [illegible] comedantur si aut cruda
[illegible] mediolam secundu [illegible] calorem inducit grossos et viscosos
humores [illegible] [illegible] venas aperiunt venam et [illegible] pvocant et appe-
titum augmentum et [illegible] calore humiditatem augent. [illegible]
cum noribus [illegible] ut si odor [illegible] patienti naribus fiunt attractio capud
optime purgat. [illegible] capillorum pvocant. [illegible]
dicit q i cepis est acuitas intensa amaritudo stipatus et [illegible] est longe
est acuitas et rubeu est acutius [illegible] humidum et crudi coctori [illegible]
est attractio sanguinis ad exteriora quare est rubificativum cutis. Cepe [illegible]
cum comeditur pprie confert nocumento aquarum et semine eius delet mor-
feam et cu [illegible] ex eo [illegible] allopiae confert valde et ipum [illegible]
[illegible] verrucas. Et plurimus usus eorum facit [illegible] ex eis que
noceat intellectum ppter quod generant humorem malum. De Cimino

Ciminum desiderat terram pinguem et aerem calidum et [illegible] temporis [illegible]
[illegible] caret [illegible] est [illegible] [illegible] annos [illegible] virtute [illegible] diuretica
i fumositatem subtiliandi [illegible] in cibis et potibus et salsamentis digerens
confortat virtutem decoctionis [illegible] et sitim [illegible] dolorem [illegible]
[illegible] intestinorum et ventositatem mitigat. Item vinum valet [illegible] frigidam

de cimino

tussim cum ... factum cum ... et stans bene tritc in vino coquitur et emplastrum factum super locum dolentem ponatur. Contra singultum et ... pulvis eius et bacce lauri simul in testa calefactus cum sacculo positus capiti supponatur. Contra strangiriam et dissuriam et alios dolores ex frigiditate cuminum cum ... supponatur. Contra sanguinem oculorum non in principio sed post pulvis cumini cum vitello ovi ... super tela ... ponatur et dimissa per ... sepius supponatur ... de livorem et contusione ut alio modo factum dum recens est ... cumini subtilis bene ... ad ignem et sepius appositus ... est et nota quod ... usu cumini fit discoloratio cutis.

De croco.

Crocus est duplex scilicet silvester qui seritur sicut alie herbe que est modice utilitatis sed facit altum stipitem et multas macolas in quibus nascitur crocus qui cum apparet in ortu solis colligitur. Item est domus crocus domesticus qui non seritur quia semina non producit sed cepulle eius colliguntur de mense aprilis vel maii et dimittuntur viii diebus in atrio ut maturentur et tunc mundantur et siccantur in loco calido non tamen ad solem ne coquantur cum sunt mature quod cognoscitur quia tunc folia earum sunt sicca et servantur usque ad mensem augusti et tunc vel in ... post una spata ab alia in areis pastinatis plantentur cum radicibus quas habent per unum spatium distantes a quatuor digitis subiungantur insulas et duobus vel tribus annis dimittantur et quolibet anno de mense aprilis siccantur tunc folia sicca et de mense maii Junii et July si herba nascitur in areis evellantur sarpando terram per totum in superficie duos digitos de ... ut non tangantur cepe et si plantatur circa finem augusti aut de mense setembris radatur terra ut area ab omni viriditate mundetur deinde nascentibus floribus colligantur et totus siccetur ad lentum ignem et aliquo loco clauso servetur et elapsis duobus vel tribus annis totus evellatur de mense aprilis et iterum plantatur ut dixi. Terram desiderat ... vel mediocrem et potest optime plantari ubi sunt cepe cum sunt evulse. Et est sciendum quod crocus non multum ledit ... si plurimum leditur animalibus que sub terra corrodunt cepas eius contra quos nichil tantum valet quantum tendere decipulas iuxta eorum foramina et sulcos inter areas ... facere qui eam defendant ab ... aqueorum que valde timent et propter hoc sunt impedimentum ut ... et talpe que in multum appetunt cepas eius. Crocus est calidus in ii. et siccus in primo qualitatibus temperatus et ideo confortat ~~valde~~ unde contra debilitatem et defectum cordis multum valet et ruborem oculorum ex sanguine ut macula tollit si ... cum ... et in... ... apponatur ut dicit dyascorides. Item qui crocum prius bibit ebrietatem et crapulam non timebit. Item corone ex eo facte non permittunt ... Item soporem facit et stimulat venerem ut dicit plinius. Item dicit quod ... moreus serpentium et ... et ~~puncture serpentium~~ scorpionum.

De cepullis mallisii.

Cepulle mallisii plantantur ut porri tamen palo de mense Junii scilicet ... in foramine per unum pedem distantes que magnum campum faciunt ... per secta ... estate sequenti post pascha et sunt fere eiusdem complexionis cum aliis cepis.

De cardo.

Cardonus seritur de mense marcii terram stercoratam diligit et solutam ... pigni possit melius ... et hec illi prodest contra talpas si in solidiori terra ... ne ab inimicis ... facile perforetur. Sunt in area iam ... ... tua quoque ... serendi semina ... spatio semipedis ... est ne semina in ... ponantur nam debiles et ... ... Nam alte ... sunt ... tribus digitis ... donec ad primos ... digitorum ... herbis ... assidue donec plantula solidam ... et si ... interveniet ... · Et autumna ... stagnis ... palladius affirmat

... malisy.

... cardo.

Ad debilitatem cordis
Contra ruborem oculorum ex sanguine ut macula
Contra ebrietatem
Contra morsus serpentium

mense octobris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] cum palo et est [illegible] [illegible] dum [illegible] sole [illegible]
[illegible] cum ferro [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] collegi [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] est colligendum [illegible] habet [illegible] flores
[illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] florescimus [illegible]
[illegible] anno cotidie [illegible] sit plante [illegible] [illegible] fatigi
esset [illegible] digerant cum [illegible] [illegible] parte [illegible]
et [illegible] colligenda [illegible] omnibus pulvis [illegible] debebis
[illegible] [illegible] solent se [illegible] sole ut [illegible] inteiore | de camomilla.
aut [illegible] nam

Camomilla calida et sicca est in 2. g. et est propinqua virtuti rose in subtili-
tate sua et ipsius caliditatis est sicut caliditas olei conveniens et
aperitiva et subtiliativa spissitudinis mollificativa resolutiva absque attrac-
tione et hec est eius proprietas in medicinas cedat apostemata calla mollificando
et resolvendo ea et confortat membra nervosa omnia et est remeditivis plus quam
fenetibus laxitudinem qua volusie et est confortativa cerebri qua resolvit materias

| de custute podagre liny gengig

Custute i. podagra liny ut gengus ca. est in p. g. sic in 2. cu. || capit
floribus debet colligi et per duos annos debet servari per viaps virtutem habet
purgandi melancoliam sp. folia unde convenienter ponitur in decoctionibus
purgantibus melancoliam et fla. aqua decoctionis eius va. con. scarife
a diss. et de herba si potueris habere in magna quantitate decoctio in vino
a loco oleo renibus et pectori et aliis partibus dolentibus cathapla. Avic. dic
quod aqua custute et mirabilis ad ictericiam. Et dis. d. quod de proprietatibus
eius est expellere superfluitates antiquas [illegible] | de calamento.

Calamentum aliud est aquaticum et dicitur nepita aliud est montanum et
dicitur nepita in otta... melius est quia est magis siccum cum florescat debet
colligi et in umbroso loco siccari et potest per annum servari. Virtute habet
dissolvendi consumendi et confortandi. Con. siccam tussim et contra siccam asma
decoctionis eius et liquiritie et uve passe ut vinum decoctionis pul-
veris eius et fitum siccar valet nam ex eo et quibusdam aliis rebus
fit dyacalamentum quod ad id va. Con. dolore stomaci ex frigiditate vel patiens
pulicem [illegible] et tibris et in vino decoctio. Con. fri. reuma vugat occipitium
ex melle decoctionis pulveris eius postea fiat fricatio ex pulvere calefacto
in olla rudi ut ex ipsa herba multum [illegible] confert contra relassationem uve passe
ut vinum decoptionis pulveris eius et ficum siccorum valet nam ex eo et quib-
usdam aliis rebus fit diacalamentum quod ad id va. Item pulvis eius cum ramo
sorbili ut in fame ordei ad id va. | Con. dolorem stomaci ex fri. unde fiat gar-
garismus ex aceto decoptionis pulveris eius ut herbe et ponatur pulvis
eius et pulvis rosarum. Con. tenasmo ex frigidi vitreo ut ex alio humore frigi-
do in ungantur renes ex melle et aqua decoctionis pulveris eius vel herbe et ponatur
pulvis eius et calefactum et [illegible] restituerum callidi. cum bombace super anum
et aqua decoctionis pulveris eius vel herbe. et ponatur pulvis eius et colofonie et
sic de liberantur matrices ut fiat fomentum ex aqua decoctionis ad desiccandas
superfluitates nuceos et valebit multum | de centauzea.

Centaurea calida et sicca est in 3. g. est herba amarissima et alia est maior
alia minor. Sed maior est maioris efficatie confert mediane [illegible]
folia et flores unde cum incipit flores producere debet colligi cum umbroso

de camomilla.

de custute podagre liny et gengig.

de calamento.

de centaurea.

loco siccari per annum et in multa efficientia pot[est] servari. habet virtutem diureticam et constrictivam. vinum decoctionis eius valet ad opilationem epatis et splenis. Item ventrem constringit. et dicit ... Tal. Centaurea est ex melioribus et nobilioribus medicinis ad opilationem epatis et confert magnifice duritie splenis emplastrata et bibita. Contra vermes aurium instillatur succus eius cum succo porrorum. Ad lumbricos detur pulvis eius cum melle. Ad visum clarificandum succus radicis centauree maioris cum aqua rosata conficiatur et oculi inde illuminantur.

De capillo veneris.

Capillus veneris fri[gida] et sicca est temperate virtutem habet diureticam ex subtilitate. recens est multe efficatie parum potest servari. ... subtilis herba est. Contra calefactionem epatis detur aqua decoctionis eius. Item ex ipsa aqua et zuccaro fiat sirupus et si sit cum vicio splenis addatur aliquid calidum et diureticum. Item plinius dicit et in succo eius ut ipsa herba ita supponatur. Dicit tamen dic quod parum declinat ad caliditatem et sic est ex substantia sua resolutivus et aperitivus et in ipso est stipticitas et ... mistitat ab eo gallorum et columna facit eos fortes ad dimicandum et reficiendum. Cinis eius cum aceto et ab eo confert alopitie et cum oleo mirtino vino et lixivio prolongant capillos et prohibent casum ipsorum et cinis eius cum lixivia confert furfuribus capitis et delet eas et eradicat ulcera humida in eo. Et confert pulmoni purgando ipsum valde et provocat urinam frangit lapidem et provocat menstrua et trahit secundinam et purgat mulierem fetum et abscondit fluxum sanguinis.

De trifolio

Trifolium sentitur ... et est bonum per totam yemem et post ipsam yemem et post ipsam.

Cicuta ca[lida] et sic[ca] est in quarto gradu virtutem habet atrahendi dissol[vendi] et consu[mendi]. ca tamen non utimur in exterioribus medicinis quia venenosa est et in sola et ... dissolvit eum tam quod spiritus innatur ex quorum ... membra mortificantur virtutes habet fetissima sunt radices. sunt folia ... sunt ... semen eius quod ponitur in medicinis contra ... sple[nis]. talis fit usus tota herba in aceto cum ... per x. dies ... deinde bulliat quousque resolutum fuit ... et postea coletur per pannum illa liquositas iterum bulliat bene ad ignem et addita cera et oleo fiat unguentum cicute quod est potissimum contra splenem et contra duram et apostema et epilentiam si ungitur. contra arteticam et podagram coquatur radix inposita postea fissa per medium ponantur super arteticam et podagram et coquatur radix inposita postea fissa per medium ponantur super arteticam optimum remedium est contra yliacam passionem stringit et diss[olvit] ex decoctione eius in vino forti et oleo dolentia loca cataplasmentur. Ad inviscationem ... ex frigidis humoribus et glucino ... et ad menstrua provocanda fiat fomentum ex vino et aqua salsa decoctionis eius. Contra scrofulas et siccas fiat usus herbarum diureticarum postea fiant cathaplasmata ex duabus partibus cicute et ... stabiose.

De catapucia.

Catapucia est calida in tertio gradu et humida in secundo. ... dicit isto modo ... est calida et sicca est in iii. gradu. est autem semen cuiusdam herbe similis nomine appellate quod remoto exteriori cortice servantur per annum. Eligenda est que est viridis et non perforata interius nec ... alba ... habet purgandi per superiora ... et ... unde quandocumque datur ... ad ... ...

[illegible] ventositatem [illegible] et flatus [illegible]
catapucia in magna quantitate et postea cum foleo [illegible]
[illegible] ut dicit quod [illegible]
fiunt quod [illegible] et [illegible] fiat [illegible]
vel aliquo alio modo et ita potest accipi [illegible] ut fiat claretum catapucie
[illegible] melle decoct deinde misceat vinum et fiat clarettum [illegible]
[illegible] vini depona una catapucie bene contrite in hora [illegible] vel post
[illegible] et comeste multum valent sanis item in vino [illegible]
aliis [illegible] montibus Item potest poni catapucie [illegible] cocte in fine cene
vel pomum vel alios cibos et comeste multum valent sanis et egris Gerard
tamen dicit quod catapucia est multum lassativa et purgat superius et inferius
laboriose et cum angustia unde cavendum est ne detur nisi facile vomenti
et nisi natura sit digesta nec sunt dande habentibus stomacum debilem et in persona
qui subvertunt ipsum nec dentur nisi distemperate ne morari faciant
in stomacho nec est super dormiendum nec quiescendum sicut nec in receptione non
multarum medicinarum. Et usus eorum est ut ex eis acuantur medicine cum x. vel xii.
cimelaas contritas et sic admisceantur medicine. Item quod potest per se dari trite
et distemperate cum aqua calida vel vino. Et dicit quod purgat principaliter fle
gma et viscosos ~~[illegible]~~ humores et inde a stomacho et intestino unde prosunt
colericis cardiacis ydropicis artetice febri cotidiane et interiorem vel naturali flatui
dyas aut dicit quod dantur aquis grane usque ad novem et cum stomachus
fuerit fortis dentur integra et si sit debilius dentur contrita. Item dicit quod si folia
catapucie dentur cocta cum pullo aut cum oleribus vel aliis cibis
laxant flegma et coleram ¶ De Trecano.

de trecano.

Crecanus i. croca marina est ca. et sic. in iii° gradu herba est que in maritimis
locis invenitur virtutem habet diureticam ex sua subtilitate. Confert
stranguirie vitio lapidis et yliacam passionem herba ipsa in multa quantitate
bullita in aqua salmaria vino et oleo et illa aqua patiens sedeat usque
ad umbilicum et si tantam quantitatem habere non potest cathaplasmata loca do
lentia herba ex comesta vel vinum decoctionis eius urinam provocat. ¶ De Celido[nia]

celidonia

Celidonia ca. est et sic. in iiii. gradu cuius duplex est maniera s. indica
que maior est efficacie et citrinam habet radicem et est eorum quod in partibus
meis reperiuntur et est minoris efficacie una tamen pro alia ponitur cum
in receptis reperitur. Radix non herba debet poni virtutem habet dissolvendi
consumendi attrahendi et dolorem dentium ex frigida causa radix in dentes
aliqualiter trita et allen supponatur ad caput purgandi et una fri
gido humore radix in vino decocta patienti super ponatur et patiens fumum
per os recipiet deinde vinum gargarizet quod vinum desiccat et caput pur
gat plus aut dicit quod succus celidonie oculis [illegible] vel [illegible]
ad statum pristinum reducunt ¶ De coriandro.

de coriandro

Coriander est herba sicut granis que ca. et sic. est in ii gradu. cuius semen
in receptionibus debet poni quod per duos annos servari. virtutem habet
confortandi ex aromaticitate ad digestionem confortandi et dolorem stomachi
ex ventositate datur semen eius in cibis et vini decoctionis in potu sed
pulvis seminis eius super carnes assatas eas sopinit. Ysaac dicit quod
cuius semen in vino dulci datum reddit homines advenire provocat Sed cavendum
est ne nimis detur quia in amentia reducet et in furore cuius herba cum semine
est comedendo venenosa et eos interficit si aliquotiens assuatur. ¶ De Consolida.

de consolida

Consolida maior. i. simphitum frigide et sicce complexionis est ~~[illegible]~~
sed proprie radix ipsius est medicinalis virtutem habet constringendi subtiliam

...cessum p[er] v. ... tatur pulvis eius detur in ovo valet contra fluxum sanguinis
menstruorum et contra fluxum ventris et supposita valet contra fluxum menstruorum et sic
fomentum ex ipsa herba factum. **De Cucumere**

Cucumer agrestis est herba nota ex cuius succo fit elaterium
habet modo tali agresti in canicularibus diebus colligitur fructus
ipsius herbe cum est quasi maturus et conteritur et succus ipsius soli
exponitur et desiccatur et quidam decoquunt ad ignem et tale [illegible]
et minus est violentum dicit et quidam accipiunt succum [illegible] melle
usque ad consumptionem succi et in modum elaterii dant et [illegible] per
per duos annos potest servari habet autem virtutem purgandi principaliter flegma
et viscosos humores secundario coleram nigram sive melancolicam unde valet contra
paralisim apoplexiam epilepsiam colicam yliacam febrem cotidianam ex flegmate
ictericia vel quasi tyrante artetica et podagrica. accipiunt n. [illegible]
et purgat. Item ceteris passionibus ex flegmate valet medetur non tamen per se
solum datur purgat autem per os et ventrem et usus quidem est ne
admisceatur aliis confectionibus et ex ʒ i. medicina acuatur. Et qui ela
terium acceperit non super dormiat sed moveatur sicut qui susceperit ellebo
rum quod solet suffocationem inducere. In yliaca passione precedat aliquod triste
mollitivum et postea fiat aliud ex aqua malvarum oleo et melle cum ʒ v.
elaterii et efficiatur et valet optime contra yliacam et contra ictericiam et tirasbam
et podagram. Item herba ipsa si habetur potest conteratur aliquantulum et de
cocta in vino et oleo loco dolenti supposita stranguriam yliace et podagre
subvenit. Ad menstrua provocanda pulvis elaterii misceatur cum oleo
musselino vel rosato bombax intinctus supponatur. Ad apata fe[?] ma
turanda elaterii ʒ v. et farina ordei conficiantur cum vitello ovi et supponatur.
Ad apostemata rependa fit optimum electuarium ex elaterio et serpentina. Ad
[illegible] ... conficiatur elaterium in quantitate granorum v. cum modico aceto
tepidum infundatur. Ad omnem dolorem stomaci ex frigida causa ungatur
ex confectione elaterii et aceti. Ad lentigines faciei et omnes supfluentes
eius removendas accipe cornutum et camphora et elaterii in quantitate
illorum duorum et conficias cum aceto in modico unguento et postea in mortario
plumbeo cum pistello plumbeo et ponatur in vase vitreo per xv. dies
et postea in predicto mortario cum pistello eodem moveatur addito aceto
si dure fuit et ex eo ungatur facies et omnes ... absterget penitus et.

Dyptamus qui alio nomine quandoque dicitur frasinella admodum ... lentiginem **De diptamo.**
frasinei tot et sic est in iiii gradu radix est eiusdem herbe simili
nomine appellate que in locis calidis lapidosis et siccis frequenter reperitur
habet autem ipsa radix virtutem dissolvendi consumendi et attrahendi. Contra morsum
serpentis venenatorum alium ipsa herba vel radix trita supponatur succus eius
cum vino detur pulvis eius cum succo [illegible] conficiatur et supponatur
et potum detur. Ysaac in suo libro dicit quod est tante virtutis ut ferrum
a corpore extrahat unde cervi pabulo fere percussi eius sagittas
a corpore infixas. **De Endivia.**

Endivia que alio nomine dicitur starcola vel latuga agrestis. Frigida et
sicca est in iii gradu. Semina et folia competunt usui medicine eo solia ad
usum ciborum conveniunt sed radix nullam habet virtutem. Folia viridia
magis sunt efficatie. Sicca vero nullam virtutem habet confortandi et al
terandi virtute contra epilensiam epatis et ictericiam ex colerica causa provenientem valet
contra tertianam duplicem et simplicem ictericiam et calefactionem epatis

et apostolicon illa valent domestice enim ut [illegible] decoctione
eius et enutrito [illegible] ad idem [illegible] succus eius in [illegible] cum [illegible]
data in [illegible] vel [illegible] in [illegible] valet contra calorem epatis et [illegible]
[illegible] supposita et ad idem [illegible] succus [illegible] et si non habet folia [illegible]
que sunt [illegible] magna [illegible] loco eius [illegible] dicit [illegible] aqua [illegible]
[illegible] est [illegible] ad [illegible]

De enula

de enula. E[nula] [illegible] quia semen eius habet [illegible] corona eius [illegible]
[illegible] pars eius in terra [illegible] fossa et bene subacta ca est
in [illegible] et [illegible] eius duplex est maneries scilicet ortulana et campana quemad-
modum est efficatie sunt radices colligende enim in principio estatis et sole si-
ccative ne humiditate corrumpantur radix in medicinis debet poni per biennium potest
servari vel per triennium habet autem virtutem leniendi et mundificandi unde valet contra
morbos ex frigiditate indignatos. Contra dolorem spiritualium ex frigida causa detur
vinum decoctionis eius pulvis eius cum pulvere cinamomi delicate
solvit ventositatem spiritualium herba tota decocta in vino et oleo cathaplasmata
dolorem iliacum et strangurie solvit [illegible] [illegible] detur farina ordei in aqua
coctas sunt pulvis eius. Item nota quod enula est virtutis rubificativa et
abstersiva ulcera. De epatica.

de epatica. Epatica frigida et sicca est in primo gradu herba est crescens in aquosis
locis et saxosis lapidosis habens folia multa [illegible] a lapidibus adherentia
virtutem habet diureticam ex subtili substantia et infrigidativam unde valet contra
opilaciones epatis et splenis ex calida causa et contra calorem epatis et [illegible]
[illegible] et ideo dicitur epatica. Recipe ex aqua decoctionis eius addito reu-
barbaro in fine decoctionis optimum est contra yctericiam. De eruca.

de eruca. Eruca calida et sicca est in [illegible] gradu domestica maioris est efficatie quam
silvestris semina proprie competunt medicine set folia virtutem habet confortandi
[illegible] valet ad coitum vitandum strangu-
rie et coytum incitandi decocta cum membris [illegible] cathaplasmata libidinem [illegible]
[illegible] Item [illegible] vino cocta cum [illegible]
[illegible] provocat semine [illegible] et maxime silvestris facit
[illegible] porta [illegible] De ebulo.
[illegible] excretionem

de ebulo. Ebulus est calidus et siccus in [illegible] gradu cortices radicum et [illegible]
proprie competunt medicine cortices radicum in vere colliguntur et sic
[illegible] habet dissolvendi
[illegible] ad solem et per annum servantur hec autem virtute habet dissolvendi
consumendi et purgandi flegma et viscosos humores succus eius detur et [illegible]
[illegible] attrahendo superius [illegible] et inferius angustiose unde non debet dari nisi
digesta materia et corpora fluxum [illegible] ut in aliis [illegible] medicinis
valet febri cotidiane, diutine etiam ex collera citrina vel vitellina
[illegible] opilationis yctericie colice et yliace [illegible] lento flauticorum [illegible]
[illegible] est ut detur succus eius per se vel in eius decoctione dis-
[illegible] alia medicina vel addatur [illegible] vel oximelle laxativo vel quo
[illegible] cum melle ad consumptionem succi. Contra tumorem fiat bal-
neum et aqua salsa decoctionis radicum eius et [illegible] vel coctio
herbe. De feniculo.

de feniculo. Feniculus seritur mense decembri januario februario et marcio et tota
[illegible] transplantant ca. et sic est in [illegible] gradu virtute habet diureticam
[illegible] grossam ventositatem comestum post prandium confert acidis
[illegible] que sunt ex indigestione. Et hoc facit ex subtili substantia et
qualitatibus suis. Semen eius et folia et cortices radicum [illegible] sunt medicine

... in principio autumpni et sicantur per totum annum. Cortices radicum colligitur in principio veris et fructus per medium autumni. Contra epilentiam ... spiciens stomacum et dis et vicium lapidis ex frigida causa detur aqua decoctionis eius. Item feniculum coctum et comestum valet contra predictum. Item cum aqua vel vino solvit dolorem stomaci ex frigiditate ut ventositate et digestionem confortat. Item facit pulvis seminis eius. Contra pruritum oculorum et ... succus radicis feniculi in vase eneo per xv dies ad solem ... et more collirii oculis apponatur. Contra pruritum oculorum ... intentu conficiatur alloes optimum cum succo feni et ponatur ... solem per xv dies deinde ponatur oculis more collirii.

De flammula.

Flammula et ca[lida] est et sic[ca] in iiij. gradu et dicitur flammula quia virtutem habet ignitam. Est autem similis vitallie in foliis et floribus sed habet flores ... Est multe efficacie per exsiccatione illis ut modice ad cantum ... ammos viridis ... contatur ... et super locum ponatur et dimittatur sine igne faciendum ... et postea inveniatur ... more ... ad apostema per diem et postea ... est ad ... et capud est ... ducere ... cum ... diu ... est ad ... ut flamma ... exsiccat oleo et superponatur oleum ponitur ad relaxationem ut flamma minus exsiccat.

De fumo sterno.

Fumus terre est herba nota sic dicta quia generatur a quodam grossa fumositate terre. Et est in primo gradu et in secundo viridis et sicca ... magne est efficacie principaliter purgat melancoliam ... salsum et colleram adustam et est diuretica. Contra scabiem ... succus addito ... fiat ... et cum aqua calida detur ut addantur ... feniculi succo fiat ... hoc unguentum cum oleo nucis et ponatur pulvis ... Item fiat hoc unguentum addito aceto et succo ... terre in maiori quantitate subtilis et conficiatur ... et ungatur patiens in balneo optimum est. Et nota quod si succus ... et ... ut diximus optime purgat humores inducentes ... in ... Item herba ... in vino cocta et posita super locum podagre ... multum valet.

De fungis

Fungi quidam sunt boni quidam mortiferi boni sunt parum rotundi admodum pallei qui in principio veris apparent et in maio deficiunt ... cum illi tales ... interficiunt aut multum ledunt subito ... omnes malum generant nutrimentum mortiferi ... sunt qui nascuntur iuxta ferrum ... alii aut sunt mortiferi si non statim interficiunt. Si illi qui nascuntur iuxta ... putridas aut iuxta habitationem alicuius reptilis venenosi aut iuxta quasdam speciales arbores ... proprietate habent fungos ... sicut est olma. Fungus aut mortifer est quod in superficie eius est quedam humiditas viscosa ... et quod cito alteratur et corrumpitur ... colligentium ... in ... aut habitationibus ... fungus qui latinus ... et pessimus aliquid ... in superficie ... illo rubore habet multas ampullas elevatas ... quidem sunt ... et quedam non et ille mortalis est et statim interficiens et vocatur fungus muscarum eo quod in lacte pulverizatus interficit muscas.

De fingreco

Fenugrecum calidum est et siccum substantiam habet ... virtutem habet maturandi et laxandi ad apostema exterius maturandi. Farina fingreci cum vitello ovi conficiatur et super ponatur maturat ... ad maturandum ad apostema specialiter farina fengreci in saculo posita et decocta in farina ... fiat pultes et superponatur.

pxst. Rog. ap. parvi. bruss.

De Gabusys.

G abusy sunt caput[illegible] cauliu[m] et habent formam [illegible] non fuerint s[ed] postq[uam] clausa sunt folia sunt ipsorum [illegible] albi et grossa sicut [illegible] capaz et [illegible] desiccant frigidam [illegible] fundo in [illegible] ne claudant s[ed] apti remanent sicut [illegible] caulis [illegible] desiccant [illegible] caules [illegible] sunt composita sicut [illegible] [illegible] ut caules. De Gramine

de gramine

G ramine virtus est stiptica et valuit [illegible] [illegible] valuit renum et vesice sanativa et dolorem splenis [illegible] et [illegible] potum datus sua p[ro]prietati lumbricos occidit [illegible] bas [illegible] canis et eam comedunt quando se purgare volunt ut dicit plinius. De Gelagra.

de gelagra.

G elagra dicit impugnare terram [illegible] volunt [illegible] Item [illegible] [illegible] semine mirabile facit [illegible] gallinas. De Genciana.

de genciana.

G enciana est radix cuiusdam herbe sic appellatam nomine cuius sola radix est medicinalis in fine veris colligitur et exiccata p[er] [illegible] servatur nascitur aut frequentius in montibus et locis umbrosis et humidis sicca et sic est in ii. gra. virtute habet dissolvendi et consumendi et apiendi [illegible] differentia est [illegible] asma detur pulvis eius cum vino addita aqua [illegible] [illegible] radices eius abstergit morsum et sanat plagas et ulcera corrosiva bibita et multum iuvat qui cecidit ex alto et collisus est et ultima medicina est contra morsum serpentis et vermium venenatorum et canis rabidi si bibatur [illegible] cum vino [illegible] De Gariofilata.

de gariofilata.

G ariofilata herbe est [illegible] folys [illegible] [illegible] et cuius radix [illegible] valet et folia [illegible] et sic est in ii. gradu recens [illegible] maior est efficacie quam exiccata et servatur p[er] annum virtute habet dissolvendi consu[mendi] et apiendi et dicit[ur] Gariofilata quia odorem h[abe]t s[ed] gariofole s[ed] sapore ut effectum. Contra cordiacam passione in aqua [illegible] et oleo cocta parti anteriori et posteriori sup[er]ponatur ad cor confortandum et dolorem stomaci et intestinorum ex frigiditate ut ventositate detur vinum decoctionis eius. De humulo.

de humulo.

H umulus .i. [illegible] flos cuius [illegible] siccitatem maximam sua servat p[er] longissimum t[em]p[u]s in virtute sua. Ita [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] putrescit et est acuti odoris fortis et est calidus et siccus dissolutivus [illegible] et [illegible] et [illegible] liquores quibus admiscetur. De Jusquiamo.

de jusquiamo.

I usquiamus est fri. in iii. gradu semine est cuiusdam herbe que [illegible] vocatur [illegible] [illegible] semen aut triplex est diversitas est enim albu[m] rubeum et nigrum album et rubeum competunt medicine nigrum non est mortale non p[er]se iusquiamus debet recipi [illegible] in [illegible] ponendi est semine recens herbe et [illegible] maioris est efficacie virtute h[abe]t [illegible] [illegible] confortandi et mortificandi [illegible] [illegible] in acute acuta egritudine fiat fomentum ex aqua decoctionis herbe cuius [illegible] frontem et tempora et pedes [illegible] et ablutio postea fiat hoc emplastrum pulvis seminis [illegible] cum albumine ovi et latte mulieris puellam nutrientis et modico aceto et fronte [illegible] temporibus apponatur. Item ad lacrimas constringendas fiat [illegible] emplastrum

contra d[illegible] fiat emplastrum ex ipsa herba et super ponatur dolorem
tollit contra dolorem dentium semina super carbones supponantur et patiens
fumum per hos recipiat et teneat super aquam et apparebunt quasi
vermes supernatantes semine supposito denti in calida causa dolor
tollit. Et non per x annos servatur. De Ysop.

Isopus est ca. et sic in tertio gradu virtute habet semen folia et flores
non secundum radices diureticam dissolvendi consumendi et attractivam contra
frigidam tussim valet vinum decoctionis eius et [illegible]. Item vinum
decoctionis eius et seminis feniculi dolorem splenis et intestinorum tollit
fomentum factum ex aqua decoctionis eius maculam a superfluitatibus
mundificat et abstergit. Item facit suppositorium ex pulvere eius et
oleo muscellino pulvis eius vel ipsa herba in testa calefacta et super po-
sita capiti post [illegible] valet contra frigiditatem cataractam et capitis
[illegible]. Contra uvam fiat gargarismus ex aceto decoctionis eius. Item
ipsa herba in vino decocta et cataplasmata tollit dolorem ex ventositate. De Iringo.

Iringus et salida eadem est herba multum spinosa de cuius ra-
dicibus fit zinziberatum hoc modo. R. libr. ii. [illegible] ii. [illegible]
mundatorum ut pastinace ponantur ℥ i. ℥ [illegible] libr. ii. zinziberis ut me-
dietas piperis fiat hoc modo. Laventur primo et abradatur lignum quod
est interius. Deinde optime coquantur. Vel prius coquantur et
postea abradatur lignum. Deinde [illegible] madant et posito melle
ad ignem et optime dispumato ponantur ipsi iringi et zinziber simul pi-
per [illegible] ad spissitudinem congruam bulliant et si in fine decoctionis
addatur pulvis [illegible] et [illegible] optime operatur ad coitum et membra. De Iaro.

Iarus qui alio nomine dicitur barba aaron vel pes vituli ca. [illegible] secretionem
et sic est in ii. gradu in locis siccis et humidis montuosis et planis in venitur in
hyeme et estate magnam habet efficaciam secundum folia maiorem secundum radicem maximam
secundum quasdam tuberositates que colliguntur [illegible] et desiccantur. Virtute habet dissol-
vendi et relaxandi extenuandi. Contra tumorem autem ipsa herba decoquatur cum tube-
rositatibus in vino et oleo addito cimino et fiat emplastrum et super ponatur. Contra aurium
frigida apostemata ipsa herba tota cum tuberositate et axungia vetere teratur
et postmodum in testa calefacta supponatur. Contra scrofulas novellas herba
ipsa cum axungia veteri et [illegible] vel axungia [illegible] si potest haberi teratur et
super ponatur et liberabitur si recentes fuerint. Ad faciem depurandam et cutem
subtiliandam ex tuberositatibus desiccatis fiat pulvis subtilis et cum aqua rosata
conficiatur et ponatur ad solem donec aqua tota consumatur et ita fiat ter vel quater
et amplius ex illo pulvere solo vel cum aqua rosata facies illiniatur et plus
depurat quam ipsa cerusa. Item solus pulvis eius carnem superfluam corrodit. De Ireos.

Iris et ireos sunt gladiolus cuius folia sunt similia eius
tamen cum foliis purpureis vel albis nam iris purpureum habet florem ireos autem
album et sunt eiusdem virtutis radice tantum utimur in medicinis que in fine
veris colligitur et siccatur et per duos annos servatur ca. et sic est in secundo gradu
virtute habet diureticam vim dissolvit et aperit contra vitium spiritualium et opilationem
splenis et epatis renum et vesice et dolorem ex ventositate vinum decoctionis eius valet

[C]apillos eius lenire ... corneum corrodit. Ad pannum oculorum fiat
collirium ex pulvere eius et aqua rosata. **De liquiritia.**

De liquiritia

Liquiritia est radix cuiusdam herbe que desiderat terram sabulosam et per
se sabulosam, et ideo facile multas et longas producit radices que
si plantarentur facilius comprehendunt, et tota multum pullulat et forte si
hasta eius ad hunc terram flectatur ad terram ... [illegible]
... sicut accidit in menta, ruta et gramine, ... est et ... [illegible]
eligenda est non nimis grossa nec multum tenuis ... [illegible]
... nigra vero et alba est abicienda. Succus est cuiusdam efficacie
et fortior qui hoc modo fit: cum radix est bene contrita et in aqua bul-
liat et decoquatur usque ad consumptionem fere, postea exprimatur; valet contra
vitia pectoris decoctio eius in aqua et contra peripleumoniam et pleuresim. Item vini
decoctionis eius valet contra tussim. Ad id valet electuarium confectum ex succo
liquiritie et melle. Item liquiritia masticata et sub lingua retenta sitim
asperitatem lingue et gutturis mitigat. **De lingua arietis.**

De lingua arietis.

Vide de ista in tractatu p.

Lingua arietis que plantago vocatur frigida est et sicca, et folia eius sicca
consolidant optime ulcera et ad hoc nichil est melius ea ut dicit Dyas(corides)
et mirabile est si bibatur succus trium radicum cum tribus unciis vini aliquem
curat tertianam et si quatuor radicum succus cum quatuor unciis vini
bibatur aliquando curat quartanam. **De Lilio.**

De lilio

Lilium plantatur temporibus octobris et novembris in terra pingui et bene
subacta nam accipiantur pichi sive bulbi eius virides ut separati et
ponuntur per unam spannam vel unum pedem quod est melius separati sicut fit de allys.
Item dicit Ari(stoteles) quod si hasta lilij quando non dum aptum est semine sine flore
eius flectatur in terram ita quod non cooperta radicetur et conparatur terra ipsa
paucos dies emergat in qualibet nodositate cepam parvulam sicut sit bulbi.
Cuius calidum est et humidum. Aliud est domesticum aliud silvestre. Sed
silvestre aliud gerit florem purpureum quod efficacius est, aliud croceum. De-
mesticum autem cum axungia veteri tritum ac cum oleo coctum et super-
positum frigidum ... maturat. Contra splenis duritiem radix lilij in multa
quantitate cum branca ursina et radice ... ponatur in vino et oleo
per x dies et postea coletur et colature addita cera et oleo fiat ungue-
tum. Ad faciem colorandam. Accipe ... radices lilij agrestis
et sicca et pulverem inde fac et distempera cum aqua ro(sacea) de sicce... quo
facto ... ut quater illum pulverem solum et cum aqua et o(leo) confecta ducas super
faciem. Item abluendo mundabit faciem et removebit contractionem rugarum.
Item folia eius decocta et ... valent ad loca combusta. Idem facit
radix eius si trita cum oleo apponatur quia virtus eius mitigativa
est. Item educit purgationem menstrualem quia est aperitiva et est tumoris
depressitiva et ideo valet contra apostemata ... et radix eius trita
cum oleo sepius apponatur. Plinius autem dicit quod sepe cum vino sanat
ictus serpentum et fungorum malitia et venenum; decocte in vino et oleo
admixto clavos pedum et nodos solvunt pilosque locis adustis reddunt
... cocte indito melle venis precisis subveniunt. Folia eius
cocta in vino vulnera sanat. Ex floribus eius fit oleum et aqua sicut
ex rosis et sunt fere eiusdem virtutis cum oleo et aqua rosata

114

anus Lingua avis ca. est et humida in primo gra. folia habet parva acuta lingue
avis similia viridis multe efficacie est exsiccate. Nullius virtutis
habet incitandi libidinem et ... herba ista cum carnibus cocta ut
cum oleo condita ut sanguine libidinem incitat valet et decoctio
addito zuccaro conseruto. Contra siccitatem pectoris decoctio aqua
decoctionis ipsius et addito draganto magis valet

De Lappacio.

Lappacium .i. acetosa vel rumex ca. et sic est in primo gradu vel
in secundo secundum Avic. Est autem triplex lappacium scilicet acutum acuta
habens folia et hoc efficacius et lappatium domesticum acuta habens
folia lata et magis competit usui. Item est rotunda rotunda habens
folia virtute habet dissolvendi relaxandi et aperiendi et extenuandi
Contra scabiem succus lappacii acuti et oleum mastellinum et pix
liquida simul bulliant postea colentur et colature addatur pulvis
tarteri et fuliginis et fiat unguentum quod succus est competens
scabiosis. Avicenna dicit quod radix eius cum aceto cocta confert sca-
biei ulcerose et impetigini et eius decoctum aqua calida ...
Et similiter ipsa met in balneo est optima. Contra impetiginem et serpigi-
nem fiat decoctio succi lapatii et pulvis ... Ad apostemata
maturandum lapatium rotundum tritum et in oleo decoctum

vel cum axungia supponatur ad mitigandum [illegible] modo suppo-
natur acutum contra strangu(riam) et diss(uriam). fiat decoctio lapacii in vino et
oleo et pectini supponatur urinam provocat in multa quantitate
in multa quantitate aqua ut vinum decoctionis eius [illegible] optima
splenis et epatis contra scrofulas novellas fiat emplastrum ex lapacio acuto
et axungia similiter contra impetigines valet succus eius [illegible] cum
melle et sicca humida [illegible] in cerebri siccitate eius cum [illegible] in
modica quantitate naribus mittitur contra [illegible] Item
lapacium crudum vel coctum comestum valet [illegible]

De Lactuca.

de lattuca

Lactuca seritur et transplantatur omni tempore fere per totum annum in terra pingui
bene stercorata per se et mixta cum aliis herbis, et que seritur
in autumno naturaliter plantatur mensibus decembris circa terram aliarum
herbarum que tunc seruntur, ipsa enim non timet gelu sed roboratur ex eo
et erit bona post hiemem cum aliis erbis quousque producet. Sed que
seritur de mense februarii non transplantantur eque necesse sunt, ex magnis que
romane dicuntur que habent alba semina transplantari debent ut
crescant in dulcedine habeant multum in natura frigiditatem. tempore siccitate
lac frigidus est et humidum temperatum. Alii dicunt quod est calida et humida temperate
et non est melior ceteris herbarum et temperantissima respectu aliarum herbarum
sanguinem bonum generat et lac et urinam provocat coleram extinguit
sanguinis ebullitionem refrigerat, et sompnum inducit. Item valet contra
cattam apostrecta capitis dolorem et coleram rubeam seu sanguinem facit
amputat cathaplasmata. set cocta plus quam cruda fit ethicis conveniens
quia eius lac calore ignis minuitur propter quod sompnum creat inducere
sed colericis, tamen cocta quam cruda convenit in exordio suo, scilicet valet
stomaco et ad augmentandum lac mulierum ut summa virium est con-
venientior sed cum induratur et copia lactis non habuerit eius viriditas
minuitur et fit amari saporis, unde fit apertura sanguinem in pessimum
et fit nociva quia tenebrositatem oculis
generat. Item cruda cum assuescentibus fit nociva et ad huc tenera valet
facit et confirmat mamillam corrumpit sed cum est ad huc tenera valet
multum in febre colerica ut cruda in aceto cocta cum exoto solum
ad provocandum sompnum semen confractum
cum oleo rosato et aceto, ad provocandum sompnum semen confractum
cum lacte mulieris puella lactantis et cum albumine ovi et fiat emplastrum
super frontem. Item pulvis seminis eius cum lacte sompnum provocat et facit
super tempora. Item pulvis seminis eius cum aqua calida quando cum aqua confricatur cum
febricitantibus datur cum aqua calida, quando cum aqua confricatur cum
oleo rosato, et super ponatur et destruit ipsum. Item cathaplasma frondium ipsius
hominibus erisipila subvenit. Item semen eius datum in potum sepe pollutionem
patienti celeriter succurrit. Item est quedam species lactuce agrestis que longiora
et strictiora habet folia subtiliora et asperiora et minus viridia est haec
amara et est maior caliditatis et siccitatis quam domestica. Item dicit
plinius quod est quedam species lactuce marine quam caprinam vocant que proiecta
in mare pisces necantur pisces qui sunt in circuitu vel [illegible]

Et est alia species lactuce que nascitur in aquis cuius folia trita cum
polenta [illegible] [illegible] et hanc greci vocant [illegible] est alia
species agrestis quam vocant [illegible] cuius folia trita cum polenta mulieribus
fluxum sanguinis stringit et putrefacta vulnera sanat. Et est alia species
lactuce habens rotunda folia et brevia que multi et alia vocant [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] herbam [illegible] et [illegible] oculos [illegible]
[illegible] [illegible] cum [illegible] cuius herbe succus cum [illegible]
et [illegible] [illegible] admiscetur [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] succus eius cum vino potatus et folia trita [illegible]
[illegible] inflammationem dissolvit et compescit. De Lentisco. P

de lentisco

Lentiscus ... omnes eius inflammationem dissolvit et compescit. Contra fluxum menstruorum
[L]entiscus est ca. et sic. habet constringendi et consolidandi. Contra fluxum menstruorum
et vomitum ex debilitate virtutis retentive, fasciculus [illegible] facta cum foliis
et [illegible] decoquatur in aceto, et pectori et renibus cataplasma factum supponatur
Contra vinum super fluxum pectoris [illegible] [illegible] tenentur
lentisci bibatur, usque ad aceti compositionem, et [illegible] [illegible] fiat
[illegible] pulvis et [illegible] [illegible] et postea contra [illegible] [illegible] pulvis
factus ex foliis eius super [illegible] [illegible] [illegible] et pulverizatur ultra
[illegible] consumit contra [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] in febre
acuta fiat decoctio foliorum eius in aceto, et patiens sepe gargarizet

De Laureola

Laureola est herba multum laxativa calida et sicca in
iiii gradu. cuius succus sive semen est rotundum sub [illegible]
ad quantitatem piperis quod dicitur [illegible] ut [illegible] ut [illegible]
que est adhuc magis laxativa quam laureola et in ipsa erba
multum laxativa et purgat flegma et viscosos humores principaliter
[illegible] [illegible] et [illegible] membrorum [illegible] melancolia [illegible] [illegible]
et podagrice apoplexia et paralisim [illegible] est [illegible] [illegible] medicine
in oximelle [illegible] et [illegible] datur et in [illegible] [illegible] vero
non datur [illegible] habet naturam [illegible] in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] uti volumus, decoctionem eius [illegible] addito [illegible] [illegible] in
masticet ut malicia eius [illegible] non tamen est danda nisi [illegible]
qui difficiles sunt ad solvendum et [illegible] ventrem, et intestina
[illegible] [illegible] [illegible] est semen eius. De Lappa. P

Lappa est herba que habet in summitatibus capitella [illegible] vestibus
adherentia, lappe multe sunt species, omnes medicinales [illegible]
plinius dicit quod [illegible] scorpionum medetur nec [illegible] [illegible] si i
[illegible] [illegible] succo eius decoctio radicis eius confirmat dentes
si tepida in ore teneatur semen eius [illegible] ultra [illegible] curat
[illegible] sanguinem [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] radix eius
cum vino [illegible] et folia adiecto sale solvunt. De Lenestico. P

Lenesticus est ca. et sic. in ii. gradu, cuius semen lenestici
appellatur semen non herba, ut radix, in medicine, ponatur [illegible]
[illegible] habet diureticam, aperiendi, et extenuandi [illegible] vinum decoctionis
eius contra [illegible] [illegible] [illegible] valet aqua decoctionis eius
valet in dolore, [illegible] et intestinorum [illegible] [illegible] [illegible] pulvis
eius cum pulvere cimini datur [illegible] valet

Melones qui seminantur talem terram et aerem quale et cucumeres,
sed minus pinguem et minus frequentatam ut faciunt flores et folia maiora
fiat et ultimus maturentur, et toto anno et tempore plantari debent
et eorum aliqui sunt nigri non autem extrinsecus quidam sunt grossi
comeduntur maturi scilicet cum incipiunt reablore et crocei fieri
ex quibus grossiores qui habent semina valde rara sunt ceteris
melonum generibus meliores. Aliqui sunt similes uiridi valde
longi et sperasti et non curuati et uocantur melangoli qui comeduntur
acerbi sicut citruli et sunt eiusdem saporis sed sunt minus frigidi magis
et digestibiles et meliores citrulis et ceteris. Melones sunt frigidi et
humidi in secundo gradu et qui dulces sunt, sunt temperate frigidi ante dicit
Serapion, melonis commodo non est continua quia dictum est de radice
citroli et cucumeris opportet autem utentem melonibus ut melo precedat
aliquid aliud cibarium, ne nauseam faciat sed ypocras dicit quod eo comesto
debet aliquantulum expectare, donec sit digestum antequam aliud sumatur
ysaac dicit auctor quod meli est tarde digestionis nisi quando comeditur
cum eo quod est intus eius et ipsius interiori est reccius et eius
humectat et est conuenientior quam citroli et cucumeris sed cum melo corrumpitur
in stomaco convertitur ad naturam venenosam opportet quod ut cum sentiat
extrahatur velociter et illud quod remanet post eorum comestionem
sit in coctione oxizacara vina mandatum mastix slak non accipiat
ozimel zinzibrum conditum, aut est zenziber aut diacimninum et
purum vinum et bibant, semen autem melonis mundatum urinam prouocat
renes et vesicam mundificat ab arenis et lapidibus. De Melloto.

Melilote calida est et sicca in primo gradu herba est cuius semen
sub nomine appellatur et dicitur et corona regis quia format
ad modum. Sinteculum virtutem habet confortandi cum aromaticitate,
et diureticam ex subtili substantia vinum decoctum eius digestionem confortat
ventositatem excludit epar et renes et vesice aperit semen eius
in brodio et tibie posito eius leniti saporis et odoriferum facit. De Mercurialis.

Mercurialis id est linochios frigida et humida est in primo gradu
viscositatem habet similem, unde lenificantibus educit coleram
ab epate stomaco intestinis datus cum succus non coctus cum
zucaro quia a vino tisanamque amicit aptet. De Malua.

Malua frigida et humida est in ij gradu cuius est duplex maniera scilicet do-
mestica que subtiliorem et frigidiorem habet humiditatem et est
silvestra que dicitur maluauiscus et bis malua crescens altiora virtus
et frigida et humida et habet strictam viscositatem cum calido apostemata in primo. Folia malue
terantur et supponantur ad maturandum et terantur cum axungia, ponantur
recenti et super tegula calafacta ponatur hoc et valet contra duricie
splenis epate facto, ex aqua decoctionis circa pectus ad prouocandum
sompnum in acutis febribus multum valet. Malua coquina et comesta
ventrem soluit valet et in febribus propter constipationem ventris, ex aqua ipsius
clisteris fit et clistere maluauiscus plus mollificat et maturat. scilicet
folia sola et magis radix cum axungia trita aliquantulum calafacta

apostemata maturat super posita et ducit. Contra mollificandum herba
et cocta cum radice usque ad consumptionem aque, apponebatur quedam
scrophulas que supposita apostematibus ipsa maturat et ducit
dissolvit et relaxat. Ex aqua cocta cum oleo fit unguentum optimum
ad pilos. Aqua decoctionis seminis eius [illegible] tussi sicce
confert et etiam [illegible] et patellata in oleo decocta [illegible]
solvit [illegible] dissolvit [illegible] per plures [illegible] aliquis sit [illegible]
succo [illegible] admixto oleo [illegible] apud loca non [illegible] nec
[illegible] minus [illegible] neque morsus scorpionis [illegible]
[illegible]

De Menta. R

m Menta calida et sicca est in secundo gradu. Cuius tres sunt species. Est enim quedam
domestica que proprie ortolana dicitur, et hec mediocriter calefacit
et confortat; et est alia silvestris que mentastrum dicitur, et magis calefacit; et
est menta que longiora latiora acutiora habet folia, et hec menta romana
vel saracenica, et vulgariter herba sancte Marie vocatur, et hec magis est virtuosa.
Que autem menta domestica est herba facilis, se multiplicans, et cito de
terra pullulans, et [illegible], et cum bassula in terra reflexa et ab humo
tecta cooperata, statim germinat in radice et cito ex se nova producit plantas.
Hec enim magis quam in medicina competit, et viridis existens magne efficacie
est. Debet autem siccari in loco umbroso, et per annum integra efficacia servatur.
Virtutem habet dissolvendi et proprie, qualitatibus confortandi, ex aromaticitate.
Contra fetorem oris ex putredine gingivarum, [illegible] abluatur os et gingive
ex aceto decoctionis mente ortolane, deinde fricentur ex pulvere mente sicce
vel cum menta sicca. Ad appetitum confortandum cum impeditur ex frigidis
humoribus in ore stomachi existentibus fiat salsamentum ex aceto et menta
et modico cinamomo, sinapi et pipere. Contra vomitum ex caliditate [illegible]
debilitatem stomachi, ut ex frigida causa fiat decoctio mente in aqua pluviali
et aceto, et spongia intincta in ore stomachi superponatur et etiam ipsam mentam
coctam patiens comedat. Contra singultum ex debilitate in febre et sine
febre, sive ex inanitione sive ex repletione causa, detur menta cum aceto et modico
vino si sine febre, si cum febre cum solo aceto, et in eo ponatur panis
assatus [illegible] et applicetur naribus [illegible] labia
gingive, dentes et [illegible], [illegible] pulsatiles temporum et
brachiorum [illegible] et [illegible] contra
coagulationem lactis [illegible] coquatur in vino et oleo et mamillis
cataplasmetur. Et non prius aliqua medicina datur quam venenum debet
dari cum succo mente, vel cum vino decoctionis eius, similiter herbe succo.
Contra venenum solum succus mente romane, vel vinum decoctionis vel
succus cum melle; [illegible] valet [illegible] valet. Contra [illegible]
[illegible] ex frigidis humoribus, et etiam ex calido sine febre, succus
et datus cum melle; lumbricos interficit, auribus instillatus vermes necat.
Cocta in vino et oleo, herba ipsa et cataplasmata solvit [illegible] apostemata
frigidorum. Menta cum radice decoquatur in vino et salvia et [illegible]
[illegible] vinum decoctionis [illegible] semine [illegible] cum
fomentis infrigiditatem matricis calefacit et [illegible] facta
ex pulvere eius frigida reuma capitis constringit. Et nota quod menta romana
et ortolana poni possunt.

de menta

[Man]dragora

Mandragora fri. et sec. est. Set eius excessus non determinatur ab auctoribus. Eius duo
sunt species scilicet masculus et femina. Sed utriusque differentia [illegible]. Et quod ut dicunt
alii dicunt femina esse formata ad modum femine et masculus ad modum viri [illegible] falsum est.
Set masculus habet folia longiora, femina non [illegible] [illegible]
tales impositiones ut decipiant mulieres radicem aut cortices [illegible]
medicine sunt poma, semen, folia, cortex radicis et colliguntur [illegible]
[illegible] et multa efficacia. Virtutem habet constringendi [illegible] [illegible]
et soporiferam. In acutis febribus ad somni provocationem pulvis corticis eius
confectus cum lacte mulieris puellam nutrientis et albumine ovi et superponatur
fronti et temporibus. Contra dolorem capitis ex caliditate folia ipsius trita super tempora ponantur
vel ungantur cum oleo mandragore. Conficitur sic: poma mandragore [illegible] trita
in oleo per dies macerentur; postea fiat aliquantulum decoctio et coletur et illud erit
postea oleum mandragoratum, quod valet ad sompnum provocandum et dolorem capitis ex
caliditate si frons et tempora ungantur, et calorem febrilem reprimit. Item ipsum oleum
reprimit materiam apostematum calidorum in principio fuerit. Item ut folia cataplasmata
super. Item valet pulvis eius cum succo alicuius herbe. Contra fluxum ventris per nimium
calorem, ex predicto oleo venter et tota spina inungantur et [illegible] [illegible] cum
cum aliquo leni clistere. Contra duras maculas fugare cum foliis eius [illegible] et
[illegible] eius [illegible] [illegible]. Item [illegible] facit sompnum [illegible] cum vino [illegible]
vehementer. Circa autem [illegible] et [illegible] nocumentum mandragore [illegible] cum [illegible] et
melle et vomitu. Item non [illegible] predicamus quod mandragore habent virtutem impregnandi
mulieres steriles si ex ea comedant, quod verum est, non est [illegible] [illegible] [illegible]
cum sterilitas est ex superflua caliditate matricis, [illegible] cum reducetur ad temperamentum
[illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. **De Meu. Rx.**

[Me]u

Meu ca. et sic. est in secundo gradu herba [illegible] semine, [illegible] nomine appellatur. Que
[illegible] medicine competit, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
ut aqua decoctionis eius valet contra [illegible] [illegible] et [illegible] ex frigiditate frigida
est et [illegible] dissolvit aqua [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in estate [illegible] [illegible]
in [illegible] [illegible], pulvis meu cum semine feniculi in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] excludit et [illegible] confortat. **De Marrubio. Rx.**

[Mar]rubio

Marrubium ca. et sic. est in 3o gradu, alio nomine dicitur prassium, folia eius precipue competunt
medicine. Flores, cortex et radices herba [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] habet dissolvendi et consumendi ex qualitatibus [illegible] [illegible] ex amaritudine contra
vitium pectoris [illegible] ex frigido [illegible] humore, detur diapassium vel fiat electuarium
ex [illegible] [illegible] [illegible] mellis [illegible] et fiat decoctio [illegible] usque ad
spissitudinem; postea ponatur pulvis dragaganti et gummi arabici [illegible]
et [illegible] optimum [illegible] vitium pectoris. Vel [illegible] pulvis eius confectus cum melle
[illegible] addito pulvere liquiricie. Et contra tussim valet decoctio eius et
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ex vino decoctionis eius et [illegible]
fiat et emplastrum ex ipsa herba in vino cocta et oleo, super renes et pectus.
Rx. contra [illegible] [illegible] [illegible] contra emoroidas inflatas [illegible] fiat
[illegible] ex aqua [illegible] et vino decoctionis eius et [illegible] fiat suppositorium.
Ex pulvere eius confecto cum melle vel fiat decoctio pulmonis [illegible] [illegible] [illegible]
oleo [illegible] et [illegible] [illegible] super ponatur contra lumbricos [illegible]
pulvis eius confectus cum melle. Circa [illegible] [illegible] succus eius
auribus [illegible] contra [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum ipsa herba

... xxv. dies in vino et oleo postea fiat decoctio et coletur et colatura addatur cere et olei et fiat unguentum. De Maiorana.

de maiorana

Maiorana calida et sicca est in secundo gradu alio nomine dicitur esbrum cuius flores et folia habent medicinam colliguntur in estate cum floribus et in umbroso loco siccantur per annum servatur virtute. Habet confortandi ex aromaticitate dissolvendi et consumendi ex qualitatibus et est mundificandi pulmonis maiorana in vino decocta ... stomacum infrigidatum calefacit et digestionem confortat ... cerebri et capitis cerebrum confortat. Flores et folia in vino cocta calefacta ... posita dolorem ex ventositate provenientem solvunt. Item capiti superposita valet ... capitis. Item nota quod unctio ... libere ...

De Napis.

de napis

Napis omnem fere aerem patitur terram desiderat pinguem et in solo sicco et ... terram et ... et zabulosa melius nascuntur. Loci proprietas napum in rapa et econtra transmutat. Sed ut optime proficiat sub aere soluto seminari et optimum ... et in illis locis optime proveniunt in quibus segetes eo anno fuerunt. Si semen sit minus ... aliquod ne illi ... quos in locis ... possunt. ... ita sine pulvis toto tempore ... mensibus ... pluvie ... possunt et est ... inter milium et panicum magnum seminari. In ... speculatione ... speculationum ... napus et rapa ex napis nobiliores sunt albi qui sunt longi et fere ... non grossi ... radices ... acuta et recta. Ex napis fiunt optima composita cum ... modico sale aceto melle et sinapi et speciebus odoriferis et sine ... sunt bona talis sunt in secundo gradu et multum nutrit. Sed durum digeritur molle et inflatum minus ... rape faciunt. Tenere in aqua coquantur et illa ... in alia et coquantur ... sive tepatum et mediocriter ... bonum et malum ... qui bene cocti non sunt difficile digeruntur ... ventositatem faciunt et ... Ideo valet ... coqua ... aqua ... alia coquantur cum pinguissima carne. De Nasturtio

de nasturtio

Nasturtium calidum et siccum est in quarto gradu semen eius proprie competit usui ... annos servatur. Herba et viridis multe est efficacie sicca mediocriter ... habet dissolvendi ... ex qualitatibus suis. Contra paralisim ... cum ... et ... ex humiditatibus ut solet contingere in acutis febribus semen nasturtii masticatum ... contra paralisim aliorum membrorum semen seu ... eius in sacculo positum et in vino decoctum membro ... superponatur ... et herba decocta cum ... et ... valet contra ... superfluitatem ... et litargiam ... pulvis seminis nasturtii naribus appositus contra relaxationem ... ex aceto decoctionis ... contra ... passionem et ... ex frigida causa semen eius in sacchetello positum et in vino decoctum superponatur ... valet ad ... herba ... decocta in vino et oleo et superposita contra tenasmon ex humore ... et in unguento ... cum ... pulvis ... et ... et super ... pulvis ... eius ... corio ...

Nenufar [illegible] est frigidum et humidum in secundo gradu herba est habens lata folia que in
aquosis [illegible] crescit duplex est maneries una producens citrinos
flores que melior est, et alia crocea que non est adeo bona. Ad opus medicine — de nenuphar
usus medicine in octobre colligitur et per duos annos servatur in multa efficacia
valet. Ex floribus fit sirupus proprie contra acutas febres et prodest ardori in
caliditate flores decoquantur in aqua addito zucaro fiat sirupus contra
dolorem capitis ex caliditate similiter ponatur in aqua in nocte, usus in
mane tale aqua, flores in fronte applicatur

De Napello.

Napellus est napus ponticus et est venenum pessimum [illegible] propter
nimiam calliditatem et siccitatem est bonus. Delet maculas cutis et cum
pone similiter rectificatum studio medicine valet contra lepram. Est venenum — de napello
habens bibentis ultra diam vertit et minus hic interficit homines. Et quod maculosi
est quod quia [illegible] pellitur et nectar [illegible] est
excitata contra venenum ipsius napelli.

De Nigella.

Nigella calida et sicca est in ii gradu semen est cuiusdam herbe que in locis paludinosis — de nigella
et inter frumentum reperitur semper per decem annos servatur est autem rotundi
plani subrufi et substantia [illegible] duritiem et amaritudinem
dissolvendi consumendi ex suis qualitatibus. Emplastrum factum ex farina nigelle [illegible]
assumptum circa umbilicum et proprie pueris lumbricos necat. Naribus contra [illegible]
cum melle [illegible] farina ipsa facta cum aceto tepido et auribus insufflata
vermes necat. Unguentum nigelle in multa quantitate fiat decoctio in forti
aceto usque ad consumptionem [illegible] et aliquantulum spissitudine addito oleo fiat quod
unguentum quod optimum est ad scabiem et impetiginem de facie tollit

De origano.

Origanum est calidum et siccum in iii gradu alio nomine dicitur colena eius duplex — de origano
est maneries scilicet origanum silvestre quod latiora habet folia et fortius
operatur et est domesticum quod in ortis reperitur et minora habet folia et
minus operatur. Quod in medicinis ponitur colligitur autem in tempore [illegible]
florum et in umbra suspenditur et ex siccatis folia cum floribus
debet in medicinis poni. Abiectis stipitibus per annum servatur. Virtutem
habet dissolvendi consumendi et attrahendi contra frigidum reuma capitis folia
cum floribus intrita sine liquore bene calefacta in patella ponantur et
sacellum capiti supponatur et patiens bene cooperiatur. Premisso
caput [illegible] vinum decoctionis eius gargarizetur gingivas et fauces
consumit humiditatem contra frigiditatem [illegible] vinum decoctionis
eius [illegible] ut pulvis eius cum melle confectus [illegible] cum
calida aqua vinum decoctionis eius [illegible] confortat dolorem [illegible]
et interiorum excludit [illegible] factum ex herba [illegible]
in vino et [illegible] supposita [illegible] solvit

De porris.

Porri fere subsistunt omnem aerem et terram desiderant mediocriter
solutam et optime crescat et pinguem ut stercoratam seminantur autem in locis — de porris
calidis [illegible] de mense decembris intrantes frigidos mense
ianuarii februarii et marcii cum cetera sunt ad qualitatem reducta hec
autem [illegible] fit autem sola aut cum aliis herbis mixta in medicina operatur

cta et desuper letamine cooperta. hec semina [illegible] sepe sarrienda et ut
efficiantur grossiores porri ne auferatur aliquid de ipsorum radicibus
cum fuerint plantandi. si quis cum palo debet plantare efficiet fundus
quasi [illegible] ad ipsum porrum et sicut as folia [illegible] de mense [illegible]
et madii et [illegible] mense iunii [illegible] et plantari et post et de mense iulii [illegible]
septembri [illegible] vult usque ad [illegible] mensem martii [illegible] est optima
tamen porrorum quedam est mollior [illegible] si mediocris est optima
pars bona [illegible] fiunt. fere semper fit aut duobus modis porrorum plantatio
[illegible] primo completa spannam unius sulcus
omnino. Alter et bonus modus est scilicet quod una completa in sulco iacentes posita quatuor
ab alio distet et porrum sit ab invicem in sulco iacentes posita quatuor
digitis. et sic fit sequens sulcus terra trahitur super porros et pedibus
similiter conculcatur. Tercio autem modo palo plantatur scilicet ut optime
[illegible] et deposite [illegible] fiat foramina cum palo grosso fere ut [illegible]
parvulum [illegible] et ultra uno semisse distantia in quibus ponantur
[illegible] spanna et ultra uno semisse distantia in quibus ponantur
plante porri et foramina repleantur [illegible] elapso tempore
frequenter [illegible] cum terra [illegible] sarculantur et crebro mundantur
[illegible] et foris ut possit fatigari sunt
et fortes [illegible] porri sit plantari sit meliores. Alius ut possit fatigari sunt
[illegible] hic modus manus laboriosior existit. Sed hoc modo plantatur
optime inter cepas iam [illegible] grossas et evulsis cepis sarculantur
et ducuntur optime [illegible] cum cultello [illegible] relinquitur aliquis
[illegible] cuiusque seminis [illegible]
suspecta. [illegible] est in 3o gradu. facit cibum illaudabilem [illegible]
stomaco facit inflationem et ventositates et cum super acuunt [illegible]
eius [illegible] et [illegible] facit sompnia nigra [illegible]
[illegible] qui ad caput [illegible] visum tenebrositatem facit [illegible] sompnia
terribilia [illegible] inducit [illegible] caveat ab ipso colericus
maniacus et [illegible] si delegerit eos comedere accipiat
post eos lactucas portulacas [illegible] et [illegible] calor
[illegible] ab ipsis aut [illegible] bis aut ter [illegible]
[illegible] post mortem [illegible] valet in [illegible] medicinam [illegible] comesta
cannales pulmonis de grossis [illegible] humoribus [illegible]
[illegible] aperit. Item succus porri cum aceto et thure [illegible]
sanguinem ex eis fluentem stringit [illegible] qui fugit sicut natura [illegible]
[illegible] distillatus dolorem de frigiditate et humiditate factum
placat. Item porrum [illegible] super [illegible] cum [illegible]
[illegible] cum oleo [illegible] et amigdaleo [illegible] venerem suscitat
[illegible] dicit quod porrum [illegible] cum melle [illegible] super vulnera
sanat. cum vino bibitus succus eius [illegible] dolorem solvit cum sale
mixtum vulnera cito claudit et sanat [illegible]
[illegible] consolidat. Item porrum crudum comestum valet contra
ebrietatem et stimulat venerem. Item solo odore fugat scorpiones

note et [illegible] valet contra dolorem [illegible] et corpus interficit
[illegible] acie oculorum obtenebrat stomachum gravat [illegible] excitat singultus
[illegible] et inflamat si ex eo nimium comederint. Semen [illegible] est
et fortis actionis et quo in dragie ponitur datum cum duabus [illegible] aloe
[illegible] sanguinis de [illegible] secundum fluentem stringit. De papavere

Papaver seminatur mense decembri in loco cal. et sicco. Reperitur non
[illegible] mense Januarii februarii marcii et novembri potest cum aliis
et est frigidum et siccum in quarto gradu cum duplex est maniere. Album s.
et nigrum, frigidum est et siccum et nigrum et magis mortificat semen eius est
colligitur [illegible] x annis. habet autem virtutem inducendi sompnum levandi et mor-
tificandi ad sompnum mortificandum provocandum fiat epithima ex semine [illegible]
ut aliis cum lacte mulieris et albedine ovi [illegible] mulieres [illegible]
dat pulveris [illegible] seminis papaveris albi cum [illegible] lacti semen autem
papaveris nigri non debet dari quia magis mortificat. contra [illegible]
[illegible] et non calefiat [illegible] semen papaveris ut ipsa herba [illegible]
conficiatur cum oleo rosarum supponatur contra siccitatem [illegible] ut est in
[illegible] et in aliis infirmitatibus oleum violarum calefiat [illegible] et
pulvis papaveris albi conficiatur cum [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] siccitatem pectoris multum valet. [illegible] papaver [illegible] ex eo [illegible]
fit. Dicunt plinius, [illegible] et [illegible], et quod [illegible] capitulorum
[illegible] sompnum febricitantibus provocantur quod cum cautela dari debet
quia multum [illegible] et infrigidat et mortificat et maxime papaver nigrum. De pentedano.

Pentedanus est herba [illegible] alio modo [illegible] feniculus porcinus quod calidum
est et siccum et vinum decoctionis eius [illegible] [illegible] et dis. et oppilationes
splenis et epatis herba et [illegible] decocta in vino et oleo [illegible] quod
splen et epar [illegible] corpus remollit contra frigidos [illegible] [illegible]
existens detur aqua decoctionis et [illegible] et si sunt multum frigidi detur
vinum decoctionis eius et [illegible] [illegible]. De petrosillo.

Petrosillus ponitur [illegible] mense decembri februarii marcii et [illegible]
fere toto tempore anni solus et cum aliis herbis [illegible] simul semina
eius per x annos [illegible] est autem ca. et sic. in ii. gra. diureticus est
et incidit urinam et menstrua provocans ventositatem et inflationem
dissolvit et [illegible] [illegible] eius [illegible] [illegible] [illegible] postulas
scabiem et morpheam mire mundificat [illegible] contra ydropicos et
[illegible] febrem [illegible] renum dolorem ac vesice placat [illegible] corporis
[illegible] [illegible] [illegible] et humores [illegible] cum vino et [illegible]
[illegible] [illegible] mundificat oppilationem corporis [illegible] et apostemata
corporis [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] ventositatem [illegible] passionis
dissolvit [illegible] [illegible] menstrua provocat [illegible] et mortuum fetum
expellit quo [illegible] dato mundificat [illegible] ab humoribus grossis
et [illegible]

De papavere

De pentedano

De petrosillo

De psillio.

Psillium fri. et hu. est in iii gra. Herba est cuius semen psillii nomine
appellatur quod semen in medicinis debet poni. In estate colligitur, per x
annos servatur. Vim autem habet mitigandi et humectandi. Contra humiditatem
ariditatem lingue in acuta febre semen in subtilissimo panno ligetur et
in aqua frigida [illegible] et cum tali aqua illiniatur lingua prius tamen abradatur
cum cultello ligneo. Contra ardorem stomachi et constrictionem ventris in
acuta febre ponatur psillium in aqua et dimittatur aliquantulum in
deinde aqua colata psillium detur cum frigida in stomacho est. Contra acutam
febrem [illegible] psillium ponatur et multa fiat decoctio et postquam quieta
adheret propter viscositatem ipsum psillium. Contra dissinteriam conterebratur
in aqua cocta et pulvis fiat cum ovo sorbili ut melius cum aqua
ros. Contra [illegible] si fiat vitio superiorum intestinorum similiter vitio inferiorum
cum [illegible] pulvis eius super ponatur ad idem emplastrum fiat ex
pulvere et [illegible] ut si umbilicum [illegible] vitio superiorum. Contra fluxum sanguinis
ex naribus valet predictum emplastrum super frontem et tempora positum ut [illegible] ex
pulvere eius [illegible] naribus [illegible]. Contra calida apostemata
sacellus plenus [illegible] psillii et aliarum aliquarum herbarum [illegible] suppo
natur. Contra asperitatem capillorum lavetur caput ex aqua decoctionis psillii. Item [illegible]
frigidum et humidum [illegible] temperamentum [illegible] est [illegible].

De plantagine.

Plantago que alio nomine dicitur lingua arietis est fri. et sic. [illegible]
[illegible]. Et non ad hoc nichil est melius ut dicit [illegible] et mirabiliter
valet [illegible] sicut [illegible] radicum eius [illegible] vini aliquis
curat [illegible] si iiii or radicum succus cum iiii or [illegible] vini [illegible] aliquis
curat quartanam. [illegible] dicit [illegible] sanat vulnera [illegible] rabidi [illegible]
[illegible] veneno [illegible] eius succus lumbricos necat et [illegible]
[illegible] [illegible] constringit et humores [illegible] in [illegible]
[illegible] dissolvat [illegible] et sanguinem [illegible]

De polipodio.

Polipodium calidum et siccum in iiii gradu [illegible] herba est [illegible] que crescit
super quercus muros et lapides, sed que crescit in quercubus melior est.
Radix eius colliga et aliquantulum [illegible] [illegible] dies [illegible]
[illegible] in multa efficacia [illegible]. Illa autem que [illegible] nichil [illegible]
[illegible] debet [illegible] purgandi principaliter flegma et melancoliam
et maxime [illegible] et intestinis et est [illegible] laxativa. Et [illegible]
polipodii [illegible] alia [illegible] ventositatem [illegible] semen [illegible] cuminum
quia polipodium [illegible] in ventositatem [illegible] [illegible]
[illegible] et in [illegible] [illegible] et pulvere eius
ad laxandum et valet [illegible] et [illegible] [illegible] ut [illegible]
[illegible] emoroidis febres quartane
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et allopiciam [illegible]
~~[illegible]~~ similiter talis fit usus [illegible] polipodium

et valet ei ad plus si fit inde lardum fiat decoctio eius [illegible] cum pluribus et mollis ... semen feni et misceatur cum multa quantitate et colatur ... ut [illegible] detur patienti. ¶ De pastinaca.

Pastinaca seritur in mense octobris et ianuarii, februarii et martii in terra pingui alta fossa et soluta et ex ramis propaginatur. Alia est silvestris alia domestica et utraque in radice. Cuius est natura et minor quam rapa valet ... quorum semen cuius est extenuans et ... fortius facit totum urinam et menstrua provocat. Habet et aliquantulum ... virtutis ... quam calefacta in ... sanguinem ... ut ... aqua ... cocta ... coquatur. Pastinaca silvestris ... oportet, et aqua cocta ... alio nomine dauctus asininus et domestica dauctus ... est calida et sicca in tertio gradu et una ex aliis ... quia sunt qui ... virtute et domestica melior. Est et alia pastinaca rubea que ... comeditur et cocta facit cum napis ... composita et rubicunda colore decorata quam ... ut alie pastinace. Pastinaca silvestris habet efficaciam precipue in foliis et flores modicam aut nullam in radicibus. Hec herba debet colligi cum flores producit abiectis radicibus et in umbroso loco siccari ... quoque ... virtute habet dissolvendi ... et attrahendi ex qualitatibus et ... ex subtili substantia contra ... pastinaca ... facto ex ipsa herba bene calefacta ad dolorem stomachi ex ventositate et frigiditate, et contra dis. stranguriam et yliacam passionem ... decoctio frigiditate ... eius, herba in multa quantitate in vino et oleo decocta super locum ... ponatur contra stranguriam ... et ad lapidem ... eius ... et contra ydropisim et sciaticam, contra oppilationem splenis et epatis ex frigiditate et contra ... fiat ... ex succo feni ... herba in multa quantitate in vino et oleo et ... per ... et x dies coquatur usque quo ... in oleo et ... herba bene ... et colatura postea ponatur ad ignem, et ponatur cera, et fiat cerotum quod contra ... et alia ... est ... ¶ De portulaca.

Portulaca quocumque fere tempore seminatur nascitur ... et precipue de mense aprilis maii et iunii potest autem seri per se cum pluribus ... et inter caules optime provenit et inter cepas et porros et ... seminatur terra ... pinguis desiderat ... ut ubi sata fuerit semel annuatim ... nascitur et ... aliquam ... multum ledit ... siccitas aeris nisi ... irrigatione ... et sub umbra arborum non facit ... quod due sunt species est ... quedam portulaca ... lata ... folia que romana seu ... multa est humida et ... est ... portulaca ... que ... folia et hec minus est humida ... si inter alias herbas ... seminatas ... in ... portulace ... est multe efficacie ... portulaca ... et febrium ... non ... valet ... ut cocta ... coquatur cum in aqua et comedat ...

[E]t per x dies permixtus et postea siccat aqua. Nota quod pocula cum dimittunt [illegible] ...

... et crassitiam et valet contra ulcera in renibus et vesica ... valet fluxum sanguinis et ... ... valet contra sitim ... cum aqua ... dolore et calore ... Item valet comesta contra dissinteriam ... tempore ... et confert ... egritudinem ... ... in ... caliditate ... addit in cibo ...

De papiro

Papirus dicitur quasi papula, pir enim ignis quia desiccatur ad nutrimentum ignis in lucernis et lampadibus valde aptus est. Et est herba exterius ulla plana habens interius medullam albam bibulam et porosam et nascitur in locis aquosis et dicitur vulgariter apud nos iuncus. Secatur enim et extorquetur parum remanente de cortice in uno latere, ut medulla sustentatur et quanto minus habet de cortice tanto clarius ardet in lampade et facilius inflamatur. Ex eo fiunt in aliquibus locis vasa et naves. Unde in [illegible] legitur ut dicit Plinius et hoc testatur Ysidorus [illegible] de papiris esse fiunt carte, ex quibus scribitur et ex eo fiunt sportule et pulcra storea et vela navium et quedam vestes. Item ... ... Et dicit Plinius quod eius medulla multum valet ad vulnera ... et ad extrahit. Et ... cum papiro aqua ... de vino ...

De pulegio

Pulegium calidum est et siccum in tertio gradu colligitur tempore florum et in umbra siccatur per annum, salvatur folia cum floribus abiciens ... in modicis ponitur. Valet ... dissolvendo et consumendo ... ex pulegio ... in ... liquore valet contra ... ventris ... ex aceto decoctionis pulegii ... valet contra ... aquoso humore. Item vinum decoctionis eius valet contra dolorem ... et ... expellendum ut humiditates ventositatem facit. Item ... ex ... in vino ... valet ad ... fomentum ... ex aqua decoctionis eius ... et ... hac fomentatione multas humiditates matricis desiccat ... sterilitatem multum ...

De rapa

Rapa ... tercia soluta et pinguior et arido soluto confert in pulverem sit redacta, ut optime equalescat ... semen eius, nec minus ... cum pulvere ... sine ... admodum ... ut ... in locis calidis et siccis ... cum ... ubi ... plantule eius nate fuerint cum aliquod robur acceperint ... aliquo et ... in locis ... ut ... herbarum ... in agris ... et ... in ... et egregie ... optime ... ... solo ... semine eius ... ne nimis ... ... locum ... ... letatur agro ... et valde ... umbris ... loco ... et umbroso ... ut caules ... eius et ...

p[ro]pter brumas et rape sunt madefacta ... usque ad medium mensis
septembris et interea opere culta colliguntur, de mense vero novembris ... pilosi
sicut sublatis frondibus plantantur, et prima ... estate ... rape
sunt ... aqua ut ... et sale ...
rape ... lauantur deinde ... componuntur in vase ... ad solem ...
... sal cum ... et ... ut ...
... deinde ... aqua frigida ... conseruantur
... anum ... sunt composita cum aceto et raphano sinapi ...
... accipiantur ... de rafano
ut plus ... si ... voluerit ... de sinapi et ... et ... de
mellis et ... de salis et rafanus ... et ... minutam
... sal ... mel ... et cum sinapi ... cum optimo
aceto circa medietatem vini ... deinde rapas vel napones
et radicibus rubeis et pastinacas et piras et poma si voluerit ... cocte
... sal ... et ... de super rafanum deinde
... aliud ... sinapis et semina et sic ... usque ad plenum ...
rapa ... ca. et in ... gra. multum plus ... habens ... digestum
molle et inflatiuum ... ventositatem et inflationem ...
... aqua coquatur et illa ... aqua decoquatur ... rapa ...
et mediocriter inter bonum et malum ... cocta ... difficile digeritur ...
... aqua ...
et coquantur cum pinguissima carne ... in medicine ...
vino ... luctum **De rafano.**

Raphanum a semine non ... plantatur corona ... media ut sunt de ... De rafano
radicibus eius ... et plantantur ... novembri decembri februario et martio
terram ... fossam ... pinguem et optime ... Rafano ...
... radices longas et grossas faciunt optimum rafano. ...
... de rapis ... ca. et sic est in ... gra. ... medicine ...
... magis ... qui ... quo fit ...
... radicis aliquantulum ... bibendo vel ... in aceto
... mollit ... valet ... et ...
... in stomacho ... radicis raphani
... melle in aceto ... usque ad ... postmodum bibat aquam calidam et
... vomitus ... et ...
et ... herba ... decocta in vino et oleo cataplasmatum ... et cataplasma ...
... eius est ... raphani ponatur super scorpionem moritur ...
... qui ... manum infectam ... rafani ... non ...
... in alchimia ... rapha. ... sucos
... gladius ... plumbi ...
... raphanum ...
... raphanus ... et ... precidit
... et ... affirmat

De Ruta.

Ruta [illegible] mense augusti [illegible] [illegible] vanescit [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] eius [illegible] [illegible]
[illegible] radicem [illegible] difficilime [illegible] hec herba [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] non [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] radices [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] calida et sicca que [illegible] [illegible] folia et semina [illegible]
usui medicine, semina [illegible] [illegible] annos [illegible], folia siccata [illegible] annum [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] et [illegible] in balneo [illegible] [illegible] succo
eius calefacto [illegible] naso [illegible] fleugma [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
decoctio eius valet [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
cum vino ruta, et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] cum aqua rosea [illegible] super oculos
[illegible] aut [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] dolore
[illegible] ruta cocta in vino [illegible] super [illegible] [illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] eius
[illegible] [illegible] ad ignem et [illegible] [illegible] eius [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
frigiditate [illegible], [illegible] [illegible] et aliorum membrorum [illegible] [illegible] [illegible]
eius et castoreum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] et radice feniculi ut pulvis eius cum succo feniculi [illegible] [illegible] [illegible]
ruta in vino cocta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ut [illegible] bonum vinum et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad menstrua [illegible] et [illegible] eius [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] magna cum [illegible] [illegible] [illegible] succus eius [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] aut [illegible] eius in [illegible] [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] dolore, [illegible] ut [illegible] cum ruta [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] oculorum pulvis [illegible] cum succo [illegible]
[illegible] et [illegible] bombyx [illegible] [illegible] super oculos ruta [illegible]
valet [illegible] venenum [illegible] et [illegible] [illegible] venenatorum [illegible] et [illegible] cataplasma [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ruta [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], ad [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] et [illegible]. [illegible] mustella [illegible] cum [illegible] comedit rutam
[illegible] [illegible] et [illegible] eius [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible], eius [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] venenosa et [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible]
ubi [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] succo [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] non [illegible].

De Rubia.

Rubia desiderat terram solutam, et pinguem ut optime proveniat [illegible] et in mediocri [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] cum vangis alte, fodienda est, de mense octobris et novembris et
[illegible] [illegible] februarii et martii ut [illegible], [illegible] spisse ut [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] [illegible] in ortis, et [illegible] [illegible] [illegible] ut in [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible] est [illegible] et ab aliis herbis, et radicibus et maxime [illegible]

D. rubia

oportet liberetur et vangetur et in circulo fiat de junio iterum si que herbe nascuntur in ea, manibus et sarculis de mense augusti semina eius nigra, recipit colligi cum tota herba, et bene siccata, servantur, et postea de mense octubris circa finem, ut in nouembri foditur sulci et ex ipsa terra decem modium oportet, de mense sequentis estatis, necessario quotiens in ea herbe nascuntur, et mense augusti semina ut dictum est colliguntur et ipsius herbe, radices si placet effossa terra paulatim sub radicibus colliguntur et in sole siccantur. Sed melius est quod usque ad sequentem annum dimittantur ut radix grossior fiat et meliorem reddant iterum sulcos et oportet areas ut dictum est, cum radices siccate fuerint, cum tribulis verberantur ut cum puluere terra a puluere liberantur et clare fiat et si de ipsis fiat puluis plus valebit. Et non quere terra ubi ponatur rubea solo aratro bene subiecto fodi potest. De Spinacio.

Spinacia oportet seminari de mense octobris et nouembris et in yeme et in xlma (quadragesima) seritur. Item de mense octobris in locis calidis Januarii februarii et marcii et mense aprilis et maii et aliis estatis mensibus potest, sed semina aeris et sola in areis et cum aliis mixta in terra pingui et bene pastinata, cum colliguntur si una vice metuntur medietas cespitis et alia inter medietas durabit. Virtutes eius frigida est et humida in primo gradu, contra humiditatem valet gule, pectoris et sanguinis et colera rubea et melioratur stomaco quam atriplex. De Strigno.

Strignum solatrum, et morella idem sunt, frigida et sicca in secundo gradu, et aliqui dixerunt virgam sed folia, et flores multe sunt efficacie, et siccata nullius virtutis habet, infrigidandi, contra oppilationem splenis et epatis, et maxime contra iteruam habet, infrigidandi contra opilationem, splenis et epatis, et maxime contra itericiam que ex oppilatione est paucis diebus eius succus sumptus cum zuccaro et succo eius, ut quod melius est detur cum sirupus ex zuccaro et succo eius, ut quod melius est detur cum iii. ad x. z. reubarbari commixtus apostemata a stomaco et intestinis et epate detur cum succus eius cum aqua ordei, contra calefactionem epatis sandalis mixtum in succo eius super ponatur idem fiat contra calidam podagram et herba ipsa trita superponatur et melius erit si cum succo eius addatur acetum ut agrestis et oleum rosarum contra calidam apostema in principio ad repercussionem materiei ipsa herba trita super ponatur. De Semperuiua.

Sempervirua est herba sic dicta quia semper viridis reperitur. Frigida est in iii gradu. Sic in primo viridis multe est efficacie, exsiccata nullius virtutis habet infrigidandi, plagelle mictere in succo eius et aceto uel succo uel agresta et epati superponatur, multum valet contra calefactionem eius et contra excalfactionem, item herba ipsa trita super posita valet contra apostema calida in principio ad repercussionem materie sed postea obest consolidando materiam, contra combustionem ignis ut aqua fiat unguentum ex succo eius et oleo rosarum et cera. Sed non debet poni primo in diebus sed calida operantur ut fiat inde unguentum, unde fiat cum sapone, et similibus de mense, unguento contra fluxum sanguinis quiescit et ebullitionem eius et epatis in renibus et in pedibus, contra fluxum sanguinis quiescit per ebullitionem eius et epatis in renibus et in extremis plagelle in succo eius et aqua rosarum intincte frigide stomaca et temporibus super ponatur et curatur.

de Radice

[R]adix e herba silv nomine appellatur [illegible] nebulosis locatur [illegible]
[illegible] invenitur [illegible] terram pinguem, solutam [illegible], subiectam [illegible]
[illegible] glaciem [illegible] mensibus Julii [illegible] locis [illegible]
[illegible] augusti [illegible] septembris [illegible] locis [illegible] radices [illegible]
grandes [illegible] melius [illegible]
nisi [illegible] est [illegible] secundum [illegible]
[illegible] est [illegible] est [illegible] folia [illegible]
[illegible] radices [illegible]
[illegible] folia [illegible] ex [illegible]
[illegible] occidunt [illegible] foliis [illegible] solo [illegible] caule [illegible]
[illegible] plantaginis [illegible]
dulces [illegible] semina [illegible] ac nocte [illegible] melle [illegible]
[illegible] gra. [illegible] sicut [illegible]
[illegible] stomaco [illegible]
[illegible] vulneratis [illegible] doloribus [illegible] cibum [illegible] medicinam [illegible] est [illegible]
[illegible] vesicae [illegible] grossis [illegible] urinam provocat [illegible] manducata [illegible]
[illegible] est [illegible] comedentium [illegible] semine [illegible] cibum [illegible]
[illegible] inflationem generat [illegible] stomaco fit [illegible] laudabilis [illegible]
[illegible] maxime fit [illegible] cibum [illegible]
cibum [illegible] ut ad locum [illegible] descendat [illegible] fit [illegible] digestionis
[illegible] stomaco [illegible] post
[illegible] maxime [illegible] ventositatem [illegible]
cibum accepta [illegible] agit ventositatem [illegible]
ad inferiora descendat [illegible] post cibum ad locum digestionis [illegible] ut
oportet [illegible] volentes [illegible] accipiat [illegible] cibum [illegible]
[illegible] est [illegible] ut
[illegible]

Satiron [illegible] de Satiron.

Satiron [illegible] est calidum et siccum in [illegible] gra. [illegible]
[illegible] cum melle confectum [illegible] melius [illegible]
[illegible] et melle [illegible] succus eius cum oximelle [illegible]
[illegible] de Sponsa solis.

Sponsa solis [illegible] herba [illegible] comesta
[illegible] valet ad oppilationem
Sponsa solis [illegible] valet [illegible] de Siler montano.

Silermontanum sive [illegible] calidum et siccum est in [illegible] gra. [illegible]
[illegible] semen [illegible] medicinis [illegible] virtute [illegible]
[illegible] causa [illegible] decoctionis eius [illegible] ut [illegible]
Siler montano [illegible] valet [illegible] oppilationem [illegible]
[illegible] vinum decoctionis eius de Scafisagria.

Scafisagria calida et sicca est in iii gra. semen eius herbe [illegible] nomine appellatur
[illegible] est [illegible] purgat
Scafisagria [illegible] stomacum mundificat vinum decoctionis
eius [illegible]

fiant ex pulvere eius et aceto vel que valet contra paralisim et eo fiat vino
pulvis seminis eius cum melle datus lumbricos necat.

De squilla.

Squilla calida et sicca est in secundo gradu. Quedam herba habens capitulo ut bulbus [illegible]
magis competit medicine usui. Herba ... [illegible] ... morsuum
contra [illegible] dura [illegible] ad [illegible] materiam tam [illegible]
condianis vel contra opilationem splenis et epatis et contra dolorem [illegible] et
[illegible] ut testatur ypocras contra dictas passiones tales [illegible] usus.
Squilla [illegible] et medium et [illegible] ab medicis [illegible] abicitur
quia ab exteriori et [illegible] in medio reservatur. exteriores [illegible]
quia venenose sunt et multis [illegible] interiores sunt abiciantur quia
mortifere sunt ex minuta [illegible] media tamen sunt [illegible]
unde [illegible] fiat decoctio in [illegible] [illegible] immolatam [illegible]
decoctio in aceto et [illegible] addatur mel [illegible] ut oximel [illegible]
[illegible] [illegible] non fiat decoctio in [illegible] in aceto contra [illegible]
dolorem exteriorum partium [illegible] valet.

De sinapi.

Sinapis [illegible] [illegible] post [illegible] pinguis [illegible]
[illegible] melior efficatior et si [illegible] est poterit aliquo [illegible]
[illegible] et alibi [illegible] hec herba [illegible] multiplicat quia ubi
semel [illegible] vix locus ille ab ea possit liberari ... [illegible] eius
[illegible] [illegible] [illegible] et sic est in medio. [illegible] herba [illegible]
[illegible] est. [illegible] [illegible] virtutem [illegible] dissolvendi attrahendi
et [illegible] contra paralasim lingue [illegible] eius [illegible] et sub lingua
[illegible] vel contra paralasim aliorum membrorum ponatur in [illegible] decoquatur
in vino et super locum dolentem ponatur et [illegible] in [illegible]
pulvis eius naribus [illegible] sternutationem provocat et cerebrum a
superfluitatibus mundificat. Contra antiquam asma ex [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] contra opilationem splenis et epatis
et [illegible] decoquatur in aqua cum radice feniculi [illegible]
[illegible] et [illegible] [illegible] herba [illegible] cum
axungia porcina [illegible] super [illegible] [illegible] est [illegible]
[illegible] eius [illegible] provocat. Item herba [illegible] decocta in vino
[illegible] eius [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
humiditates [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] pitagoras [illegible] ultra omnes sinapi [illegible]
[illegible] plurimas dicit [illegible] ex humores grossos et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sanat [illegible] venena [illegible]
[illegible] scorpionum ictus [illegible] aceto. [illegible] penetrat et [illegible]
[illegible] dolorem mitigat et cerebrum [illegible] penetrat [illegible] stomacum
purgat [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ydropicos curat [illegible] [illegible] et
[illegible] [illegible] capillos mundat et [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] sonos et [illegible] tollit [illegible] [illegible]

et paraliticis subvenit poros aperit et humores viscosos incidit et ...
digestivum et ideo sumitur et dicitur quod natum est visus in forme de theba

De Scuti caucalis

Scuti vel caucalis agrestis est et sunt calida et sicca in ij gradu. Semen eius et folia conveniunt medicine. Contra paralisim lingue semen eius conmasticatum et in ore diu sub lingua teneatur et si calida sit corpus fiat folia cocta in vino cataplasmentur. Contra litargiam pulvis seminis ... in sufflatum in nares fiat decoctio seminis et radicis in aceto vini agrestis ... cum aceto et cerebro siccetur posterioris capitis ... et fomentacio ex foliis coctis in vino et oleo et ... supponantur ...

De Scordeon.

Scordeon id est alleum agreste, quod calidum et siccum in iij gradu solum flos eius competit medicine aqua vel vini decoctio eius specialiter mundificat ... contra dolorem stomachi et intestinorum et ventositatem et opilationem splenis et epatis ex frigida causa et stranguriam et dissuriam solvit.

De Sparago.

Sparago calidum et siccum in 3o gradu. Radix et semen competit medicine sed ... decoctio cum ... aqua valet contra opilacionem splenis et epatis ... et contra yliacam passionem et stranguriam et dissuriam. Item contra dolorem stomachi et intestinorum ... valet. Item vini decoctio eius seminis valet contra splen.

De Sinacibro.

Sinacibus calidum et siccum est in iij gradu. Quoddam aliud est domesticum aliud silvestre ... contra calamentum ... dissolvit ... fiat pultes ex farina ordei et aqua addito pulvere eius ... contra frigiditatem ... folia eius in vase cum aliquo liquore torrefacta et in sacculo posita capiti supponantur et vini decoctio eius valet contra dolorem stomachi ex ventositate intestinis et adducit radicem ... mundificat et fomentacio eius proprie adiuvat

De Salvia.

Salvia plantatur per talias aut ramulos in mensibus decembris octobris et novembris ... et marcij calida et sicca in ij gradu. Flos eius et semen competit medicine viridia et sicca ... domestica ... alia silvestris que dicitur eupatorium, domestica magis convenit ... contra paralisim ... magis est ... vini decoctio salvie ... et cataplasmata super partes paraliticas multum valet ... et fomentacio facta ex aqua decoctionis valet contra stranguriam et dissuriam et ... mundificat ... renes et vesicam.

De Scabiosa.

Scabiosa calida et sicca est in secundo gradu sicca, nullum est in medicina ... eius ... et ... ad ... aliquantulum ... unguentum ad scabiem ... ex aqua decoctionis eius et ... barbam ... contra alopiciam ... cum oleo ... mundificat ... decoctionis eius valet contra emorroidas.

De Senatione

Senationes calide et sicce sunt in ij gradu ... aquatica cocta in aqua cum ... ex aqua ... et oleo decoctionis valet ad

illicita passione strangurie et diff. urine cum decoctione et cataplasmate ad[illegible]
valet. ¶ De serpentaria.

Serpentaria colubrina dragantea idem sunt. Dicitur autem serpentaria sive
dragontea quia aspera cortex est in modum serpentis maculati. Calida et sicca est
in tertio gradu. Radix eius colligenda fine autumni et siccanda et pulverizanda
et per annum conservatur. Et valet contra [illegible] cum aqua rosata et ad solem siccatur
exsiccatur cum aqua ros. ut sic facies illuminatur. Item [illegible] mirabiliter
[illegible] et [illegible] consumit. Item si pulvis eius conficiatur cum
sapone et fistule imponatur, magis foramina earum dilatat ut medicina
sanandi ut putrefacto extrahi possit. Pulvis etiam eius cum calce viva
confectus et aceto fortissimo optimus est ad cancrum ita ut [illegible]
prius sit calefactus. Dicitur etiam quod odore suo serpentes fugat nec ledit corpus
aspersum eius succo dicte herbe. ¶ De sirpillo. — *De serpentaria*

Serpillum calidum et siccum est in tertio gradu. Aliud est domesticum aliud silvestre. Domesticum
per terram ramos diffundit. Silvestre erectum et longum et altum flores et
folia [illegible] que [illegible] alia calefactiva [illegible] potest — *De serpillo*
et de capite superponit [illegible] capitis [illegible] decoctio
eius [illegible] valet contra dolorem stomachi. Item fomentum ex aqua decoctionis
eius valet ad stranguriam et dissuriam et mundat [illegible] calefacit et confortat
vinum decoctionis eius stomachum infrigidatum et epar et splenem calefacit. — ¶ De santureia.

Santureia calida et sicca est in tertio gradu. Seritur mense decembri februario
et marcio mixta cum aliis herbis et sola. [illegible] pulveris ex semine
et aqua [illegible] pulvis [illegible] mundificat. Pulvis et confectio — *De santureia*
valet ad idem. Dicit Diascorides quod satureia est conveniens ad conservandum
sanitatem et ponitur in cibis. Albumasar dicit quod virtus eius est
excellens [illegible] ventositates et inflationes et torsiones [illegible]
et expellit superfluitates stomachi et provocat urinam et menstrua [illegible]
[illegible] debilitatem ab humiditate mala. ¶ De salvia.

Salvia seritur mense decembri iulii februarii marcii et aprilis tale [illegible]
terram quale alie herbe [illegible] optima herba est et [illegible]
est [illegible] transplantata sicut cepe [illegible] et [illegible]
[illegible] ut [illegible] digitos super terram [illegible] — *Salvia*
[illegible] autumno [illegible]
[illegible] in estate [illegible] feniculum
et optime [illegible] ¶ De scalonia.

Scalogne plantantur mense februarii sicut alea [illegible] in [illegible]
aliarum herbarum et una quoque facit multas folias et maiores [illegible]
[illegible] plantatur [illegible] acula alei ponatur
in terra [illegible] foraminibus in quibus [illegible] possit
poni [illegible] plantatur sicut scalogne. [illegible] natura [illegible] — *De scalogne*
[illegible] confortat et [illegible] ciborum
[illegible] emendat [illegible] et dolorem capitis efficit et
fetorem oris inducunt et non [illegible] calidas complexiones

sed est cum cibis pinguibus edi possit quia malitiam eorum emendat. De tetracia.

Tetracia est herba indaica. calida et sicca in tertio gradu. vinum decoctionis eius
digestionem provocat dolorem stomachi et intestinorum ex ventositate curat
eius pulvis cum farina et aqua facta in eadem colore confert
[illegible] provocat emplastrum ex ipsa herba decocta in aqua stomacho superpositum
[illegible] fomentum ex aqua decoctionis eius stranguriam solvit matricem calefacit
mundificat.

De Tapsia.

Tapsia est calida et sicca in iiii gradu et iiii annos servatur. Invenitur autem
in India et calabria et in montibus medicis conceditur. Fumus eius
si aut inflationem [illegible] conferat [illegible] cum panno aceto
infusso [illegible] buganium [illegible] populeon addito aceto tapsia
est herba [illegible] cum facit [illegible] et corpus [illegible]
sed est leprosus et [illegible] ut hic [illegible] succo sumitur. De Tapso.

Tapsus barbatus calidus et siccus est. fomentatio ex vino decoctionis eius contra
[illegible] valet. adiuvat valet si anus patiatur. Item post assa
[illegible] tergatur valet et eius decoctio in aqua ad tenasmon
contra fluxum ventris. De Testiculo vulpis.

Testiculus vulpis est bonum [illegible] in gustu facit [illegible]
vino sumptum adiuvat coitum [illegible] et habet [illegible] loco
[illegible] et est species satirion. De Testiculo canis.

Testiculus canis est alia species satirion et est in foliis et in principio similis testiculo
vulpis et radix eius est duorum modorum hec est una globosa superior et altera inferior
[illegible] et unus est mollis et alter durior [illegible] et in illo est humiditas superflua
[illegible] et unus est mollis [illegible] masculum [illegible]
femina. Et si [illegible] coitum masculus sumat maiorem testem ad [illegible]
coitum excitat frequenter masculum si autem femina sumat minorem et concipiat
[illegible] maior auget coitum minor [illegible]
[illegible] De Timo.

Timum est herba valde aromatica cuius flos dicitur epithimum et est flos medicinalis
[illegible] in virtute purgandi melancoliam [illegible] [illegible]
[illegible] debet [illegible]
[illegible] De Viola.

Viola est frigida et humida. De viridibus fit zuccarum violatum et oleum violatum. Di[illegible]
violaceus fit de viridibus speciebus sed qui de siccis fit est minoris efficacie. Zuccarum
violatum fit hoc modo quo violatum fit [illegible] Diarrhodon fit de viole
in aqua coquantur et [illegible] fit [illegible] si aut ex [illegible] [illegible]
zuccaro melita est. oleum violatum fit hoc modo viole in oleo coquantur. colatura
cum oleum violarum [illegible] ad [illegible] laborem totius corporis [illegible]
[illegible] calefactionem eius [illegible] vino [illegible]
[illegible] ex calore facit viole habent virtutem leniendi
et tempora removet dolorem [illegible] ex calore factum viole habent virtutem leniendi
humectandi infrigidandi laxandi sed parum sunt laxative et purgant propter coleram
[illegible] valent febri [illegible] in colore [illegible]
[illegible] et violaceum [illegible] cum aqua [illegible]
[illegible] fomentatio ex aqua decoctionis [illegible]
[illegible] facit ipsa herba fomentatio ex aqua decoctionis ipsius herbe [illegible]
[illegible] semper violarum [illegible] De virga pastorum.
[illegible] alioquin cito corrumpitur

Virga pastoris est [illegible] frigida et sicca solum foliatum [illegible] viridia [illegible]
maioris efficacie virtutem habent [illegible]

repellendi

[illegible] ex pulvere [illegible] et album [illegible]
[illegible] contra fluxum ventris potus eius [illegible]
valet datus et cum succo plantaginis [illegible]
mulierum. Item ad idem valet fomentatio ex aqua [illegible]
[illegible] apposita calida in principio et ad erizipilam [illegible] tacha
[illegible] valet contra frenesim et dolore et [illegible] Item hec
multum consolidativa recentium vulnerum. Scia et tenticulos que sunt
[illegible] super radice siccati conversi [illegible] cum dantur eis ydropicis
[illegible] quia radix eius in aqua decocta cupiditate potatoribus administrat. Item
quia matrici utilissima est cardinus et iuvat mulieres ut filios et
masculos generent. Volubilis est herba volvens super plantas propinquas
est autem parum calida sed multum sicca quod ostendit eius tortura. Quedam
autem eius species est que vocatur fumus pauperum et hec terrestris est
et aquea habens ex terrestritate constrictionem et ex aqueitate mundi-
ficatione et lenitione. Folia autem eius sunt consolidativa vulnerum
magnorum nec est eis par in illo effectu. Coquitur autem in vino et empla-
stratur super ea cum aceto [illegible] et medicina adustionis ignis et est
alia species que dicitur volubilis maior et lac ipsius abradit pilos et
interficit pediculos. De Urtica.

Urtica dicitur quia tactus eius corpus adurit est enim ignea natura
ut dicit macer. Hec duplex est. Nam quedam est pungens et queda
mortua que non pungit et eius folia sunt albiora et molliora
et magis rotunda et utraque est medicinalis. Nam succus eius cum vino
bibitus valet contra ictericiam et contra yliacam passionem et contra colicam
passionem cum melle curat antiquam tussim et mundat pulmonem
et ventris inflationem et tumorem cedat. Folia eius cum sale contrita
vulnera sordida mundat et curat. Similiter morsus canis sanat
et cancros. Radix eius contrita in vino et cocta in oleo valet contra
tumorem splenis. Succus eius fluxum sanguinis de naribus sistit. Item
semen eius cum vino bibitum et perpipue [illegible] mixtum melle et piperi movet
venerem et provocat urinam. Herba recens tenera cocta ventrem
mollit si comedatur et perpipue mense martii cum oleo cotto.

De Vitreolo.

Vitreolum quod alio nomine dicitur paritoria est herba calida et sicca in nigra
et dicitur vitreolum quia ex eo optime vitra mundantur. Exsiccata
nullius est efficatie viridis multa virtute habet dyaforetica et extenuativa. — De vitreolo
Contra fracturam stomachi et intestinorum et eorum dolore et contra strangiriam et dissuriam. Pa-
ritoria calefacta in testa sive aliquo [illegible] super ponatur loco dolenti vel eius
decocta vino albo aliquantulum acido cum sulphure [illegible] strangiriam et dissuriam. Decoquatur
in aqua salsa et oleo et pectini cathaplasmetur. Cocta et comesta mitigat valet contra dolorem
stomachi ex infrigiditate vel ventositate. Item contrita aliquantulum [illegible] calefacta

[illegible]

Liber septimus. Incipit septimus de pratis et nemoribus [illegible]

Postquam in libris superioribus sufficienter dictum est de cultu campestrium [illegible] ... nearum arborum et ortorum que multam requirunt industriam ... nunc de pratis et nemoribus que non tantam querunt doctrinam [illegible] sponte proveniunt a natura. Et primo de pratis quare creata sunt et qualem aerem aquam terram et situm desiderant ad ampliorem copiam et utilitatem herbarum et qualiter fiant et qualiter procurentur et renoventur et de feno quod est eius fructus qualiter colligatur et de utilitate ipsius

Quare prata creata sunt et qualem aerem terram aquam et situm desiderant

p Prata sunt a natura divino mandato creata ut terra que primo nuda fuit vestiretur et ornaretur ut pratorum herbe tam virides quam suaves nutrimentum convenirent aliis herbis virtutibus preeunt. Nam cum in ipsis diversa herbarum genera ex diversitate humorum in superficie terre contentorum quod quidem sagax natura operata est propter diversitatem aliorum nutriendorum in ipsis appetitus in omnibus est diversus. Aerem non desiderat temperatum aut frigiditati aut humiditati proximum. Si autem superflua fuerit in loco humiditas frigiditas erunt ibi pro tunc nives et glacies que omnino impedirent generationem herbarum. Et similiter si caliditas aut siccitas superflua fuerit omnem humorem consumeret nisi ei succurratur irrigatione frequenti. Terram desiderat pinguem ad herbarum copiam. Herbarum si non fuerit nimium pinguedinis superiores et ~~odoriferiores~~ odoriferosas et subtiliores trahit herbas sed si fuerit nimis macra modicas aut nullas producet. Talis enim terra et si sit salsa vel amara sua obtenebrositate et malitia se investire non potest. Aqua magis competens pratis est aqua pluvialis que calida cum coruscatione descendit et similiter aqua que mense aprilis et maii suaviter descendit et quecumque de estate de celo provenit bona est dummodo gelida non existat ex natura grandinis liquefacte. Secundo meretur aqua lacunalis que clara calida et pinguis est. Tertio aqua fluminum. Ultimo aqua fontium et quanto magis elongatur a suo principio tanto melior est quia minus frigiditatis in se habet. Prata desiderant situm depressum ubi continue sit humor inclusus. Verum si adeo est profundus talis locus ut ibi quasi semper aqua cooperiat superficiem terre non erit aptus ad aliquas bonas herbas. Paludales grossas insipidas aquaticas et fere omnibus animalibus inutiles. Et si fuerit adeo

[illegible] possit [illegible] siccitate et [illegible]
[illegible] et locis frigidis [illegible] locis et si [illegible]
[illegible] fertiles tamen sopidas et [illegible] fiant [illegible]
[illegible] ipse sup se rivum fluentem habeat quo possit [illegible]

Qualiter fiunt prata et quomodo renovantur et renovantur.

Prata quedam naturaliter proveniunt ubicumque terra solis radiis illustratur et fiunt
etiam opere manuali aut ex locis agrestibus nemorosisque aut ex campe-
stribus agris. Et primo quidem modo extirpandus est locus de mense Septembris
vel Octobris et impedimentis omnibus liberandus non solum spinetis et virgultis sed etiam
herbis latioribus et solidis. Deinde cum fuerit frequenter excultus et multa ara-
tione solutus submotis lapidibus et glebis confractis stercoretur luna cresce-
nte recenti letamine et ab ungulis iumentorum summa intentione fuerit in-
tactus precipue cum humescit ne inequale solum reddant multis lo-
cis ipsorum vestigia. Si vero ex campestribus agris fiant equandus est omnis
locus et glebis confractis tamen huic quam superiori semine vicie cum feni semine po-
test spargi. Sed et possumus reparare semina que tunc illis commiscere. Irrigari vero
antequam durum solum fecerit non debebit ne eius cratem nimis solidam vis
decursus corrumpat humoris. Quicumque vero voluerit altero herbe prato et alias
segetes etiam ex terris macris cum irrigatione optime faciunt hoc modo demit-
titur in agris aquam turbidam ex terra nova sulci repleantur et ager equa-
tur et fiet optimum pratum sine aliqua seminatione herbarum et si taliter
dimittatur per .iiij. vel .v. annos et postea aretur omni anno usque ad .v.
vel sex annos poterit consequi de frumento seri et melius si post duos
annos genus seminis transmittetur. Quicumque vero voluerit uno anno habere fru-
mentum et sequenti pratum conveniet hoc modo preparare. Dimittitur aquam in agro
extracto blado ibique dimittitur in estate et in autumpno si aeris fuerit siccitas.
Sequenti vero estate cum frumentum seminaverit terram arumpunt et sic et
tertia vice arat et seminat. Sed si voluit et guaimem habere non arat nisi
circa finem augusti extracto guaime et tunc arumpunt arant secundo
reterstant et serunt et tamen tam bonum frumentum ibidem provenit et
quidem omni anno seminant et tam herbam guaimeto cum stetis
colligunt hoc modo scilicet quod exeunte frumento de campis vel statim post attrac-
tionem eius immittunt aquam nitidam potius claram quam turbidam et
optime custodiunt deinde guaime et stipula secat et hyeme alibus
prebet quam herbam et de stipul' cibi lectum et fimum facit stipula
aut et herba secata terram arat semel bis et ter cum seminat et ibidem
frumentum ut alia blada habent. Renovantur autem quod ex pratis evellimus omnia
impedimenta que nascuntur inter herbe prati contraria precipue post
magnas pluvias quando terra adeo mollificata quod herbe noxie radicitus
pluribus et confert pratis si tempore hyemali recenti fimentur letamine.

Qualiter fenum colligatur et conservetur et de utilitate ipsius

[illegible] herbarum radices si stercum cum semine [illegible]
ter aut quater in anno fructificabunt. Sed cum fuerint vetusta
corrupta redeant ad mustum aut novanda asserit Palladius [illegible]
ingrediantur cum si sterilis oro fractus locus et denuo [illegible]
[illegible] Qualiter fenum colligatur et conservetur et de utilitate ipsius

Secanda sunt prata cum ad debitum augmentum herbe pervenerint
et quousque compleverint antequam ad casum florum et foliorum et semi-
num venerint nam si maturius secentur erit fenum aquosum non pro
animalibus sed equis et bobus labore tolerantibus solidum nutri-
mentum et si nimis fuerit maturum calore et humiditate destitutum naturali
insipidum et abhominabile modicum nutrimentum animalibus prebens. Erit autem
secanda tempore sereno cum aeris caliditas et siccitas durare speratur.
Secatum vero in pratis dimittendum est per unum vel duos dies antequam
revolvatur deinde volvendum et convenienter siccandum. Demum colligendum
et portandum et reponendum in tectis quibus deficientibus sub divo ponatur
taliter aptatum quod aqua intus intrare nequeat. Quod si eo novit in
prato secato pluvia supervenerit antequam volvatur modicum vel
nichil leditur. Sed ut ait Palladius post pluviam debet converti
antequam pars ipsius suprema siccetur. Sive ut fuerit [illegible] non fuerit
revolutum. Si vero eo revoluto supervenerit pluvia omnino deseret
nullius erunt utilitatis. Utilitas feni est in toto anno servetur
quod etiam per biennium commode servari potest et bobus, equis, asinis
et aliis mulis et quibusdam aliis animalibus nutrimentum congruum
prebeat ut possint substinere labores qui eis propter necessitates
hominum iunguntur. Pecudibus vero tempore nivium subveniat cum
cogerentur nutrimentum de terra sumere nequeunt. Quod si fenum subtile
secundo sumptum odoriferum et laudabile fuerit quam annona animalibus solum
tam calido quam frigido tempore sufficiens ad laborem. Si vero fuerit
fenum grossum paludale aut nimis vel sero secatum non erit
sufficiens animalibus multum labore tollerantibus nisi eis aliquid annone
superaddo succurratur vel nisi tempore magni frigoris in quo animalia non
laborant et omne pabulum nimis appetunt

Explicit prima pars vij libri. Incipit secunda pars de nemoribus
Primo de hiis que naturaliter proveniunt.

Dico primo quod nemora vel naturaliter proveniunt vel hominum industria in-
stituuntur et que a natura producuntur fiunt ex humore et caliditate seminum in-
clusis terre contenta que virtute celesti exeunt ad superficiem terre,
oriuntur diversitatem diversarum plantarum secundum diversitatem humorum seminum et
locorum in quibus proveniunt. Fiunt etiam hominum industria ex seminibus.

[illegible] decisione [illegible] ab anno vel [illegible] celerius
[illegible] vero naturaliter nascuntur silue preclare maxime [illegible]
[illegible] cerrorum et silicum. In locis vero depressis et paludosis
[illegible] nascuntur salices populi alni siluestres videlicet similes plante. In
[illegible] aut locis nascuntur naturaliter [illegible] spineta [illegible] genera
[illegible] sorbi ulmi fraxini et similes arbores [illegible] et quanto pinguior erit
tanto preciosiores prouenient arbores. In macra vero salsa amara
[nascuntur] spineta et arbores parue tortuose et spinose scabiose et his
[simil]ia. Hec autem nemora procurando sunt diligentissime. Nam ea in quibus
castanee piri mali et similes arbores fructuum ferentes expurganda et exsti
panda sunt ab omnibus spinetis et plantis extraneis et fructifere arbores
rarificande ubi nimis spisse fuerint et incidende in aliquo loco quo bestie at
tingere possunt et ex plantis nobilibus domesticis inserende secundum doctrinam tradi
tam in li. ii. cum de insitionibus locutum fuit. Ea vero que aliis arboribus
et spinetis occupata sunt si arbores nobiles et plures fuerint edificiis
et aliis operibus aptas similiter sunt extirpanda spineta et si nimis spis
sa sunt ablatis imperfectioribus lignis rarificanda paulisper ut omnis humor
conuertatur in substantiam totaliter meliorum. Ea vero in quibus sunt arbores
igni solummodo congrue non sunt mouenda nisi forsan spinis purgentur
et tribulis que quolibet quinto aut sexto vel breuioribus annis sunt incidenda
et lignamina congreganda.

Qui cupit nemus seu siluam plantare vel serere consideret primo
situm et naturam terre in qua facere siluam instituit et ibique tales
conserat arbores que illi loco conueniunt et tandem notum instituentibus
plantari. Nam si fuerint in altis alpibus aut earum vallibus frigidis
soluta terra est congrue recipiat plantas et semina castanearum que ad minus
.xl. lapidibus adinuicem distare debebunt. Si vero terra cretosa vel
lapidosa in talibus locis extiterit ei competit precipue quercus cerri
cerrus. Et si talis terra fuerit in montibus calidis inferiores ab alpibus
amigdola sibi conuenienter aptatur. Et si loca sint pinguia congrue re
cipient piraria et pomaria et in locis calidis oliuetum et ficetum
malorum granatorum siluam. In frigidis vero et temperatis auellana ceraria
et mespilia. Si locus vero fuerit humidus et depressus solutus conueniet
recipiet salicetum albaretum alnum et populum. Et si cretosus talis locus exti
tit ei conueniet ulmetum fraxinetum populus et rouer. Et si locus marinus
arenosus et quasi sterilis steterit desiderabit pinetum et in calidis
climatibus palma masculam et feminam instituimus aut predicta omnia vel
ex plantis aliunde translatis vel seminibus satis aut manu in congruis locis
plantentur. Non tamen ignores quod castanee .xl. pedibus ad minus quaque uersa
distare debebunt ut in ramis possint congrue dilatari et plurimum fructu

serit. Quercus vero mini[m]e distare [...] quia [...] plurimum [...]
[...] Rover et ornus xx pedib[us] aut paucioribus
Hoc est tria genera arborum glandium ferunt que cibus [...]
porcorum. Piricea vero et pomaria xx pedibus vel [...]
[...] distabunt. Olive autem et ficus mala granata
vel avellane et sycomora et nespila xii usque ad xx pedes
[...]. Salicetum vero aut pro perticis et vinea aut pro
[...] edificiorum plantetur, primo quidem non x pedibus ab invicem
distent. Secundo vero [...] aut iii vel iiii pedes distare sufficiat
eius spissitudo in altum [...] rectitudine et augmentum.
Populus autem et ulmus quia non multum se diffundunt per lattera
in altum vero naturaliter extollitur non sunt [...] ponende, sed albarus uti-
lior est si ingrossetur in stipite pro assides que multis opibus congrue
sunt et pertica ramos per latera plurimum expandit spargit ideoque
non inconveniet usque ad xx pedes vel amplius separata plantetur
que et ex quibuslibet taleis aliquid [...] herbis [...]
fertilitate nascetur [...] ut trabes [...]
faciant subtiles et longas. Colurus autem fraxinus et populus non
[...] spisse [...] poni possunt quia tam grosse quam subtiles
longe tales arbores diversis opibus adaptantur. Pinus vero et
palma, cerasa xxx pedes distare ab invicem satis congrue possunt.
De sepibus autem quibus [...] plene tractatum est in libro v.
[...] disponuntur de compositionibus agrorum. Nunc vero [...] ex eis nemora
[...] et silue breviter tetigisse sufficiat. Explicit lib[er] vii incip[it] viii.

De viridariis et rebus delectabilibus ex arboribus herbis et fructu ipsorum
artificialiter agendis.

In superioribus libris tractatum est de arboribus, herbis secundum quod utilia
corpori humano existunt. Nunc vero de eisdem dicendum secundum quod anime robur delectatione afferunt
et [...] corporis salutem conservant quia complexio corporum et anime semper adheret
affectum.

Viridaria quedam ex herbis tantum quedam ex arboribus quedam ex utroque fieri
possunt et que de herbis solummodo fiunt. Desiderat terram macram et
solidam ut herbas subtiles et capilleas creare possint que maxime visum
delectant. Oportet igitur locum que ad viridarium tale paratur primo bene
liberari ab herbis et ad radicibus adulterinis et magnus quod vix fieri poterit
nisi primum effossis radicibus optime planetur locus et ubique fervida infundat
aqua macro subtilis [...] totus locus impleatur et ipsi cespites optime
comprimatur ligneis malleis et conculcetur gramina pedibus donec vix de ipsis
aliquid appareat. Tunc enim paulatim erumpunt capillarit[er] superficiem ad modum

pars viridarii ... Sit autem locus viridarii ... tanti mensure
quod sufficiat ... eo statim debitur. In circuitu vero eius herbe odorifere
cuiuslibet generis plantentur ut sunt ruta salvia basilicon maio-
rana menta et similes. Et similiter omnis generis flores sicut viola li-
lium rosa gradiolus et similia. Inter planas herbas et cespitem planum
sit cespes elevatior quasi per modum sedilium aptatus florens et amenus
cespite etiam contra ardorem solis plantentur arbores aut vites ducantur
quarum frondibus quasi protectus cespes umbram habeat delectab-
ilem et refrigerantem. In arboribus autem illis plus queritur umbra quam
fructus et ideo non curetur de earum fossura et stercoratione que cespi-
ti nocumentum ferret. Caveudum est autem in hiis ne sint arbores
nimis spisse aut plures secundum numerum quoniam ablatio aure sanitatem
corrumpit, et ideo viridarium aerem liberum desiderat et superflua
umbra infirmitates generat. Amplius non sint arbores male sicut
nux et quedam alie, sed dulces sint aromatice in flore et iocunde
in umbra sicut sunt vites piri mali mala punica lauri cipressi
et huiusmodi. Post cespitem sit magna herbarum medicinalium
copia et aromaticarum diversitas cum non solum modo ex odore delectat
secundum olfactum sed et flores diversitate reficiunt visum. In quibus ruta
in pluribus locis admisceatur eo quod pulcra est viriditatis et ipsa sua
amaritudine fugat de viridario animalia venenosa. In medio autem
cespitis nichil sit arborum sed potius ipsa planities libero gaudeat
aere et sincero quia ille aer salubrior est et etiam aranearum tele
extense de ramo arborum ad ramum impedirent et inficerent vultus
respicientium si arbores in medio viridarii sive cespitis plantatas
haberet. Si autem possibile fons purissimus deriveretur in medio
quia ipsius puritas multam affert iocunditatem. Ad aquilonem
et orientem viridarium sit patulum quia propter illorum ventorum sani-
tatem et puritatem. Ad oppositos autem ventos scilicet meridionalem
et occidentalem sit clausum propter ipsorum ventorum turbulentiam et
impuritatem et infirmitatem quamvis aquilonaris impediat fruc-
tus muro tamen modo conservat spiritus et sanitatem custodit. Delec-
tatio enim queritur in viridario et non fructus

De viridariis mediocrum personarum mediocribus

Secundum facultates et dignitatem mediocrium personarum mensurentur
spatium terre viridariis deputande videlicet duo vel tria aut quatuor
vel tot iugera sive bubulce. Cingantur fossatis et sepibus spinarum vel
rosarum et desuper sepes de malis punicis in locis calidis et in frigidioribus
de nucholis seu prunis vel malis citoniis. Item arentur et herbest

128

vel gemine plantentur [illegible] locis ubi arbores
sint plantande plantentur [illegible] acies pirorum et malorum et palmarum
in locis [illegible] et citoniorum [illegible] mororum ceresorum et prunorum [illegible]
arbores nobiles ut ficus [illegible] amigdalorum malorum granatorum
[illegible] et similium [illegible] vel [illegible]
voluntate in acie distent arbores ab invicem [illegible] per xx pedes
[illegible] inter arbores [illegible] plantari possunt vites
diversorum generum que delectationem et utilitatem afferunt. Ligonizentur
acies ut vites et arbores melius convalescant et universa superficies
depurgetur prato atque sepe de ipsis adulterine sive magne evellantur
herbe secenturque bis in anno prato atque sicut viridarii ut pulcra permaneant.
plantentur et formentur arbores ut dictum est libro quinto, dictum est per ordinem de uno
quoque genere. Fiat etiam si quis voluerit in eo pergularia in convenientiori parte ad modum
domus vel papilionis formata.

De viridariis regum et aliorum illustrium et divitum dominorum.

Quoniam tales secundum ipsorum divitias et potentiam possunt in mundanis rebus sue satis-
facere voluntati nec desit eis [illegible] plurimum nisi industria ordinandi. Sciant
quod viridarium ipsis multum delectationis hoc modo possunt facere. Eligant igitur pla-
num locum non paludinosum neque impeditum ab insufflatione bonorum ventorum
in quo sit fons qui per loca fluat. Sit autem locus xx iugerum aut plurium
pro domini voluntate. Cingatur muris convenientibus et plantetur in eo ex parte
septentrionis nemus arborum diversarum in quo fugiant et se occultent animalia
silvestria in viridario posita. Ex parte vero meridiei fiat palatium speciosum
in quo rex vel regina moretur cum voluerit graves cogitationes fugere
animumque gaudiis et solatiis renovare. Ab hac enim parte faciet tempore estivo
viridario umbram et ipsius fenestre ad viridarium temperatum habebunt
aspectum non fervore solis impeditum. In eo fiat in aliqua parte viridarii
supradicti fiat et vivarium piscaria in qua diversa genera piscium nutriantur
et lepores cervi cuniculi et similia animalia non rapacia ponantur in
eo. Et super quasdam arbusculas prope palatium positas fiat sicut domus
quedam tectum et ~~paries~~ ~~[illegible]~~ parietes [illegible] de filo ramis spissis reticulata
in qua ponantur perdices fasiani filomene merule cardellini fanelli et
omnia genera avicularum cantantium. Sint autem acies arborum viridarii
a palatio ad nemus multum distantes ut facile ex palatio videantur que
agunt animalia in viridario posita. Fiat et in ipso viridario palatium cum cameris
et turribus de solis arboribus in quo possint rex et regina cum baronibus vel
dominabus etiam tempore non pluvioso [illegible] huiusmodi autem palatium fieri potest commode

[illegible] modo [illegible] spatio [illegible] et
longitudinem plantet arbores [illegible] si placet que facile crescant et [illegible]
[illegible] et mali [illegible] quod melius est plantare ubi salices vel [illegible] vel
ulmi et fiant trasitiones [illegible] palis et [illegible] per plures [illegible]
procuret [illegible] [illegible] Et [illegible]
[illegible] post palatium sive domus perfecta fiat [illegible] lignamine et undique circumquaque
plantari vites et universum edificium operire amplius multum afferet delectationis. In
viridario fiant transitiones mirabiles et diverse in eisdem arboribus
[illegible] diligens viridarii cultor facile scire poterit ex hiis que in secundo maxime
libro dicuntur. Preterea scire oportet quod omnia genera arborum et herbarum in
tali viridario sunt ponenda unumquodque separatim ab alio et distinctum ne aliquod
videatur ibi confusum in tali itaque viridario non semper delectatur rex sed
aliquando cum studiis et necessitatibus satisfecerit rebus renovetur in eo glorificans deum excelsum qui omnium bonorum et licitarum delectationum principium est et causa.

De hiis que fieri possunt ad delectationem in munitionibus curiarum et viridariorum.

Circa tumbas et curias sive circa viridaria congrue fieri possunt
munitiones de arboribus viridibus scilicet munitionibus murorum sive palancati seu steccati cum turribus sive loco fossatorum hoc modo. In sitiatis ripparum circumquaque
loco liberatorum ab omnibus spinis et arboribus vetustis profunde plantentur
salices vel populi si solum congruat eis vel ulmi. Et diligenter tale terram
spisse per unum pedem vel minus et linea recte ducte. Hec cum
valuerint tradantur uno tempore et sequenti anno surculorum plenos
plocaliter quatinus digitis inspissent et palis ac perticis et vinculis
sursum ducantur directe donec augmentum viii vel x pedum susceperint
in ea altitudine cum aliquantulum ingrossate fuerint tradantur. Infra non
locum munitionis per v pedes vel circa ipsas ponendo plantentur de x pedibus
distantes que cum in competenti fuerint altitudine tradantur et cum angulis
perticarum versus interiores et versus exteriores plectentur plantas et exteriores
similiter versus eas et sic toties quolibet anno donec quasi cratis quedam
fortis effecta sit super quam possint homines secure morari. De medio exteriori
dimittatur angulis admodum mulum super turrisorum positi que in altitudine
congrua quolibet anno tradantur in forma merlorum super muros ponerentur
poterit et tali modo teneri. Circa talem munitionem in angulis et
aliis si placuerit poterunt tres arbores plantari et sursum duci
et [illegible] x pedibus tradi et versus se ipsas plectari cum auxilio perticarum
et velud solaria ex se ipsis fieri et iterum in aliud extolli et eodem
modo fieri et tandem de super plectari admodum tecta domorum vel cum merlis formari. Super formam autem optime stabit domus et ante ipsum solarium
arborum plectatum. In curiis et sive viridariis fieri potest domus cum columpnis
viridibus ipsis iam in grossitudine optime cumplantatis et trabibus super ipsis affixis et
tecto cannarum vel palearum optime dictis aliquo tamen ex dictis columpnis exce-
mare ac super tectum quod ipsam columpnam semper ab ariditate defendet et
domum ipsam mirabiliter ab estivo fervore defendat.

¶ De [illegible]

In agris [illegible] amplius [illegible] plures [illegible]
[illegible]
[illegible] per familias [illegible] agros [illegible]
[illegible] vendere et cum [illegible]
[illegible] cum [illegible]
omnem locum fossatis et s[illegible] spinarum viridium cum arboribus [illegible]
[illegible] eque distantibus cingere atque fossis [illegible] scolatoria que [illegible]
necessaria fuerit directa via formare quantum possibile est servata tamen
utilitate agrorum delectationem autem perdere debet utilitas in agris
fructiferis opposita fuerit [illegible] et ideo quotiens in hac maiore fructu
pollicentur ubertate fuerint meliora et magis eligenda [illegible] quod per
agrum aquarum rivum deduxerat quibus posset cum fuerit opus irrigari et
ab eis cum necesse fuerit auferri per spatiosos agros formentur et itinera
convenientia quibus possessor equos et pedes ac coloni cum plaustris aut bobus
commode accedere possunt ad omnes partes agrorum. Hec enim omnia plurimum cum
utilitate delectant. ¶ De his que circa vites et fructus ipsarum
delectationem prestent.

[...]e que circa vites et fructus [...]rum delectationem prestent

Plurimum aspectui delectat pulchra vinea sive in planis sive in collibus vel montibus orienti exposita diversorum generum uvas ferentia et ideo diligenter procurabis ea in congruo situ plantare et in locis pinguibus in arboribus et pergulis ea formare in exilibus vero iuxta solum in directis aciebus ea disponere atque plurium bonorum generum uvas in his conserere. Insitiones quoque mirabiles in eisdem experiri que ab antiquis sapientibus et precipue a palladio possunt fieri predicantur. Quarum unus modus est ut plantetur vitis iuxta cerasum vel aliam arborem et cum optime comprehenderit et invaluerit perforetur arbor acuta terebro et per foramen vitis ducatur et cera vel luto ab utraque parte obturetur foramen ne sol aut pluvie vel ventus consolidationem impediat. Deinde cum lignum vitis cum ligno arboris optime unitum fuerit iuxta corticem arboris rescindatur vitis ut deinceps succo arboris nutriatur. Sic enim uva fructum tempore fructuum vitis ut arboris maturescet. Est quidem modus faciendi uvam tiriacatam et vite aut muscatam vel gariofilatam vel cassiatam vel alterius qualitatis cuius fuerit. Sarmentum quod pangendum est in una parte scindatur et sublata medulla loco eius tiriaca vel muscus pulvis gariofilorum vel cinnamomi vel alterius rei ponatur et reclaudatur vinculo diligenter astrictum quo facto uva que nascetur saporem eius quod in vite posuimus habebit. Sane si sarmentum de hac vite sumatur et plantetur matris medicaminis potentiam non tenebit. Oportebit autem tiriacam vel aliud rei assidua infusione renovare succurrere iterare. Sed et hoc idem brevi fieri posse puto si in initio maturitatis uvarum scindatur sarmentum uve pendentis et mediatim loco medulle immisso ligetur. Est quedam pulchra species uve que granis interioribus caret que [illegible]

... sic incidunt ... palladius ... sarmentum quod abscindendum est ...
... terra tectum debemus scindere et omnem medullam ...
... diligenter exculpta ... divisa ... per ...
... divisa ... et depone ... aut de ... esse
... et sic in humida terra ... diligentius quod ...
... expertum est et ... dimittunt cum ...
... scilicet omnia comprehendere ... Alii tempore quo vites
putant sarmentum ... putatum ... in ipsa vite qua ... de alto
ablata medulla excavatur ... divisum et calamo ... ne possit
... Tunc coprum seu tenaylum quod greci sic appellant in excavata
parte suffundunt ex aqua primo ad sappam pinguedinem dissolutum et
hoc ... xii diebus ... semper renovant donec vitis germina
novella producant ut uvas botriones ferat albos et nigros sic
greci instituunt. Videtur sunt vites albe et nigre cum putantur
sarmenta utriusque sic divisa ... ut ... medios utriusque
oculos coequando possis reddere unitati tunc papiro strictius ligabis et
melli atque humida terra ligature curabis et ... tribus diebus adaquabis
donec germen nove frondis erumpat. Hinc excepto tempore quo poteris
genus efficere per plura sarmenta. Quidam expertus michi asseruit
se descripsisse surculum album et nigrum in una vite germinatos ...
... tortula ... de medio sublato et optime comprehendisse
vel post hoc fieri ... duobus surculis et divisis et mediis
oculis divisis simul et optime ligatis ... sic unus surculus
inseritur vel duabus gemmis divisis et mediis cum modica quantitate
ligni et oleo ... plurimum et delectat habere vina diversorum colorum
atque saporum et ideo ... diligens paterfamilias. ... quasdam colliget
uvas ut vinum habeat acerbum quasdam bene maturas ut potens
quasdam nimium maturas ut dulce faciat vina et diversorum
colorum cum ... colorantibus et saporem non corrumpentibus faciat et diversorum
colorum cum rebus odoriferis et saporem non ... quibus delectetur
odor et gustus que in aliqua parte musti in caldario ad ... mittatur et
dimittatur in eo donec vinum illo sapore vel odore infectum fuerit et tunc in
vas in quo sit ... vinum vel alterius generis ... mox
... Vinum etiam habere vina medicinalia quibus utatur cum corpus
ad aliquam egritudinem facile fuerit declinabile hoc quod fiet cum medi-
cinis simplicibus vel compositis ad illam egritudinem expellendam ...
... mittitur vino. Paret et ... habere in domo agresta
... uvas passas acetum et similia que faciat secundum modos in ... libro
notatos. Multum enim delectat dominum ... cum appetit ... vel amicos
suos facile invenire. Si botrio ... deflorueit mittatur in vasculum
parvum vitreum totum ex toto botrione dicitur fieri vinum ...

De hiis que ... arborum delectationem augent

ig circa arbores [illegible] insitione [illegible]

De his que circa arbores [illegible] insitionem augent.

Ex hys que premisimus [illegible]
arborum genera diversa / et ideo primo debet [illegible]
[illegible] ad loca sua transferre [illegible]
[illegible] non coordinate / ut fere omnes [illegible]
[illegible] arborum genera [illegible] / ut [illegible]
se conpingas ordinibus [illegible] ne consimat fertilitate [illegible]
tari possint / et supplere [illegible] spissiores ponere potest et [illegible]
uero que prima sui na[ture] prouenit [illegible]
genus formare secundum naturam suam / Amplius maiores a parte sep-
occiduus — trionis et occasu ponere debes / minores uero ab oriente et meridie / hoc
enim modo frumenta que patenti campo leniunt minorem sentient lesionem
ea incisiones faciat mirabiles et diversas de eodem uel diversis terminis
que ualde admirabiles se ostendunt hys qui in talibus experimenta probant /
Nam insitorum pirorum et malorum genera et citonia et uespila et sorbarum et
similium in eodem trunco insiti ponunt / Inseritur autem malus in salice et populo
et vitis in ulmo et moro ut palladius ait / Item si persicus inseratur in spi-
nam sanguinis proueniet epula maiora et meliora quam sint alia ut ait
albertus / Item si amigdalus et persicus coniunctis oculis insertantur / in pruno exeunt
eorum poma carne persicorum habentia / et ipsorum ossa imitabuntur amigdalarum nucem / Cupressus
Morus et ipsi potest in ulmo / sed magne perunt infelicitates augmenta
marcial / candida grana in malis punicis fieri / si argille et crete tertiam partem
gipsi misceas et toto triennio hoc genus terre radicibus adiungas / Item
dicit mire magnitudinis eius poma fieri / si olla fictilis obruatur et
arbore ipsius punici et in ea ramus cum flore claudatur ne resiliat ligatus
ad palum cum coperta olla contra aquam muniatur introrsus / autumpno patefacta
sue magnitudinis exhibebit poma / hoc et in mense maii et iunii posse
fieri quomodo affirmat. Varro autem aliter specificat modum dicens si
mala punica immatura cum herreant in sua uirga dimiseris vel olla sine fun-
do eaque sic obiectis in terram et operueris et ramum ne [illegible] spus
affixeris ea non modo integra eximi sed et maiora quam in arbore unquam pepe-
derunt / Ut varios fructus una ficus exhibeat / ramos duos nigre
et albe ita ut se uincto stringes et torqueas / ut commune inserte cogantur /
et obruti ac stercorati et humoribus uti / ubi produxerit ceperit germi-
nantes oculos / aliqua sibi ancipiti conglutina / tunc germine producitur
produxit duos colores quos unitate diuidat et diuisos coniungat /
Rosas uero dico patefactas hoc modo seruabis / in canna viridi stante fissa
recludas ita ut patiaris coire fissuram / et eo tempore cannam recidas
quo rosas virides habere volueris / aliqui olla nudi condiderunt ac bene
munitas sub diuo obruerunt et respirat / Ceresa ut sine ossibus nascantur
ut cerasa nascantur sine ossibus — sic asserit marcial / arborem teneram ad duos pedes recidas et eam
usque ad radices findas / medulla partis utriusque ab radice ferro cura-
bis / et statim utrasque partes uincto stringes / oblinissimo fimum
et lateras diuisuras post annum solidatur cicatrix / hanc arborem
surculis qui adhuc fructum non attulerint inseres / et ex hys absque

[illegible] pomis nascent[illegible] [illegible] gr[illegible] sendat et loco med[illegible]
[illegible] sanitica sanitonica fructus illius [illegible]
[illegible] acquirat et si muscum [illegible] [illegible] odorem et si
[illegible] et ceteris et azurum [illegible] vel alius color ille colorem
acquirit. Cum matibus grenis p[illegible] [illegible]ster si et ossa [illegible]
et [illegible] dies diem ubi patefacta [illegible] bys nucleos tellus
[illegible] cinabrum quotlibet in stalum mox [illegible] simul cum suis ossibus
[illegible] diligenter adherentes sine ossibus bipsta fiunt si perforeris et salici
[illegible] plantetur deinde declinatis salicis ad modum arcus perforetur in medio
et perforamine persici planta ponatur vel luto perforate obstruetur foramen
et usque super ipsum terra circumtegatur et cum anno vel biennio ~~tempore~~
transacto persici et salicis lignum unitum fuerit sub arcu salicis persicus
recidatur et ex solo salicis humore alatur. De delectationibus ortorum.

Quoniam multum delectat ortum bene dispositum et adiusta convenienti
cultum habere, ideo prudens familiaris diligenter procuret habere ortum in solo pin-
gui et soluto cum fons vel rivus fieri potest per spatia districta
confluat ut possit irrigari tempore magni estus. Ibi omnia genera herbarum
bonarum tam comestibilium quam medicinalium nutriat, unumquodque secundum
requirit natura eius in areis rectis et cum extenso fimo et latitu-
dinis modo formatis equaliter prout in libro sexto plene traditum est. Fimum
vero semper habeat abundantem ne propter macredinem tedio aspicientem
afficiat. Et ut plenius delectet res dubitatas operum possunt
in eis quedam nova fieri que quibusdam miraculosa videntur. Nam si caprini
stercoris baccam subtiliter subula exterebraveris et in ea semen lactuce et
nasturcii eruce et radicis immiseris et tunc involutam fimo baccam terre optime
culte leviter scrobe demerseris raphanus vertitur in radice cetera semina
in summo lactuca pariter emergente psilium figulorum sapore sua[illegible]
Si plura semina porrorum i. plures porrine in unum ligata deposueris grandis
ex omnibus nascetur porrus. Item si capiti eius recise semine immittas sine ferro
et pertusum inter [illegible] inserere fertur vel plura semina in unum primum fora-
mine posita cum pullulatio in unum confecit porrum concrescet. Si aqua
in patena vasculo subtertumeret vel citrolo aut cucurbita ponas duobus
palmis inferiorem tales fient aliqui florem cucumis cum viticule sue
capite absciso canne imponitur cui prius omnes nodos perforaverit ibi cucu-
mer nascetur nimia longitudine. Cucumis oleum sic metuit ut si
iuxta posueris velud ortus plectetur. Quotiens tonat velud timore ductus
convertitur. Si eius florem velud durante sua est in forma fictili clauseris
ac ligaveris qualis vultus fictilem homo vel qualis fuerit talem
cucumis figuram prestabit. Hoc enim Virgilius Marcialis asseruit. Item
mira de ortis Marcialis affirmat quod modo purpureos modo albos
modo rubeos flores ostendere et si ex eo semine frequenter satur

[illegible] ... plantata et olee rigata ... [illegible]

[illegible] ... latuit.

Explicit liber octavus. Incipit [illegible] animalibus que nutriuntur in villis.

In superioribus libris dictum est de cultu agrorum, vinearum, arborum et ortorum, pratorum et nemorum et de omni utilitate ipsorum et etiam de hiis que ad delectationem spectant tam in viridariis quam in ruralibus et arboribus et herbis artificiose agendis. In hoc autem nono libro dicetur de animalibus que propter utilitatem et delectationem nutriuntur in villis. Verum ne antiquitas ignoretur, est sciendum quod ut ait Varro egregius philosophus quod primis temporibus fuerunt homines et animalia que semper cum natura vivebant ex hiis rebus que inculta terra ferebat. Ex hac vita in secundam descenderunt agri culturam videlicet pastoriciam et propter utilitatem ceperunt colere agros et fructus percipere, plantare arbores et colligere fructus, item comprehendere animalia, includere et etiam mansuefacere. Et primo ceperunt oves propter utilitatem et facilitatem. Hec namque maxime natura congruentes sunt ad vitam hominum, adhuc aptissime ad cibum enim lac et caseus competunt, ad vestitum vero pelles et lana. Deinde autem ceperunt domesticare cetera animalia que humano generi utilia esse perpenderunt. Et adhuc ex omnibus generibus domesticatis multa sunt silvatica, affirmatur in locis diversis. Nam in Frigia multi dicuntur esse ovium ferarum greges, in Samotracia caprarum, in Ytalia ferarum circa montem [illegible] in Dardania et Media multi boves feri, asini in Frigia et Licaonia, equi feri in Hispania citeriore. Dictarum itaque ac aliarum ... nutriendorum scientie potius tamen ex narrationibus antiquorum quam experientia modernorum. Et quia non omnes per omnia sed certi per certa periciores, ut in aliis peritiores reperiuntur, supplementum huius operis reliquorum peritis maxime ex pluribus in talibus relinquo, ut ait philosophus: experientia facit artem et plenitudinem cum naturalis non est ars anceps. Verum quia inter cetera animalia equus est et censetur nobilior et magis necessarius tam regibus et aliis principibus tempore bellorum et pacis quam etiam prelatis et privatis ceteris, dicta primo de ipsis plenius, de ceteris sub compendio quibus multa de equis dicta poterunt adaptari propter assimilitatem ipsorum.

De etate equorum et equarum.

etate equorum et equarum

Gregem equorum et equarum qui volunt habere, primum ut ait Varro considerare oportet etatem equi, videlicet ne sint minores trium, maiores x annorum. Etas cognoscitur equorum et fere omnium aliorum que ungulas indivisas habent et etiam cornuta sunt, ut idem ait, et similiter Palladius, quod equus in xxx mensibus primum dentes medios dicitur amittere duos superiores et totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum eiciunt totidem proximos et primi eiecti renascuntur. Quinto anno incipiente amittunt similiter alios quatuor, scilicet duos superiores et duos inferiores, proximos qui tunc renascentes. Unde implere incipiunt

[illegible] omnes hic [illegible] et [illegible] completos. Cognoscitur [illegible]
[illegible] tollitur negatur posse [illegible] cum dentes [illegible] appli
[illegible] sub [illegible]
[illegible] hic duos [illegible]. Dicitur autem [illegible]
quod equus habet duodecim dentes scilicet [illegible] inferiores qui
vocantur contrarios cum quibus cognoscitur [illegible] et tempus equorum. Deinde
deinde habent stalones et post illos molares et potest esse quod quidam
qui habent plures et tunc dentes sunt dupli[illegible] et potest esse quod equus careat
ex his aliquos et amplius non nascuntur et non nocet equo nisi ad
pascendum cum ipse per dentes anteriores pascitur et ideo erit minoris
pretii et masticatur cibus est per dentes molares. Dentes autem primi quos
ipse mutat sunt duo superiores et duo inferiores qui vocantur primus
morsus et tunc vocatur pullus primi morsus quod quidem fit de secundo anno
et postea mutat alios iiii dentes propinquos scilicet duos superiores et
duos inferiores qui vocantur medii id est secundus morsus et tunc vocatur
pullus secundi morsus. Deinde mutat alios iiii scilicet duos superiores et
duos inferiores qui vocantur quadrati id est tertii morsus et tunc vocatur
equus tertii morsus. Et cum pullus nascitur cum [illegible] nascitur et postea
nascuntur stalones et cum isti stalones nascuntur nimium longi adeo
quod equum impediant annonam molere et impinguari propter quod marescalli
stalones resecant. Et cum pullus factus est equus dentes eius
fiunt minores et capita dentium fiunt nigra et elongantur ut per
aliquos annos stabunt cavi. Et cum incipit senescere color dentium
mutatur ab albedine et transit ad colorem mellis ut post hoc fiant
albi et colore pulveris et fiunt longiores. Sed ipsa dentium longitudo
est aliquando propter naturam absque senectute propter quam causam resecant [illegible]
dentes ut iuvenes esse credantur. De forma equarum et
admissariorum.

De forma equarum et admissariorum

132

Formam esse oportet ut dicit Varro magnitudine media quia
nec [illegible] nec mutilas decet esse equas clunibus et ventribus
latas equos quos propter admissuram velis habere legere oportet amplo
corpore formosos non in stabulis [illegible]. Equarum pecus pascendum
in pratis potissimum herba in stabulis ac presepibus arido feno. Cum
pepererint ordeo adiecto bis in die data aqua. Hoc fetura initium admissionis
oportet facere ab equinoctio verno ad solstitium ut partus ydoneo tempore fiat scilicet
multarum herbarum ut mater habeat habundantiam lactis. Ex hoc enim corpus
et membra pulli grandiora fiunt. Duodecimo enim mense decimo nasci dicuntur
que post ipsum tempus nascuntur inutilia existunt. Admittere oportet cum tempus
anni venerit bis in die scilicet mane et vespere sed alternis diebus equa-

[illegible] celerius admittatur neque equa sine cupiditate compulse [illegible]
[illegible] admitti ut significat quod se defendere [illegible]
[illegible] melius se [illegible] cum [illegible] equi [illegible]
[illegible] post [illegible] equi [illegible] quod equum [illegible]
[illegible] vulgariter diligenter custodiri
[illegible] nichil equitetur [illegible] laborare quod potuit quia [illegible]
magis concipiat equa tamen [illegible] et completius [illegible] forma et maior
in ventre matris congreget pullus. Amplius cum iam fuerit pregnans non
nimis pinguis neque nimis macra existat sed medium teneat quia
nimia pinguedine ministrata locus pulli artatur ut corpus et mem-
bra dilatari non possint sufficienter, nimis autem macra non potest sufficien-
tem nutrimentum filio ministrare, quare propter macilentus et debilis nascetur. Item
ut ait Palladius equa pregnans non urgeatur nec fame frigore que tolleratur
neque arte se locis coartatur angustis. Item equas quidem et que masculos
nutriunt alternis annis submittere debemus ut pullis copia puri lactis
sufficiat, cetere passim replendi sunt. Item dicit quod admissarius minus
annorum quam iiii esse debet, sed femina recte bima concipiet que si decennium ex-
cedat vero ex ea nascetur soboles. Item scribit Varro quod equas pregnantes
cavere oportet ne laborent plus satis neque frigidis locis sint eo quod algor
maxime pregnantibus obest. Ideoque in stabulis humum ab humore prohibere
oportet clausaque habeant hostia atque fenestras, in presepibus inter singulas
ponantur longa ~~ligamina~~ ligamina que eas discernant ne inter se
pugnare possint. Item dicit pregnantem neque repleri cibo neque esurire
oportet.

De natura equi et natus qualiter teneri debeat

Nativitate equi et qualiter natus teneri debeat natura equi

Cum pullus nascitur utile est quod nascatur in locis petrosis et montuosis eo quod ex loco
petroso et montuoso dure fiunt ungule duriores, ex loco montuoso fiunt crura
meliora propter exercitium cum perambulat superius et inferius. Natus pullus per bona pascua
duobus annis matrem sequatur non amplius eo quod tunc naturaliter incipit
ad coitum et volens matrem vel aliam equam ascendere et ascendens deterioraretur
et de facili posset in aliqua parte ledi. Si sine matre ac ceteris equabus usque ad
triennium stare posset in pascuis plurimum sibi conferret ad crurium et
totius corporis salutem. Quidam mos est pullis facere cum reducitur ad stabulum
dando farinam ordeaceam cum furfuribus mollitis, et si quid aliud terrenatum
libenter edant ut ait Varro. Anniculis iam factis dandum ordeum et furfures
dum erunt lactentes, nec prius biennes sunt removendi a lacte. Dumque stent cum matribus
tangendi sunt interdum manibus ne cum seiuncti erunt expavescant. Eadem causa ibi
frenos suspendendos ut equuli consuescant hominum facies videre et frenorum
audire strepitus.

[De] captione et domatione [e]qui.

Cum pullus duos annos [illegible] laqueari debet suaviter cum laqueo forti [illegible]
de lana cooperto et quod lana sit circa mollitiem ad hoc [illegible]
sive in campo deinde cum laqueari [illegible] vel nubilo tempore [illegible] si tempus [illegible]
[illegible] nemus laborare [illegible] sterile [illegible]
et laqueato ad societatem alicuius [illegible] conducatur [illegible]
salubrius conducet equa filia [illegible] gaudent [illegible]
[illegible] meliore equa [illegible] tempore domari [illegible] tempore debet farragio i. fari-
na solet [illegible] quae propter purgationem equorum pectoris maxime necessari-
um est quod diebus decem [illegible] nec post illud aliud cibum gustare ab xv-
no die usque ad xviii et decem ultra demum eidem quotidie addiscendo
minutatim deinde mediocriter extendendo et ~~extendendo~~ extendendo et
eum sumpto sudaverit oleo perungendo si frigus erit faciendus in stabulo
ignis. ad domandum verum brevis retinens de forti corio et humili praesepio alligatur ne
ne propter suam stultitiam fractis retinis laedatur in cruribus vel alia parte sui
et donec in sua perseveraverit feritate semper sibi similis domiti societatem
obtineat et cum manu saepe tangatur leviter et suaviter et cum eo graviter
[illegible] dormias ne propter indignationem [illegible] sibi aliquod assuat
sed cum eum magis perseveratum lenitate mansuescit donec mansuetus
efficiatur ut decet et pedes lavari et percuti patiatur ad modum
ferrandi imponendus et bis in die aut ter super eum puer aut plures
[illegible] paruus cum venire postea sedens.

De custodia equorum

Equus talis praebeatur custodia. capistrum factum de corio forti et humili primo
equum imponatur capite et brevis retinis alligetur praesepio ut superius
est expressum eius pedes anteriores pedula de lana facta vinculetur et
unum pedem ~~an~~ posteriorum alligetur ne ante vel aliquo modo possit quod quidem
fit propter sanitatem et trahendum quemadmodum locus ubi equus moratur bene mun-
dus existat in die et nocte non fiat ei lectus de paleis vel grossiori feno
per usque ad genua pro quiete summo mane inde tollatur et tergatur eius
dorsum et crura et omnia membra de certi tersorio et inde pro potu ducatur
ad aquam parvo passu teneatur totum equus tamen mane quam vespero
usque ad genua et paulo super spatio tum horarum in aqua dulci frigida
vel marina eo quod tales aquae naturaliter equi crura desiccant vel propter frigiditatem
dulcis vel siccitatem marinae et coarctando humores descendentes ad crura
quae sunt aegritudinum causae. postea vero cum equus redit ad stabulum
non intret aliquo modo donec eius crura tergantur et desiccentur ab aqua
quia fumositas stabuli solet ex sua calliditate adducere gallas et
malos humores cruribus madefactis. Est et utile valde quod equus
assidue comedat in terra infra pedes anteriores ut vix possit comedere
et fenum ~~et opt~~ ore capere ita quod collum cogatur extendere pro cibo
sumendo quia ex hoc collum efficitur gracilius et subtilius et pulchrius.

De custodia equorum

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] sic comedant equi
[illegible] herbas ordei annone [illegible] spelte & silig. Nam fenum
[illegible] [illegible] [illegible] corpus totum dilatat & augmentat
[illegible] [illegible] potest palearum ordei [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] vrinet et sic potest semper
[illegible] Nam equus [illegible] [illegible] minus macer [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] pinguis humores ad superf
facile ad crura descendunt [illegible] tudines curant que solent [illegible]
[illegible] evenire. Et precipue facile accidunt eis cum subito aliquibus
[illegible] laboribus equus [illegible] etatis. In vere tempore circa mense
[illegible] herbas comedat solum ad purgandum eum non foris sed sub tecto primo
nec grosso tegmine laneo coopertus ne ex frigiditate herbarum infrigidetur
vel morbos graviores incurrat. Aqua preterea pro potu equi aliquantulum
salsuta sit suaviter currens vel parum turbata eo quod tales aque
sunt callide et grosse ideoque nutribiliores & magis congrue sunt equorum
corporibus. Nam quanto aqua frigidior & velocior est in motu
tanto minus equum nutrit & reficit. Ferrari debet equus ferris
sibi convenientibus rotundis ad modum ungule levibus et ungule in
circuitu strictis & bene adherentibus quia gravitas ferri ledit equum
tenere agilem ad levandum pedes et ipsius structuras ungulas maio-
res et fortiores facit. Equus preterea calefactus vel sudatus for-
titer non debet aliquo modo comedere vel potare donec coopertus & paulisper
ductus a sudore atque calore liberatus fuerit. Et est sciendum quod
consueta equitatio serotina nocet equo sed matutina prodest.
Oportet preterea equum habere continue coopertam lineam tempore callido propter muscas et
laneam tempore frigido propter frigus. Et notandum quod pro sanitate equi servanda
de vena colli consueta quater est flebotomandus in anno. scilicet vere &
estate autumpno et hyeme. Notandum etiam est quod equus bene et diligenter
custoditus & moderate ut convenit equitatus ut in pluribus ad .xx.
annorum spatium validus perseverat. De doctrina et mori-
geratione equi.

De doctrina et morigeratione equi

In equi morigeratione primum adhibeatur frenum levissimum & valde
debile cuius morsus sit levissimus melle vel alio liquore dulci permixtus
nam tale frenum facilius et acceptabilius sustinebit et propter dulcedinem
ipsum iterato libentius recipiet et postquam frenum sine difficultate recipiet
aliquibus diebus mane & sero ducatur ad manum donec ductorem optime
sequatur. Deinde absque strepitu et sine sella quam congruam et levem potest
equitetur paulisper et pro passu et adextro et a sinistris sepe vol-
vatur et si oportuerit predictor eum aliquis antecedat & omni die
per loca plana non saxosa mane et vespertine usque ad medias tertias equitetur

Cum vero sepius [illegible] mitti sine sella equum placuerit suaviter et sine strepitu
sella imponatur et cum caluerit dicte domationis tempus veniet vernale. Cum
aut equitator descenderit equum cum [illegible] manicet domitor sellam panno cooperiat [illegible]
ut equus ex hoc quietem desuper [illegible] et ad eundem equitat[ur]
post hoc autem frigido tempore [illegible] modus ismenens equum talis
sequatur. Debet quod equitator faciat [illegible] mane per agros [illegible]
suaviter troctare caute adhibens quod [illegible] sepe volvendo abena freni
dextra per unum pollicem extraposita [illegible] alia existente quia equus
naturaliter est prior ad sinistram et si expedierit mutet sibi frenum fren[...]
ando quod pro bello facile teneat. Troctari dico equum per terram aratam et non
aratam equalem et inequalem ut assuescat pedes et crura leviter elevare
et idem fiat per loca arenosa eadem ratione. Et cum bene troctare sciverit
per eadem loca et eadem hora brevi saltu quo poterit galoppet. Hoc autem
non fiat nisi semel in die quia ex superfluitate galopandi sepe retrogradi
fiunt. Observet etiam equitator in principio cursus et in troctando et galo-
pando ut manibus teneat habenas freni [illegible] inferius usque dorsum ita
quod equus paulatim curvando collum caput inclinat in tantum quod os semper
desuper usque pectus. Ex hoc etiam clarius videt gressus suos et mele
ad utraque parte volvitur et facile retinetur ad libitum equitatoris. Postea
considerari debet et durities et mollities oris equi et secundum eius duritiem
et mollitiem imponatur eidem frenum quorum multa sunt genera. Nam quedam sunt
levia valde et quedam minus et quedam sunt asperrima et fortissima et quedam
minus et quedam media in predictis. Sed ipsorum formas omitto scribere
quia nota sunt apud frenorum artifices et non possunt sic apte scribi sicut
possunt oculata fide videri. Est etiam non inutile ipsum per civitatem equitare
frequenter et precipue ubi circa erunt fabrilis vel sit aliquis strepitus vel
tumultus ex hoc enim [illegible] esse desinit pavidus et securitatem atque
audaciam sumit quod si predicta loca transire trepidat non cogatur acriter
calcaribus aut virge verberibus. Sed leviter blandiendo verbere ducatur.
Oportet etiam ascendere et de ipso descendere leviter ut assuescat in
ascensu et descensu stare pacifice et quiete. Et predicta omnia quando sunt
domiti dentes equi fiunt forte mutati quod fit per spatium perfectorum
quinque annorum mutatis dentibus quam salubrius poterit sibi de maxilla
ipsorum quatuor extirpentur dentes duo debet ex parte una et totidem
ex altera qui scaloni et plerumque nuncupantur a pluribus freni morsum
sentiunt ad dentes et antequam frenum imponatur eidem permittantur vulnera
sollidari paulisper et tunc frenum sibi leva adhibeatur. Et nota quod os equi
esse debet non nimis durum sed [illegible] medium. Et causa nota quod equus propter
dentium dictum extirpationem fit pinguior eo quod ex hoc amittit

134

[illegible] est [illegible] equitem et [illegible]
[illegible] et sepe obviando equum [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] semel qualibet septimana [illegible]
[illegible] valde plano circ[illegible]
[illegible] usque ad [illegible] miliare [illegible] potest augmentari nec amplius
si placebit. Et est sciendum quod quanto frequentius moderate curratur tanto fiet celerior et abilior propter usum. Est tamen contrarium quod frequentato usu currendi quod equus de facili sit flagrantior et impatiens si nimis festinatur ad cursum et sic assuete affrenationis maximam partem perdit. Sciendum est etiam quod postquam equus doctus et assuetus fuerit affrenationi equitator frequenter faciat ipsum galopare, currere et salire moderate tamen quia quies desidiam parat equis et ea de quibus instructus fuit facile obliviscitur. Que dicta de instructione equorum locum habent in equis militaribus seu ad rem militarem pertinentibus tantum. Nam alii deputantur ad vecturam alii ad missuram alii ad cursuram ut qui ad predam ponuntur. Alii ad quadrigam qui diversimode sunt ad sua officia instruendi. Item quidam habere volunt suos equos placidos et quietos et tales castrandi sunt quia demptis testiculis quietiores fiunt.

De cognitione pulcritudinis equorum

De cognitione pulcritudinis equorum.

Equus pulcer habet corpus magnum et longum et sic magnitudini et longitudini proportionabiliter omnia membra respondeant. Caput eius sit gracile et siccum et convenienter longum, os magnum et laceratum, nares inflatas, oculos grossos magnos vel non occultos, auriculas parvas et hispidas ferat, collum habeat longum et gracilem versus caput, crines paucos et planos, pectus grossum et quasi rotundum, dorsum curtum et quasi planum, lumbos rotundos et grossos, costas grossas et

Renes ventrem longum

[illegible]

obscurus super omnibus est laudandus [illegible] tenendum est denique quod [illegible]
tudo et velocius potest cognosci in [illegible] quam [illegible] in equos conte-

De signis bonitatis equorum.

Melior equorum est ille qui habet bucum amplum et videre suum est longinqua
et fortem habet guardaturam et fortes aures et longas comas et forte pectus
et amplum et cum schinale longas coxas et gambas anteriores et curtas
gambas de retro subtile ampullum et caput nasi suaves pilos grossos et collum
grossum et comedit bene equus habens nares magnas et inflatas oculos grossos
et concavos audax naturaliter reperitur equus habens os magnum maxillas
graciles et macras collum longum et gracilem ipsius caput ad pendendum est ab
illis equus habens costas grossas ut bovinas et ventrem amplum et dorsum pre-
dentem laboriosus et sufferens indicatur equus habens garetta ampla et extensa
fauces curtos quod garetta illius respiciant magis se celer et agilis esse debet
equus habens garetta curta et fauces extensas et anchas curbas oportet naturaliter
ambulare equus habens juncturas inter nates grossas et pastularia curta velud bovina
fortis esse censetur equus tenens ad se tenaciter caude strictam inter coxas fortis
et sufferens est ut in pluribus sed non velox equus habens crura et iuncturas curvas
pedes pilosos et pilos in eisdem longos laboriosus existit et agilis non de facili
reperitur equus habens clunam longam et amplam et anchas longas et extensas
[illegible] ut in pluribus in
qua sit alicuius posteriorum quam anteriorum velox in longo cursu ut in pluribus in-
dicatur

De signis malitie et utilitatis equorum et precii ipsorum.

Equus habens massillas grossas et collum curtum non de facili offrenatur dicente
equus habens albas ungulas vilipas vide ut [illegible] duros pedes habebit equus
habens auriculas pendentes et magnas ac oculos concavos lentus et remissus
existit quod suspirium nasi equi est multum vilum non potest respirare per nares
et ideo minus valet quando equus videt in die et non in nocte dimidiat precium
eius hoc autem cognoscitur si ducis eum ad rem quam timet de die et tunc
non timet et quod non movet pedes in nocte sicut in die et oculi equi sunt albi
[illegible] quia ducto ad nivem vel ad locum frigidum non videt
sed in loco non lucido et calido bene videt equus portans aures suas retrorsum
in omni tempore nocivus est precium quod surdus est quod equus non timeat [illegible] cadunt
aliquis sonum cum ac sunt surdi est equus habens durum collum et [illegible] est semper
[illegible] et cum amblat non levat caput nec movet collum ad dextram
et sinistram est pessimum vicium et est magnum periculum equitanti quia non potest
volui ad [illegible] est bonus equus qui videtur genua nitrata
ut arcus parum est precium quia pessime vadit equus cui anteriora crura
[illegible] ut arcus tenetur non debet cum sit [illegible] equus cui an-
teriora crura semper moventur vident maior est mors equus levans
caudam supprius et [illegible] mali est vicium equus cui semper videtur inflato

De signis bonitatis equorum

De signis malicie et utilitatis equorum et precii ipsorum

[illegible]
[illegible] vel posterior [illegible] in sua operatione non nocet [illegible]
[illegible]
[illegible] corporis [illegible] est [illegible] et
non potest [illegible] existit [illegible]
[illegible] pedes [illegible] in sua operatione non leditur et
[illegible] aliquid qua aliquis
leditur in sua operatione [illegible] pedum [illegible]
[illegible] tangat [illegible] in sua operatione nocent [illegible] existit
[illegible] multum [illegible] turpior est et in operatione nocet et si [illegible]
[illegible] est pendens turpis est ab honesto homine non equitandus
[illegible] idest albedo in collo vel in musello vel supra oculos turpior est in
facit equum sed in operatione non ledit [illegible] de flanchis equi non est
bonum

De egritudinibus equorum et cura eorum.

De egritudinibus et cura eorum

Quoniam supra de pulcritudine et bonitate equorum dictum est de morbis vel egri-
tudinibus eisdem venientibus tam naturalibus quam accidentalibus et primo de hiis
que sibi obveniunt per naturam que quidem defectu vel accidente aliqua annuit
vel augmentat augetur tam raro ut cum nascitur habens maxillam in-
feriorem superiori longiorem et consimilia et qui nascitur cum aliqua superfluitate
carnis in pedibus vel alia corporis parte que murus vel talpa vulgariter
dicitur quia murus sive correctio efficitur et quandoque accidit quod in aliqua parte
corporis fiant superfluitates carnium velud glandule subtus carnem [illegible]
[illegible] nascitur sub oculos aut auriculam vel nares alias [illegible]
vel habens unam ancham aliam curtiorem unde totum [illegible] aliquid [illegible]
annuit [illegible] et fallit quando equus nascitur obliquus cruribus tam in ante-
rioribus quam in posterioribus. Similiter modo de ungulis et pedibus accidit quo-
[illegible] quandoque naturaliter obliquentur et qui nascitur cum zardis in garretis et gallis in cruri-
bus [illegible] pervenientibus [illegible] ut [illegible] est enim quedam
zarda ut in flato [illegible] vel maior vel minor quantitatem in parte ante-
riori qua [illegible] nascitur in garetis ~~[illegible]~~ galla est quedam [illegible]
[illegible] iuxta
[illegible]
ungulas [illegible] cura in predictis morbis qui nascuntur equo in ventre matris [illegible]
seu [illegible] non est [illegible] sed in aliquibus ponit aliqua
remedia [illegible] nam cum equus nascitur obliquus cruribus posterioribus ita
quod ipsa crura obliquantur interius [illegible] ut [illegible] unum pedem
ad alium [illegible] equus in parte anteriori et coxarum intra testiculos foris
ad [illegible] decoquatur faciendo [illegible] tres lineas [illegible]
[illegible] coxarum deinde [illegible] solito [illegible] cum in suis [illegible]
[illegible] cum alia [illegible] et [illegible] coxarum [illegible]
[illegible] velud plaga [illegible] qua equus [illegible] dolores
ardores senciens [illegible] solito. Similiter modo fiat in cruribus
anterioribus faciendo [illegible] in lacertis obliquis
ungulis vel pedibus [illegible] remedium [illegible] nam ferrando
equum frequenter [illegible] et ad [illegible] rectitudinem
ferri [illegible] equus [illegible] et de uno pede ad alium
[illegible] debilitate [illegible] potest ad rectam [illegible] subveniri [illegible]

Contra infirmitatem antiquam dico quod illa superfluitas carnium
ad superficiem corii tamquam mortua debet scindi ...
rotundo caveatur decenter totaliter. Si vero locus fuerit nervosus resalgari
pulverizatum ponderis vel tantum super ... vel plus vel minus ponatur
...

De glandulis et scrofulis.

De glandulis et scrofulis.

De certis superfluitatibus que nascuntur inter corium et carnes que dicuntur vulgariter glandule sive testicules sive scrofule dico quod scisso corio per longum ubi est aliqua glandula extrahatur ... uncis ... cum ... singulis ... radicando ut scisso corio super aspergatur resalgaris tritum ut ferris decentibus ... cognatur vel super aspergatur pulvis calcis vive auripigmenti et tutie que in primo capitulo ... deinde ... cura in eodem capitulo ...
... Si vero ... in castronem ut excoriatorem aliqua vena ... in sanguine ... accipiantur thuris ... et ... allas ... et pulverizati subtiliter cum albumine ovi ... et cum pilis leporis ponatur ... Idem valet gypsa cum calce cretta. Et valet ad idem stercus equi recens ... cum creta et aceto fortissimo agitata et ... gendam ... non debent ... ad diem ... Item sciendum est quod salubrius est predictas glandulas destruere supradictis pulveribus corio prius scisso per longum quam per castrationem vel omnimodam extractionem si in locis nervosis vel venosis extiterint etc.

De egritudinibus accidentalibus equis et cura eorum.

De egritudinibus accidentalibus equi et cura eorum.

8 Supradictum est de morbis et egritudinibus naturalibus sequitur tractatus de accidentalibus dicam ergo primo de hiis que accidunt eis in capite et intra corpus secundo de hiis que accidunt eis in tergo tertio de hiis que accidunt eis in membris et pedibus supra tractato de lesionibus iuncture et pedum. De infirmitate que vulgariter dicitur vermis et cura ipsius.

De infirmitate vulgariter dicta vermis et eius cura

Hec infirmitas evenit equo ... et in coxis ... testiculos ... malis humoribus calidis ... in quibusdam glandulis quas habet ... et in coxis qui ... ad loca ... aliquem dolorem

in [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] facere [illegible]
et ea [illegible] [illegible] [illegible] et [illegible] [illegible] sint in [illegible]
et proprie in capite [illegible] [illegible] plurimo tamen [illegible]
[illegible] [illegible] humores [illegible] et [illegible]
[illegible] [illegible] consuetudo [illegible] fit [illegible]
humoribus in locis [illegible] et [illegible] quedam humores [illegible]
[illegible] Contra [illegible] glandulas [illegible] ut plus solito
[illegible] statim [illegible] [illegible] colli [illegible] capud
et in [illegible] pectoris ut coxarum [illegible] [illegible] quas ad
[illegible] equus animatur ut superfluitates [illegible] humores
descendere extrahant per cerebrum et coagulantes agitationem [illegible] ex tali
enim agitatione fit dolor et deinde propter dolorem exeunt humores ut
ad crura descendunt dictum non sentiret agitationem non debent in duobus
diebus elapsis deinde mane et sero cum die agitando [illegible] quod duo
iuvenes [illegible] qualibet fatigent equo prius parvo passu modicum
equitato deinde non possit equus die qualibet fatigatus et mane ne
comedat herbas et de aliis rebus parum sumat quousque bis [illegible] [illegible]
et in locis frigidis in nocte quiescat Si non glandula illa vel [illegible]
nus per suprascriptas curas non decresscat et super [illegible] humores [illegible]
facientes superfluo tibias et [illegible] ille glandule vel [illegible] extrahantur
hoc modo findatur corium et caro per longum usque ad [illegible] glandularum
vel vermis et deinde ferro ille glandule [illegible] [illegible] et [illegible]
manibus extirpentur ita quod nichil ex ipsis ibi remaneat [illegible] aut
vel glandulis predictis extirpatis ex stuppa [illegible] in albumine ovi in fissa
vulnus totaliter impleatur et fiat ne stuppa possit exire quod si vulnus sit
in pectore ligetur ante pectus lineo [illegible] per [illegible] deinde vulnus usque ad
diem tercium [illegible] non debet sed quod [illegible] in [illegible] bis in die [illegible]
stuppa [illegible] facta cum ovo et cum albumine [illegible] vulnus tamen prius abluto
cum vino et nona diebus talem adhibeat curam Postea non abluatur vulnus
bis in die cum vino [illegible] tepefacto et in [illegible] in vulnus stuppa
in tali pulvere involuta ut [illegible] qui fit de melle et calce viva
et predicto [illegible] pulvere donec vulnus fuit solidatum secundum nichilominus agitatus
et equo cum die fatigato ut superius est expressum Nota tamen quod equus [illegible]
tam non debeat usque ad tercium diem postquam vermes fuit extirpatus sed
postea sit die qualibet ut supra dixi aliud [illegible] faciens ad [illegible]
[illegible] distruendum scisso corio per longum et [illegible] usque ad [illegible]
ut dixi resalgarius [illegible] tritum et pulverizatum ponatur super vermem predicto
modo postquam [illegible] et os vulneris [illegible] ne resalgarius possit exire
quod vermem in ix diebus poterit corrodere carnes et distructo [illegible] vulnus
ut superius est narratum. Si non per predictis omnibus humores restringi vel [illegible]
cari non possint quin ad crura descendat faramina vel ut pravas vesicas
vel ulcera faciens tunc statim ferro rotundo in capite illa ulcera
vel vesice [illegible] [illegible] prius coquendo [illegible] vena pectoris ex [illegible]
que tendit ad collo [illegible] in [illegible] usque ad pedes Postea non [illegible]
foraminibus [illegible] ut dixi super [illegible] in ulceribus calx viva
solummodo bis in die [illegible] prius [illegible] foraminum ubi facta sunt optime

remansit corus in flatum tali subveniatur cura ponantur sanguisugi
circa circa centru in locis ab ipsis in loco tumesco. alias toto cure
deinde sanguine quantum potest cum sanguisugis extracto toto curs
cum aceto et creta alba in simul ... impleatur vel conficiatur
frigida ... cotidie mane et sero et hoc fiat donec cura gratia
redigatur ... capite sub trahant de cavila
bus confectis venis tempore sufficienti ... sanguinis de nudis
conos subgarti imponantur et ligentur et amittant et exputtentur in loco
et teneat et ora fiant ut s. in alia ... Si non venis bola
tinus in emagrescam contingit quod saepe accidit danda sit ei calida li
nea ... capite cooperto et in loco calido per quiete morante vel fatiget
aliquo modo et semper comedat scallam vel fenum et avenam quia hic
morbus frigidus est sed ex eo raro evadit. De morbo qui — De morbo qui dicitur vulgariter [...] vocatur et cura eius

Actipar vulgariter appellatur et cura eius.

a Accidit aliquando quod illa glandula dicta que circa cor existat in tantum au
getur quod sudat ad eandem cursus more solito non descendentes
ad curam quod augumentato et inflato eius facit apostemata quod quia
propinqua est cordi occidit ad infatur ei et hec infirmitas vulgariter
a pluribus antipor vocatur. Cura tamen dicta glandula videre cum furori sen
tito augumentatam vel plus solito ingrossatam absque mora radicatus extri
petur ut in cura venis super est expressum ut cum sit cordi propinqua
cautissime et cum summa diligentia extirpetur. Si non in extractatore et
extirpatore ipsius aperiatur aliqua vena et prorumpat in sanguinem tunc statim
capiatur astricta ambabus fillo serico stricte ligetur quod si post sanguis
habundanciam vena capi non possit ponatur in vulnere modicum strin
gentes sanguinem sepsi s. in cura glandularum.

De cognitione strangullionis et cura eiusdem. — De cognitione strangullionis et cura eiusdem.

b Sunt et alie aliquot glandule circa caput equi quarum aliquae sunt sub gu
ture que actualiter augentur per humores equi in frigiditate ad eas a capite
descendentes ex quarum augumentatione totum guttur inflatur et constri
gatur meatus flatus exeuntes per guttur ita quod equus vix respirare potest
et hec egritudo vulgariter strangulion dicitur. Cura tamen dicte glan
dule videntur subito crescere vel plus solito auxisse statim scones
decentes sub equi gutture imponatur mane et sero sufficienter dur
antes ponatur etiam in equi capite lanea coopertura et guttur ungatur
pluries butiro propter strangullionis locus et in loco calido tene
atur. Si non dicte glandule per sectionem agitatorum non diminuatur extirpetur
radicitus et vulnera curentur ut in cura venis predictis sed in apponere
resalgare diligens adhibeatur cautela quia si inmoderate ponatur
carnium cauris corrodit etc.

De morbo ... et cura eius

De morbo mularum et cura eius.

Sunt et alie glandule que nascuntur inter caput et collum ab [illegible] que similiter nascuntur [illegible] acquirere coartantes adeo meatus gutturis quod equus non potest comedere nec potare et fit [illegible] nisi succurratur [illegible] accidit. Cura enim dictis glandulis [illegible] et [illegible] omnia coartantes [illegible] decoquatur cum calido [illegible] ut acuta lancea [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] et [illegible] eodem modo curetur et nisi [illegible] [illegible] impeditur et moritur.

De doloribus et eorum curis.

De doloribus corporis curis

Dolores accidunt equis multis modis primo ex superfluitate malorum humorum in venis sanguinis inclusorum secundo ex ventositate ingredientem in corpus equi calefacti per poros ut accidit in intestinis ex humoribus existentibus in eis tercio ex superflua comestione ordei vel alterius similis tumefacti in stomacho vel in ventre quarto ex superflua receptione brume existentem in plantis sed hoc non generaliter sed raro ex nimia potatione aque frigidissime cum equus fuit multum fortiter calefactus. Cura si dolor sit ex superfluitate humorum ut sanguinis quod cognoscitur quia torquetur et movetur plus solito tumefactus aliquantum et frequenter ociter se in terram et iacet et venis plus solito tumescunt statim minuatur cingularia que est prope cingulam ab utraque parte sanguine minuatur et ex quacumque parte corporis sanguinem habere potest usque quasi ad debilitatem corporis minuatur deinde ducatur ad manum per unum passum nec comedat nec bibat donec ex toto cessaverit. Si dolor ex ventositate fuerit quod cognoscitur quia dolet ultra corpus factum cum hoc apparet cannellus unus de canna qua grossior poterit inveniri longitudinis unius palme unctus oleo ponatur in anum equi per partem maiorem et optime ligetur cum alio spago in capite caude ne potest exire deinde statim cum festinancia equitetur diu troctando vel ambulando per sassosa et montuosa loca et si tempus recens fuerit coperta lanea teneatur copertus et cum manibus oleo unctis fricentur ilia fortiter. Ex hiis enim calefit equus et per cannellum ventositatem expellit deinde danda sit ei calida prodest et potu bibat enim aqua cum cumino et semine feniculi cocta amalj mensurata in bona quantitate et cum fuerit aliquantulum infrigidata et farina tritici ibi admixta et tamdiu siciat quod huiusmodi aqua bibat similiter comedat calida et moretur in loco calido panno laneo copertus. Si autem dolor fuerit ex superflua comestione ordei vel alterius similis tumefacta in stomacho vel ventre equi quod cognoscitur quia ventrem habet durum plus tumefacta fiat decoctio malue [illegible] mercurialis branche ursine violarum parietarie et aliarum herbarum laxativarum in aqua et adducatur in quodam vasculo habente cannellum de canna connexum longum et grossum ad modum clisterii et per illud instrumentum mittatur illa decoctio in ventrem equi per anum et tunc quando mittitur sit equus valde altior posterius quam anterius et aqua immissa oppiletur equi anus ne aliqua possit exire postea vero ligno rotundo bene polito venter ducatur a duobus hominibus existentibus ab utraque parte equi a partibus anterioribus incipiant et versus posterius premendo ventrem ducat eo prius uncto cum oleo vel cum alia unctuosa post quam autem venter fuerit bene ductus dicto purgetur anus et per loca montuosa equitetur parvo passu quousque donec emittat omnia que sibi in ventre missa sunt et de aliis materia pacem et sic dolor cessabit. Si vero dolor fuerit ex receptione brume receptam in plantis ex

Habet totum ilia tumefacta et tre totum corpus plus solito ut s[upra]

[illegible] sub [illegible] loca [illegible] aliquantulum [illegible]
et [illegible] [illegible]
[illegible] et [illegible]
[illegible] calefaciendo
[illegible]
[illegible] oleo [illegible]
[illegible] aliquantulum [illegible] auricularis digito
imponat vel quod melius est [illegible] aliquantulum coto in oleo imponat
Et si hoc non profuerit equus cum gradiendo per stabulum libere [illegible]
[illegible] ad [illegible] et non quod hoc remedium [illegible]
quod [illegible] ad omnes dolores utile [illegible] quia [illegible] valde coto
[illegible] naturam et confortat. De morbo infunditi et cura eius. R[ubrica]. — De morbo infunditi et cura eius

Hic morbus accidit equo ex superflua comestione vel potatione ex quibus sanguis
superflue augmentatur et ad crura descendens per terram [illegible] et impedit
gressus eius. Item accidit ex immoderato labore faciente sanguinem
et humores ad crura et pedes descendere gressus eius impedientes ex
quo plerumque [illegible] mutari cognitur [illegible] cidem. Accidit etiam
aliquando propter dolores ex nimio labore ex nimia calefactione vementes et
humores ad crura descendere facientes et hec egritudo vulgariter infuso
nominatur. Cura. Cum equus videtur uno vel duobus pedibus aut pluribus
[illegible] in egressu crura graviter movere in sua [illegible] revolutione [illegible]
se habere ea aut sunt infunditi signa, sic est pigrus et [illegible]
pectus eidem ad suum libitum [illegible] posita de ambobus temporibus et
singulis [illegible] de venis solitis usque quasi ad debilitatem corporis minu
atur, deinde in aqua frigida currente usque ad ventrem equi ponatur
et velociter assidue teneatur in ea nec aliquid comedat donec integre
fuit liberatus. Si vero fuit [illegible] aut mater non detur ei potus per [illegible]
sed [illegible] cum freno et aere frigido teneatur quod caput et collum cogatur ex
tendere [illegible] poterat. Deinde rotundi lapides non grossitudo pugilli
sufficienter equi supponuntur ac si fiet ei cubile vel stratum. Nam ad
[illegible] lapidum rotundorum pedes et crura in motu existentes ex
[illegible] humores gravitatem expellunt sed [illegible]
panno lineo in aqua infuso sit coopertus nec comedat nec bibat nec in
sole moretur donec ad statum pristinum fuit reductus. Et nota quod hec egri
tudo parum vel nichil nocet iuvenibus equis. Nam ex ea [illegible]
ingrossentur. De morbo pulsivi sive [illegible] et cura
eius. R[ubrica]. — De morbo pulsivi sive [illegible] et cura eius

Egritudo ista fit ex calore liquefaciente pinguedine que oplat pulmonis

De morbo [illegible] et cura

[illegible] talis quod equus [illegible] respirare [illegible] et cognoscitur [illegible]
[illegible] pulsare et hec egritudo [illegible]
[illegible]
[illegible] bonus [illegible] et [illegible]
[illegible] est [illegible]
et [illegible] potio [illegible] tenent
[illegible] sine [illegible]
[illegible] descendat equi [illegible] suspenso ut potio ad in
[illegible] descendat deinde [illegible] ad minus vel brevi equitetur
ne quis bonus possit qui per dictum diem et noctem nichil comedat
et ipsa potio non impediat [illegible] suum effectum [illegible]
gradatur recentes [illegible] ut canapis frondis aut salicis ut frigidas [illegible]
ut [illegible] calor ex dicta [illegible] cura liberabitur equus si passio
recens extat. Si vero fuerit antiquata incurabilis est [illegible] talem
hoc modo curari temptetur: extrahatur [illegible] duabus lineis una super aliam ab
utraque latere de capite ut cartilaginis [illegible] alterum pulsato [illegible] nares [illegible]
[illegible] longum incidantur ut leniter aerem attrahat et emittat [illegible]
[illegible] cum [illegible] et dulci musto potetur et curabitur. sic [illegible]

De morbo infestitura et eius cura. — De morbo infestitura et eius cura

A Accidit hec egritudo cum equus sudat vel superflue calefactus ponitur in loco frigido vel ventoso nam per poros apertos ventum recipit et membra subintrat unde pervenit [illegible] parvum tumorem faciens dolores inducens et impediens gressus equi. Et dicitur quod hec egritudo vulgariter infestitura qui cognoscitur quia equus videtur habere corium paru extra extensum ita quod cum digitis potest capi vel stringi et in suo motu velud infunditus videtur et eius oculi lacrimantur. Cura: Tunc statim ponatur in loco calido deinde aliquot [illegible] lapides fiant calidissimi prout potest et ponantur in terra sub equi ventre plus tamen sit coopertus et panno lineo longo et lato [illegible] quod in qualibet parte satis superet equi personam cum medium sit per dorsum equi et extremitates ab utraque parte deorsum pendeant que a duobus hominibus in circuitu teneantur et dictis lapidibus paulatim et sepe aspergatur aqua calida donec totum corpus et membra equi reducta fuerint in sudorem et tunc involvatur equus in dicto panno et ringuletur et sic tamen diu teneatur quod sudor cesset et tunc butiro calido vel oleo vel aliquo alio liquido unctuoso sepe in die singula equi crura fricentur vel fiat decoctio palee frumenti arestarum allei ciminis et malvarum et cum ipsa decoctione calida quatuor pedes [illegible] et spatule [illegible] desiccant et semper in loco calido teneatur et per comestionem detur cibus calidus donec ad statum pristinum reducatur etc. De morbo stalamati et cura eius. — De morbo stalamati et cura

h Hec infirmitas equi interiora desiccat et corpus eius macerat et sitire eum plus quam habet sitire facit et accidit ei ex diutina macie per venientem ex pauco cibo exhibito et multo labore calefaciente ac membra exsiccante adeo quod non potest impinguari neque sumere [illegible] nec [illegible] comedere curat. Cura

in hac egritudine que humiditas pro... dicitur Bulgarice instandum est cum
... ut corpus equi humectetur fiat ista decoctio ... malve
et ... quibus ... decoctio coletur et in hac aqua ponatur butirum in bona
quantitate et ... carnes castrati ... liquefacte ... cum ... supradicto
ad ... mittatur in anum equi et fiat ... ut in ... dolore dixi
et ... hac aqua comedere est ... quantum potest. Postea fiat
potacio de vitellis ovorum crudo et oleo ... agitatur ... cum bono vino
albo et ponatur in cornu bonino et bis vel ter ... sibi detur ut dictum est in
tractatu pulsivi. ¶ Aliud experimentum equus in stabulo solus ponatur et per duos
aut tres dies teneatur et nichil comedat neque bibat postea detur sibi ad come
dendum lardum vel carnes porcine salitas ad libitum eius nam ipsa propter famem
et lardi salsedinem libenter comedet et detur sibi ad bibendum aqua callida quantum vo
let deinde equitetur paulisper donec ventrem de potu evacuet quo evacuato
detur sibi frumentum cum ... et cum pauco sale coctum et ad ... ut
alias bis in die antequam bibat nam tale granum adeo nutrit et reficit quod equus
ex eo facile impinguatur etc. ¶ De morbo aragarati et eius cura. De morbo aragarati et cura eius etc.

b Hec infirmitas que aragarati vulgariter dicitur fit in equi ventre ad dulcones
et torciones et in intestinis rugitus faciens et equum cogens emittere indigesta stercora
et liquida velud aqua unde equus potest aliquid comedere quod emittat antequam
digeratur in ventre eius, que quidem accidit ex comestione ordei vel alterius grani
minus recenti comeste nec digeste aliquando ex potacione aque frigide post comesti
onem ordei facta sine aliquo intervallo et aliquando propter festinum cursum, singulos
primum fenum statim post aquam ... ab equo potata que agitatur in intestinibus
propter cursum fit etiam ... in ... corporis aliquando equi dolorem habentis
ex quibus equus debilitatur ... quod ... potest ... sustinere. Cura. Cum videt
equus bis vel ter stercus longe emittere velud aquam et ordeum indigestum statim
auferatur ei frenum et sella et libere per pascua dimittatur abire donec fuerit constipatus
nec ... movere debet quia motus ventrem agitat et facit ut cibum emit
tat antequam digestus extitat. Item quantum potest caveatur a potu nam aqua in
hac egritudine sibi nocet propter liquiditatem ipsius quandoque etiam extra egritu
dine infundatur equus et tale curetur ut in eodem modo docetur. etc. ¶ De
cimoria et cura eius. De cimoria et cura ipsius etc.

Est alia egritudo que cimoria vocatur Bulgarice que accidit cum equus diu
steterit in frigiditatibus in capite in qua fluxus ... fit per nares contin[u]e velud
aqua ... etiam ... ex infirmitate que ... volatinus dicitur unde sequitur
quod equus per nares fere totam capitis humiditatem emittat. Cura fiat equo
in capite coopertura et ... in loco callo teneatur et ... calida detur et ...
solet assidue per ... pastu herbas quia cum ... extirpanda diu teneat caput ...
... per nares ... etiam si fumus ... vel bom
... per nares ad cerebrum mittatur nam humores antiquos coagulatos dissolvit
... hoc infirmitas incurabilis reputatur etc. ¶ De frigidi
tate capitis et cura eius. De frigiditate capitis et cura eius

c Capitis frigiditas dolores sibi facit in capite et surdiciones et sibi tussim

139

adducit et procreat guctura que sicut accidit cum equus in stabulo satis calido
ponitur et statim ad frigidum ventum producitur et plerumque ex aliis frigiditatibus
accidit. Ad quam cura recepta ... equus tussire aliquando cogitur et potatio
atque commestio ... cura. Cum oculi equi videbuntur paululum
... inflati et aliqua lacrimare ... frigida et flatus narium frigidus et pla-
plus solito ... et ... calor satis ... et tussire et
... frigiditas capitis et constat per quam cognoscitur glandulas
... vocant ... et caput sub maxillis cum ferro ...
glandulas perforante et similiter capiantur in medio frontis ut humores frigidi
calefacti ... vaporari cogantur ... et ei sub gutture imponatur ut
humores per eos ... tenuat in super laneam cogitatam in capite
ac deinde fiant inter auriculas fricatio inter auriculas fricatio cum butiro
Ad idem valet oleum laurinum in pecia lini positum et in morsu freni decantur
ligatum equo semper cum freno bibente et idem operatur sauma in freno ligata
Ad idem valet fumus panni lini combusti per nares receptus. Item valet fu-
menta bene cocta positum in quodam saculo calido quantum pati poterit
et in capite equi ligatur ita quod possit ore et naribus inter saculum per
nares fumum capiat et de grano comedat quantum volet cui prodit
sed deinde granum coquatur pullegio et sauma. Item valet si pecia sceti ligetur
ad baculum et sapone sarracenico linatur quantum commode potest intrat sicut inter
nares et post paululum extrahatur quod ex hoc equus sternutabit et humores frigidos
liquidos velud aqua emittet. Item valet butirum cum oleo laurino mixtum
positum inter nares. Et ab omnibus caveat frigidis et stat calidus et assidue
bibat aquam coctam et calidam ut in dolore capitis continetur et sic poterit liberari et cetera

Vsf butirum macedonia
grippo / oleum laurinum
et anthera

De morbis oculorum et cura ipsorum.

de morbis oculorum et cura ipsorum

a Accidit aliquando ex dicta egritudine capitis et humores descendunt ad oculos faci-
entes eos lacrimari ut in eis panni vel turbulenciam aut ruborem vel ca-
liginem ... quare non valet equus ut docet respicere seu videre. Cura si
oculi lacrimantur fiat stectorium de olibano et mastice pulverizatis et
cum albumine ovi agitatis super tela pecia quatuor digitis lata posita
et longa quod pecia sit super frontem sub temporibus ligari abraso tamen
post loco ubi stectorium poni debet et intus dimittatur ei stectorium quousque oculi
desierint lacrimari et quando levari voluerit cum aqua calida et oleo vel alia re
unctuosa agitatis simul oleum. Ad primum valet si ambe vene circa
tempora incendantur cum igne. Si vero caliginati sunt oculi astellatum
sub ambobus oculis imponatur vel tamen digitis de ossibus et sal subtiliter
pistum cum quodam canello per unus in oculis insufflet. Si vero pannus sit
in oculis recens vel antiquus ossa sepie tartarum et sal gemma equaliter
mensurata subtilissime trita bis in die oculis cum canello insuffletur.
Ad idem valet sal nitrum cum flore lactearum tritum et in oculis sufflatum
sed cavendum est ne superfluum ponatur in eis ne oculi destruantur. Si vero
pannus vetustus fuit cum pinguedine galline bis vel ter super ungatur

vnicia benefica et pulverizata
nobis ... ab ...

De corio et cura eius.

de corio et cura eius

d Quia de infirmitatibus que accidunt equo in capite et inter corpus dictum est

de dorso quam [illegible] iuncta tamen sit facta [illegible] lesio magna [illegible] rumpens
aliquid [illegible] corium dorsi [illegible] et fiunt fedores [illegible] ex compressione nimia compres
sione selle vel alterius ponderis efficitur [illegible] coriorum [illegible] cura
solum caulis cum axungia porci trita supponatur [illegible] sub dorso
ponatur et [illegible] medicinam [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] facta [illegible] ad idem [illegible] [illegible] [illegible]
ad idem fuligo cum sale [illegible] [illegible] secus [illegible]
[illegible] [illegible] multum valet Et nota [illegible] aqua [illegible] radicitus
[illegible] egetur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et medicina [illegible]
dimisso corum et praedictus extirpato locus stuppa [illegible] [illegible] et pastina
remota in pulvere et calce viva et melle ut dictum est in [illegible] c.
[illegible] abluto tamen [illegible] [illegible] cum aceto vel cum vino forti aliquan
tulum calefacto et hoc fiat bis in die donec fuerit solidatum caven
tamen est ne aliquod pondus super ponatur in tergo donec corium [illegible]
corio fuerint adequate etc. ¶ De morbo pulmonis et cura de morbo pulmonis et
eius. cura eius etc. 140

Fit et alia lesio in equi dorso faciens inflationem in eo deinde generat ibidem
carnes putrefactas quae accidit ex oppressione indecenti selle vel alterius superpositionis
frequentati Nam talis inflatio cum extenditur putrefactionem inducit et quandoque
putrefactio antiquata iuncta efficitur quaedam coagulatio carnis in statu vicerum
colligit putredinem velud aqua et hic morbus dicitur lesio pulmonis in volgo
Cura hic morbus longitudinaliter funditus incidatur postea supponatur stuppa in albumine
ovi infusa et ligetur ad totam diem semel tunc in die mutetur deinde fiat
ut de corio dictum est supra Ex alius [illegible] curatur cum pulvere repulgatur ut
in infirmitate vermium supra dixi nam sine in tonsione aliqua medi
catur equo dolores nimios patitur etc. ¶ De morbo spallatici et de morbo spallaticii et cura
cura eius. eius etc.

Fit et alia lesio in tergo tumefactionem inducens in summitate spalarum equi fa
ciens quasdam callositates carnium circa spallas eius superficiem eius super
antem tumefactionem [illegible] adeo eius antiquitas [illegible] quae accidit
similiter ex nimia oppressione ut dixi et hec spalatice dicitur nomen ex opere
assumens Cura curentur per omnia ut dictum est in praecedenti c. de pulmone
Si vero spalatice dure fuerint mollificentur cum malvavischo et caulibus tritis
cum axungia porcina veteri ad dictum ex absintheo parietaria et branca
ursina simul per bene tritis et postmodum decoctis in olla et super ponantur
hec mollificatio fiat antequam spallatice incidantur ut repulgatur super apposita
gatur ut dixi etc. ¶ De diversis egritudinibus que tergo accidunt De diversis egritudinibus que tergo accidunt etc.

Sunt et alie lesiones multe in dorso equi per oppressionem scilicet in opere
selle vel ponderis in humero et quandoque fiunt ex superfluo sanguine vel
humore velud vesice plurime plene sanguine procedendo et rumpit corium

equi et tamen dorsi deinde efficiatur [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] sed cum [illegible] calidis et si putredo congregata fuerit
[illegible] corium cum ferro [illegible] calido in singulis tumefactionibus
perforetur et inde educatur putredo post hec vero saepe lavetur mellicrato
aliquando tumefactiones fiunt ex causis ob percussure vel confricationes in dorso equi
ex oppressione oneris vel predicti vel occasione alterius sellae vel calcinculi ex super-
fluitate sanguinis gravati que illico debent radi et super apponi assidue
pulvis calcis vivae cum melle combuste ut in capitulo c. docetur ablutis primo
vulneribus cum vino calido vel aceto et cavere debet sella vel alio
simili donec liberatus exstat. Sciendum est tamen quod ubicumque tumefactiones
in dorso equi fiunt subveniri debet cum emplastro farinae tritici agi-
tatae cum ovi albumine ut superius dixi et in omnibus plagis lesionibus
solidandis supponuntur hec pulveres scilicet mirtus sive pulverizatum vel
galla similiter pulverizata vel pecia lini combusta vel corium aptatum
combustum vel putredo ligni putrefacti quae bradolus vocatur. Sed super
omnibus aliis predictis datus pulvis de calce et melle mirabiliter operatur.
Ante tamen appositionem pulverum predictorum lesiones semper ablui debent
cum vino calido vel aceto et ut pilli post solidationem cadentes
renascantur testa avellanae vel castanae combusta teratur et cum oleo agitata
saepe ungatur. Ad idem valet carta bombicina vel bombix combustus et cum oleo
agitatus. Item nota quod sal in aqua sufficienter infusum vel in aceto quod est contra
hunc morbum multum valet et ad omnes tumefactiones incipientes in dorso equi.

De morbis qui accidunt in renibus et pedibus equi et aliis quibusdam et de morbo malesrutii.

De morbis qui in renibus et [illegible] equi et aliis quibusdam et de [illegible] malesrutii

Completo tractatu [illegible] sequitur de hiis que accidunt in renibus et
pedibus et quibusdam aliis membris et primo de morbo malesrutii qui
venit in lumbis equi doloris in eis vel in renibus inferens et attrahens
nervos lumborum et renum incessanter qui subito accidit ex superfluitate malorum
humorum et aliquando ex frigiditate diu ante assumpta et saepe accidit post super-
fluum et immoderatum pondus in equo ex quo procedit [illegible] equus
vix potest se extremitate posteriora erigere vel curva [illegible] ambulare et hic morbus
vulgariter dicitur malesrutius. Cura in hac egritudine renes vel lumbi
equi patientis optime abradantur deinde fiat ibi strictorium tali modo decipiatur
pix navalis et liquefacta ducatur in quandam pellicula extendatur ad longitudinem
lumborum vel renum deinde accipiatur bolus armenicus armoniacum pix greca galbanum
olibanum mastix sanguis draconis galla equali pondere et omnia ista terantur
et ducantur pulverizata super aspergantur super picem predictam aliquantulum
calefactum et ponatur super renes patientis pilis primo abrasis et inde [illegible]

[illegible] ... ad consolidandum ... [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... et fiat [illegible]

[illegible] ... dies [illegible]

ponantur deinde ferro calidissimo [illegible] et multas lineas

longitudine et latitudine faciendo ab una parte vene usque ad aliam pertendentes

nam per dicta cinpla vene consolidant humores disiccant nervos nu

trigant et ipsius tumores disipat detrahit et coartat etc.

De morbo scullamati et cura eiusdem. — *De morbo scullamati et cura eiusdem etc.*

a Accidit hec egritudo que vulgo dicitur scullamat que movet vel separat caput

anche de loco ubi stare debet naturaliter in motu vel in cursu equi cum pes

liberatur ultra velle vel cum nimius extra ramis vacillantur. Cura ponatur corrigia

contentus per brevem [illegible] sub loco capitis anche ut humores ad locum cons

~~[illegible] que accidit [illegible] ex nimia [illegible] ut dixi et hec [illegible]~~

~~[illegible] dur [illegible] [illegible] apparuerit~~ per [illegible] bene [illegible] et

locus [illegible] extra [illegible] ponatur ut egrediatur putredo et per 10 passus mo

neatur equus ut humores facilius exeant post motum deinde fiat stricto[illegible]

tali modo componatur picis navalis et greci olibanum et mastix et aliquantulum

sanguinis draconis et tantum de pice navali quantum de omnibus aliis et pul

verizentur et cum pice navali simul omnia liquefiant et tantum calida

quantum poterit ponatur in caput anche lese extensa et super ea ponatur stuppa

[illegible] in stipsa. Ad idem [illegible] ponatur in loco leso [illegible] equi [illegible]

humores ibi [illegible] expellant. Ad idem [illegible] est remedium locus

lesus anche tam per longum quam per transversum [illegible] lineis decoquatur

ut restringant humores etc. De lesione spallati et cura eius. — *De lesione spallati et cura eius etc.*

a Accidit in spalla leso ut in ancha ex eisdem causis et etiam [illegible] calcum alte

equi que curatur eodem modo ut in ancha et cuius lesione dictum est etc.

De gravedine pectorali et cura eius. — *De gravedine pectorali et cura eius etc.*

a Accidit quandoque quod pectus equi ex superfluo sanguine vel labore vel [illegible]

[illegible] equus quod [illegible] in motu antiquo aliquantulum in pedibus

cura [illegible] bene [illegible] per pectus sufficienter [illegible]

deinde [illegible] ponatur sub pectore qui [illegible] in die ut [illegible]

[illegible] dies et [illegible] ad [illegible] dies [illegible] ab eo etc.

De morbo zarde et cura eius. — *De morbo zarde et cura eius etc.* *in vulgari dicitur lezeste [illegible] o vero [illegible]*

L Licet per dyversos morbum zarde valide emendetur tamen et actualiter et

cotingit eo inmoderate oppressus est et crebris equitationibus festinatus.

[illegible] et [illegible] possibile
[illegible] subito [illegible] dissolui [illegible]
causa [illegible] ut fiat [illegible]
[illegible] ad [illegible]
[illegible] et decoctis [illegible]
per longum et oblique [illegible] contusionis [illegible]
[illegible] unde [illegible]
[illegible] tam [illegible] nullo modo [illegible]
ne ad alium [illegible] in aliquo loco duro ne possit excoriare
contusionem nam propter assiduum contusionis pruritum equus aude fricat ut videtur
locum decoctum et ad hoc dilatationis usque ad dies x sit hoc diligenter custodiendum
Excoriato vel separato corio a lineis contusionis quod inspice ut x diebus con-
tingit equus in aqua frigida velocissima teneatur a summo mane usque ad terciam
meridiam ita quod aqua superet et tangat contusionis perfectas co[ctione] non ab aqua
remota super lineis contusionis pulvis terre subtilissime ut eius aspergatur [illegible]
et in sero fiet ut stat in aqua ab hora nona usque ad solis occasum et
pulvis aspergatur ut dixi et continue hoc omni die mane et sero donec corpus
fuerit solidatum decenter nam aqua velox et frigida humores desiccat et velocitas
tempus consolidat et constringit. Et nota quod in contura debet equus diligenter
summe custodiri ne conturam possit mordere vel in aliquo loco fricare quia ex
nimio pruritu locum dentibus usque ad nervos et ossa morderet etc. ¶ De morbo

de morbo spanerii et cura eius

spanerii et cura eius.

Hic morbus fit circa garrettum in interiori parte garretti paulo inferius in flexura ad-
iacens circa venam magnam que dicitur fontanella trahens humorem per venam predictam
assidue unde equus fatigatus cogitur dolere et hec lesio contingit equo
per omnia sicut zarda que vocatur spavanus. Cura de predicta vena trahatur sanguis
minor quod per se sanguinem non emittat deinde tumefactio spanerii per longum et oblique
decentibus lineis coquatur et fiat per omnia ut in dicto zarde capitulo continetur etc.

de turba et cura

¶ De turba et cura eius.

Hec egritudo est sublus caput garretti in magno posteriori nervo eidem aliqua
putrefactionem faciens per longitudinem ipsius nervi indignans continue ipsum et
ledens et quia idem nervus quasi totum corpus equi sustinet cogitur necesse
claudicare. accidit autem hec egritudo cum equus iunior equitatur indebite
[illegible] contingit ex onere quod superfluo imposito sibi tunc enim propter teneritatem
etatis incurvatur nervus ex quo vocatur turba ex ipso nomine superius sumens.
Cura. Cum dictus nervus equi incipit acquirere garrettum et tendit inferius
super pedes posterior pars cuius videtur aliquid incurvari ut plus solito
in grossitudine statim incisio illa tam per longum quam per obliquum decenter coquatur
deinde fiat per omnia ut de contura est dictum. Et est notandum quod utrumque
fiunt conture in cruribus equi fieri debent per longum et per oblique sicut

pilus equi [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

De spinellis. ccxxi. cura.

[illegible] vocatur [illegible]

H[illegible] in [illegible] et [illegible] super os ad magnitudinem
avellane vel [illegible] equi [illegible]
claudicare et accidit [illegible] cura dicte spinelle
sunt [illegible] cura [illegible] curatur in omni

De morbo suppressi. ccv. cura.

Fiunt in equorum cruribus multa et diversa suppressa ut cum modo vel
calce percutitur vel cum ipse decurrens percutit rem aliquam rem duram
que non tam nocumenta operantur deformia sunt in equo que dicta etiam in
aliis partibus corporis nam solum in cruribus semper fiunt. Cura. Cum omnia
suppressa incipiant fieri et gradatim callositatem crescere equorum custodum
aliqua ad lenimentum statim cum fieri debebit callositas abradatur et
accipiatur absinthium paritoria et branca ursina scilicet folia tenera et terantur in
simul cum axungia porcina veteri et coquantur et cocta tantum calida
quantum pati poterit super callositatem ponantur et bene ligentur. Et
non solum hoc molestatum verum valet ad omnes inflatos cruribus equorum
custodum aliqua lenientes. Item ad eandem callositatem omnino dispergendam
valet radix malvavisci et radix lilii et tassi barbati trita cum axungia
et decocta cum pecia super posita ad modum emplastri et plures removetur. Item
valet recipe apium cum lumbricis terrestribus tritum et cum oleo simul agitatum
et coctum et calidum superpositum et semper renovatum in die. Si non callositas
fuit antiquata et dura effecta ea prius abrasa cum lanceola sanguis
teneatur remittere ut pinguet deinde sal et calcem equali pondere pulverizata
trita super callositatem ponatur et ligentur stricte nec usque in diem tertium
dissolvantur et tunc dissoluta locus ungatur butiro vel aliquo lenitivo.
Item ad idem omnium usque ad duritiem decoctum et mundatum calidum
super callositatem abrasam ponatur ad modum placentule et ligetur usque ad
diem tertium non moveatur si videtur expediens. Item valet sicut expertum
cum farina ordei et creta in aceto fortissimo agitatum et postea superpositum
ad modum emplastri. Si non callositas illa dura non discessat sed in suppressum
redigatur antiquum decentibus curetur quod est [illegible] remedium procuratur ccv

De atrectatione et cura eius.

Fit alia egritudo in pede anteriori tumefaciens et redigens nervum et eius
faciens claudicare que facile accidit equo in cursu vel in motu cum pes
posterior percutit nervum anterioris cruris que passio attractio vocatur vulgo.
Cura. Cum nervus pedis tumescat statim de vena coperta que est
parte super genua in pede anteriori minuatur deinde fiat hoc molestatum

Margin notes: De spinellis [illegible] [illegible] et cura [illegible] — 142 — i. soppresso in vulgari / De morbo suppressi et cura eius — De attractatione et cura eius ccv — [illegible]tractura

Volens ergo in digestionem et ruptionem humoris procedere fenugrecum et semen lini
squilla serpentina et radices malvavisci equali mensura et cum axungia
veteri porcina decoquantur simul in coperto et postea bulliant et
semper agitentur cum spatula et sufficienter cocta ponantur calida super
longitudinem vulneris cum pecia lata ligentur et bis removeantur in die.
Idem etiam valet farina [illegible] cum [illegible] lumbricis et lima-
cis et butiro liquefacto simul agitata et cocta ad spissitudinem
decoquantur et semper agitentur et fiant sic emplastrum et desuper ipso abraso
pilis ter in die [illegible] lesum per longum ungatur. Si vero cruris arterias sit
constricta flobotometur de eo parte vena que posita est inter juncturam
et pedem ex latere anteriori et fiant postea medicine quas super
narravi. Si vero dicta medicamina per aliquot dies parum vel nichil proficiat
[illegible] loco leso [illegible] abraso fiat strictorium de pulvere rubeo cum albumine
et farina ut docuit in c. [illegible] ubi lesio est cum canapo
vel lino et predicto strictorio revolvendo ne inde removeatur usque ad ix
dies et postea cum aqua calida strictorium attente caute tollatur
et [illegible] ungatur cum aliquo unctuoso et si predicta omnia non profuerint
coctura decentibus procuretur etc. De morbo scortelati. De morbo scorte[illegible]
et cura eius. i. la storta. et cura eius

a Accidit quandoque ex unctura cruris super pedis ledit oppercusione qua facit
in alio loco duro vel ex precipitatione eius in cursu vel motu aut quia equs
pes in directe premit usque terram quem vulgares dicunt scortilati. Cura
fiant pultes de furfure tritici et aceto forti [illegible] sufficienter misceantur
que simul usque ad spissitudinem bulliant agitata decenter et calida quantum
pati poterit ponatur super locum lesum et cum pecia extensa bene ligentur in quolibet
die semel removeantur. Si vero unctura fuerit facta patitur in digestionem humoris fiat
emplastrum [illegible] semine lini et squille [illegible] ut in precedenti capitulo dixi. Sed si ex
[illegible]tione scortilatie pedis os a suo loco movetur pes equi sanus claudicanti
elevetur in altum et cum equi cauda ligetur deinde ducatur ad manum per
loca montuosa quia ex violenta expressione in crure super terram os disjunctum
aliquod ab alio vel aliquo modo motum instantaneo ad suum locum revertitur sicut debet
sed tamen prius fieri debet mollificatio quod predixi et accidit etiam quandoque quod semel
os ab alio sic disjungitur quod vix aut nunquam comode ad suum locum potest
reduci ex quo junctura tumescit et exit in illam durissima cui cocture
beneficio succurri oportet. Et non quod unum curationis notatur semper cautura
ignis ultimum est remedium etc. De lesione spine vel ligni De lesione spine
et cura eius. ligni et

c Contingit aliquando quod spina vel lignum intrat in juncturas pedum vel genuum cura eius
ita ut in aliqua parte cruris et per tantum remaneat [illegible] in vulnus et
ut totum crus tumescit et maxime. Si [illegible] tangat [illegible] cogit
claudicare. Cura: abradatur super vulnus et undique circa ipsum pilus et terra
[illegible] aliquantulum trita ponatur super vulnus et cum pecia fa-

[illegible] valet radices [illegible] et radices [illegible] [illegible]
et supponere [illegible] [illegible] cum butiro [illegible] et [illegible] et postea super-
ponere que saepe [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ad
exteriora [illegible] et non quod ad [illegible] [illegible] molliet et [illegible]
factam que fit contra naturam ex [illegible] aliqua in genibus vel [illegible]
vel in aliqua parte corium satis valet decoctio [illegible] supposita. Accipiat
paritarie absinthii branche ursine de foliis quod [illegible] et [illegible]
[illegible] tam diu [illegible] quod optime [illegible] et postea in aliquo [illegible]
[illegible] [illegible] agitata et cocta calida quantum pati potest super loco
[illegible] ponat et in pecia [illegible] et saepius renovet etc. De galis et earum cura etc.

De gallis et ipsarum cura.

Nascuntur galle naturaliter super juncturas et saepe accidunt ex superfluitate humorum
stabuli [illegible] manifestatur ex quo humores facile [illegible] fiunt etiam
[illegible] in equo juvene ex superfluo equitatu. Cura. Sunt aliqui qui cum
[illegible] in equo [illegible] [illegible] corium et inde gallas
extrahunt vel [illegible] intus ponunt quod malum est quia locus tal-
[illegible] [illegible] existit et ideo in tantum dolor augetur quod superfluus humoris
ad locum concurrit ideoque melius est ut equus gallosus usque ad
genua mane et sero in aqua frigidissima et velocissima teneatur [illegible]
quod galli minuantur per coartationem aque frigide. Deinde circa juncturam
gallarum fiant tam per longum quam per obliquum cocture decentes et pro-
pria curentur ut plenius est expressum. De grappis et cura ipsarum.

Nascuntur grappe in juncturis circa pedes in parte posteriori [illegible]
sibi corium et carnes ex transverso [illegible] et [illegible] per longum saepe
[illegible] per [illegible] [illegible] aqua [illegible] [illegible] assidue affligens que accidunt
ex superfluitate malorum humorum ad crura descendencium. Cura. Pili juncture
sunt depilandi prius hoc modo. Accipiatur calcis vive tres partes et auripig-
menti quarta que trita dicuntur cum aqua calidissima agitentur et tam
diu coquantur quod penna [illegible] subito depiletur et lesa junctura grappis
ex ea tantum calida quantum pati potest [illegible] et [illegible]
[illegible] dimittantur ibidem postea non cum aqua calida locus grapparum lavetur
et pili cadant in totum quibus [illegible] lavetur grappe cum decoctione mal-
varum et furfurum et [illegible] [illegible] cum panno [illegible] circa juncturam et ibi
dimittatur [illegible] usque in mane et extra postea fiat unguentum de [illegible]
cera et resina equali mensura et [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et assidue
agitentur et de tali unguento [illegible] [illegible] in die grappa ungatur cum
penna galline et hoc unguento utatur donec [illegible] ac [illegible] grapparum
fuerit solidate [illegible] quod teneatur ab omni sorde et aqua cum autem fuerint
solidate ablaqueetur et [illegible] vena [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible] ut in
[illegible] [illegible] [illegible] sanguine [illegible] ut decet detracto [illegible] [illegible] et

Lecture avrande ut dixi est supra benedic est cum ... gracias
in fraternitatis dato 2c

Amice

Amice ...

Amice carissime post salutem pro gracia dedit mihi fratribus

7 deus meus

piatur [illegible] dividere ramum calo [illegible] equali pon
dere et [illegible] ramento et rere [illegible] in [illegible]
pilarij decoquitur et semper [illegible]
nes bis in die [illegible] mortificam erit
abluo semper [illegible]
lentius [illegible] pulverizatum aut salius
[illegible] modicum moderate Est a
quam mortificationis eius qui tumescit et rubet mortifica
ta vero fistula curetur vulnus ut in alijs vulneribus
continetur Si vero in locis carnosis execuetur fistula
fiat porma ut in cura cancri continetur. De morbo
malpitio et cura eius. R

De morbo malpi
et cura eius

Est et alia egritudo que vulgariter dicitur malpitono
que fit prope in bullete ungularum equi ubi carnes bene
iunguntur ungule que velud infissio impedit gressus equi
et fit quandoque in uno pede et quandoque transit ad omnes si non
curetur instanter et quandoque facit ulcera evenire in ungula
equi Accidit autem de levi ex malis humoribus ad ipsum lo
cum decursis et sepius ex stabuli fumositate pedibus ab a
qua et sordibus non siccate Cura primo equi patientes ungu
le usque ad subtilitatem rapperentur deinde cum cura sucata
ferrea bullesta pedis usque quasi ad unum ungule admicti
tetur et bullesta possit undique vaporare deinde ab utraque
parte bullesie flebotimetur ut inde evacuentur humores ad lo
cum currentes cum
vel cum ferro cuspideo ab utraque funditus decoquantur et semper
caveatur a sordibus et ab aqua et non debeat fatigari postea
vero fiant pultes de furfure et aceto que simul bulliant
et continue agitentur que cum calida quam pati poterit super quadam petia
bene ampla extendatur et circa pedem lesum ponatur et bis
in die mutetur et ab libarum comestione caveatur ordeo et etiam
de alijs rebus parum comedat donec fuerit liberatus nam habe

v. formelle

De fizma, et cura ei.

[illegible] multa humores augmentant

F[illegible] quedam infirmitas que firma [illegible]
[illegible] pedis et pedem super [illegible]
[illegible] in aliquo [illegible]
loco et etiam [illegible] pedis solet [illegible]
[illegible] que [illegible] sic corona [illegible]
[illegible] extendens se aliqua
ature super durissima [illegible]
liter corona cui [illegible] est sive sit recens
sive fuerit antiqua ut predictum est In cura suppressi. Et ne
quod hec infirmitas plurimum impedit gressus equi quia locus ubi
firma oritur nervosus est et plenus venis et arteriis
undique vestitus

De egritudinibus pedum et ungularum.

Completo tractatu de lesionibus membrorum equi a crurium
restat videre et dicere de infirmitatibus ungularum pedum
et primo de seta que fit in equi ungula sive pede ungulam
usque ad cirellum intrinsecum per medium ~~pedis~~ scindens et quandoque
incipit ea corona pedis et incedit per longum inferius usque ad
extremitatem ungule vel pedis emittens aliquando vivum
sanguinem per scissuram. Accidit autem ex lesione tuelli
intus ungulas existentis cum infirmitas [illegible] et caput habeat
atiello et quandoque accidit cum equus est iuvenis propter ungule ce-
vitate nam percutiendo vel acriter currendo in aliquo loco
duro leditur tuellus tenor ut predictum propter que claudicat
equus cum sepius equitatur. Cura. Inquirantur radices
site ipsius tuelli iuxta coronam pedis inter unum a motum
ungule cum rosicca et desuper insidatur donec ungula
incipiat saginare deinde accipiatur serpens et amputatis
ipsius abiectis cauda et capite in quodam vase oleo com-
pleno decoquatur intantum quod carnes serpentis in oleo liquefiant
et ab ossibus separentur Et de hijs fiat unguentum ex quo
aliquantulum calefacto radices site bis in die ungantur
donec mortificetur sita et ungula in statum pristinum inter
ducatur semper quod cavendum est ne pes patiens a sordibus

De egritudinibus pedum

[illegible] ut talia tangantur et si equus herbas non comedit ullo modo De morbo suppostae et cura eius.

Fit hec lesio que suppostea dicitur inter coronam et ungulam [illegible] ibidem. Sed si [illegible] sepe [illegible] et accidit casu equus pes ponitur super alium pedem. Cura statim cum vulnus fit [illegible] incidatur cum rosuecta [illegible] de ungula [illegible] ungula curetur cum rosuecta [illegible] non poniat nec tangat tandem. Nam si poniet consolidationa non [illegible]tio impediretur omnino. Abscisa autem ungula circumquaque absolutoque vulnere cum vino calido vel aceto curetur et solidetur ut in precedenti continetur semperque caveatur a sordibus et aqua donec vulnus fuerit solidatum. Si vero procedatur vel digatur intus curetur ut in ca continetur. Si autem generatur in fistulam curetur ut in capitulo fistule continetur.

Accidit aliquando quod equi infusio non curata descendit ad pedes sub ungulis cui si recens est succurratur hoc modo. Extremitas ungule in parte anteriori cum rosuetta prius caveatur funditus donec vena magna que illuc tendit cum rosuecta rumpatur et sanguis fluat usque ad debilitatem equi et si expediet in aliis pedibus claudicantibus idem fiat post extractam vero sanguis impleatur vulnus sale minuto et super ipsum ponatur strippa in aceto infusa deinde ligetur fascia nec desolvatur usque ad diem tertium deinde curetur vulnus cum pulvere galli vel mirra et lentisci bis in die ablato semper vulnere primo cum aceto et a sordibus et aqua caveatur donec fuerit liberatus. De dissolutura ungularum et cura eius.

Si vero humores decursi ad pedes ratione infusionis [illegible] inter ungulas ex ingeneria causa fiunt antiquati oportet pedes claudi cancros penitus desolari ut humores et sanguis ibidem inclusi evacuentur in totum. Incidatur circa solam subtus ungulam circa extremitatem ungule cum rosueta deinde violenter extirpentur extrinsecus

De morbo supposte et cura eius.

De dissolutura ungularum et cura eius

[illegible] Ad stuppa in albume oui sufficienter infusa ponatur in vulnere
[illegible] cum tenuto optime firmetur et sic dimittatur usque
ad [illegible] postea vero aceto fortissimo aliquantulum
[illegible] [illegible] in [illegible] et [illegible] imp
[illegible] [illegible] forti aceto infusa et pecia
[illegible] et suppona[illegible] [illegible] [illegible] bene inde
ligentur et sic [illegible] [illegible] pulvere [illegible]
cum aceto [illegible] et [illegible] [illegible] et humores
mixti aut [illegible] [illegible] carnes consol[illegible] [illegible]
constringuunt abluendo semper prius cum aceto bulito Et talis
curatio fiat usque ad carnium consolidationem et ungule re[illegible]
renastatum et semper caveatur pes lesus a sordibus et ab aqua.
Ad idem aliud unguentum utendum post appositionem salis
et tartari consolidatum carnium prohibens fluxum humorum ac-
cipiatur pulvis olibani mastic et picis greco et aliquantu-
lum sanguis draconis et misceatur cum cera liquefacta et ta-
tundem de sepo arietis et bulliant simul ut fiat unguen-
tum callo utatur in cura predicta Et nota quod multe sunt infi-
nitates in quibus oportet ungulas desolari in quibus omnibus
est predicta cura utendum Item ad humectandum ungulas
ungulas ut levius perparentur. accipiantur. malua
paritaria furfur et cepe et omnia simul bulliant et agitent
coque ac de ipsa decoctione sufficienter calida ungule cum
pecia involvantur. De mutatione ungularum. et cura
eius.

Sepe accidit quod desidia marescalia humores currentes ad
pedes equi et diu inclusi tantum inter ungulam anti-
quatur quod ungulam a tuello intrinseco separant expurgand
etiam quiescentes accidit etiam aliquando quod ungula penitus et
subito separatur a tuello et cadit propter humorem inlicorum
humore ad ungulam discurrentem et quoque paulatim ungula
se dividit a tuello et nascitur sequens nova ungulam
separantem quod accidit propter paucitatem humorum cui sic
subveniatur. Cura statim cum rosnecta circa circa vetus

ungula inciditur aliquantulum ubi iungitur cum nonetto ita quod
vetus ungula dura venam non premat nec in aliquo ledat deinde
inde accipiantur due partes cepi arietis et tertia terre bulliant
quod simul agitando et addendo aliquantulum olei sicque fiat
unguentum de quo aliquantulum calido bis in die nova ungula
ungatur et nota quod [illegible] valet ad renovationem
et augmentationem omnis ungule sed caveatur semper
a sordibus et ab aqua ungula vero que subito dividitur a
castello et cadit incurabilis creditur sed talis cura probetur
Accipiatur pix greca olibani mastix bolum sanguis dra-
conis et galbani equali mensura pulverizata subtiliter
cum duabus partibus cepi arietis et tertia terre agitando
coquantur deinde pannus fortis lineus infundatur in eis
et de tali panno fiat capellum seu subtellare ad modum tue-
lli in quo tuellus ponatur et bis in die extracto capello tue-
llus abluatur cum aceto fortissimo tepefacto et iterum in ca-
pellum mittatur et est valde cavendum ne tuellus ab aliquo
duro tangatur Et quando equus propter ungule amissionem re-
cte stare non potest et tunc fiat eidem stratum de longis paleis
super quo procumbere quiescet et quia grave et tediosum est equo
semper iacere Accipiatur fortis pecia panni vel fortificetur in
angulis et in capitibus optime ligetur cum funibus a me-
dietate corporis usque ad pectus super eo ponatur et funes li-
gentur ad trabes taliter quod equus sustineatur ab eis et in
tantum elevetur quod equus pedibus terram tangat Et non tamen
quod hoc artificio iuvatur equus qui propter aliquod impedimen-
tum recte stare non potest ¶ De diversis inclavaturis et earum cura.

f Est quedam species inclavature ledens funditus tuellum
extrinsecum fit et alia que transit iuxta tuellum et un-
gulam intrinsecus tuellum minus ledens fit etiam tertium
non ledens tuellum in aliquo sed solum ungule attingit et
ledit prima species satis periculosa est pedi quia tuellum
ledit que est quedam teneritas ossis ad modum ungule

De diversis inclavaturis et cura earum

de m[...] ung[...] cur[...]

facta ungulam auferens et radices ungule in se tenens Cu-
ra Si tuellus fuit fundi[tu]s minus lesus subueniatur e
salubrius [illegible] [illegible] dissolutione Si uero fuit per-
ledens [illegible] [illegible] [illegible] sola ungula ex-
[illegible] [illegible] [illegible] lesionem et funditus
ca [illegible] et [illegible] [illegible] [illegible] discooperiat decenter
madium [illegible] lesis [illegible] [illegible] soli et lesionem inter
que discoperta subtilissime [illegible] lesionem et ungulam ita
quod spatium quemens sit inter lesionem et ungulam ita
quod ipsa non premat nec adhereat lesioni Quo facto inuluatur
cum stuppa et oui albumine impleatur Deinde curetur
cum stuppa et oui albumine et aceto forti et puluere ga-
bulinus cum sale minuto et aceto forti et puluere ga-
lle a mirti uel [illegible] ut dictum est in capitulo prece-
denti Si uero clauellus inter tuellum et ungulam ten-
dens [illegible] minus periculosus existit quia tuellus non le-
serit minus periculosus existit quia tuellus non le-
ditur nisi ex latere Sic autem curatur inclauatura per
usque ad uiuum funditus detegatur incidendo per longum
ungulam et ampliando circa uulnus decenter et circuendo
tur ungula lesioni propinqua ut uulnus non adhereat
bello modo inclauatura autem discoperta uulnus abluatur
cum forti aceto et impleatur de sale minuto et cooperiatur
cum stuppa in aceto posita et cum pecia fascietur et cure-
tur lesio bis in die ut supra narraui Si autem fit 3a
species quando non ledit tuellum sed uiuum ungule tangit et
ledit fiat omnino idem ut in secunda specie dixi adiungitur tamen
ergo discoperta sicut inclauatura decenter exterius un-
gula incidatur usque ad lesionem clauelle ut nichil
turpitudinis uel alterius rei inter lesionem modo a-
liquo retineatur ¶ Et nota quod omnes alie inclauature que
dio tangunt neque ledunt tuellum intrinsecum possunt le-
uiter curari attenta forma lesionis prout hoc modo debet
Coopertum uel cera uel oleum uel aliud unctuosum callida
cum sale uel tartaro teri fortiter mitantur in lesione Item
ualet fuligo cum oleo agitata Item ualet ad idem albumina

cum aceto et oleo agitati a nota quod omnes les...
pedum et ungularum que accidunt ...
... alterius rei ...
ungulis vel pes tangat ...
foveni fiant pulres ...
bulliat ... usque ad ... et calida quan
tum pati poterit in quadam pera posita super pedem le
sum ligentur et sic a sero usque mane vel econtrario di
mictantur nam hec dolorem mitigant et poros un
gule temperant et humectant ut facilius ungula in
cidatur semper quia ab equitatu aqua et a sordibus cave
atur Accidit et aliquando quod inclavatura ex imperitia medi
cantis non bene attinagitur nec curatur unde contingit
quod putredo lesionis inclusa inter ungulam facit sibi viam
inter carnem et ungulam ut exterius egrediatur rump
ens carnem super pedem ibique efficitur quoddam bulli
ens emittens putredinem quod vulnus curari debet ut
s. in c c dixi In clavatura tamen iterum requiratur et a
ttingatur usque ad vivum deinde curetur ut in aliis cla
vaturis predixi ¶ De morbo qui dicitur ficus et cura eius. demorbo qui dicitur f[illegible]
cus et cura e[illegible]

a Accidit aliquando quod pes leditur subtus ungula in medio
sole ex ferro vel aliare dura intrante usque ad car
lum ex quo tuellus leditur ex qua lesione cum ungula
non incidatur circumquaque ut debet nascitur super tuello
quedam carnis superfluitas que superat solam ad superficiem
ad modum ficus et ideo ficus vulgariter nominatur Cura
primo de ungula que circa vulnus funditus incidatur
ita quod fiat conveniens spatium inter solam pedis et ficum
postea usque sole superficiem incidatur ficus extincto sanguine
spongia marina subtus iactetur ficui ut ipsa ficus usque ad
tuellum funditus corrodatur et spongia non movea
tur inde donec consumaverit ficus fuerit in totum corrosus

possit bene curetur ipso + ... lesionibus pedi
... balet ... asso... vel rei al
... excepto quod immoderate
... ne ibi circum ... fiat ...
... posset talis ... in ungula
melius ...
Dimittere ab ipso

De generalibus egritudinibus equorum.

Equus claudicans ... si non ponit terram cum
puncto pedis in ungula patitur. Equus claudicans si non
plicat pasturalia vel iuncturas circa iuncturas est lesio. Si
equus claudicans alterius revolutione ad exterius vel ad in-
terius sic claudicatur in spatulis dolor existit. Si equus
posterius claudicans in sua revolutione sic fit claudicatur
in ancha fit passio. Si equus portans dorsum depressum
versus terram faciat ingressum passus arimitos et orbeos
pectoris lesione gravatur. Si equus anterius claudicans cum
quiescit ponit pedem claudicantem ante alium nichil se
sustinens super ipsum in crure vel spalla patitur. Si equus
claudicans posterius non sustineat se nisi in puncto pedis po-
sterioris et in suo motu iuncturam non plicat vere in iunc-
tura est lesio. Si equus habens dolores intra corpus ... -
tura aures et nares frigidas et oculos graves seminiu-
me aures et nares frigidas et oculos graves ... emi-
us esse censetur. Si equus habens anterior flatu narium emi-
ctat frigidum et habeat oculos cotidie lacrimantes quasi
mortuus iudicatur. Equus habens infirmitatem in morte vel
... volatum in capite emictens per nares humores continue
velud aquam pigue et frigidam vix evadit. Si equus
habens infirmitatem aragayati emictat in tantum per anum st-
corea liquida quod nichil in eius ventre fimi remaneat et
per effusione non cessat infirmitas in proximo morietur.
Si equus habens egritudinem violarum subito convalescit re-
ducitur in sudorem et membra eius omnia tremunt non videtur
evadere posse. Si equus habens egritudinem frigitatis caput

inflatum et oculos tumidos et caput defert valde ...
pendens extremitates auricularum pedem et ...
res et frigidus ...
morbum ...
narem aut ...
tum quod difficultate ...

De Mulis.

Si quem mulorum genus exercere debeat equam magni corporis solidis ossibus et forma egregia debet eligere in qua non velocitate sed rebus exquirat, eius etas a quadrimia usque ad decennium existat. Ex equo et asina ut asino et equa muli creantur sed generosius nullum asina ut asino et equa muli creantur sed generosius nullum est simor aliis quod quod ex asina et equa nascetur. Admissarius ergo asinus sit simor corpore amplo et solido musculis strictis et fortibus membris nigri vel murini coloris pilosus strictis et fortibus membris nigri vel murini coloris aut rubeis qui tamen si discolores pilos in palpebris aut auribus gerit variabit sobolis plurimum colorem more triennio maior decennio non decet admitti. Si asinus vix equam fastidit ostensam primo asina donec voluptas sollicitetur postea subducitur et tunc equam mactata libido non spernet et raptus illecebris sui generis in permixtione consentiet aliam etatem muli cognoscit ut equorum De quibus natura sciatur si morantur in montibus ungulis duris fiant. Si vero in palustribus aut humidis nati sunt ungulas habent molles et ideo tales cum annuli sunt debent alias inde repelli et per montes asperos pasci ut eorum ungule duriciam laborem in etate teneant soliditati contemperent mosibus xii ut equi morantur in uetere maceris accidunt mulis egritudines alique sicut equis que cognosci et curari potest ut satis plene dictum est in tractatu equorum

De Asinis.

Asinorum genus qui vult facere bonum primum videndum est ut mares feminas que bona etate sunt sumat

sicas omnibus partibus corporis amplo [illegible] bono ex longo tor-
[illegible] exeunt Ros quia sunt duo genera ferum quod
[illegible] in Frigia et Licaonia ubi sunt greges mu-
[illegible] alterum mansuetum ut sunt in ytalia omnes. Ad semina
tione onag' ydoneus qui e fero fit mansuetus facile e
mansueto ferus [illegible] pullos patentibus nasum eligendi
sunt masculus a femina [illegible] fare a fines ordeat.
Admittuntur ante solstitium [illegible] ut eod tpre aliud anno pari-
ant duodecimo enim mese concepto seme reddunt pregna-
tes ope alleviande sunt venter enim ex labore uitiore de-
tiore reddit mares vero labore alleviandi no sunt eo q
remissione laborum deteriores fiunt In pastu fere ead sua
nda sunt que in equis post partum ante anni pulli no sunt
removendi matre primo anno noctibus patiantur esse cum eis
et lenibus capistris alia qua retinebantur iuncte tertio anno
domari incipiunt et instrui ad eas res ad quas quisque
eos vult habere in usu nam aliqui eos no eligant nisi ad
hec ut onera portent alii ut molas ducant no multi eos
ad vehendum disponunt et plures ad arandum ubi levis est terra
Accedunt eis aliique egritudines que cognosci et curari
possunt ut in equis curantur

De grege boum quales debent esse Tauri et vacce.

De grege boum quales debent esse tauri vacce

In bubulo genere gradus etatum quatuor esse tauri et vacce
vitulorum scilicet iuvencorum. Etiam bovum novellorum. Quarta
vitulorum qui gregem armentorum emere vult observare de-
bent primum ut sint si vacce ad fructus ferendos etate po-
tius integre quam imperfecte bene composite ut omnia membra
sint grossa sibi respondeat altissima forma corporis longis-
simi capite et longo lata fronte oculis nigris et grandibus
pulcherrimis cornibus et superciliis nigris pilosis auribus compre-
ssis malis palearibus maioris apertis naribus cruribus grossis
et longis a collo latis humeris cruribus nigris et parvis ca-
uda prolixa usque ad calces inferiori parte frequentibus pilis
sub crispis rectis genibus singulis brevibus a paribus coio

ad terra nō asp̄o neq; dura sed grosse potissimum nigro
deinde rubeo tercio calvo quarto albo. nobilissimus ē hec
est pingus durissimus ceteri medii etate maxime viriles
usq; ad decimum fetus ex hijs [illegible] [illegible] melior [illegible]
fiat hijs [illegible] ut sine alii et p̄ [illegible] [illegible] etate
medie [illegible] qui muniente [illegible] qui declinat
in senium arena facie [illegible] [illegible] cornitis nasta cure
q̄ ventre substricte Et qui ex eis orti sunt respondent
ad parentum spem et quibusdam egreoribus nati sunt refert
ad parentum spem et quibusbus egroribus nati sunt refert
meliores enim in una deteriores inveniuntur quam alia
ut experientia docet ¶ Qualit̄ uacce ad tauros summitti
debent.

Qualit̄ vacce ad ta[uros] submicti debent

His armentis hyeme maritima estate opaca et fri-
gida paremus montana maxime que melius fru-
tetis et int̄ nascenti h̄ba statuat ꝯpius cta flumos recte
p̄ amena loca pastant Feture in aquis tepidiorib; ad
p̄p̄ amena loca pastant Feture in aquis tepidiorib; ad
luuntur unde utilius sunt ubi pluuialis aqua repe-
ritur Stabula utilia
diore formant latinas ut ait palladius Stabula utilia
sunt saxo aut glareis aut arena aut lapidib; strata
denexa aliquatenus ut elabi possit humor pro meridia
ne adusta p̄p̄ flatus glatiales quib; aliquis obsistere de-
bet obiectus Cavere oportet ne angustijs stet aut feriant
aut concurrant Et quia eos ostare palarij gitare solet
et bestiole quedam minute sub cauda ne concident metu-
dantur septis hijs sulcis oportet frondes vel strame a-
liud ne quid incubilia quo melius requiescat Estate
ad aquam bis appellande sunt in die hyeme semel cum
pasce incipiunt quod fieri solet de mense aprilis iuxta stabulum
pabulum sunt quoque oportet integre quod regredientes gustare
possent ut sufficere valeat tributo labori et lacti fasti-
diose enim p̄p̄ partum sunt et pendendi quam recipiunt se

ne frigidis locis sic algor enim eas et fames eas macescere cogit
et [illegible] lactantes cum uitulis non calent obseruatur enim mane
[illegible] oportet et cum redigerit de pastu custos dilige[nter]
non debent [illegible] et [illegible] uiuere nouellas subinde [illegible]
[illegible] de potare [illegible]
[illegible] et sales [illegible] oportet quibus non [illegible]
[illegible]
[illegible]

Qualiter et quando vacce summitti debent.

Propter fecunditatem ex hoc [illegible] debere ait varro ante ad-
missuram per unum mensem cibo non potu se non impleant quia
extenuatur facilius inire concipere. Contra tauri duobus men-
sibus ante admissuram herba palea et feno debent fieri pin-
guiores et se enim a feminis deinde in grege redigi mense maii talem
finem uel toto iunio et initio iulii secundum palladium que tunc concipi-
unt temperatissimo tempore anni pariant vacce enim x. mensibus sunt
pregnantes ante bima etatem eis taurus non debet admitti
ut trime pariant et melius se admittant in trima etate
ut quadrime pariant asserunt greci si mares creare vo-
luerit sinistrum tauri in coitu ligandum testiculum si feminas
dextrum eo quod semen dextri generat masculum sinister feminam
Tauri diu ante admissionem sunt obstinendi ut omni tempore
erit admittendi acrius in eas ferventiores incubant. Sexa-
ginta vaccas duo tauri sufficiunt secundum varronem sed palladius ait
quod xv. vacce sufficiunt uni tauro si habundantia pabuli
est in regione ubi per pastum potest annis omnibus in fetura vac-
ca submitti Sed si deest sunt alterius annis onerande
maxime si aliquo opere consueverunt de [illegible]

Qualiter vituli debent teneri et quando castrari et domari;

Cum creuerint vituli leuande sunt matres pabulo
uiridi obiciendo in presepiis Item hyeme in fere omnibus sta-
bulis lapides substernendi sunt uel quid aliud ne un-
gule putrescant ab equinoctio autumpnali cum matribus pascunt cum matri-
bus castrari non debent ante biennium quia diffici-
liter si ante se recipiunt qui autem postea castrat
duri et inutiles fiunt Castratur autem secundum modum palladii sit

Qualiter vitu-
li debent te-
neri et quando castra-
ri et domari

ali[illegible] ei vitulo a directo testiculis fissa pelle claudant ignitis
sarribus aut dolabris vel quod est melius formato ad
hoc ferramento ut gladii similitudinem teneat. Ita enim etiam ipsa
regula ferri actus [illegible] vi[illegible] motam dolo[illegible]
fina celeritate assumit et [illegible] venas ac pellibus [illegible]
sanguinis actione quodammodo [illegible] vulneris natura defen-
dit vulnera [illegible] castratos [illegible] a summa levata
[illegible] et cibis pascatur
tur arcendi a potu castrati [illegible]
exiguis et septem triduo ei [illegible] tenere sumptates ar-
bores et frutecta mollia et herba viridis coma pre-
ocl liquida mixta si tunere sit et oleo modica vulnera
diligenter ungenda quod verum puto cum sine ferro igni-
to castrent sed si cum ferro acuto ignito fiat non est ne-
prius circa semestribus vitulis dentur furfures tritici et
farina ordei et tenera herba ut bibant mane et vespere cu-
retur. Circa finem martii vel aprilis vitulum domande sunt boves
trimi nam post quinquennium domari non possunt etatis duritia repu-
gnante capti quoque statim domentur qui quidem prius cum teneres sunt
suscepti manus actione mansuescant sed stabulum novi boves
largioribus spatiis fere desiderant ad stabula ducantur quorum
si nimia fuit asperitas uno die ac nocte vinculis et ieiuniis
mitigentur tunc appellationibus blandis et illecebris oblatorum
non a latere neque a tergo sed a fronte accedens bubulcus adm-
ulcat nares et terga pertractet sic tamen ne aliquis calcem vel
cornu paveat quod vitium si in primordiis affuerit obtine-
bit. Aliqui eos inter se iungunt et docent eos onera leviora
portare et quod probabile est si arationi parantur subacto prius so-
lo exercendi sunt vel arena eos ad vecturam parans fac
primum inania duce plaustra et si possis per vicum et oppidum ubi
sit strepitus ducatur et qui fecit dexterum fiat et sinister et
sic laboranti requies erit ubi terra leviter est non fortibus
bobus sed vaccis et asinis uti potest et in levi plaustro similiter
et ad molam olei facilem ut nimius labor adhuc teneria
colla non quasset. Expeditior autem domandi ratio est
si asperem bovem mansueto et valido bovi iugas pro

radiate fivle adomia cogitur officia si post domituram [illegible]
nos sola non afficiatur igne vel libere sed ponitur cum desinebit
[illegible] tamen legentibus [illegible] quod non possit procedere aut
[illegible] mo [illegible] sui et fame [illegible] carebit [illegible]

De bobus qualiter debent emi et de cognitione etatis eorum.

In bobus emendis hec signa spectentur ut sint novelli
quadrati et grandibus membris solidi corporis musculis
ubique surgentibus magnis auribus lata fronte et crispa labris
oculis nigrantibus cornibus robustis ac sine curvitate pream
tare lunatis patulis naribus et simis cervice torosa lita
compacta palearibus largis et circa genua flectentibus pectore
grandi armis vastis ventre non parvo porrectis lateribus
latis gambis ac lumbis dorso recto et plano cruribus solidis
et nervosis brevibus ungulis magnis caudis longis et se-
tosis pilo totius corporis denso et brevi rubei vel nigri coloris et
fusci. Melius autem boves et de vicinis locis comparabis quia nulla
soli aut aeris varietate terrentur vel si hoc deest deliberati si-
milibus ad similia sufficiam. Illud autem omnia curandum ut vi-
ribus ad trahendum comparentur ut equales ne valentior re-
liquorum alterius pariet exitium. In moribus autem hec consideranda
sunt arguti mansueti ortatione timentes clamores et ver-
bera cibum appetentes. Sed si regionis ratio patitur nullus
cibus est melior quam viride pabulum ubi vero deest eo
ordine misceatur quo pabuli copia et laboris coget accessio.
Tenendi sunt boves in talibus stabulis ut de vaccis dictum
est scilicet videlicet serratis et bene clausis ut pedes et ungule ser-
ventur illese ac ipse defendi possint a rezalis muscis et tabanis.

Etas ipsorum cognoscitur quia mutat dentes anteriores post
annum completum ante xviii mensem deinde post vi menses su-
ccessive mutat proximos donec in tribus annis mutavit omnes
et tunc in statu bono existunt in quo perseverat usque ad x annos
vel xii et vivunt usque xiiii vel xvi annos. Et cum sunt in sta-
tu dentes sunt pulcros longos et equales et cum senescunt
minorantur denigrantur et corroduntur

debo / debe / et de / ne eta

de infir / tatibus / [illegible]

De infirmitatibus boum et cura eorum.

Sciendum est quod egritudines multe accidunt bobus
quarum una est quod in capitibus ipsorum multiplicatur re-
uma que vocatur de gutta rubea et fit ex superha-
comestione et potu [illegible] nimie humidis herbis de
ex nimia requie et [illegible] suspensa et grossa
tur qua inflatus est [illegible] totum corpus ex quo mo-
rit bene si non curetur. Sed curatur [illegible] flebota-
tur bos infirmus de vena que est sub lingua scilicet qua-
dice quando coroye seu glandule que sunt ibi frangentur cu-
plibus locis cum puncto cultelli bene madent. Ita quod mu-
ltum egrediatur sanguis et cum thure fiat fricatio ad na-
res eius. Item accidunt eis febres ex inmoderato labo-
re et calore et morborum causa ut ait Varro in bobus
hec fere sunt quando laborant propter estus et frigora aut prop-
ter nimium laborem et contra propter nullam exercitationem et si cu-
extiterit statum in intervallo cibum aut potum dederis et cognosci-
tur cum febrerint quia sunt calidi tactu et maxime in lingua
et auribus et anhelitus eorum est spissus et calidus sub-
venire debet cibis cum regimine frigido scilicet quod a labore non ce-
ssent et in loco frigido teneantur de frondibus salicum et
herbis cooperti et comedant frondes salicis et frigidas her-
bas et ordeum coctum infrigidatum et farinam eius et bi-
bant aquam in qua bulliebant frondes salicis et frigi-
darum herbarum et salicis et ordeum infrigidatum. Et si vi-
debuntur nimis repleti de ipsorum sanguine minuatur. Item
bibant aquam malorum anorum et prunorum et ipsa ma-
la et pruna edant. Vel secundum Varronem curatur hic morbus
quod perfunditur aqua et perungitur oleo et vino tepefa-
cto et sustinetur cibus et iniicitur aliquid ne frigus
cedat sitienti frigida aqua datur si hec non proficit de-
mittatur sanguis maxime ex capite. Item oppilatur et ingrossa-
tur splen eorum de quo non liberantur si diu sic infirmi
existunt et cognoscunt quod vix ferunt sine tussire et
maxime cum trottare coguntur. Item infirmantur boves

[illegible] vel [illegible] grossa [illegible] cognoscit
[illegible] super [illegible] que sunt [illegible]
[illegible] et visu [illegible] apparent et [illegible]
[illegible] et libenter iacent [illegible] aut cum cristeri vel [illegible]
de quibus dictum est [illegible] de dolore equorum vel cum manu [illegible]
oleo [illegible] fortes vel [illegible] cum [illegible] castello
[illegible] digitos longe ab ano [illegible] Item leduntur in collo ex nimia
[illegible] [illegible] et magne cum plumae [illegible] collum
[illegible] ibi [illegible] ibi [illegible] que [illegible]
[illegible] consolidarunt carnes [illegible] sicut scriptum in cura egritudinum equorum
[illegible] quibus marescalli boni [illegible] et precipue
per pluribus locis et est cum aliis quibus [illegible] et [illegible]
cum [illegible] Item leduntur a spinis et aliis rebus acutis et duris
intrantibus per pedibus ipsorum vel alibi casualiter ex quibus claudicacio cognoscitur
et curantur ut extrahatur quod intravit in pede vel alia parte cum radicibus
arundinis tritis vel ad radicibus diptam supponitis et pecia fasciatis vel
cum aliis medicinis de lesione spine scriptis in tractatu equorum et curatur
ut plene dictum est ibi Item accidunt eis multe alie egritudines occulte et
aliquando manifeste et lassitudines que proveniunt ex nimio labore seu calore
que cognoscuntur eo quod non comedunt vel solitum modum comedendi mutant
libenter iacent et ex calore linguam exponunt et multe alie mutationes
possunt in eis videri ab eis qui eos salvos et incolumes cognoverunt
Boves autem sani et fortes et agiles cognoscuntur qui facile se movent
cum tanguntur vel pungunt et habent membra grossa et auriculas
elevatas pulchri autem et fortes generaliter cognoscuntur si omnia membra
grossa sunt et sibi invicem bene correspondent possunt autem et alie infirmitates
accidere bobus quas cognoscere possunt et curare optimi marescalli bovum
qui multis annis in talibus sunt experti ego autem que vere scire potui fideliter
scripsi

De diversitate et varietate boum et vaccarum et de commoditate ipsorum

Ex genere boum aliqui sunt nigri magni fortes et quasi indomiti
qui bubali vocantur non utiles ad plaustra et aratra Sed retinendis
per terram magnis ponderibus aptentur ligati artificialiter quibusdam cathenis
libenter morantur in aquis Eorum coria non sunt adeo bona licet valde
grossa et aliorum boum et eorum carnes nimis melancolice sunt et ideo non
bene neque boni saporis et licet rubee sunt satis pulchre tamen cocte nigre
per efficiuntur Item alii sunt boves quibus [illegible] quidam sunt
maiores qui per se locis planis conveniunt quidam minores qui [illegible] ex [illegible]
in montibus et quidam sunt in magnitudine ac parvitate medii qui utrisque
conveniunt locis simpliciter quidam sunt minores quorum carnes temperate
sunt complexionis et ideo humano generi inter ceteros boum prestant et

[illegible] corio et sanitatem conservant. Alii sunt etatis perfecte qui ipsi [illegible]
[illegible] laboribus sunt deputandi. Quorum coria per plures calciamentis [illegible]
optima et eorum carnes mediocriter sunt melancolice non [illegible]
nisi hominibus stomachum fortem et calidum et hiis qui magnis laboribus
exercentur. Sunt et alii senes qui ad laborem sunt pigri et minus utiles
quam propter eorum carnes minus melancolice et indigestibiles indicantur sed eorum
coria perpetue bona sunt si sunt grossa. Corium bonum sunt pectinibus
apta ossa capillis et plurimorum cultellorum manubriis et eorum fimus sterco-
randis agris et arboribus et medendis quibusdam infirmitatibus et quibusdam aliis
vasis et canistris. Item vaccarum quedam sunt magne vel medie que ab ho-
minibus tenentur propter utilitatem generandorum et nutriendorum vitulorum et bonum qui
plaustris et aratris quamvis quandoque in vitiis deputantur quarum carnes et coria
similia sunt masculinis sed eorum lac licet ad esum et caseum sit bonum non
tamen eis tollendum est sed pro nutrimento vitulorum quorum vita brevis et aug-
mentum operatur vitulis dimittendum. Alie vacce sunt pregnantes que solum propter
lac et caseum tenentur et ideo post primum xv dies elapsos occidendi sunt
vituli et esui hominum deputandi quorum carnes temperate ac digestibiles val-
de sunt et optime hiis qui in quiete morientur. Lac vero et caseus satis
quamvis opperiunt usui licet non adeo perfectum ut butirum ex ipsis. Eligende autem
sunt tales vacce que non pregnantes sunt et ubera magna habent

De ovibus quales emi et eligi debent et de cognitione sanitatis
et infirmitatis eorum

Oves bone cognoscuntur ab etate sua que nec vetule sunt neque mere agni.
Nam alie nondum alte iam non possunt dare fructum sed ea melior
etas est que sequitur species que ea que mores. Item cognoscuntur a forma nam omnes
esse oportet corpore amplo que lana multa sint et molli villis altis et densis
toto corpore maxime circa cervicem et collum ventre quoque ut habeat pilosum
esse oportet cruribus humilibus et candidis ... in ytalia sed in syria vitentibus
Item cognoscuntur ex progenie si agnos solent creare formosos. Sanitas
et infirmitas eorum cognoscitur. Nam si aperiantur eorum oculi et vene sunt
rubicunde ac subtiles sunt sane. Si vero albe vel rubiconde et grosse sunt
infirme. Item si capite in pelle colli et ante trahatur vix trahi possunt sunt
infirme. Item si manu capiantur in sedema ... pre
sane. Si facile sunt infirme. Item si manu capiantur
anchas et stringuntur et flectuntur sunt sane et fortes. Si flectuntur
sunt infirme. Item si audacter vadunt per viam sunt sane. Si capite
inclinato et moleste sunt egre

Qualiter debent teneri et pasci et in quibus locis

De pastione primo dicendum est ut per totum annum recte pascantur
intus et foris in stabulo ydoneo sint non ventoso quod magis

ad orientem quam ad meridiem spectet. ubi ipsum solum oportet ut virgulis aut palis
aut aliis stramentis sternatur atque declive ut mundari ac purgari possit ab humiditate lana
facile possit. nec enim solum ea vitiat lanas dies sternuntur subtus oportet alia virgulta
vel paleas quo molles incubent et his que egrote vel parte sunt separata stabula ab
aliis quo eas requiescant disposita sint libentius enim ita pascuntur faciendum
quippe infirmis et his que egrote parte sunt separata stabula ab aliis quo nam
in his que pascuntur in saltibus custodes secum portant grates aut retia quibus
cohortes in solitudine faciunt ceteramque supellectilem longe enim ac late varie in
diversis locis pasci solent pastus autem quid utilia sunt que vel in novalibus
vel in pratis sterioribus exsurgunt palustria vero noxia sunt et silvestria scap
nosa lanam. Estivis vero crebra aspersio vel pastus irrupta vel cavalibus frigore
oblata debetur pecori lanato fastidium nam quam hyeme si penuria est feni vel
palee vicia vel fatior vitis ulmi vel fraxinis prebeantur frondibus replicatur
Estivis autem mensibus pascuntur sub luce ... cum gramine tenera suavitatem
roris ... quarta hora calescenti potu puri fluminis pro
beatur vel putei aut fontis medios solis ardores aut vallis aut arbor um
brosa detineat deinde cum aer infringitur a solis primo umbre vespertinum
et roris iterum humescit gregem reducemus ad pascua. providendum est enim ut
pascua in hoc genere ut pabuli et ubertate satientur et longe pascantur cum
sentibus que et bona diruunt et corpus lacerant sed et tantulariis et esti
vis diebus ita pascende sunt oves ut capita gregis vitant semper a solis
obiectu hyeme autem vel vere nisi solutis gelicidiis ad pascua producen
de non debent. Nam pruinosa herba huic generi morbos creat et tantum se
mel aquare sufficiet. Cum messes sunt facte teneantur in stipulis quod
est utile duabus ex causis. Nam et caduca spica saciuntur et obtritis
stramentis et stercoratis faciunt in annum sequentem segetes meliores. Per
totam estatem aurora surgente festinentur mulgeantur ne solum pastus
perdant et cum dies incaluerint ducantur ut calor solis aut ventus
urens non possit eis nocere. In vespere autem tam diu foris sunt quod re
cipient pastum ~~perdant~~ que perdiderunt in die et cum redierint sem
per spicatur ne sint calide cum in ovilibus includuntur. Si autem magni
fervor sint eant contra proximos pastus ne si longius abierint possint
recurrere ad umbracula. Nec pastores sinant eas in pectinibus aggregari
tempore caloris sed semper moderate dispergant et cum adducuntur callide
non mulgeantur. Cum aurora apparuerit mox agniculi ducantur ubi
tam diu sint donec per se ipsos ducantur et tunc in frigidioribus ducantur
umbraculis ubi solicite custodiantur. Cum viderint mane telas ara
nearum gravatas aqua non permittant pascere. Si fervor sint et pluvia
ceciderit non sinatur iacere sed celsiora ducantur ubi tangantur a vento
semperque moveantur. Cavende autem sunt ab herbis sicut quas venit
avena et dicit pastor expertus quod de mense aprilis maii et iunii

ac julii sic sunt dimittende multas pastas ne nimium impinguentur
sed de mense septembris octobris et novembris post media tercia sunt
tota die dimittende in pascua ut impinguentur quantum possunt ut
melius exire de hyeme possint aut in primo debiles pecudes quoque
mutentur ne inbecilles eas hybernum tempus assumat

Quando debent submitti arietibus et qualiter et quanto 153
tempore sunt pregnantes et quales debent esse arietes
et quot oves sufficiunt .

Mense aprilis prima est arietum admissura ut agnos iam ma-
turos inveniat tempus hybernum fit etiam mense junii et etiam si
fiat mense julii nati ante hyemem convalescunt Secunda est admissura
post medium mensem octobris ut pariant circa principium veris nascentibus
herbis virentibus assit Et masculos creare volens admissure tempore sit
custodiens et aliud septentrionis eligendum et contra eum ventum
greges esse pascendos Si feminas quam ventus austri captandus
similiter in eum pastura dirigenda Aliqui aut duobus mensibus arietes
a coitu revocant ut facilem libidinis augeat dilatio Quidam impacientes tandem
coire sine discretione permittunt ut ea per totum annum fetet a no
fetura non desit Quando admissura fit eadem aqua uti oportet quia co-
mutatio aque et lanam facit variam et corrumpit uterum ut ait Varro
Cum oves ceperint arietes se tenendi sunt quod cum sint molesti ob-
sunt nec oportet pati nimis quod bimae fallunt quod neque natum ex hijs
ydoneum nec non ipse fiunt deteriores Omnis pregnans est centum l diebus
itaque fieri admissura debet tali tempore quod partus nascatur circa finem
autumpni cum aer est modice tepidus et primitus oritur herba hymi-
bribus prioribus evocata Eligendi sunt arietes candidissimi in regio-
nibus illis in quibus sunt oves albe Item mollibus lanis in quibus
non solum splendor corporis considerandus est sed etiam lingua que si maculis
fuscabitur varietatem reddit in sobole Et nigra est nigros creat de
albo quidem nascetur color alterius de fusco nunquam potest albus creari
ut ait Columella Eligemus autem ariete alto corpore ventre promisso
et lanis candidis tecto cauda longissima curtis cornibus pronis ad
rostro lana aptis auribus amplo pectore scapulis et clunibus latis
vellere depressi fronte lata magnis testibus etatis prime qui tamen
usque ad octo annos utiliter compescit ovium femina debet bima sub-
mitti que usque in quinquennium fetu utilis est Anno septimo deficit
Item ex progenie cognoscitur aries si agnos procreat formosos Centum
ovibus duos aries sufficere fatur et quotquot sunt centenaria tot

arietes sufficit aut unus

Quando debent tondi et qualiter signari et quando

Mense aprilis locis calidis tondeantur et fetus signentur
tepidis vero mense maii celebranda est tonsura et precipue tunc
sudare incipiunt quecunque ab equinoctio verno ad solsticium ut dicit
Varro. Sed tonsiones hoc modo multi faciunt. Lupini decocti succum et fecem
vini veteris et amurcam equalibus mensuris quibus in unum corpus
redactis tonsas oves linunt quibus post triduum si mare vicinum
est liquore perfundunt. Si non est aliis locis pascimus aqua celesti
ad sale paululum decocta sub divo debet ovium tonsarum vincta membra
diluere. Hoc enim modo curatum pecus anno toto nec scabies fieri dicitur et
prolixas lanas tenere fertur et molles. Sed tribus diebus post eam lotas oves
oleo et vino mixto vingere oportebit. Aspergere serpentes qui plerumque sub presepibus latent cedris vel galbano vel mulierum capillos aut cervina
cornua fumigando vitamus. Si qua in tonsura plagam accipit huius loci
pice liquida linatur. Quidam in anno bis tondent ut in hyspania et
semestres faciunt tonsuras

De cognitione etatis ovium

Dentes ovium mutantur post annum et dimidium scilicet duo an-
teriores et postea per sex menses mutantur duo proximi et postea vicini
tiores et postea per sex menses in tribus annis vel quatuor ad plus et den-
tantur etiam qui equantur in tribus annis vel quatuor ad plus et quando
nec sunt inequales sunt iuvenes quando equales sunt in statu quando
discalciantur et minuuntur et corrumpuntur sunt senes et tunc visus
corum fit brevius grossius et stant in bono statu usque ad viii annos et
quedam usque x. Si copiose pascantur. Sed que famem patiuntur ... contrario
cito senescunt

Quando et qualiter debent mulgi et casei fieri

Usque ad festum sancti michaelis bis in die mulgentur oves et postea
semel etiam potest nec nimis pingues cum arietibus mittantur ne
in optimo tempore fetus emittant. Sed post coniunctionem arietum
ut pingues sint custodiantur per totam estatem festinanter mulgeantur
aurora surgente ut hora quarta ducantur ad pascua omnes silentium
teneant dum mulgentur oves excepto magistro qui tunc optima loquatur.
Caseum coagulamus sincero lacte coagulo agni vel edi vel pellicula
que solent pullorum ventribus adherere vel agrestis cardui floribus vel lacte fi-
culnee. Tunc serum debet omne deduci ut ex ponderibus urgeatur. Ubi ce-
pit solidari opaco loco ponatur sunt frigido et pressus subinde adiectis
ponderibus ac solidata solidior. Ne ponderibus tritio ac terrestri sale debet aspergi et
iam durior vehementius premi. Post aliquos dies solidatus iam

formule sciliavant. Item per oratos ne nimis se ... contingit. Sic apud loco
clauso et aeris remoto ut teneritudine et pinguedine fuerit ... nasci
sunt si aut sitieruit fistulose ... quod eveniet si aut ... sunt
aut nimium salis accipiat aut ... Item tussis ... aliquando
aliquando viridis ... pinus ... sic ... aliquando cum
... coaguli quodcumque ... efficacior
adhiberi quod elegeris admixtum ... pigmenti

De morbis ovium et curis ipsarum

Nascitur eis glandula sub gula ex fluxu humorum a capite descendentium
et perforatur ibi pellis et inde quasi aqua paulatim egreditur
et curantur. Item patiuntur grassitie splenis et inflantur et hoc sepe de
mense marcii et aprilis ex multitudine sanguinis grossi et viscosi ex quo
sepe subito moriuntur et confert eis vena scindere duorum digitorum infra nares
et facere ut multus egrediatur sanguis ex quo quedam liberantur et quedam in
continuo moriuntur. Item patiuntur febres que cognosci et curari poterunt
ut dictum est de febribus in tractatu bovum preter eos eis alie egritudines accidunt
de quas cognoscere et curare pastores noverint expertissimi qui ... tempore
in sola custodia omnibus contentum in talibus solummodo student

De agnis qualiter teneri debent et castrari quomodo

Quam nascentur agni unaqueque septimana per mensem sal detur eis
albandae (?) interea omni tempore quinta decima die ... aut separantur
a matribus mox tondentur propter pediculos vel quia melius crescunt et una
quaque ebdomada sal detur eisdem circa nativitatem domini unguntur cum matribus
ut hoc de agnis palladius dicit. Varro autem ait cum pepererunt
oves pastores eas mittunt in ea stabula que ad eam rem habent seclusa
ibique agnos recenter natos ad ignem proponunt et per biduum aut triduum
dum adagnoscunt matrem et pabulo se saturent deinde cum matres ad pastum
cum grege prodeunt retinent agnos qui cum revocati ad vesperas fuerint aluntur
lacte et rursum detinent ne cum matribus conculcentur. Hoc idem faciunt mane
antequam matres ad pabulum exeant ut agni fiant saturi lacte circiter decem
dies. Cum creverint palos affigunt et ad eos alligant libro id est cortice
aut quo alia levem distantes ne tota die cursantes inter se delibent
id est destituant aliquid membrorum. Si ad matris mammam non accedat admoveri
oportet ut labia agni unguentur butiro aut adipe suilla aut olfactu labra
lacte diebus post partum obire eis bucciam mollitam alia(?) subam tenere
antequam exeant pastum et cum redierint et sic nutriuntur quousque
facti sunt agni a matribus diligentia est adhibenda ne desiderio senescat
ita declinando id est blandiendo invitatum pabuli bonitate et a frigore
et estu ne quid laboret curandum cum oblivione iam lactis non

Residuum autem tantundem compassionibus in grege ovium

De utilitate ovium et agnorum

Utilitas ovium magna est nam ex pilis ipsarum fiunt indumenta
necessaria et delectabilia ad humanam salutem et utilitatem quanto subtilio-
res tanto meliores et magis pretiosi. Ex pellibus cum pilis fiunt pellicia ac
fodera hiemalis temporis frigori congrua et ex eis depilatis fiunt calcia-
menta et carte scribende et alia multa ipsarum fiunt ad utilitatem et convenien-
tiam et satis salubre et quanto dulcior est tanto melior et quanto spissior est tanto
amplius est nutrimenti et ipsius aquositas que est serum est solutiva
ventris et coleram educit ab eo caseus autem qui ex lacte fit nutrimentum
est corporis humani qui quanto recentior est tanto melior et quanto vetu-
stior est et durior tanto peior et qui ex eo est nimis salsus vel nimis
discretus aut nimis frangibilis non est bonus ut dicit Rasis. Et ille est
bonus qui tenet medium inter utrumque. Caro autem pecudum indelectabilis
saporis et humida nimis atque inconveniens nisi forte rusticis assuetis qui
exinaniis laboribus exercentur. Agnorum vero satis convenienter cum sunt a lacte re-
mota sed castratorum optimum nutrimentum hominibus et multum convenientes si annalis
fuerit ut dicit Avicenna. Et si ea etatem excesserit fit deterior et quanto vetustior
tanto peior et ad digerendum durior. Pelles autem et lane agnorum sunt op-
time ad cooperimentum humani corporis apud omnes quasi in materia.

De capris hircis et edis quales debent eligi et quanto tempore
sunt pregnantes et de ipsarum etate et utilitate

Qui in caprinum gregem constituere voluerit in eligendo maxime oportet
quod primo etate ut eam tempore que iam possit ferre fructum et de
his eam potius que diutius novella quam eam que vetus utilior est.
Deinde forma videndum ut sint firme magne corpore leve crebro pilo.
Et que sub mento duas ut mamillas pensiles habeant quia hee fecundiores
sunt ubere grandiores sunt ut lac multum et pingue habeant. Hircus
tamen sit sub mento mamillis gurgulione longo brevi plena quam cervice
tum (?) sublibus sub mento mamillis gurgulione longo capillo ad
auribus flexis et granulis parvo capite nitido spisso et longo capillo ad
terminum feminas ante annum concumbis non autem durat ultra triennium.
Ex his potissimum mares
ex capris meliores sunt quam bis pariunt. Et ex istis castrati ex
sunt eligendi ad admissuras. Varro scribit in fistella structi ex
capras que ex saxo saliunt plus sexagenos pedes hunc pectori stabula
meliora sunt que spirant hybernos solis ortus et que lapide aut testa
strata ut capriole minus sit uliginosum ac luculentum. Et obstinate
sunt virgultis ne obliviantur teneri hac pasti hoc petius debent quasi oculum
sed sic ipsa quedam quod potius silvestribus saltibus delectantur quam pratis

Vendere [illegible] de [illegible] fructibus pascunt[ur] [illegible] in locis [illegible]
carpunt. Itaque a carpendo capre dicuntur. Unde [quod] in lege locationis fundi
excipi solet ne colonus capram in fundo pascat. [illegible] maximi
exigunt in gregem hircos quia [illegible] post quartum mensem
redit tempus uel non [illegible] et in grege in
[illegible] esse [illegible] grege magnum esse [illegible]
[quod] capre lascive sunt et se [illegible] congregant et [illegible]
in locis [illegible] singulis [illegible] singulis [illegible]
viij annos fecunde non sunt nam hoc genus longiori [illegible] senescit
etate. Sanas autem capras nemo promittat, numquam enim sine febre sunt
ut ait Varro. Accidit etiam sepe [quod] in corporibus solvuntur, eo [quod] [illegible] se cor
nibus pugnat. Ac etiam [illegible] i. [illegible] locis pascuntur quibus [illegible]
medium est ut in cuius solvere equorum [illegible] est. In plerisque capris utilitas
caprarum est precipue in pelle et lacte ac cedis. Nam ex ipsarum pellibus
optima calciamenta fiunt et equorum celle [illegible] lac ipsarum multum est et
optimum [illegible] et precipue non coagulatum [illegible] caseus autem [illegible]
humano corpori optimum et precipue non coagulatum [illegible] carnes
et qui ex eo fit caseus non est adeo laudabilis ut ovium [illegible] carnes
[illegible] [illegible] et ad digerendum dure existunt [illegible] male. Sed edorum
[illegible] et ad [illegible] [illegible] lactentium ex
carnes sunt optime ad salutem et delectationem et precipue lactentium ex
ipsarum pellibus fiunt optime carte ac delicata calciamenta [illegible] que
[illegible] qui voluptuose [illegible] [illegible]

De scrophis verribus et suibus quales debent eligi et
qualiter teneri et quanto tempore sunt pregnantes et
de ipsarum sanitate et utilitate

Verres eligendi sunt nasi et ampli corporis sed rotundi
potius quam longi ventre et clunibus magnis rostro brevi
[illegible] ac glandulis spissis unius coloris potius quam varii libidinosi
[illegible] ad quadrimos [illegible] feminas [illegible]. Scrophe vero
[illegible] qui [illegible] ad quadrimos [illegible] sunt se mag
longi lateris debent eligi et quibus ad [illegible] [illegible] sunt se mag
nis venter infundat cetera verribus [illegible] [illegible]. In regionibus
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] qualescumque [illegible]. Et
frigidis depressi nigri pili [illegible] qualescumque [illegible]
ex bona progenie ut multos porcos pariant. Hoc genus omnibus locis
[illegible] potest melius tamen locis palustribus quam siccis precipue ubi arborum
fructuosarum silva suppetat [illegible] maturis fructibus alterna [illegible]
[illegible] [illegible] locis maxime [illegible] et [illegible] ut medi
[illegible] [illegible] sed deficientibus alimentis per hyemem prebenda sunt pa
bula glandium castanearum et similium ut faba aut ordeum [illegible]
hoc enim non pinguedinem efficiunt sed etiam carnis iocundum sapore

pascuum exigunt estate mane [illegible] tempore estivo incipiunt [illegible] in die
[illegible] umbrosum et maxime humidum aqua [illegible] meridie [illegible]
lenius calore pascuntur. hiberno tempore non [illegible] exigunt pascuum quam
[illegible] [illegible] est glacies [illegible] inter
alios parietibus claudendi [illegible] sed aras sub porticibus faciant
quibus inter unaquaque [illegible] que [illegible] sunt superiore parte debent
ut liber [illegible] pastor [illegible] a [illegible] ferulis [illegible]

scabies sepe subueniat distrahendo. Curabit autem ut fetus proprios ea unaquaque plures
plus non quam octo ut columella dicit nutrire non debet. Palladio quidem numero suf-
ficere quod licet plures ualeat educare tamen numero fructu desinet. Varro autem
qui tot porcos parere potest quot mammas sit pariat fecunditatem [illegible]
non esse si plures pariat esse portentum. In quo illud antiquissimum scribitur quod
sus enee lauinii triginta porcos peperit albos [illegible] numerum viij. por-
ci partulis primo possint querere suo ad opus dimidia pro remoueri solet quod
neque mater sufficienter potest lac prebere neque matri ualeant. Ad feturam uerres
duobus mensibus secernendi sunt optimum admittendi tempus a fauonio ad equinoctium
vernum [illegible] usque ad [illegible] ita enim contigit pabulo a-
bundante terra neque [illegible] ut estate pariat
quatuor enim mensibus est pregnans et tunc parit cum pabulo abundet
terra neque minores admittende quam annuales expectare xx mensium bene pariat
Cum ceperint dicuntur hoc facere usque ad vij annum recte administratas
tamen faciunt in luto uolutantur libenter que illorum requies est ut lauatio
hominis cum omnes conceperint rursus segrega uerres uerris viij mensium
recipit salire id quod usque ad quadriennium recte potest facere deinde id rec-
to donec deuenerit ad impossibilitatem coeundi. Sus usque adeo pingue-
dine crescere solet ut se ipse stemus sustinere non possit neque ingredi usque
nam in lusitania fertur sus esse occisus qui fuit inuentus xxiij pondo
i. quingentarum sexaginta quinque libre eius quod suus etate ad nos pedem et
iij digitos fuisse i. lardum cum carne uno pede et tribus digitis grossum
ut ait uarro. Addit etiam se in arcadia spectatum suem qui pre pingue-
dine adeo surgere non posset sed et in eum murem nidum fecisse
et peperisse mures. Fecunditas scrofe perpenditur quod quod in primo partu
agit non multum in reliquis mutat. Subulcus binis mensibus porcos
sinit cum matribus deinde cum iam pasci possunt secernit. Porci nati in hieme
fiunt exiles propter frigus et quia matres aspernant eos propter exiguitatem lactis
et quia exbar dentibus sauciantur ab eis earum mamme. Omnis est eorum
annus bifaria quia bis parit in anno quatuor mensibus fert uentrem
binis nutricat. Haram facere oportet exterius unum pedum altum et latum
amplius paulo ea latitudine a terra ne dum exire uelit pregnans
abortet altitudinis modus sit ut subulcus facile conspicere possit ne
quis porcellus a matre opprimatur et tum facile possit purgare cubi-
le in haris hostium esse oportet et limine inferius altum palmipedale
i. uno pede et palmo ne porcelli ex haris cum matre prodire transire
possint. Quotienscumque haras subulcus purgat totiens arenam
oportet subicere aut quid aliud quod exsiccat humorem. Et cum pepererit
largiori cibatu sustentet quo facilius lac suppeditare possit in quibus
ordei circiter binas libras aqua madefactas dare solent mane et uespere
si alia que comedant non habuerint. Scrofe bis in die lactis ea bibant
Cum bibat Cum porci a mamma depulsi sunt si fimeticus ministrat [illegible]
solent binarie ac scrope ex binis aparati x diebus proximis non producit
ex haris matrem nisi propter potum elapsis x diebus sinit exire pastum
in propinquum locum uille ut crebro reditu lacte pascere possit por-
cos cum creuerint sequuntur matrem ad pastum domi quod secernunt a matribus
ac seorsum pascunt. Nutrices subulcus assuefacere debet ut omnia fa-
ciat ad bucinam primo cum incluserint cum bucinata est aperiunt ut exire
possint in eum locum ubi ordeum effusum sit in longitudine. Sit
enim minus dispendii quam acervos positum et plures facilius accedunt
Ideo ad bucinam conuenire dicuntur ne in simulati loco dispersi pereant
Castrantur uerres commode annuculi nec minores quam semestres
nomen mutat ex uerribus dicuntur maiales. De sanitate sunt breuiter solli-
exempli causa dicam porcis lactentibus si scrofa lac suppeditare

... potest tritica factum ... oportet crudum cum soluit alnum vel
... ab(?) exaqua quo adfiant tremestres Interim scrofis ...
... putantur. Utilitas porcorum est quia eorum carnes ad cibum
... recentes et sicce et eorum lardum est optimum in condiendis
cibis et eorum adeps oportuna pro calamitatis confirmandis et pluribus
unguentis ad diversas egritudines oportuna. Item est utilitas alia
... nec dum ... et exacta ...
... diligentia inducatur.

De catulis quales debent eligi et qualiter teneri et instrui et de ipsorum utilitate

De canibus quales debent eligi qualiter teneri et instrui et de ipsorum utilitate

Canis est custos eius pecoris quod comitem eget ad se offen
dendum in quo quidem maxime oves et capre eas enim lupus
captare solet cui canes opponimus defensores. In suillo pecore sunt
qui se defendunt ut sues verres maiales et scrofe. Canum genera sunt
duo unum venaticum pertinens ad feras, alterum quod custodie causa paratur
pertinens ad pastores. De quo dicere intendo ad formam huius artis. Pri
mum etate ydonea parandi sunt. Nam catuli et senes nec sibi nec
ovibus sunt presidio et lupis nonnumquam prede. Facie debent esse formosi
magnitudine ampli oculis nigrantibus naribus congruentibus labiis sub
nigris aut rubicundis mento suppresso et ex eo enatis duobus dentibus
dextra et sinistra paulo eminentibus superioribus directis potius quam brochis
i. tortis habentes acutos dentes labro tectos capitibus et auriculis ma
gnis ac flaccis i. plicatis grossis cervicibus ac collis internodiis et
suppressis spina neque eminula eminens sana neque curva cauda grosso la
tratu gravi hyatu magno colore potissimum leonino. Femine vero
debent esse mammose papillis equalibus. Cavendum est ne a laniis i. lani
satis ne a venatoribus canes emas nam alii ad spectandum segnes
alii si viderint leporem aut cervum eum potius quam oves sequuntur. Quare
a pastoribus emptus melior est qui oves sequi consuevit aut qui sine ulla
consuetudine fuit canis autem facile quod assuevit. Pane bene pascendi
cum sunt ne propter famem volens querere cibum a grege recedat. Eter
num ovium carnes non parantur pasti ut dulci sapore minus se ab
stineat sed dentur eis ossa confracta nam ex his dentes fiunt firmiores et os
magis patulum propterea quod vehementius diducuntur male acriores quoque fiunt propter me
dullarum saporem. In die cibum capiant ubi pascuntur vespere ubi stabulantur.
Catule tribus mensibus solent esse pregnantes in partu si plures sunt eligere oportet
quos habere velis reliquos abicere quanto pauciores relinquuntur tanto
in alendo meliores fiunt. Item substernatur eis aliquid eo quo mollius cubi
li facilius educantur. Catuli videre diebus XX incipiunt. Duobus mensibus primis
a partu non disiunguntur a membris. Educant eos plures in locum unum et
irritant ad pugnandum quo acriores fiant. Item consuefaciunt ne alligati
possint primum lombis in maculis quos solent abrodere conantur ne his con
suescant facere verberibus eos deterrere solent. Quidam nucibus grecis in
aqua tritis perungunt aures et inter digitos eo quod musce et ricini pu
lices ibi struere solent quod si non fiat ea exulcerent. Ne vulnerentur
a bestiis imponuntur eis collaria ferri habentia sub se loro corii cla
vulis ... nec collo noceat duritia ferri. Numerus canum
pro pecorum multitudine solet parari. Sed in regionibus silvestribus et montuosis
... ubi bestie male sunt multe requiruntur plures. Nam in villa a toto
grege duo sufficiunt unus scilicet masculus alter femina eo quod simul sunt assi
duiores et idem cum altero sit acrior. Et si alter eger est ne sine cane
grex sit quos consuefacias in nocte vigilare et in die clausos dormire.

De pastoribus quot e[t quales] ...ij

a Ad maiores pecudes (ministri?) sint etate perfecti ad minores pueri quique | de pastoribus quot et quales debeant esse.
sufficiunt. Iterum q[ui] in collibus versantur firmiores requiruntur quam
in fundo cotidie ad villam redeunt. Ita quod in saltibus licet videre iuve-
tutem et eam fere armatam cum in fundis non modo pueri sed etiam
puelle pascant. Iudicare pastores debent greges simul comitari omnes co[n]
pernoctare ad suum quisque locum gregis oportet omnes esse debet sub uno
magistro potentem et is maior natu ceteris peritior esse debet ergo omnes alii
habeant obedire ita tamen oportet cum alios etate precellere ne propter senectute
minus possit sustinere labores neque enim senes neque pueri collium difficulta-
tem ac montium arduitatem sustinere facile ferunt quod patiuntur necesse
habent qui greges sequuntur presertim armentarii atque caprinos quibus rupes
ac silue ad pabulandum conveniunt forme hominum eligende sunt ut sint
firmi et veloces mobiles expediti membris qui non solum pecus sequi possint
sed etiam a bestiis et predonibus defendere qui omnia extollere in iumenta possent
qui ex onere qui iaculari non n. omnes ad hanc rem apti sunt. Magistrum
providere oportet ut sequantur omnia instrumenta que pecori et pastoribus opus sunt
maxime ad victum hominum et pecorum medicinam ad quam rem habent in
iumenta destinata domini alii equas alii mulos vel asinos aut alia que onus
dorso ferre possint. Qui in fundo pecus manet facile habent cum servum in villa
qui pastoribus necessaria faciant hic autem qui in saltibus et silvestribus locis pascunt
mulieres adiungere oportet que greges sequantur ac cibaria pastoribus
expediant eos quod assiduiores faciant. Magistri pecoris sine litteris (vel?)
venus non est eo quod rationes dominis (efficere?) nec alium quicquam recte
facere potest. Pastorum numerus secundum multitudinem pecudum et genus
earum et diversitatem locorum pastionis et vendentium agnos vel facientium
caseum vel etiam maior vel minor talis et tantus quod omnia oportuna
huic operi commode possit expedire. De leporariis et leporibus et ceteris | de leporariis et lepo-
feris aliquibus includendis. | ribus et feris aliis inclu-
Leporarium est locus clausus quo includuntur lepores
capreoli cervi apri et cuniculi cetera quod animalia non rapacia fera tamen
sit antiquitus appellatur eo quod lepores precipue includebantur in eo sed
omnium horum custodia incrementum et pastio apta nota quod sint ratio quod breuiter
explicanda. Ita quod septa ex materiis arcta locum magnum vel parvum secundum
optionem vel possibilitatem domini fiat ad ea alta et compacta quod neque lupus
neque alia bestia intrare possit neque desuper transilire ibi quod oportet esse
latebras in virgultis et herbis ubi lepores in medium delitescunt et arbo-
res patulis ramis que aquile conatus impediant in quo si lepores
mares et feminas paucos intromiseris brevi tempore locus implebitur
tanta est fecunditas huius quadrupedis. Sepe enim cum catulos habent
recentes alios inuenire reperiuntur hec. Itaque qui scire vellet ma-
sculum a femina discernere ut arcadius ait nature foramina
debet inspicere. Nam sine dubio masculus unum femina duo (inve-)
niuntur hec si caute et subtiliter inspiciatur. Sed leporum tria sunt genera
fere unum ytalicum pedibus primis humilibus posterioribus altis superiori
parte a. dorso bisi ventre albo auribus longis que lepus dicitur cum
pregnans sit tunc concipere in gallia tamen sulpina et marchmia fiunt
per magni in hispania et italia mediocres. Item in gallia reperiuntur alii
alterius generis toti candidi. Tertii generis quod in hispania et apulia
et in partibus lombardie sibi coherentibus nascitur similis nostro lepori
ex quadam parte sed humilis quia cuniculum appellat. Lepus dicitur
ab eo quod levi pede ambulat. Cuniculi dicti ab eo quod cuniculos sub terra

[illegible] solent [illegible] lateri in agris et nemoribus prati et vineis apros hre
posse [illegible] leporarii capreolos et cervulos no est dubiu Petrus aut G[illegible] q
cum [illegible] in quodam loco q vocatur ager laurenti in q multitudini cervorum
[illegible] tenebantur magnalia fieri vidit na silva erat sub
quinquaginta [illegible] ingrorum mansa [illegible] notitis sunt quedam intus stola
et area [illegible] et cum [illegible] vidisset ursis esset in flaut bucina
et subito circuisset eum [illegible] multitudo cervorum aprorum
et alioru quadrupedu [illegible] apparuit sibi spectaculu lepo
rariis utilitas magna est [illegible] ex pisti[illegible] auctis
melius brevi tpe habitur [illegible] carnes esui competentes
et habitur facile pelles [illegible] pellimentis et corrigiis oportune.

pistinis et pistibus includendis.

De piscinis. et piscibus includendis. R

Qui piscinas hre voluerit primu oportet eligere locu conveniente
qui nullo tpe aqua careat no eni aliter pnt durare locus
Et piscinaru quedam st parve queda magne quedam mediocres et iterum
queda st fontanee queda stagnee et queda marine et queda etiam
fluviales Et prie sunt muniantur septis ex lignis vel viminibus
aut lapidibus constitutis ne lodria vel aliud al nocens intrare possit et
funes aut virtes sup eas tendatur quibus aves terreantur raptores
in eas qm ponuntur pisces illi aq vivientes ex his qui inveniuntur
captibus illis nam quidam libentius stant in fontibus vel fluminu aquis
alii in stagnis et lacubus non nulli aq delectant marina Situatur parva
piscina profunda nisi a fossoribus profundari pot. Si aqua fontanea
vel fluvialis sit in ea poterunt comode vivere ex his que st in ptibus
lombardie carpioni barbi sardini et quidam alii parvi pisces et for
san trute. Si vero sit lacualis vel stagnea lutu hns comodius erunt
in ea tince que more porcoru delectantur ceno et anguille fixo sit
et tence parve pisces dumodo non sint corruptione infecta Et lucius
non st in parva piscina ponendus q multos devorat pisces licet
ranas libenter comedat pisciculi i immitas. Si in aquis comode parve
stare pistinis q si marina fuerit de mari educta omia genera maiorum
piscium natura parvorum poterunt in ea servari. Si piscina magna
hre velit oportet ipam fi ex magno lacu vel stagno i quo sunt
fluentibus vel et aqua marina q in pluribus evenit locis q si
ex ipo lacu vel stagno aqua p aliquem locu exeat ibi claudatur
tale q impediatur piscium exitus et non aque q si ex aqua
dulci consistat poterit poni in ea ac servari oia genera piscium
tam magnorum q parvorum in talibus aquis viventium. Sunt et aliqui
marini pisces qui ad aquam dulcem accedentes declinat
in ea et tales similiter poterit in dulci piscina servari. Si tota fuerit
ex aqua marina in ea ponatur oia genera piscium maiorum si sit
valde profunda nisi sit piscis maximus ut balena q nullo loco
nisi maris pelago claudi pot. Si vero mediocris magnitudinis sit
piscina ex his q i ptibus dicta st facile pot hri doctrina quales pisces
possint in ea concludi. Piscine utilitas magna est na ex paucis
piscibus inclusis brevi tpe habitur plures ex quibus plures vendi
possint et plures ad esum hri.

pavonibus.

De Pavonibus R

Completo tractatu animaliu quadrupedu nutriendoru ac pa
scendu de bipedibus et ceteris volatilibus est dicendu primo

de pauonibus qui suo decore nobiliores sunt ceteris quos nutrire ege-
gius ait palladius facile est nisi fures aut alia inimica formidet quia pauos(?)
plerumque uagari pasturi sunt et pullos educunt altissimas uespere arbores
petunt vna tamen eius delectatione(?) ut incubantes per agrum feminas que per hoc passim
eo faciunt et uulpe custodias … inclusis melius nutriuntur. Cum
masculo femine quinque sufficiunt quod seruandum est ut ait varro si ad fecunditatem(?)
spectes. nam hinc pauciores debent esse mares quam femine. si ad delecta-
tionem quia formosior est est masculus. Masculi oua et pullos suos persequuntur
velut alienigenas propter quod illis tectum … nascatur signo ab … febr. tales
incipiunt femina leuibus calefacta incitantur ad libidinem si eis … quod die
trepida … … masculus ostentat quare … et
anticum cauda gemante cum stridore … oua pauonis gallinis
supponantur … ab incubatione … partum primus
educit. primus partus quinque ouorum secundus quatuor tertius trium uel duo-
rum esse consueuit. Sed electe si hoc placuit galline sunt que a primo incre-
mento lune nouem diebus habent noua oua supposita quinque pauonina
et cetera sui generis. decima die omnia gallinacea subtrahantur et alia
gallinacea recentia totidem supponantur ut completis .xxx. diebus
pariant cum pauoninis ouis aperti. ¶ Oua autem pauonum que galline
subiecta sunt sepe manu conuertantur quia hoc ipsa facere non ualebit
vnam quoque partem oui notabilis ut conuertisse cognoscas maiores gal-
linas oportet eligere nam minoribus pauciora suppones. cubilia debent
eis fieri sub tecto discreta et alta eleuata ut neque serpens neque
alia bestia accedere ad ea ualeat ut ait varro. Per locum ante se purum
habere debent cubilia quo ad pastum exeant diebus apricis nam utrumque purum
locum esse uolunt habere uolucres. Itaque pastorem earum cum baculo .i. bachillo(?)
circuire oportet ac stercus tollere natos sed ad unam transferre a pluuiis(?)
… nutrici sufficiunt. Primis diebus far ordei aspersum omni-
no pullis dabitur uel undecumque cocta pulticula et refrigerata. postea adi-
cietur porrum concisum uel caseus recens uel expressus non serum
pullis nocet. locuste et pedibus ablatis prebentur. Item pascendi sunt
usque ad unum mensem. deinde per ordeum potes prebere solemniter.
Trigesimo tamen quinto die postquam nati sunt magnum … pariter
comitante nutrice hos pascendi cum singultu vocant ad illa …
non et eruditates … his remedijs submouebunt quibus gallina curat
maxime illis periculum est cum incipit crista producere nam patiuntur
languores sicut infantes cum dentes eis nascuntur. Vtilitas eorum
est quia carnes eorum satis bone sunt sed ad digerendum dure. masculorum
penne sunt pulchre et quia puellis pro sertis et alijs ornamentis apte. ¶ De fasianis. de fasianis
In fasianis nutriendis sciendum est ut nouelli ad creandum fetus
parentur id est qui anno superiori sunt educti. veteres enim fecundi esse
non possunt. Ineant feminas mense martij uel aprilis. duabus feminis unus
masculus sufficiat. Semel in anno fetus creat. viginti fere oua pariendo
… concludit. galline his melius incubabunt. Ita ut .xv. fasiana
oua … una cooperiat cetera sui generis supponantur. In suppone-
do de luna et diebus que sunt de alijs dicta seruemus. Trigesimo dies
maturos pullos in lucem mittit. Sed per .xv. dies discreto ac refrigerato
leuiter ordeo farre pascentur deinde de tritico et locustas prebebis et oua for-
mice. Sane ab aqua prohibeantur accessu ne eos pituita concludat
quod si pituitam patiantur allio cum pice liquida trito rostrum eorum debe-
bis … perfricare uel sicut gallinis auferre eorum. carnes sunt
optime. ¶ De anseribus. de anseribus.
a Anser herbam aquam quoque desiderat nec sine ipsis facile sustinetur

locis consitis inimicus est quia sata et morsu ledit et stercore polluit. Pariat
plurimos [illegible] quas autumno [illegible] et vero [illegible] masculo tres
femine sufficiunt. Et testatur [illegible] palladius ferentes albi fecundiores
sunt varii vel fusci minus quia de agresti genere ad domesticum transierunt.
Incubant a kalendis marcii usque ad solsticium estivum. circa xv. ova vm
anserum sufficiunt incubare xxx. diebus. Melius tamen est quod gallinis ova sup
ponas quia plus parere patiuntur ad aream producuntur. Cum semel hoc
fecerit consuetudinem sponte servabit. Si gallinis anseris ova supponas
ne noceant suppositis [illegible] papillis pinnis decem diebus pascendi
sunt. postea foras eos [illegible] ubi urtica non sit nam
formicarum aculeos et pungunt in prato aut piscinas ubi palustres aras
eis faciunt super terram in qua non mittas plus vicenos pullos easque
aras prudenter ne habeant humorem et molle habeant substramen ex palea
aut alia re quare ne ve ad eas accedere possit mustele nec alie bestiole ut
ait Varro. Quatuor mensibus bene saginantur. nam molles et tenera
etate pinguescunt polenta dabitur ter in die large [illegible]
prohibeatur licentia obscuro loco claudantur et calido sic maiores
et [illegible] mense pinguescunt nam pulli sepe xxx. die saginantur
melius si ad saturitatem milium [illegible] infusum. Inter anserum cibaria
omne legumen prestari potest excepto herebo. [illegible] et vulpis capitis
et ab eis custodiri debent. Utilitas anserum est quia carnes pullorum si sunt
pingues et iiii.or mensium non excesserint etatem a pluribus appetuntur
et corporum penne molles optime sunt pro lectis et ove aliarum pro scriptoribus
competunt et sagittis. De anetris.

de anetris

a Anetre sunt de natura anserum et eodem modo piscina regent
et eodem fere modo nutriuntur ut anseres libenter comedunt
herbam maturam que in superficie aque stant ex adustione solis oritur
omnia reptilia et vermes et omnia [illegible] libenter accipit et deglutit.
Utilitas earum precipue est in pennis et carnibus et illarum et pullorum earum
sed satis sunt indigestibiles et vitiose. De Gallinis et gallis et ipsarum
pullis qualis habere et quales tenere expedit.

de gallinis et gallis et ipsarum pullis quales habere et quales tenere expedit.

q Qui perfectus vult habere gallinas eligere debet fecundas plerumque et
rubricandas pluma nigris pennis imparibus digitis magnis
capitibus crista erecta ampla hec enim ad partum sunt aptiores. Galli
sunt lacertosi rubenti crista rostro brevi pleno acuto oculis canis
aut nigris palea rubra collo vario aut aureolo femoribus pilosis
cruribus brevibus unguibus longis caudis magnis frequentibus pennis
[illegible] ferentibus sepe certamine [illegible] et qui alia quam nocet gal
linis non modo non [illegible] sed et pro gallinis propugnent. Si ducentas
alere velis locus septus parandus in quo due caveas id est man
siones coniuncte sint que versus oriente spectent et sint longi
tudinis circiter x pedum latitudinis paulo minus in altitudine et
paulo humiliores. Utraque fenestra habeat tripedale uno pede altiora
[illegible] factam raris ita ut lumine prebeat multum, neque per eas
quisquam intrare possit quod nocere solet gallinis. Inter ipsas duas
sit hostium quo gallinarius curator earum ire possit. In caveis crebre
pertice tracte sunt ut omnes sustinere possint gallinas contra singulas
perticas in pariete sint cubilia earum ante sit ut dixi vestibulum
septum in quo diuturno tempore esse possint et in pulvere volutari.
Dicta cubilia sint exsculpta in parietibus aut affixa firmiter in [illegible]
[illegible] nocet [illegible] cum [illegible] paleis substernendis

et cum pepererit tollas substramen et recens aliud subice adeo quod pulveres
cetera nasci solet que gallinam quiescere non patiuntur ob quam rem ova aut
inequaliter maturescunt aut corrumpuntur. Que velis incubare [illegible] nec sint
plus xxv. oportet cumulare quamvis quod fecunditate peperit plura Palladius
ait et mulieres nostre non ultra [illegible] vel xxiii ova supponunt. Fertur tamen
quod in quibusdam mundi regionibus inveniuntur homines qui furnos adeo temperate
calefaciunt quod eorum calor equalis est calori gallinarum cubantium atque in eo
furno vel clibano ponunt [illegible] plenas et mille gallinarum ova post xx.
dies nascuntur successive ac [illegible]. Optimum esse puto ab equi
noctio verno ad autumpnale [illegible] vel post natalem non sunt suppo
nenda. et ea que subicies subicias potius vetulis quam pullastris et que rostra aut
ungues non habent acutos nam pullastre debent potius concipiendo
ac ovando quam incubatione occupate esse. Aptissime sunt ad pullos animille aut
bime incubantes. includere oportet ut die ac nocte incubent preter quod ma
ne et vespere cibus et potus eis dabitur. oportet ut curator circumeat diebus
aliquot interpositis et ova vertat ut equaliter calefiant. Ova si plena
et utilia sint nec ne animadvertere poteris si dimiseris in aquam quod inane
est natat plenum innidat quod intelligere poteris si concutias. Item si ad
lucem suspicies [illegible] plurimum est inane. Ova longa acuta masculos
rotunda feminas tribuunt. In supponendo ova observant ut sint numero im
paria. Ova que incubantur habent semel pulli nec ne curator quadriduo
postquam incubare cepit intelligere potest si contra lumen tenuerit et pars que
unius modi esse animadverterit eice debet et aliud subicere. Exclusos pullos
subducere debet ex singulis nidis et subicere ei que habet paucos ab ea
quia si reliqua ova sunt pauciora tollere debet et subicere illis que non dum
excluserunt et minus habent xxx hec cum grege maiore non faciendo diebus
xv. primis pullis debetur ~~obid~~ obicia pulvis ne rostris noceant terra dura
eis quia milium optimum est et lolium et grana minuta tritici satis competunt.
Et gallinarum pabula in quibus precipue [illegible] sunt [illegible] tritici et fere
omnia grana et precipue dandum est eis lolium quod eis competit et est humano
corpori inimicum [illegible] et ordeo semicocto pare
sepe coguntur et reddunt ova maiora ut Palladius ait. Pulli parvi pro
ducendi sunt ad solem et sterquilinium ut in eo volutentur quia ita vali
diores fiunt. Cum iam pennas habebunt [illegible] sunt unam aut duas
septentur gallinas ut cetere potius ad pariendum expedite sint quam in nutritu
occupate. Incubare oportet incipere [illegible] nova luna eo quod pleraque que ante
incubent non succedunt. Diebus fere xx excludunt. Cum caveis gallinarum
intendendum est circumcirca ne serpens accedat cuius odore solet
interire multas a vulpibus et aquilis et aliis animalibus insidias patiuntur
[illegible] circa loca in quibus versantur [illegible] et removenda sunt omnia in quibus
vulpes latere possint ad ponendum insidias. In nocte claudantur in caveis
optime [illegible] et septis nec permittantur foras in nocte ia
cere. Fertur enim quod vulpis sub dolo intuetur eas quantumcumque in loco al
to existentes ut videant oculos eius lucentes et caudam quam baculo quod im
natur eis ut sic perterrite cadant et eas capiant. Patiuntur et insidias mil
vorum et quarundam aliarum rapacium et precipue aquilarum contra quas tendantur funes vel
[illegible] super loca in quibus [illegible] morantur. Capiuntur et vulpes ta
[illegible] vel aliis ingeniis et milvi retibus visco vel laqueis. [illegible] his nasci
solet que alba pellicula linguam vestit extremam hec leniter vulgus vellit
et locum cinere tingit et alleo trito plaga mundata spargitur. Item allei [illegible]
trita cum oleo faucibus infertur. Stafisagria etiam confert si cibis as
sidue misceatur. Et amarum lupinum comedant. Sub oculis [illegible] gra
na procedunt ut ait Palladius que nisi acu aperias [illegible] [illegible]

[illegible] oculos exungunt. Pot[illegible] fumus [illegible] et mulieris lacte cum
[illegible] vel armoniaco sale cum melle et cimino equaliter misceantur
[illegible] ipsum molestat proprie cum turbat quos primus scripsit frigidi partes
[illegible] cum vino et amarissimum aqua si penetrat secreta [illegible] vali
[illegible] gallinarum est quod ex ipsis nascuntur ova que nutriunt corpus humanum
[illegible] subito quibus [illegible] in balneis [illegible] que optime [illegible]
[illegible] sale [illegible] partes hominis [illegible]
[illegible] vel [illegible] semper [illegible] in sale [illegible]
quidam [illegible] Item ex [illegible] gallinis pulli qui cum adhuc teneri sunt
ad cibum optimi et si [illegible] capones qui melius ceteris pullis
pinguescunt et laudabiles [illegible] Caro etiam ipsarum gallinarum bona est si
adhuc iuvenes sint [illegible] pone et ipsarum [illegible] imponitur.

De columbis quales esse debent.

D[e] columbis quales esse debent

Columbaria duobus proprie possunt fieri modis aut super columnas et li-
gneos parietes muro lapideo circumdatos aut super terram de grosso
muro constructo, in quo fiant nidos seu nidorum foramina. Possunt hec et melior
est quam in turri de muro, quia de lignamine construitur. Et melius est interi-
us quam exterius nidos habere nam si exterius habet nidos faciliter ipsorum perdit
qui magne utilitatis existit et eorum pulli faciliter ab avibus rapacibus ra-
piuntur. Fiat igitur turris lapidea lata vel angusta secundum domini volun-
tatem ac possibilitatem non multum alta cum parietibus levigatis ac de-
albatis albo cinto habens ab omnibus quatuor partibus exterius quasdam brevissimas
fenestras seu foramina ut columbis sollicitudo ad introitum exitum que suf-
ficiat sub quibus sit tectum immediate lapideum quidam circuens circa
qui ascensum mustelarum et aliorum nocivorum serpentum impediat. Ex preterea
fenestram habeat per quam ingrediantur columbi et exeant de lapidibus qui
libenter ad solem super tecto morantur. Sit autem fenestra cancellata de la-
pidibus aut lignis ne per ipsam rapaces volucres alie aptis nutrire quam
nidi formentur intus quos quidem faciunt rectos et mediocriter strictos quibus
obliquos occultantes columbas incubantes. Quidam vero prius faciunt fene-
strellas latas et modicum cum eis plures cistellas per eas circa parietes
et tectum affigunt asserentes columbas in hiis libentius incubare. Sed experi-
mento didici quasdam columbas ea libentius in muro quam in cistellis nidificare
quasdam vero contrarium est. Et iterum quasdam esse que libenter in aperto
in quocumque loco et super quamcumque rem cum nidis et sine nidis incubant.
Et quedam libentius se occultant. Ideo quod non inutile puto in columbario
cuiuscumque generis nidos habere ut diversarum columbarum affectibus satisfaciant.
Cumque in muro sunt a sinistro et dextris pedibus incidentur facilius
quod crebro expedit fieri eo quod ipsis cum augentur plurimum columbe incubantes
leduntur. Est et operis quod inter columbaria ponuntur trabes in pluribus locis
et proprie in circuitu et asseres super quibus tempore pluviarum et nivium et
tempore superfluorum estus columbe in magna quantitate intrare et quiescere possunt.
Sic enim aliquo proposito non facile demigrabunt. Mundetur ergo crebro colum-
barium et undique sit decorum nam intra domo sicut et homines morantur
audivi. Et non quod unumquodque par tres vel duos ad minus multi in-
dos habere licet aliqui multiplicent in tantum quod replent nidos omnes
et solarium atque trabes et loca omnia.

Qualiter nova columbaria debent primo muniri columbis.

Qualiter nova columbaria debent primo muniri columbis.

In columbariis novis columbi senes ponendi non sunt. Nam recedunt
et ad propria revertuntur. Sed ponendi sunt iuvenes cum pennas
completas habent vel fere completas. Et ex hiis qui ponuntur meliores
sunt saxatiles et post ipsos agrarii sunt a vulgo ex pennarum colore vocatum
tales enim in columbariis melius duratura cernuntur quam ceteri

alibi uero uicentur oio nam durare non possunt ergo ab auro et fabis minores
mori uidentur et quanto plures in primis ponentur tanto uelocius complebuntur
locus ponendi autem sunt papue de mense augusti septembris et etiam iulii quia
tunc facilius inueniuntur cibum in agris propinquis propter quod non elongantur
a columbariis nec ponantur de mense aut marcii et aprilis et maii ponendi
non sunt propter contrariam rationem circa quindecim dies ad minus teneant clau
si ne possint egredi et si usque ad mensem tenerentur melius erit utili
quia tunc erunt pinguiores et ad reuertendum pariores nam in primis
xv. diebus macredine afficiuntur qui locum te... ignorant et cum solum
morantur et quibusdam postea diebus tribuuntur eis in columbaria copi
ose bonus cibus et aqua pinguescunt post diebus aperiantur tempore nubilo
uel sereno sed comodius pluuioso quia tunc exeunt et reuertuntur
inde et non subito euolant ad remota. ¶ Quales sunt tenendi columbi ut libentius morentur et bene fructificant.

Qui nascuntur in columbaria uel parui ponuntur intra non facile re
cedunt sed uadunt quandoque ad alias columbarias in quibus inueniunt
escam quam eis non prestitur in sua nec in agris inueniunt et si omnes postea
tempore quo non egent esca reuertitur ad suum et ad hoc ualet plurimum semina
here pulcra et bona et temporibus quibus non inueniunt escam copiose prestetur eis in sua
quod est cum nix uel fortis glacies est super terra et de mense aprilis et maii
a ra(?)cissipus non recedunt et plures educunt fetus educunt. Cibus aut eis con
ueniens est frumentum, fabe, uicia, milium et cetera grana que libenter
sumant ... triginta paribus columborum detur granorum pars cordis octaua diebus
singulis et duplum cum nichil omnino per se inuenit. Potus et in columbaria
detur eis sufficiens quotidie aqua nisi ualde remote prope eam uel glacies
inuenire non possint uel ponatur in aliqua re prope columbariam
ad quam descendere queant. Ita quod pariunt et fere nectum eis eis est
quod ipsa mansio sit prope locum quo aqua influat unde et bibere et ubi
lauari possint perinunde enim hoc uolucres sunt ut ait Varro optimum est quod
de omnibus exibeatur eis ut sunt frumentum faba minuta morum ceruilla
uicia orobus milica ordeum spelta lolium et cetera grana ut uideant
quod libenter appetunt et ideo papue detur eis ut auidius ibi morentur
et plures ibi pariant. Palladius ait quod fetus frequentant si ordeum terre
fartum uel herebum uel fabam sepe consumunt dicit et triticum uel lolium
mixta anatare semper accipiant. Est aut mulsum aqua mellita in qua quelibet
grana mellita sunt eis que data non recedunt et alias illud ducunt ut ano
pariunt asseritur. Alii aut dicunt non referre an sit mellita esca an non cum
eis datur esca in uespere potius quam in mane ut in ore paret esca sibi que
et qui non inueniunt inde inueniant nam si direxerint in mane non pararent
alibi inuenire sed tempore niuis debet in mane tribui ne exeant ad loca in quibus
capiuntur cum certum est alibi non posse inuenire. ¶ De officio pastorum columbarum.

Pastor columborum sepe debet eis dare mundare locum et fimum reponere qui
ad agriculturam est optimus et si quem inuenerit uulneratum curet et
si quem mortuum eiciat. Item si qui sunt nimis fere et bellicosi ut alios ledant
eos inde remoueant et in alium locum secretum ab alio per se ponat si quos pulli
proprii sunt ad uendendum eos premat cibum et potum cum opus erit suffi
cienter eis tribuat. Qui solent sagmare columbinos pullos quo plus
uendant seclidunt eos cum iam sunt plumati certi cebant quod illos pane
candido masticato uel molli hyeme bis estate ter quolibet die scilicet mane
meridie et uespere. Eos uero qui iam pennas magnas habere incipiunt et

Quales sunt tenendi ut libentius morentur et bene fructificent

De officio pastorum columbarum

[illegible] no i. [illegible] matrib[us] nutriendas et purgatio
[illegible] de pennis [illegible] nam qui ita educantur celerius pinguescunt
[illegible] ceteri ut ait varro Item debet eos tueri et tuta ab omnibus nocumentis
[illegible] leduntur enim et capiuntur ab accipitre milvo et falcone et ceteris
avibus rapacibus quos occidere [illegible] vis [illegible] in terra defixis
[illegible] cum inter ipsos possint [illegible] obligatum sic enim ea facile
decipere potest palladius dicit [illegible] taceri si inter eas [illegible]
[illegible] quia aliam [illegible] Item dicit oportet [illegible]
pluribus locis [illegible] Item leduntur [illegible]
mustelis [illegible] et ceteris [illegible] quae [illegible] contra
quae debet custos [illegible] intrare possunt optime claudere
et [illegible] quoque [illegible] neque [illegible] per parietem
repere possit. Item leduntur ab avibus rapacibus tam diurnis quam nocturnis
quare [illegible] claudat custos de nocte fenestram vel [illegible] apta [illegible]
intraverit avis rapax et ipse audiat sparvierium et strepitum columborum
intrat audacter in eam cum lumine avem quod capiat et occidat
nec curet de exitu columbarum due aut diurnas in visco vel
[illegible] capiat et occidat fenestram aut de [illegible]
et claudat ut columbi intrare valeat et exire non autem avis rapax quae
solummodo intrat alius aptus. Item molestant pulli [illegible]
dibus quare custos ingrat et nidum ablatum alium quam [illegible] ponat Item
nascuntur eis variole [illegible] oculos quae [illegible] eos maxime de mense
augusti qui vendendi sunt aut comedendi cum solo capite sunt [illegible]
ta. Item recedunt aliquando quia non habent quod edant quod tribuatur
eis vel quia nimium ab animalibus rapacibus infestantur aut terrentur quae
que [illegible] ipsos custos ut dixi. Item moriuntur ex senectute nam
ultra octo annos non inveniuntur in columbario durare ut dicitur ex
[illegible]. Item debet custos sepe ad eos accedere et quotiens in columbariam
intrat aliquam escam modicam secum portare tempore congruo eos quae semper
aliquo certo et consueto modo vocare ut magis domestici fiant Item
debet custos tegulam figuli [illegible] tenere que [illegible] habeat [illegible]
[illegible] elevatam habentem multos et spissos pedes vasis aquae adherentes
inter quos possint caput ponere et aquam [illegible] ne [illegible] intrare
ut aqua munda permaneat. De utilitate columborum.

Nichil columbis utilius ut ait varro nam diebus xl concipit parit incubat
et educat et hoc fere per totum annum faciunt tantummodo [illegible] a bruma
et equinoctium vernale pulli nascuntur bini qui simul et [illegible] et
habent robur cum [illegible] ponunt [illegible] tempore in [illegible] dicit quod
post sex menses pariunt et non ante et donec vivunt quatuor vicibus
v. vel sex. et amplius faciunt pullos in anno si escam habent habundanter
quod si nichil tribuatur eis item ter ad minimus pariunt. In estate pullorum
carnes sunt ad esum valde bone ac delectabiles et libenter emuntur Item
ipsorum fimus est bonus optimus platis [illegible] et [illegible] et potest spargi [illegible] quocumque
tempore anni quotienscumque aliquid seritur cum ipso fere [illegible] postea [illegible]
Item [illegible] corbis ipsius equalis fimi omnium quadrupe
dum [illegible] plaustro nam ex [illegible] corbibus et [illegible] ex xxv. [illegible].
ex xxx. optime impinguantur [illegible] si [illegible] spar
gatur equaliter et cum ipso grano [illegible] plus fimi recipietur quam
ab eis quae diutius morantur in ipsa [illegible] cogatur [illegible]
[illegible]. Item est alia utilitas quam [illegible] per [illegible]
[illegible] ad locum longinquum transmittunt [illegible] de loco ad quem
destinantur delati sunt ad locum unde mittuntur Item refert palladius
quod [illegible] alios [illegible] pascant [illegible] si [illegible] balsamum [illegible]
[illegible] tangantur.

Pro turturibus locum astitu … pcinde mag… **De Turturibus** (margin: turturibus)
ut multitudinem alere uelis est quod … [illegible]
habeat hostium et fenestras et aquam puram et parietes munitos … et
ois habeat multos palos infixos super quibus comode morari possint et locum
congruum in quo pascantur cibantur obiectu tritici sicci et ceteros …
turturibus fere semen … cotidie purgandos eorum stabula … ne
ledantur quod fimus servatur et est bonum ad agrum colendum ad …
aptissimum tempus est estate in messe … eorum plurimos …
pullos … magis … consistit … in lombardie …
opere … tota estate … capiunt …
lam clausam … includunt … aqua puta et …
quantum sumere uolunt et usque … ad hiemem uel post … sumptum
sicut … quinque … et mille … congregat … stabiliter impinguat
et sic impinguatas optime vendunt. **De turdis, merulis,**
perdicibus ac coturnicibus impinguandis. (margin: De turdis merulis ubi ac coturnicibus impinguand)

Qui volet precio aves vel alias que pingues fieri veniunt habere locum
faciat clausum et tectum vel rete magno coopertum magnum ma-
gnum secundum quantitatem avium quas includere velit in hoc tectum aquam
venire oportet per fistulam et eam per canales angustos serpere quo facile tergi
possint nam si lata difficilia est aqua inquinant facilius et biberent in-
utilius et que superat ad pota avium per fistulam exeat ne luto aves labo-
rent hostium habere debet humile et angustum quo curator custos intrare queat
fenestras raras per quas non videant extrinsecus arbores aut aves
eo quod earum aspectus ac desiderium macrescere facit volucres inclusas
tantum luminis habere oportet ut aves videre ~~per facit volucres inclusas~~ possint
ubi assidant ubi cibus vel aqua sit. tecta hostia et fenestras tectis sit mu-
nitio ne mus vel mustela vel alia bestia intrare possit circa limes
edificii parietes intrinsecus multi sint pali ubi aves assidere possint et
et pertice inclinate ab humo ad parietes quibus inter se transverse annectantur
ex ordine modicis intervallis ad speciem cancellorum. cibaria turdorum ponantur
offe glomerate ex ficis et farre mixte ceteris … grana quibus uti con-
sueverint et ea precipue que aucupes sumunt diebus xx antequam tollere
velit turdos largius det cibum et farre subtiliore incipiat alere cum
opus est ut ex hoc sumatur armario excludatur … donec … in minusculum
armarium quod est cum maiore coniunctum hostio lumine illustriore
ubi est cum minus habet exclusum quem sumere vult omnes occidit
hoc ideo in secluso clam ne reliqui si videant tristantur et alie tempore
venditionis moriantur. Utilitas et delatio nullius est quia … parum
… includuntur et pinguari fere nequeunt et … …
ad votum … quibuslibet volueris cum fuerit opportunitas. **De sedibus**
apium et loco ipsius congruo. (margin: De sedibus apium et loco ipsius congruo)

De apibus tractaturus dicam primo de ipsarum statione sive sedibus de quibus
Palladius quod locari debent in aliqua parte orti secreta et apta et calida et
ventis remota. Nam ipsi prebent pabulum floris omnium ut ait Virgilius
non longe admiculis tom… ne furum et attestis … percudumque
submoneatur ubi sit abundantia florum quos vel in herbis vel fructibus
aut arboribus … in industria. Sint autem arbores a septentrionali parte
disposite fons vel rivus sit qui formet … lacunas. Varro
autem dicit idem Sed quod iuxta villam … sed potissimum ubi non resonent
imagines … echo hic est sonus fuge … Item
esse debere dicit in aere temperato neque estate frigido neque hyeme
non apto ut spectet potissimum ad … in eam partem in qua
hyeme sol oritur quod prope se loca habent … ubi pabulum sit frequens
et aqua pura. Virgilius non addit quod ante ipsarum hospitia …

... nere arbore ... in ... dicit q aqua que ibi stabit mero stagn
fiat ... ... salices et grandia saxa in pontibus crebris
positum consiste(n)t et alas pandere ad estivum solem. Item ait pallad q po
... pedibus subsicietur et opere albino leniuntur pp lacr(tas) et alias
q ... mox(i)m(um) ... est mox arripe et sup hec ... alucaria colloce(n)t
ita q imbres penetrari non possit spaciolis interiecte distantibus segregata. It(em)
ut virgilius ait absint apibus ... oves et edi qui floribus insultant. Ite(m)
... rorem deglutiant et ... ... Item abesse debe(n)t
stelliones lacerte ... ... et aves noxie q insidiant
et ... ... alias.

Alucaris qualia esse debent.

A ... ... palladius ait que cortex format ...
... ... frigore et calore ... et ex ferulis
fieri possunt sub ... ... ligno caliare arborum
aut tabulis si talia d(e)ciuna sunt hec q ... ... et estate ferueskat
angustus tu(m) additus emictit examina ... frigorum ... et calores sa(n)
ventis ... parietes altius obsistat additus omnis soli opponat
yberno qui in uno cortice duo vel tres esse debebunt ea latitudine que
apis magnitudine non possit excedere sic et ... ... regressu re
sistat angusto vel si apes noluerint obsidere exeuntes alio utantur
egressu nam si additus non sit angustus ut ait virgilius frigore mel
la cogit ... ... hyemps eadem q calore liquefacta remittit utraque nis
apibus pestis apibus metuenda est ... p magna parte ... ... uno
solo mediocri sine magno utuntur foramine circa media alvei partem
Item debet alucaria esse magna pro magno examine et parva pro parvo ...
in parvo sepius examen admictat ... q duo examina in parvo
sunt, non possunt alta seu longa sicut sunt uno pede cum dimidio vel
duobus et lata circa duos semisses aut modice plus vel minus ...
expertissimus ... asserunt q meliora sunt alucaria quadrata ex tabulis
constructa quam rotunda et melius q iaceant ... ... declina ...
recta quorum comode possunt acies una super altera collocari et hec alve
aria fundo ab utroque capite habere debent taliter disposita q ... possit facile
removeri cum opus erit ut de melle tollatur. Secundus anterior habere
debet duo foramina parva et posterior unum ... ...
parte ingrediantur et ingrediatur apes rettulit enim se invenire melius
laborare tu(m) ... ... est obstrui ... est q foramina
debent esse parva et rimule omnes alucariorum optime sigillate ad quod facit
... corum industria ... ... hyeme ... obturant fora
mine parvo relicto ad formam ipsarum. De apibus qualiter nascantur.

A Apes nascuntur partim ex apibus partim ex bubalo corpore putrefacto
ut ait varro sed modus ... ... ait ... arcadum
... ... ergo locus
angustus parietibus clausus angustisque ymbricis ... ... obliq
fenestras cum vitulus ... ... hinc gemine nares et ... oris
multum reluctanti obstruunt plagisque perempto ... ... interea
solvuntur ... pellem ... ... in loco clauso relinquunt
et ... ... costis subiciunt ... ... casias ... ...
hec geruntur dum ... primo spirat ante q prata virescant
et ante q ... ... nidum ... suspendat ... ...
repertus ... ... apes ... ... primo sine pedibus appareant mox ...
tibus pennis ... ... in aera elevantur. Qualiter emi debent qualiter deferantur et inveniuntur.

I In apibus optime ... ... ut ait varro in

emendo emptorem videre oportet utrum aut
si sint frequentes in examine quod si nitide et splen
et leve examine valentium signa sunt pilose et orride vi
dendum est ut plena compateretur alvearia qui rem ut inspi
magnitudo vel frequentia commendant et creverant examina ponit
rectum sunt malum locum ad fures diligenter oportet et supra quibus ad ponimus
sortas attendenda et loca quo transferas vident providenda tempus ut potius vno
quam hiberno nam hiemps et difficile consistit translata manere ita quod fugi
ut plerumque si ex bono loco transtuler et ubi ydonea papula non sunt
fugitive fiunt ex vicina potius quam longinqua regione transferende ne
terreantur aeris novitate. Si vero de longinquo adducentur collo vecte portet
nec collocare nec aperire alvearia debemus nisi vespere spemusdem dimit post
triduum ne omne foras ramias exeuntem examen hoc est signo fugam
assumere meditantur non tamen sedentium fugere si ipsius primo
genitis viculi alliniantur orbibus et luto ut palladius ait dicit id est fenumie
aptis locis aptis apes queremus sed primo longe sint aut prope ex pro
ximo tribuantur liquida vel quid quid tingens bene vasculo generamus in
fusam et observemus fontes aut aquas vicinas tuc certa apium
bibentium tinguntur illo liquore tincta et ibidem morentur
Grato rede se fuerit quas tinximus hospitia eorum proxima ipsis esti
mamus si tarde spatio longiori submota quam promota ipso tempore repu
tamus ad proxima facile venies ad longinqua hoc genere perducens ca
no sicco nudo dum cum suis recisum articulis et ilate apes
ibi mel exiguum mittes iuxta fontem pones cum ad id pervenerint
apes atque ingresse fuerint post ordines foramen pollice apposito cla
vdes et vnam tantum permittes exire cum fugam prosequens tandem prem
dentur hospitium cum eam non videre continuo emittas alteram
et se sequatur ita singule subvecte dimisse te faciat usque ad locum
examinis pervenire aliud eciam aquas melius brevissimum ponit in
vasculo de quo cum apes degustaverint ad eorum pabuli potens alias emi
tebit quorum frequentia sibi in de crescit notitia volentium precius
ad examina prosequeris **Qualiter tenende et procurande sunt apes.**

Qualiter tenende et procurande sunt apes

c Custos apium procurare debet ut circa eorum locum sit habun
dantia florum quos vel in herbis vel fruticibus vel arbo
ribus poterit industria ratione qui hyris et gladiolus vel narcissum
crocium ceteras quod herbas suavis odoris et florum in fruticibus quoque sit
rose lilia ros marinus edere in arboribus amigdalus persicus pirus
pomifera arbores que nulla amaritudo reddit flore vel silvestri
silvaria vero glandifera robora buxus terebintus lentiscus cedrus
tilia ylex mox taxus et tapus removeantur superata enim dulce
mel efficiunt cetera saporem eximii mellis ut palladius ait eciam
proprie sunt serenda si papulum nale non est ut dicit varo que
maxime sectantur apes ea sunt rosa serpillum apiastrum papaver faba lens
pisa ocimum cipro medice maxime citisum quod valentibus
utilissimum est enim ab equinoctio verno flores incipit et permanet
ad altium equinoctium autumpnale sed apium ad sanitatem aptissimum
est ad mellificium tymum hiis adiqua aqua liquida unde bibat esse
oportet eam quod propinqua que non fluat vel in aliquem locum influat
ita ut ne profunda ultra duos vel tres digitos in qua iaceant
teste vel lapilli super quibus assidere et bibere possint in qua diligens
habenda cura ut aqua sit pura quod ad bonum mellificium vehemente
ter prodest Et quoniam non omnis tempestas grandinum aut pluviarum
aut venti vel floris eas ad pastum prodire longius patitur
preparandus est eis cibus ne mellis cogantur solo vivere aut
relinquere exinanitos alveos igitur ficorum pinguium carice

... [illegible] in aqua coniunge sex quas coctas in offas
... aqua mulsam in vasculis ut sint prope ciratam in
... pura per quam fugiant uno tempore ne peritum nimius imple
... dant in aqua et singula vasa ponis ad alueos. Aly
... [illegible] cum [illegible] affundunt in sappam atque eo [illegible]
... apponunt ibi ad quas hyeme in palmulis procedunt uno tempore et
estiuo sexta [illegible] in [illegible] mel [illegible] [illegible] super [illegible] lauit eas
et aspiratas purgavit alueorum et vermiculos deterge sed ut nudeuit
ne [illegible] plures examina [illegible] sunt [illegible] [illegible] dico fuit [illegible]
[illegible] ut [illegible] [illegible] [illegible] melior est de
[illegible] mellatum [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] et corrumpit
alueorum [illegible] frigor aut [illegible] multitudine frigentur et sic sedabit apium
pugna ut virgilius [illegible] [illegible] mayus ut ait pallad. incipiunt augeri
examina et in extremis fauo partibus maiores creatur apicule quas
aly reges putant sed greci cestros vocant et necari iubent quia regem quietum
quiescentis examinis non paupliones habundant quos necare debemus
Item circa initium nouembris fortibus liberandi sunt aluei quia tempore hyeme eos
mouere aut aperire non possumus sed hoc die aprico et tepido faciendum est ut penitus
maxime aurium magnarum que habet rigorem vel alio simili ordinata [illegible] nim
dentur quod manus non valebit attingere. Iuncturas omnes que sunt optima sed
luto et fimo bubulo impermiscimus et insuper genestis et alyis tegiminibus ad
porticus similitudine operiamus ut a frigore possint et tempestate
defendi bonus custos mense setembris debet aluearia uetustate grossa
et plena et grauia que in ea estate non ediderint examina aut apes
occidere et facere mel corpore eo modo quo infra suo loco dicetur. Item
debet custos ut expti affirmant tenere in estate aluearia cum
subtilibus fragmentis tabularum paululum eleuata quos apes ascendi et refrigerari
possint sed non latericule in hyeme non cum fimo bubalo opertura ob
turare. Item cum nimis depauperantur melle quod cognoscitur cum si
subito inspiciatur vel ponderetur vel fetor melius super pertinet in media paruo fo
ramine at prope mida regula ut in missa exiebat eis mel pullum
assatum vel alias carnes. Item dicunt si alueus pinguis est dimittat
hyeme super sedibus suis si macer reponatur in domo in loco obscuro ne
mures obsint. De nocumentis apum et earum cura.

De nocumentis apum et
earum cura.

Prouidendum est ut ait varo ne infirmiores a valentioribus opprimantur
eo omnino minuitur fructus ita quod vulneratiores secretas eorum rege cassio
subiciant alio regi qui crebrius multe pugnabunt apes quod oportet aqua mulsa
quo facto non modo desistunt pugna sed et consertunt se lingentes eo magis
si mulsa sit aspersa quia propter odorem auidius applicant se atque obstupescant pu
tantes si ex alueo minus frequenter vadunt ac subsidunt aliqua pars subfumigandi
et prope apponendum aliquid bene olentium herbarum maxime apiastrum et cy
minum prouidendum vehementer ne estum aut frigus desentiant si quando
subito imbri impulsu sunt oppresse aut frigore subito quod raro accidit decipi
antur quietis offense iacent pectorate colligende eas in vas aliquod et
reponende in tuto loco tepido et bono tunc plus calido quam tepido cinerem super
eas et commouendum leuiter vas ut eas manu non tangat et ponendi in sole quo
reuiuiscant et iuxta suos alueos ut ad domicilia redeant. Eius sunt
quod his cognoscitur signis ut virgilius ait aut quod grano est egresso alius
color horridus macies mixtim deformans corpora mortuorum eo afferuntur
alie pedibus omne ope ad limina pendent aut intus in edibus omnes certatim
ignaue quod fame et contracto frigore pigre tunc sonus auditur grauior
et susurrant ac mollius murmurat auster ut nitrae stridet refluxu
entibus undis et ut clausis fornacibus rapidus estuat ignis tunc eis gal
baneos in cede odores et sicut nalibus arundinis mella ceperunt et prestent
si galle contrite saporem admisceas aut arentes rosas aut sensata

carnis assata pereas aut uua passam aut cerro
aut radices herbe que acursite uocitur in mello
infusis ad fores apium hec herba exposita est in pratis
et celat siluam et eius folia plurimum circumfinduntur eius flos ...
in ore sapor fuges et uitrum palladius lacertus et ranas et certa alia
que sunt apibus inimica aues et crepitantis terrenis inseri marcio mense
solet apibus morbus incubere nam post hyberna ieiunia titimalli et ul
mi amari floribus qui primi nascuntur auidius appetens solutione uentris
interemit nisi afferatis uelocitate remedium plebis ergo malignitati
cum austero uino grana granati et in uasculis refrigerantia ponat
quod si horride uideantur atque contracte corpore silentio et mortuos corpo
ra frequentem auferre canalibus examina facere uel cum melle puluer uel
rose sicce cocta celebris infundere illud ante omnia expediet ut
putridas partes fauorum uel uanas ceras quas aliquo casu examen
ad paucitatem redactum non ualebit implere recidas acutissimis ferra
mentis subtiliter ne per alia mota fauorum cogat apes domicilia sua de
serere Et per habundantiam florum et melle tamen obliti de prole nil cogitant
et uidentur nimietate mellis interiecti timens cibus clauso foramine ne eas
patiatur exire Ita ad guirandum se conferunt Nunc etiam kalendis aprilis purgandi
sunt aluei ut omnia purgamenta tollantur et sordes quas toto contraxit
hibernum animali tinee et aranee quibus corripitur usus fauorum et papilio
nes qui stercore suo animos faciunt modus autem occidendi papiliones hic est
ut palladius ait uasculum ereum altum et angustum uespere inter aluearia
colloremus et in eius fundo lumen ponamus accensum illuc papiliones
conueniant et circa lumen uolitabunt et angustia uasculi ab igne proximo
interire cogentur. Tunc fimus stercorum bubali sicci adhibeatur quod aptius est
apium saluti que purgatio frequenter usque in autumnum tempore celebret
hec omnia certum quod efficiet custos sobrius et alienus ab aliciis et acribus cibis
odoribus simul atque omnibus salsamentis. De moribus et industria apum

et uita ipsarum.

Apes non sunt solitarie natura ut aquile sed ut homines natura
In his est societas operum et edificiorum unius tamen atque eius foris
pascuntur intus opus faciunt nulla harum assidet in loco inquinato aut eo
qui male oleat et si quis in aere dispersit se tinnitibus et sonis se reducunt
ad locum unum regem suum sequuntur et fessum subleuant et si nequit
uolare sublimat quod eum seruare uolunt neque ipse sunt inoperates nec non
oderunt inertes atque impetum facientes ac eiciunt fucos quod hi neque adiu
uant et mel consumunt quos uociferantes plures subsequuntur et pauce
preter ostium aluei obturant omnia quibus uenit inter fauos spiritus omnes ut
in exercitu uiuunt atque alternis horis dormiunt et opus faciunt quedam ad
uocem ut imitatione tube faciunt id faciunt cum inter se signa pacis ac
belli habent ex malo punico et asparago cibum capiunt solum ex olea arbore
mel sed non bonum duplex inutiliter perficitur ex faba apiastro cucurbita et
brassica ceram et cibum idem ex malo et piris siluestribus ex papauere ceram et
melle ex nuce greca tripliciter inutilem ex ... et ex lapsano cibum mel ceram
Item ex aliis floribus ita excerpunt ceram ut alia ad singulas res sumant
alia ad plures Item ex alia re faciunt liquidum mel ut ex fico flore
ex alia re spissum ut rore marino sunt ex alia re mel insuaue
ut ex fico et cytiso bonum ex thymo optimum ut ait Varro. Quod Virgilius
ait quod ipse ultas et certa regna fingunt sepe et errando in duris cotibus
obtinent alas ultroque animam sub fasce dedere tantus est amor florum
et generandi gloria mellis licet sint breuis uite nam ultra septennium
non uiuunt genus eorum semper manet immortale. Quando quomodo et qualiter

exeunt examina. et quomodo prestatur eorum exitus.

Examen exire solet ut Varro scribit cum apes nate prospere sunt multe
et progeniem incolume mittere uolunt ut olim crebro Sabini

De moribus et industria apium et uita ipsarum.

Et uide quando exeunt examina et quomodo prestatur eorum exitus

[illegible] lib. [illegible] quod duo solent parere signa unum quod
[illegible] nutrire an foramine [illegible] alio
[illegible] altero quorum iam volatus sui aetas et tempus
[illegible] vehementer ut milites et populi faciunt cum castra moverent
[illegible] qui primo exierit [illegible] nolunt reliquias [illegible] exierint
[illegible] contra omnes conveniat. Virgilius autem scribit quod aliquando ex
[illegible] ad pugnam nam saepe duobus [illegible] regibus magna discordia [illegible]
[illegible] inter [illegible] et [illegible] quod [illegible]
[illegible] cohaerent [illegible]
[illegible]
[illegible] clamoribus hostem [illegible]
[illegible] glomerantur magnis [illegible]
[illegible] deturbantur
ipsi reges [illegible] alis [illegible] fulgentibus aliis nec
pugnae cedunt dum fugam istum aut illum victor dare terga coegit
hii motus animorum hic ardens strepitus et haec tanta certamina iactu
medio pulveris compressa quiescunt verum cum ambos ductores acie
revocaveris deteriorem ne amplius obsit dedere neci et meliorem
reponere in aulam nam duo sunt genera melior est aureus alter
horridus. Item capiunt aliquando oblectationem ut idem Virgilius
scribit quod cognoscitur ex parte volatus luditur quas fa-
cile prohibere potes eripere eis regibus alas ne in altum
volare possint. Palladius autem scribit quod futura fuga seu exitus
examinis praesentitur quia per biduum aut triduum acrius ante tumul-
tuantur et murmurant quod apposita frequenter aure cogno-
scitur.

Nichil deficit.

Qualiter examin

Q

que per se vel fumo ingrediantur [illegible] eius scanno spa
tiose forato et novus alveus optime purgatus et odorifero vino aspersus et fe
niculis viridibus aut aliis odoriferis herbis perfricatus super eum apponatur remo
to superiore fundo alveoli ut in novum per se vel suffitu fumi domum intrent alve
qua veste in suo loco ponatur. Quod si iam in aliquo ramo se suspenderint incidatur
acutissimo ferro et pariter deponatur et super eum collocetur novus alveus ut
predixi vel super eas collocetur alveolus et fiat ut dixi tamen in herbis vel ramu
lis [illegible] [illegible] se suspendere. Quod si examen [illegible] non potest in duabus
vel pluribus partibus colligas et qualibet partem sub alveo poteris collocare quod
si contigerit ibi regem tunc una parte [illegible] omnes alie particule ad eam venient
permoveatur alveolus et per aliquod magnum foramen sub apibus factum novus
imitatur simul ut in alveolum fugiant desuper collocatum et in ramusculos
ibi [illegible] si alveolus non habetur et sic in plures vices poterunt eas
habere vel eadem arbor si sterilis est cum serra recidatur [illegible] desuper atque in
fra et veste munda cooperta collocetur et in novum alveum expellatur vel per se
in pedibus collocetur aut ex ipsa arbore expellatur in totum et cum se in aliquo ra
mo suspenderit vel suspendere noluit fiat ut dictum est ~~fiat ut de~~ de hiis que
sponte recedunt. Si autem se suspenderit in herba vel frutice vel alio loco ubi
novus alveus poni possit non est aliud agendum nisi quod in eo recipiatur et super
podium veste collocetur. Item si se suspendat in aliquo loco alio vel [illegible]
de quo per alias modos haberi non possit excutiatur longissime pertica ut in terra
cadat vel se in congruo loco ponat. Custos autem quem talia paveret ut palladius
scribit debet esse purus ab omni immunditia et odore alicuius acrimonie vel al
terius mali saporis liber. Item sollicitus et attentus habens semper alvearia
nova parata quibus recipiantur examina radiis inductis. Nam novelle apes na
scentibus annis non [illegible] effugient exeuntia [illegible] suo morantur uno aut duobus
diebus que statim novo alveo recipienda sunt. Observabit autem custos assiduus
usque in [illegible] vel nonam horam [illegible] [illegible] [illegible] signa fuge precedit quia
post duas horas non facile fugere aut emigrare consueverunt quamvis alie statim et pau
ce abire non dubitent. Item omnes ad pugnam conveniunt et se in ramo vel alio loco
suspenderat pulvere vel alia re ad [illegible] inspiciat et si inter ubera adducta
procedunt nostrat aut unum regem eorum unius aut reconciliatur [illegible] [illegible]
Si non duo vel plura ubera suspendentes se [illegible] [illegible] et dissensio est et tot reges

posti ac [illegible] et ubi signum nascituri regis
mitates que pullos sunt unum maius ac [illegible]
venerit in sobole sua raciles et id in alveum ponis. Est autem huius regis futuri
genitura nisi circa foramina que pullos habent unum maius ac longius velut uber ap-
paret si tamen transfixeris. sed cum crescis cooptulis ad nascendum maturam capi-
ta intus exhire nam si maturas capsulas intulerit. Si autem se [illegible] levabit
examen strepitu eris terreatur ac fistule tinnitu ad alveum redeat aut in proxima
fronde pendebit, et inde in novum vas herbis confectum et melle confessum manu
attrahatur vel trulla et cum eo loco requieverit vespere in eadem alveo collocetur.

De ... et q... pot apib... melle ...

quale potest apibus de
... volis

Mense vero iunii secundum Palladium alvearia castrabuntur que matura esse
ad mellis redditum signis pluribus instruemur. Primum cum sit apium sibilus
intus. aut audimus nam vacue sedes favorum velut concava edificant vocem
quas exceperit in manibus extollitur quorum cum murmure sonum magnum audimus
et ramnos agnoscimus non esse ydoneas ad metandum ceteros favorum. Item cum fucos
quos sit apes maiores gerentes interiore parte abigant matura mella testa-
tur. Item secundum Varronem signum commendabile favorum esse in intus faciat
si foramina obducta sint quasi membranis quod fuerint plena sint
globis favorum foramina obducta sint quasi membranis quod tunc plena sint
melle. Castrabuntur autem alvearia matutinis horis cum torpent apes nec
calloribus irritantur fumus admoveatur ex galbano et arido fimo bubali
quem in pulmentario fictilis carbonibus convenit excitare quod vas ita figuratur
sit ut angusto ore fumum possit emittere atque ita dentibus apibus recidens
mella adeo omnes papulu hoc tempore post quinta favorum dimittitur sane
putres et vitiosi favi de alvearibus auferantur messe autem alvearia ca-
strabuntur modo parco que oportet inspicere et si habundantia et demere si
mediocritas parte mediam, pariamus in copia relinquere. Quid mediatos
apes in alveo vel presepio auferre sed raro fiebit quod post ea favorum tamen
tollatur et reliquum per hyeme relinquatur hoc plena sint alvearia melle nostre
si metuas dura ventura hyeme vel presepio auferre ut Virgilius scribit
verum autem hiis temporibus valde experti in talibus affirmat quod mel debet eis accipi
semel tamen in anno et hoc a fine augusti usque ad medium mensis septembris
sed tota corrupta est et an in aliquo auferri potest item quod mel debet auferri
parum vel multum habito respectu ad paucitatem vel multitudinem mellis
in alveo existentis et ad paucitatem et magnitudinem examinis inventi et quod
decimo ultra quartam partem aliquando non tollatur. Modus autem accipiendi de alveis

De melle et cera conficiendis

M[illegible] partes corrupte ac [illegible] compleat et cum
quassare in munda olla ponatur et sic dimittatur donec paulatim per se fluxerit
mel vel cum aliquo pondere presso quod fluxerit est mel crudum pulcherrimum. Deinde
coquatur mel cum cera ut supra dicitur. Cum quassatur ac cera sine apibus fit hoc modo
mense septembris accipiatur alvearia gravia vetusta que preterita estate non
ediderint examina et supra fimum et paleas flamma alveus modicum teneatur
ut apes superius fugiat vel sibi aliud cubiculum. Deinde revolve cooptorium alvei
super terram et cum spatula ferrea vel cum baculos contere in alveo et optime cum cadit
mel et cera et apes cum quassa deinde revolve alveum et cooptorium remove prius compal
veru super stagetta mastelli mundissimi pone ac cum vagetta fac in mastellum descendere
mel et ceram que posita in fortem tastheta pone quam cum legaveris forte comprime
aliquo modo stringendo vel cum vice nigreos ligamus ut in ima costu posita apponde ac
ponderibus super ~~capite inferiori et legatis~~ parte suprema tastheste forte torqueat
et quod fluxerit est mel crudum et si plures impletur tastheta melius comprimitur
deinde illud quod in tastha remansit ponatur ad ignem lentum in catabo et sine fer-
vore calefiat et semper cum manu in vase ceramque minutatim apias donec
mel et sua cera erit integre liquefactum. Et cum mel paululum ex calore
cepit permiste manus cera in tastha repone iterum et preme ut quod neci
compressum fuerit comprimatur acerrime ut de melle aliquid remaneat cere
admixtum cum totum vini valeat mel quam cera et hoc quod effluxerit mel cum
cum vocatur quod in flasschulis debet poni in vas ibi apes paucis diebus habeant
quod in superfluitate purgari donec iuste refrigerato calore deferveat mel
nobilius illud est quod ante expressionem sponte effluxerit velud sponte. Cera que
post fluxum mellis in tastha remansit sine apibus admixtas si ha-
beat sive non ponatur in catabo mundo in quo sit aqua tanta ut plus ut
cera exeat hoc ad ignem teneatur donec sit integre liquefacta semper
cum spatula vel aliquo baculo agitetur et in dicta tastha grossa ponatur
et fortissime comprimatur ut in scutella vel tatium intrem aliquid aque cadat
ibique stet donec sit optime congelata tunc elevetur et ab omni sordine que sit in
cera et aqua mundetur et servetur. Et si plurimum vel adhuc fiat sine aqua
iterum liquefiat et immisse aqua mediocriter cuiusque forme placuerit iterum

e regu[...]

pro uenditur et quod amplius est dicunt honore exhibent summo deo. Item faciunt mel cum in maxima quantitate quod valde utile est tam ad cibum quam ad medicinam infinita. Ad ipsarum utilitatem probandum refert Varro duos fuisse milites in Hispania fratres ex agro ualisco locupletatos quibus cum a patre relicta esset parua domuncula et agellus non sane maior iugero uno ita domum totam aluearia fecisse et ortum habuisse et reliquum locum ac spatia tymo et cithiso omni operuisse ac etiam apiastro hos nunquam minus ut pereque ducerent dena milia sextertia ex melle recipere solutos.

Explicit liber nonus. Incipit liber decimus de diversis ingeniis capiendi animalia fera et primo ponitur prologus.

Antiqui philosophi quorum intellectus adeo excelso illustratus est ut utilia humano generi cognoscerent intelligentes quamque sub celo sunt ad utilitatem hominum esse creata cogitaverunt ingenio qualiter animalia aerea terrestria et aquatica que propter proprias naturas hos nequaquam obediunt capi possent et tenerentur per multas cautelas quibus homines usi sunt et suis industriis successive infinita addiderunt ingenia pluribus ignota. Ideoque ea que scire potui reducere in scriptis intendo primo tractans quibus modis capiuntur aves secundo bestie silvestres tertio pisces. Dicitur autem qualiter capiantur cum avibus rapacibus domesticis et cum retibus cum laqueis visco balistis arcubus et aliis quibusdam modis et de bestiis qualiter capiuntur cum bestiis domesticis cum retibus laqueis foveis tarcolis et aliis modis. De piscibus etiam quibus modis decipiuntur cum retibus ... hamo calce

De avibus rapacibus in genere

[...]ibus rapacibus in genere

Prudentes antiqui videntes quasdam aves patera volatiles alias capere caute laboraverunt avium rapacium genera domesticare ut quas per se capere non poterant earum auxilio acquirerent et horum primus inventor fertur fuisse rex Dancus qui divino intellectu novit naturam accipitrum et falconum et eos domesticare ad predam et cetera et ab egritudinibus

A

[illegible] ... [illegible] ores

orbis sunt ut serpentes [illegible] ... bonum est
nascuntur calibus uerone cum similibus tribus ex ipsis quidam sunt parui qui communi nomine
dicuntur accipitres quidam magni qui uocantur asturres sunt etiam de genere an
cipitrum sunt corbos et grauculos eiusdem generis sunt et tamen parui et magnus
et idem in pluribus animalibus est uidere Et accipitrum quidam maiores sunt ut hii
sunt femine qui sunt magni uiribus et quidam sunt minores et uocantur muschatti
et sunt masculi qui parue utilitatis existunt

De pulcritudine accipitrum et cognitione bonitatis eorum.

(In margin: De pulcritudine accipitrum et cognitione bonitatis eorum.)

Accipitrum cognoscitur pulcritudo si fuerit magnus cum paruum habentes caput pectus
et spatulas amplas et grossas tibias grossos pedes magnos et expa
sos et pennarum colore nigro Et bonitas quidem cognoscitur quia deinde ex
tractus meliore et aduo raro fugere consueuit et hic uocatur nidasius ut qui
deinde egressus de ramo in ramum matrem sequitur qui ramarius dicitur qui optimus
esse consueuit Secundum tertium est qui postquam deinde uolauit captus fuit antequam pe
nas in feritate mutauit qui ferus uocatur sed qui postquam tale tempus cap
tus fuit raro consueuit alterius manere ut moratur sed si tamen permaneat bonus est
quia in feritate fuit solitus aucupare et quanto animosior et audatior uidetur
in affectu et meliorum morum tanto ab expertis melior

Quali accipitres nutriuntur et instruuntur et quales capiunt aues et quali mutantur.

(In margin: Accipitres nutriuntur et domesticantur et instruuntur qualesque capiunt aues et qualiter mutantur.)

Nutrimenta autem nidasii et ramarii bonis carnibus pluries in die paulatim in
hora ut dominus suus magis diligatur prout eius caro sit in parua pastellis frac
ta etiam agitata in aqua feruenter piecta et postea cum digitis sit constricta et debet
sit instructus principio sed cum optime pastus et domestici facti sint semel tamen in
die postendi post etiam cum digestione complexione et non ante quia per gorgam euacuata
perpetitur ab expertis et sic tribus de gorga usque ad dies sequentes non descendat
tandem sine cibo domesticatur. Iterum potest bis cibari in die secure scia
tu tuenis descendisse de gurga et quotiens hoc uideris poteris secure
pascere si uelis eadem die uel sequenti aucupatum attende quia tunc accipi
tres famelicos esse oportet ut audius predam petat et ad dominum facilius
reuertatur domesticatur autem si plurimum teneatur in manu et maxime in matu
ra tempestate et inter multitudinem hominum et rumores molendinorum fabrorum et
similiter instruuntur non nidasii et ramarii nam alii sunt in feritate instructi hoc

tralis ab...

ge meridionalis opposuos et complexionis multitudo pennarum eius in pluribus augusti et in pluribus in medio et in quibusdam in fine ut in aliquibus non complet omni modo et adhuc si bene pascantur bonis carnibus et proprie avium ut bene impinguentur tunc eum optime mutat et quidam dicunt adhuc valere carnes caelionum et bissarum testudinum et lacertarum et aliquae confectae depilant eos ut nove penne nascantur velocius sed hoc modo multi iam destructi fuerunt.

De industria et indicando accipitrem ut a domino non recedat.

Caveat dominus accipitris ne aliquo tempore laedat eum sed cum viderit eum iratum et non velle stare super manum ut pertica suaviter tangat ipsum et cum elevet suppediat et quantum potest consideret mores et voluntates eius et in omnibus eius velle sequatur et semper eum in manu habeat nisi sibi in aliquo contradicat quoniam accipiter est valde indignativus naturaliter. Sic cum erit accipiter non emittat ipsum nisi cum viderit bene appetere praedam et maxime adragatas et gladaças et cum nimis a remotis dimittat quia cum non potest eum attingere saepe indignatus recedit et aliquando in arbore descendit nec ad dominum vult redire. Item non fatiget eum in capiendo ultra modum nec esse tantum avidus multitudinis qualearum vel aliarum avium sed quod eum destruet ut vasti fiant sed cum eas cepit quas videt accipiter libenter appetere sit contentus et ex ipsa praeda eum alet ut sibi suam naturam sentiat profuisse et incitetur in amorem venandi.

De aegritudinibus accipitrum et earum cura.

Accidit accipitri ut calefiat ita ultra modum naturae et oppilationes suae quandoque ut febriat et tunc erit tantum calidus et videbitur tristis quod quandoque evenit ex solis splendore inflammatus ex nimio labore vel alio accidente et quandoque ex humoribus putrefactis in aliqua parte corporis eius et si malum est parum et saepe cibetur ex carnibus pullorum et panarum avium a pastoralibus tunc ... abstinere melius est quia in talibus calidis oppilationes existunt et debent carnes dentur sibi in naturalibus rebus frigidis involute ut in seminibus cucurbitarum et cucumerum ... aut in mucilagine psilii et similibus ut paululum coquatur ut sirupo violato et ... sibi dentur et ponatur in loco frigido et ob ... super pertica pannis lineis involuta infectis frigidis pulvere confusis

[left margin:] De industria et indicando accipitre ut a domino non recedat.

[left margin:] De aegritudinibus accipitrum et de earum cura.

[illegible] pedes
[illegible] et postea
vulture [?] et sic pastum erit. Item accidit super pedes et tunc unge predictum
eius vel pennam [?] cum [illegible] cum succo maralle vel absinthii et sic demo-
ratus ad solem de mane usque ad tertiam. Item accidit quando comburitur et tunc
da sibi super pastum foliorum persiq[ue] aut pulverem sentonici et liberabi-
tur. Et quando patitur guttam in articulis ale aut corporis et tunc minue de
eius sanguine aperiendo modicam venam que sub ala aut sub corpora opposita.
Item accidit eis podagra que provenit ex descensu humorum gutta[rum] in
nodis pedum et digitorum et tunc curatur cum lacte herbe que lactarola vocatur
ungendo ex eo nodos pedes et ungendo ex eo pannum lineum et ipsum pone
de super perticam super quam teneatur accipiter donec erit prorupta poda-
gra et tunc auferatur pannus et corpus podagre donec sit liberatus. ¶ De Asture.

Asture.

Astures sunt de natura accipitrum sicut in tractatu accipitrum
dictum est et cognitio pulcritudinis et bonitatis corporis eorum sicut de
genere accipitrum et nascuntur in alpibus et nemoribus et domesticantur nutriun-
tur et instruuntur sicut accipitres. Capiunt autem perdices fasianos cornu-
mos [?] et aglironos [?] et multas alias aves scilicet anates anseres camelos [?] et
quasi omnes aves quibus inveniuntur et cuniculos et lepores parvos et magnos
licet eos sine auxilio canis retinere non possit sicut et capreolos par-
vos et eos impediunt adeo quod canes eos capere possunt et mutantur ut
accipitres et eas egritudines et accidentia patiuntur et eodem modo curantur verum-
tamen fortiores sunt nature et ideo non de facili infirmantur vel moriuntur
et non requirit tanta cura tanta diligentia et adiuvante faciliter non re-
cedunt.

Falconibus.

Falco est avis nota que de rapina vivit et solus tendit ad predam sicut

Et alios

De diversitate falconum

Falconum quidam sunt magni qui falcones communi nomine dicunt et quidam parvi qui vocantur smerli et ex magnis quidam sunt magni nigri quidam respective albi et quidam rubei excoloriti per corpus universum quorum videlicet cum pertesolus unus perdita socia sua cum altera prosternitur et omnes huius falcones sunt ~~falcones~~ sunt femine et eorum mares terciolini sive terceli vocantur sic dicti quia sunt tres in nido nascuntur scilicet due femine et tercius masculus qui non sunt tante virtutis ut femine et sunt valde minores

De pulcritudine et nobilitate falconum.

Pulcritudo et nobilitas falconum cognoscitur scilicet caput rotundum et summitatem capitis plenam et rostrum curtum et grossum et spatulas amplas pennas alarum subtiles coxas longas tibias curtas et grossos pedes ~~[illegible]~~ sparsos et magnos et qui talis est ut plurimum bonus erit licet aliqui deformes sepe optimi sint inventi ideo quia falconum bonitas et audacia solo experimento perfecte potest sciri propter eorum bonitatem et desiderium capiendi aves multum auget nigredo suarum industria et eosdem a bono proposito sepe revocat inopia corporis

Qualiter nutriuntur domesticantur et instruuntur falcones

Non sunt tenendi super ligno sed solum super petra rotunda et aliquantulum longa nam super eam cum magis delectantur in stomacho et conservando corpore qui ex ore proprii sunt hirundina vel pullina carne nutriuntur cum aves capere inceperit da sibi de prima quam ceperit quantum voluerit idem facias de secunda et tercia ut ex adulatione adrapta avium et ad obediendum domino animetur. Ab inde vero in antea stringe eum ne alias vices capiat hoc modo scorteca gallinam et fac tria purgatoria et da ei madefacta in aqua et pone eum in loco obscuro et dimitte eum usque ad horam diei postea calefacias eum ad ignem et vade aucupatum et non tanges ultra quam velit sed solum quantum ipse velit et unde desiderat mittam ad aves sic ex tunc libenter morabitur et semper ad te liberter redire curabit. Cum inveneris falconem cum audacem et cum intenso desiderio aves capere diligenter considera statum eius in macie et pinguedine

deinde po-
mulat in manu [illegible]
ne cum ipsa aqua in qua balneatur postea ponatur in solem ut siccetur de-
in ponatur in loco obscuro ibidemque usque ad vesperas dimittatur postea teneatur
in manu usque fere ad primum somnum postea sine lucerne vel candele coram
eo per totam noctem teneatur ad ignem et in aurora non dies ancipitem por-
tetur et si capiat quantum vult de preda sua alatur. Si vero non capiat de-
tur sibi ala una et media copa galline et in loco teneatur obscuro cir-
ca mediam petiam falconem ponet de omnibus carnibus sed cum cibaveris usque
ad mensem unum postea pones cum ipsam cortha aque pro eis tum das
comedere et sic videbis quod non mutat nisi carne qua sibi tribuis de
testudina et melle quod si adhuc non mutat accipe ranam et fac pulverem et
super carnem pone et mutabit et carne ne ipsum dimittas tollas quousque
complete fuerint penne eius et cum dimittere acceperis cum ad calorem non reti-
neas sed potius eum in manu tene nec postea usque ad quindecim dies
ancipitem accedas. Capiunt autem anates aghirones anseres grues
et starnas et multas alias aves sed fertur quod si comedat sanguinem aghi-
ronis omne desiderium capiendi grues admittit si non carnes so-
las sine sanguinem comedat hoc vitium in tarde non creditur. ¶ De egritudinibus que falconibus accidunt.

egritudinibus que falconibus accidunt

Accidunt falconibus omnes egritudines que superius accedunt ancipitribus
adixi et eadem sunt signa et cura quod omnium volatilium rapacium fere
eadem est natura et ideo de hiis hic tractare non expedit unum tamen cogno-
scitas quod falcones sunt fortiores natura quam ancipitres et non sic facile
infirmatur et moriuntur si comedat antequam tibi pendens de guinga
descendit. Quidam insuper falconem multos modos regendi falcones
narrat et alias egritudines enumerat dicit alias quas narras esse narras
ex quibus aliqua forsan vera sunt quod per experientiam approbatur. de multa quod dicit
ex hiis ratione caret et sunt prius apparentia quam existentia. Idcirco si qua
hic deficiant de cura falconum et avium rapacium per viros expertos non

gerfalcos.

G Gerfalcus.

insultasset. ... magis est ...
falconum et de falconum doctrina satis sufficiat admonuisse et instruxisse que

aquila. De Aquila

Aquilam dicimus esse de rapacibus avibus que propter fortitudinem et au | falcos
daciam suam vocata est rex avium. Nam omnes aves eam timent sed ipsa
nullam. Diverse sunt species aquilarum. Quedam enim sunt valde magne quedam
dum mediocres quedam parve. Et iterum quedam sunt nobiliores non appe-
tentes nisi volatilia et alia terrestria viventia et quedam quodammodo igno-
biles et degeneres que appetunt non solum carnes vivas sed etiam mortuas et
pisces mortuos et descendunt super cadavera aliorum et similiter tales dicit
habent audaciam et ignobilitatem milvorum. Aquile domesticantur ab oribus in-
de illis que parve de nidis extracte fuerint sed eas que diu in feritate fuerint
non esset tutum domesticare velle quoniam facile propter suam audaciam et pote-
ntiam lederent instructorem vel alios instruentes. Et domesticatur ut fortiter
querat quaslibet aves magnas sed proprie ut capiat lepores re-
vitulos et capreolos cum auxilio canum. Et qui aquilam venatum portat
debet esse fortis alioquin pondus eius sustinere non posset. Et statim cum
videt canes invenisse pasturam aquila consueta et instructa dimitti
debet quia semper super canes volabit et cum leporem viderit subito descen-
dit ut capiat eum. Intimatur aut ex aliis canibus et non desinens infe-
statur et cum leporem ceperit pascatur ex eo pluribus vicibus ut eos postmodum
libentius persequatur quia multe aquile sunt. Unus de pullis eius
accipitur et cum accipitur timore aquile sunt armati et proprie
in eorum capitibus et cum pullum suorum ad proprium palum in aliquo loco non
multum a nido remoto ligabis visitabit et inveniet quod pater et mater
deferentes eidem lepores et cuniculos sicut erunt temporibus istis et gallinas et
anseres que accipere potuerunt et habebunt ferme etiam cum gattas et quan-
bissas in districtu multe non valuerunt gallinam cum quibusdam pullis ex-
tentibus in tres pennas meis qui habitum sine aliqua lesione inventi sunt.

gyrinus et gimera De Girino Gimera

Gyrinus et gymera sunt eiusdem nature et sunt avis nocturna potius

C. X. Jan[...]

[illegible]
in aliquo [illegible] qua alii [illegible] domestica sit
erit optime capiet mures in domibus existentes comedit et lacertas
et ranas et omnia carne habentia. Qualiter aves cum retibus capiuntur.

Qualiter aves cum retibus capiuntur.

Aves cum retibus pluribus capiuntur modis et uno quidem non capiuntur
ad ponteram qua capiuntur anetres et modus quidem est ut iuxta aliquam
paludem facias foveam circa xvi vel xx brachia longam et circa x vel xii
brachia latam per totam maiorem si volueris et tantum cavata quia circa una
spanna aque habeat et sit a duobus capitibus longius acuta in uno angulo
sit quidem fossatus et in alio aliquantulum longe sit casella circa fovea sive
undique spatia plana circa retium latitudo deinde fiat cepit circumquaque ne
vulpes aut mustelle nec aliqua nocturna alia intrare possit et aves
in eo loco existentes fugare impedita fovea ita xii vel xvi. aves anatres domestice die noctuque morentur in hyeme et multa in bona quantitate
piscatur in aqua per domesticas et silvestres sic quod domestice silvestribus si
miles in colore. Circa foveam iuxta ripas figantur pali quatuor per
ticarum quod rethia elevet et pali retium figantur circa spatia parata et super
spatium corda parvorum palorum toti colligatur rete et cum ipsum quod stagnum sive
lacum qui retro volverit cooperit oportet sit quod rethia duo magna in utroque
capite posita sicut rethia arcus que quidem coopertorium vocatur que cum
claudunt simul inalteri iunguntur admonitus aliquis domus palcare et
modus quidem elevandi cum iuxta casellum est facta una pertica in alio capite
fixa retium funis annexa de grosso filo aspta fortis et magna extra eam
plena quod si ipse poterit cum voluerit admonitus quod mathie rete elevabit hunc
fluet multitudo anatum in nocte pacere volantium cum domestice fortificabunt
atque in multa quantitate descendent retra elevabit et cum pertica percutiendo le
inter retia omnes silvestres in ollam rethis que in superiora fossato extensa ex
pelles et domestice que non timent remanebunt in patheria deinde apices
caput circuille et facile cum dentibus anates in aliquo accidit quod quod una ho
ra mille quandoque capiuntur.

maret.

Est aliud ingenium quo possunt capi anseres et starne quod tale
est. Tempore hiemis si exgelu et sole pulnis est in campis segetum tendatur
in segete in uno sulco rethe unum longum p. xxxx. brachia vel .xl. quod et locum
arcta quatuor brachia post terra cum inasse capiuntur ut in sero
in mane relaxare. modus autem hoc rethe sic ut hic parietes sit quia duas sta
gias elevates longas secundum dimidia latitudinem rethis et tendatur cum
duabus braghetis ut parietes disponitur ut per se elevetur moliter quia ho
ipsum rethe per se elevatur. non possunt aliquid tota rethe intra firmata fuerit
tantum super corda colligitur et ipsum quod stagne brachete et strictus trahens optime
copulare operatur vel herba stetque in uno fossato aliquantulum remoto loco
coptus ubi homo lateat qui rethe debuerit elevare in loco retro sit
due anseres domestice siluestres siluestribus vel plures pelliculis aligate et
due vel plures similiter stortica ut illi siluestres considerantes veniat aliquis
siluestres descenderit in alia parte agri ex opposito vadat sotius cum capello
et capite et ligone vel alia re in invicem loquatur et aliquid laborare vide
atur aliorum fugerent siegue consideratur et tante perducat eas ad locum
rethis quod facile fiet per omnibus agrum quantumcumque magnum si hec facere
caute scies aliquid in rethe videris eas cum considerat loquere sotio et dicas
ut rethe trahat retro quia hec avis cautissima est oportet te cavere ne in mane
ne ad locum rethis accedas quia statim perpenderet de rore vel pruina pedibus
tuis modo terra refugeret et ideo cum tendis in sero statim ibi pone stellas
et per tota nocte dimicte sed cum capere in sero non est necessaria hec cautela plures
tamen habeat non observat cautela et ideo rare capiunt et solos iuvenes simplices
non sagaces vetustas.

Item est aliud ingenium capiendi anates iuxta aquas ubi sabulum est et est
rethe sicut plus preter sit est parum et magis spissum et eodem modo tenditur et
sabulo cooperitur et locus custodis est ex altera deinde sabulo quo opertus
ut parum habeat foram unde videre possit et caveat ne per foram semper emic
tat cum illos sunt aves hic non sunt sallones necessary sed per tota hieme ponuntur
ibi multa et in natica et assuescat locum frequentare aves cum ante istorie

Item et aliud [genus rethis] quo capiuntur aves […] diversa genera
et presertim columbi et turtures et quedam alie mediocres magnitudinis aves
et fere omnes avicule preter falcones etiam ancipitres et omnes fere aves ra-
paces. Modus autem est quod duo rethia satis longa omnibus generaliter fere nota
que vulgariter nominantur putes (?) tenduntur in pratis, hys agris et iuxta aquas
remote ad invicem fere ut est latitudo ambarum quarum quelibet duos habet
baculos eas elevantes cum trahitur funis cordis quorum longitudo existat
secundum latitudinem rethium et unum caput cuiuslibet cum parvo palo in terra firmatur
et uno capite habet unum funem qui ad quendam palum quem in terra defigunt
committatur ab alio capite. Aliud vero funem qui ad unum longius coniunga-
tur qui usque ad locum aucupationis quendam ramo occultatum protenditur.
Hec autem rethia pro columbis et magnis avibus sunt rara et fortia et pro par-
vis sunt subtilia atque spissa. Predicta rethia cum sunt terre affixa iacent
in terra elongata ab invicem et cum funis trahitur elevantur et coniunguntur super-
tinentur ac capiuntur omnes aves venientes ad locum qui erat vacuus inter
utrumque rethe. In hoc spacio vacuo tenentur columbi aut turtures aliqui
excecati et habentes palpebras super oculos ne aliquid videant cum
filo ligatas ut stent ibi aves excecate alie stramine replete habentes
capud integrum et virga parva loco cavee qua stat rethe ut videatur vive
proprius aviculas ponitur ibi civetta ad quam videndam libenter veniunt
que tenentur ibi avicule parvo filo alligate ad quas alie pure accedunt.
Ancipitres autem et falcones cum moventur descendunt aucupator autem inspiciens
expectare debet paululum aves accedens sic in terra descendat si tamen pre-
fuerit trahere funem debet et aves volantes ad terra prostrare ipsique capere.
Est et aliud genus rethis quo etiam in terra multa capiuntur maxime
cum terra est nive cooperta quod vulgo vocatur […] qui ex duobus rethibus in-
multum magnis sed spissis et fortibus constat que in quolibet capite coniunguntur
et in terra affiguntur distantes in partibus mediis habens quatuor breves baculos

nocte p.

Sunt et alia rethia que vocantur aranee valde subtilia na maiores / et ale videantur quibus capiuntur multe avicule cum ponuntur erecte / acte duabus particellis annexe ꝛ lctis per que avicule continebunt transire / Item ancipitres faciles hijs capiuntur similiter ꝛ falcones cum ea columbam / erecta tenditur et eodem modo occurrit aves rapaces Sed harum duorum contra / na quedam aranea cum simplex ꝛ in ergo adeo leuis aptatur quod cum tangitur / cadit aveque involuit Item est alia aranea triplicata extremis opposita quorum / media est spissa ꝛ plurimum lata extremorum due sunt valde rara ꝛ adeo stricte quod / sunt ad capiendum elevare et praeterea stantibus sunt annexe stant extense / mediamque mollis ꝛ laxa que semper fenestralis superiore elevatur et cum avis / incidit transvolat ambo rethia lata ꝛ in medio spissa involuitur et cum / ea velud in sacculo quodam pendet

Sunt ꝛ alia rethia quibus capiuntur perdices que sunt longa ꝛ strictam / in medio quadam caudam ad modum sacculi longa habentia hoc modo aucupa / tor qui dicitur venator panum rubeum cum virgulis adcolpe modum formatum / ante se portat ꝛ per agrum pergens foraminibus duobus respiciens ꝛ perdices in / quirit cum eas viderit contra ipsa rethia tendit quibusdam palis affixis ad / fine retium annexis ꝛ cauda tenuibus apta expedit semper ante se clipeum / versus perdices quibus extensis se perdicibus appropinquat ꝛ in cauda retium pau / latim impellit non solum timore sed etiam pedibus si opus fuerit Qui autem nocte / venatur in sero locum inquirit ubi nocte moratur et cum tenebras interposita / obscuritas supervenit ad eundem locum cum igne revertitur Est autem ignis / in vase sic formato quod nec ipse videtur ꝛ apte videt per sespatia viminea / versa ponit agri sulcum accedit ꝛ paulatim revertitur contra locum ubi perdices / reliquerat ac cum eas videt eas operit cum rethi quod habeat aptum / in capite parte formata ad modum hamo necessario opertum vel si habet rethe potum / potest ipsum tendere contra ipsas ꝛ impellat eas ac rape ... Est et / aliud rethe quod expugatorum avulgo vocatur satro magnum quod capit

E

Qualiter aves laqueis capiuntur.

A

... aucu[illegible] ... odine per [illegible] ... virgula in cuius [illegible] stu-
ssura cauda murgi insigitur ut fruscheri crinis amicitur seu rama et
a balla pretta fortis in terram dimictitur finis in capite laqueum et quam dum
parva cordulam cum uno strechetto quo partes plicata firmatur ad arcuculum
et ad parva inscissura que fit in capite virgule munere tenetur et laqueus circa munere
vel circa extenditur et cum avis munere vel alia vel ut oportet tangit par-
tem dissolvitur a baculo ac sursum elevatur cum ave rapaci que pedibus inculatur.
Item fiunt laquei ex pilis caude caballine in funiculo eiusdem nature
textum qui tenduntur in silvis fruminis vel alterius bladi fasciculo a terra elevato ultra
altitudinem avis parum declinis laqueus et apertus ut avis transiens capite
inmisso capiatur collo hoc modo capiuntur perdices magres et quaglie et fa-
sianum in semitibus nemorum per quas transeunt aves etiam aquatiles eodem capiun-
tur modo cum in aquas vel terresunt laquei tales tenduntur columbe etiam et alie aves
multe capiuntur exceptis cum incubant vel pullos habent si circa nidum opportune
dictum. Item in fabris aut fasolis seminatis capiuntur columbi et turtu-
res per laqueos que vulgariter stalenachinus aut laqueus movens di-
citur qui in capitibus parvi baculi vel melegini longitudinis unius semissis infingitur
due subtilissime virgule altitudinis spanne unius et in medio infigitur qui-
dam spina duorum vel trium digitorum in latitudine longa hec stalella oppo-
sita dicitur ad ripa sulci ubi aliqua sit in ripa concavitas taliter quod spina iaceat
in terra inspongia et virgule sint supinis elevate in qua ea ponatur laqueus
cum parvo palo terre affixus qui aptus leviter commoveatur virgulis et
teneatur alteris quod in spina infigatur fasolus vel faba mollis solum modo
uno grano quod avis rostro capiat et caput elevatus laqueum super collum
trahet plicata stadella cum virgulis que avis sentiens tricta caput
et collum elevabit et laqueo capietur.

sed pertica
capite superiori quatuor aut quinque unciis paulisper elevatur in quibus affiguntur virgule subtilissime invischate. At ipse palmonus cum fuerit virgulis invischatis coopertus infigitur in terra in fovea facta aptius ut stet ad formam arboris rectus. Item circa ipsam affinguntur rami arborum ad quos appenduntur cavee in quibus sunt multe diverse avicule segregatim que cantant et volantes per aera vocant que vocate se ponunt super dictos palmonos invischatos et capite in terra corruunt. Item cum magnis virgulis invischatis capiuntur multe magne aves et precipue corvi nigri cornices et cetera. Anno sequenti hoc modo in locis ubi stare aut transire consueverat inciditur in ramulis arbor aliqua que ab aliis arboribus multum distet sed aliqui rami frondibus nudati relinquuntur in ea vel aliqua ponitur pertica super eam in hiis infiguntur leviter virgule magne invischate at gufus in terra ponitur in loco paulisper eminenti ut ab avibus melius videatur volitantibus que cum aves viderint volitant circa ipsam et volantes fessi super arborem invischatam descendunt atque in terram ruunt quas aucupator pertica persequitur et eas occidit nam si manibus capere vellet lederetur ab ipsis.

Item visco capiuntur falcones accipitres et cetere aves rapaces nam in terram duo vel tres infinguntur virgule invischate modicum distantes adversus se ipsis plicate in medio quarum ligatur avis aliqua ut columba pullus vel caro animalis in filum et quibusdam aliis modis consimilia appetitur ad que cum aves venerint capiuntur. Item capiuntur passeres et cetere aves parve vel magne si virgule invischate ponantur in locis in quibus cibantur vel ubi stare consueverunt. Item capiuntur turduli aut sturnelli invischatis regaglibus cum ad ficus veniunt vel ad uvas et cetere aves que arborum fructus sectantur si perticis funiculis suspendantur ante ficus et alios maturos fructus ad quos venire assuescunt. Item funiculis longis invischatis capiuntur sturni quia valde congregati volant cum habentur aliquis

173

[illegible]

174

